

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ

**Η Ελλάδα, το Ευρώ
και η
Οικονομική
Νομισματική Ένωση.**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΓΙΩΤΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ
ΓΚΟΦΑ ΧΡΥΣΟΥΛΑ
ΝΑΣΣΗ ΦΩΤΕΙΝΗ

143

ΠΑΤΡΑ 2001

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	5744
----------------------	------

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Λέξεις – κλειδιά.....	σελ. 3
- Εισαγωγή : Η Ελλάδα, το ευρώ και η ΟΝΕ.....	σελ. 5
- Η ιστορική πορεία της Ευρώπης	σελ. 6
- Η μετάβαση στο ευρώ.....	σελ. 19
^ Κανονισμός εισαγωγής ευρώ.....	σελ. 20
^ Μαθαίνοντας το ευρώ.....	σελ. 22
- Οι καταναλωτές και το Ενιαίο Νόμισμα.....	σελ. 24
- Το χρονοδιάγραμμα μετάβασης της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ.....	σελ. 26
- Βασικά οφέλη από την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος στην Ευρώπη.....	σελ. 27
- Όξυνση του Ανταγωνισμού	σελ. 30
- Ειδικότερες επιπτώσεις - περισσότερο και λιγότερο ωφελημένοι.....	σελ. 33
- Η λειτουργία του ευρώ μετά την ένταξή μας.....	σελ. 36
Η αντικατάσταση της δραχμής.....	σελ. 37
Μέσα στο 2001.....	σελ. 38
Πόσο ωφελούνται οι ασφαλιστικές και οι ασφαλισμένοι.....	σελ. 42
30 Οκτωβρίου 2000.....	σελ. 45
Ειδικές κατηγορίες.....	σελ. 47
Πώς βλέπουν τα στελέχη των επιχειρήσεων το ευρώ.....	σελ. 47
Δημοσκόπηση-Η άποψη της κοινής γνώμης για την ένταξη.....	σελ. 48
- Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση.....	σελ. 50
^ Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΟΝΕ	σελ. 51
- Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα	σελ. 51
- Η διαδικασία της ένταξης στην ΟΝΕ	σελ. 53
^ Οι διαθροατικές αλλαγές που θα ζητηθούν στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη.....	σελ. 55
^ Η θέση της κυβέρνησης στις εκθέσεις	σελ. 56
- Η άποψη κορυφαίων παραγόντων.....	σελ. 58
- Ελλάδα και ΟΝΕ	σελ. 59
- Επιπλέον η ένταξή μας	σελ. 60
- Κίνδυνοι και κόστος	σελ. 63
- Πληθωρισμός και επιτόκια στην Νομισματική Ένωση	σελ. 64

- ONE και επιχειρήσεις	σελ.	66
Η θέση των ελληνικών επιχειρήσεων.....	σελ.	68
Πως θα μπορούσαν να προσεγγίσουν οι επιχειρήσεις την ONE.....	σελ.	68
- Επίδραση στο χώρο των επιχειρήσεων και τη χρηματοδότησή τους μετά την ένταξη στην ONE.....	σελ.	70
^Α Προϊόντα-Τιμολόγηση-Προμήθειες-Λογιστικά και Φορολογικά θέματα -Συστήματα Πληροφορικής-Ανθρώπινο Δυναμικό.....	σελ.	72
- Οι Ελληνικές Τράπεζες Εν όψει του Ανταγωνισμού.....	σελ.	79
^Α Κεφαλαιακή επάρκεια και κερδοφορία	σελ.	79
^Α Εξαγορές, συγχωνεύσεις και μερίδια αγοράς.....	σελ.	81
^Α Οι προκλήσεις της ONE.....	σελ.	81
^Α Συμπέρασμα.....	σελ.	83
- Η ένταξη στην ONE.....	σελ.	84
- Οι εργασιακές Σχέσεις στην Ελλάδα στα πλαίσια της ONE.....	σελ.	90
Το πρόσφατο νομοσχέδιο για τις εργασιακές σχέσεις.....	σελ.	90
- Δημιουργία Ενιαίων Οικονομικών χωρών : ONE	σελ.	93
Ο νέος ορίζοντας της ένταξης στην ONE.....	σελ.	95
Η μετατροπή της αξίας των μετοχών λόγω του ευρώ.....	σελ.	96
- Ευρώ και ΧΑΑ-Η πλευρά του Επενδυτή.....	σελ.	99
- Η διεθνής δομή των Χρηματιστηρίων	σελ.	102
- Βιομηχανία-Αγροτική Οικονομία-Εμπόριο-Μεταφορές -Τουρισμός-Τηλεπικοινωνίες-Ενέργεια-Πληροφορική.....	σελ.	104
- Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες προβαίνει η Κυβέρνηση.....	σελ.	127
- Τα 12 «κλειδιά» της ONE.....	σελ.	130
- Εκτιμήσεις και προβλέψεις για τη μετά – ONE εποχή.....	σελ.	135
^Α Η αισιόδοξη δεύτερη περίοδος	σελ.	137
^Α Οι αμφιβολίες	σελ.	137
- Εθνική Ανεξαρτησία και ONE	σελ.	139
- Διάφορες απόψεις για το θέμα μας.....	σελ.	140
- Βιβλιογραφία	σελ.	149

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ

♦ *Διακυβερνητική διάσκεψη(IGC)*

Διάσκεψη των κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συζήτηση θεσμικών βελτιώσεων και ενδεχόμενης διεύρυνσης της Ε.Ε.

♦ *Διπλή αναφορά τιμών*

Η αναγραφή των τιμών, τόσο σε ευρώ όσο και σε εθνικό νόμισμα. Στην Ελλάδα θα είναι υποχρεωτική κατά τη μεταβατική περίοδο.

♦ *Ευρώ*

Το επίσημο και ενιαίο νόμισμα της ζώνης ευρώ. Θα έχει αντικαταστήσει πλήρως τα νομίσματα των συμμετεχόντων κρατών-μελών, έως τον Ιούλιο του 2002, το αργότερο.

♦ *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*

Το εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο εισηγείται τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς.

♦ *Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα(ΕΚΤ)*

Ξεκίνησε τις εργασίες της το 1998 ως διάδοχος του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου, με σκοπό να παρακολουθεί τη νομισματική πολιτική και την εισαγωγή χαρτονομισμάτων και κερμάτων ευρώ στην ΟΝΕ. Είναι το εκτελεστικό όργανο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών που συγκροτείται από τις κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών.

♦ *Ευρωπαϊκή Νομισματική μονάδα(ECU)*

Η ECU δημιουργήθηκε το 1979 και ήταν ο σταθμισμένος μέσος όρος των νομισμάτων των δώδεκα κρατών που ήταν τότε μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το ευρώ την αντικατέστησε με αναλογία μετατροπής ένα προς ένα, την 1^η Ιανουαρίου 1999.

♦ *Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα(ΕΝΣ)*

Ιδρύθηκε το 1979, με στόχο τον περιορισμό της νομισματικής αστάθειας και του πληθωρισμού εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ορισμένα κράτη-μέλη έχουν καθορίσει περιθώρια διακυμάνσεων μεταξύ των νομισμάτων τους, τα οποία παρακολουθούνται από το Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών(ΜΣΙ).

♦ *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο*

Οι αρχηγοί των κρατών και των κυβερνήσεων των κρατών –μελών.

♦ *Ζώνη ευρώ*

Η γεωγραφική ζώνη που θα ορίζεται από τα 11 κράτη-μέλη που συμμετέχουν στην ΟΝΕ. Το 12^ο μέλος, η Ελλάδα, θα ενταχθεί την 1^η Ιανουαρίου του 2001.

♦ *Ισοτιμία μετατροπής*

Η σταθερή ισοτιμία με την οποία το ευρώ θα αντιστοιχίζεται με το εθνικό νόμισμα. Ένα ευρώ θα αντιστοιχεί με 340,75 δρχ., σύμφωνα με απόφαση του συμβουλίου.

♦ *Κράτη-μέλη*

Τα κράτη τα οποία αποτελούν την Ευρωπαϊκή Ένωση. «Συμμετέχοντα» κράτη-μέλη, είναι αυτά που συμμετέχουν στην ΟΝΕ.

♦ *Κριτήρια σύγκλισης*

Οι υποχρεώσεις που καθορίστηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ για όλα τα κράτη-μέλη που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στην ΟΝΕ.

♦ *Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών 2(ERM 2).*

Ο μηχανισμός που συνδέει τα νομίσματα των μη συμμετεχόντων μελών με το ευρώ. Ο σκοπός του ERM2 είναι να υποστηρίξει τις χώρες που θα επιδιώξουν μελλοντικά τη συμμετοχή τους στην ΟΝΕ, μέσω ρύθμισης του συναλλαγματικού περιβάλλοντος. Η Ελλάδα θα συμμετέχει έως την 31^η Δεκεμβρίου με περιθώριο απόκλισης 15% από την κεντρική ισοτιμία(340,75).

♦ *Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ)*

Θεσμοθετήθηκε στη Συνθήκη το Μάαστριχτ το 1992. Καθορίζει τη ζώνη χωρών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν κοινή νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα-το ευρώ. Ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 1999.

♦ *Οδηγίες στρογγυλοποίησης*

Η μετατροπή του ευρώ σε εθνικά νομίσματα θα οδηγήσει σε αποτελέσματα που θα «στρογγυλοποιούνται» ως εξής: τα αποτελέσματα από 1 έως 4 στο δεκαδικό ψηφίο που ακολουθεί το μικρότερο δεκαδικό που χρησιμοποιείται θα στρογγυλοποιούνται προς τα κάτω και τα αποτελέσματα από 5 έως 9 στο δεκαδικό ψηφίο που ακολουθεί το μικρότερο δεκαδικό που χρησιμοποιείται θα στρογγυλοποιούνται προς τα επάνω.

♦ *Συνθήκη του Μάαστριχτ*

Η «Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης» που ορίζει το στόχο της ΟΝΕ. Υπεγράφη το Φεβρουάριο του 1992 στο Μάαστριχτ και καθορίζει τα κριτήρια σύγκλισης για τη συμμετοχή στην ΟΝΕ.

**Η ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟ ΕΥΡΩ
ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ.**

Εισαγωγή

Στην ανατολή του 21^{ου} αιώνα, η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με δυο μεγάλες προκλήσεις. Πρώτον, πως θα επιτύχει την απαιτούμενη ονομαστική σύγκλιση, απαραίτητη προϋπόθεση για την ισότιμη συμμετοχή της στις ευρωπαϊκές διεργασίες και δεύτερον, πως θα ενεργοποιήσει αναπτυξιακή διαδικασία, η οποία θα οδηγήσει στην πραγματική σύγκλιση της Ελληνικής οικονομίας με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές και θα διασφαλίσει καλύτερο επίπεδο διαβίωσης για τον ελληνικό λαό.

Η υιοθέτηση την 1^η Ιανουαρίου του 1999 ενός ενιαίου νομίσματος από έντεκα χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα του αιώνα που πέρασε.

Η ιδιαιτερότητα του γεγονότος έγκειται στο ότι, για πρώτη φορά στην πρόσφατη παγκόσμια οικονομική ιστορία, χώρες με υψηλό βαθμό οικονομικής ανάπτυξης εμφανίζονται αποφασισμένες να παραιτηθούν από το δικαίωμα έκδοσης εθνικού νομίσματος και να το παραχωρήσουν σε μια «ομοσπονδιακή» νομισματική αρχή χωρίς την ταυτόχρονη παρουσία μιας ομοσπονδιακής πολιτικής αρχής.

Για πολλούς παρατηρητές των ευρωπαϊκών εξελίξεων, η κίνηση αυτή εκλαμβάνεται ως μια ενέργεια που αν δεν οδηγεί, ασφαλώς διευκολύνει, στην πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ:

Από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Η πορεία προς την Ευρωπαϊκή ενοποίηση, κατά την σύγχρονη μεταπολεμική περίοδο, αρχίζει την 9^η Μαΐου του 1950 με την διακήρυξη Schuman η οποία πρότεινε τη Γάλλο-γερμανική συνεργασία στους τομείς του άνθρακα και του χάλυβα. Στις 18 Απριλίου 1951 υπογράφεται η συνθήκη ίδρυσης της «Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα». Το 1956 εγκρίνονται οι προτάσεις της «Επιτροπής Spaak» για την ίδρυση νέων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Στις 25 Μαρτίου 1957, υπογράφονται στην Ρώμη οι συνθήκες για την ίδρυση της «Ευρωπαϊκής οικονομικής Κοινότητας» (ΕΟΚ) και της «Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας» (ΕΥΡΑΤΟΜ). Τα ιδρυτικά μέλη ήσαν έξι χώρες: Γαλλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Μετά την λήξη αυτής της πρώιμης φάσης (1950-1957) η προσπάθεια υλοποίησης του οράματος της «Ευρωπαϊκής Ευρώπης» θα συνεχιστεί και θα αναπτυχθεί στο

- *πολιτικό επίπεδο, στο*
- *θεσμικό επίπεδο, και στο*
- *οικονομικό επίπεδο.*

Πολιτικό επίπεδο. Στο πολιτικό επίπεδο η ΕΟΚ θα δυναμωθεί με συνεχείς διευρύνσεις και ένταξη νέων μελών. Η «Ευρώπη των 6», θα διευρυνθεί στις 22 Ιανουαρίου 1972 με την είσοδο της Γερμανίας, της Δανίας και της Ιρλανδίας, η οποία άρχισε να ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 1973. (Η Νορβηγία αν και υπέγραψε τη συνθήκη προσχώρησης αποσύρθηκε μετά από αρνητικό δημοψήφισμα). Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται η «Ευρώπη των 9». Λίγα χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα στις 28 Μαΐου 1979 υπογράφεται η συνθήκη προσχώρησης της Ελλάδας η οποία προέβλεπε επίσημη ένταξη την 1^η Ιανουαρίου 1981. Η ελληνική ένταξη σηματοδότησε την νέα πορεία της ΕΟΚ που στόχο είχε την προς νότο διεύρυνση της. Η πορεία αυτή συσχετίστηκε με την υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στις 12 Ιουνίου 1985 η οποία τέθηκε σε ισχύ τη 1^η Ιανουαρίου 1986. Το 1990 με την πτώση του ανατολικού

συνασπισμού και την επανένωση των δυο Γερμανικών κρατών, η κοινότητα επεκτείνεται για πρώτη φορά στην Ανατολική Ευρώπη αποδεχόμενη τα κρατίδια της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Επόμενη διεύρυνση λαμβάνει χώρα στις 24 Ιουνίου 1994 στη συνοδό κορυφής της Κέρκυρας όπου υπογράφονται οι πράξεις προσχωρήσεων της Αυστρίας, της Φιλανδίας, της Σουηδίας και της Νορβηγίας. Η συμφωνία τίθεται σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1995, αλλά πάλι η Νορβηγία θα αποσυρθεί μετά από δεύτερο αρνητικό δημοψήφισμα. Σήμερα, η Ε.Ε αποτελείται από 15 χώρες, έχει υπογράψει συμφωνίες σύνδεσης με χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Βόρειας Αφρικής και είναι ο μεγαλύτερος χορηγός βοήθειας στον Τρίτο κόσμο.

Από τα ανωτέρω γίνεται φανερό ότι σε πολιτικό επίπεδο έγινε προσπάθεια για την ένταξη κρατών από όλο το γεωγραφικό χώρο της Ευρώπης, δηλαδή προς βορρά (Δανία, Σουηδία κ.λ.π.), προς νότο (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία) και προς ανατολάς (κεντρική Ευρώπη). Ένα δεύτερο στοιχείο είναι η χρονική διάρκεια κατά την οποία έλαβαν χώρα τα ανωτέρω γεγονότα. Χρειάστηκαν πλέον των 35 ετών για να έχει η Ε.Ε τη σημερινή τη μορφή.

Θεσμικό Επίπεδο: Στο θεσμικό επίπεδο η προσπάθεια ολοκλήρωσης έχει δυο διαστάσεις: Η πρώτη αφορά τη δημιουργία θεσμών όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο Υπουργών, την Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κ.λ.π., τους οποίους έχουν πρόσβαση όλα τα κράτη μέλη. Η δεύτερη διάσταση αφορά τη προσπάθεια εναρμόνισης και ενοποίησης του νομικού συστήματος των κρατών μελών. Αυτό επιτυγχάνεται με την έκδοση ειδικών οδηγιών (directives) τις οποίες πρέπει να ακολουθούν όλα τα κράτη μέλη. Θεσμικές παρεμβάσεις γίνονται για διάφορα θέματα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά κ.λ.π. Η συνεχής όμως έκδοση οδηγιών, δημιουργεί ένα γραφειοκρατικό φαινόμενο το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως έχει τα αντίστροφα αποτελέσματα από αυτά που επιδιώκονται.

Οικονομικό Επίπεδο: Το τρίτο επίπεδο είναι το οικονομικό, το οποίο έχει τέσσερις κύριες πτυχές:

- α) Τον κοινοτικό προϋπολογισμό.
- β) Την ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική).
- γ) Τη νομισματική πολιτική (Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και ΟΝΕ).
- δ) Τη πραγματική σύγκλιση (πακέτα Delors I, II και Sander).

Ο κοινοτικός προϋπολογισμός: Ο κοινοτικός προϋπολογισμός πρέπει να είναι πάντα ισοσκελισμένος, δηλαδή δεν επιτρέπεται η ύπαρξη ελλείμματος σε αυτόν. Οι πόροι του προϋπολογισμού προέρχεται από εισαγωγικούς δασμούς, ΠΑ, γεωργικές

εισφορές, τον «τέταρτο πόρο», ο οποίος είναι η συνεισφορά του κάθε κράτους - μέλους με βάση το ΑΕΠ του και από άλλες πηγές. Αν και οι συνολικές δαπάνες της Ε.Ε αυξήθηκαν από 3.576 εκατ. Ecu το 1970 σε 16.455 εκατ. το 1980 και σε 68.486 το 1995 ως ποσοστό % των δημόσιων δαπανών των κρατών - μελών κυμάνθηκαν την περίοδο 1970 - 1995 περίπου στο 2%.

Οι δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό έχουν, με βάση το μέγεθος των κονδυλίων που απορροφούν, την ακόλουθη προτεραιότητα :

- α) την γεωργία,
- β) τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις,
- γ) την ερευνά,
- δ) αλλά προγράμματα που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση, τα διευρωπαϊκά δίκτυα που αφορούν τις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες, την ενέργεια, κ.λ.π.
- ε) την εξωτερική βοήθεια προς τον Τρίτο κόσμο, την Ανατολική Ευρώπη κ.λ.π.

Η ΚΑΠ: Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) θεσπίστηκε το 1962 με σκοπό την πληρέστερη ανάπτυξη της γεωργίας στις χώρες της ΕΟΚ η οποία τότε παρήγαγε μόνο το 80% της συνολικής κατανάλωσης της. Η ενίσχυση της κοινοτικής γεωργίας έγινε, στο αρχικό στάδιο με διάφορα μέσα (επιδότησεις, δασμολογική προστασία κ.λ.π.). Για την εξυπηρέτηση των στόχων αυτής της πολιτικής διατίθεται, ακόμη και σήμερα, ένα μεγάλο τμήμα του κοινοτικού προϋπολογισμού. Με βάση τα επίσημα στοιχεία της Ε.Ε οι δαπάνες από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο μειώθηκαν από το 59% του κοινοτικού προϋπολογισμού το 1988 στο 48% το 1996. Η πολιτική αυτή δεν έχει πλήρως εξαλείψει το έλλειμμα στο γεωργικό τομέα αφού το 1995 οι εισαγωγές γεωργικών προϊόντων έφτασαν τα 50 δις. Ecu, έναντι 28 δις. για τις ΗΠΑ. Μάλιστα, όπως προαναφέρεται σε επίσημα έγγραφα « ...παρά το γεγονός ότι η παραγωγή της έχει καταστεί σε πολλούς τομείς, να εξαρτάται σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό από το εξωτερικό (για παράδειγμα κατά 60% περίπου για τον εφοδιασμό της σε σπωροκηπευτικά, κατά 50% για το πρόβειο κρέας)... ». Οι ποσοστώσεις στα αγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα έχουν μεγαλύτερη επίπτωση στις οικονομίες των λιγότερων αναπτυγμένων κοινοτικών χωρών όπου ένα μεγάλο τμήμα του ενεργού πληθυσμού απασχολείται στην γεωργία. Από την άλλη πλευρά σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο η αγροτική πολιτική επικρίνεται, γιατί απορροφά ακριβώς μεγάλο τμήμα του κοινοτικού προϋπολογισμού, όταν τα κονδύλια αυτά θα

μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε άλλους πιο παραγωγικούς σκοπούς. Το παράδοξο είναι ότι οι αγροτικές χώρες του νότου ήδη από την δεκαετία του 1980 είναι αντίθετες στις ποσοστώσεις, ενώ οι βιομηχανικές χώρες του βορρά, που τις επέβαλλαν, είναι αντίθετες στα τεραστία ποσά που απορροφά από τον κοινοτικό προϋπολογισμό η ΚΑΠ, τα οποία εν μέρει είναι αποζημιώσεις των αγροτών για την καταστροφή τμήματος της παραγωγής των.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι είναι επιτακτική η ανάγκη για μια αναπροσαρμογή της αγροτικής πολιτικής.

Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα και η ΟΝΕ: Ο δεύτερος κατά σειρά, μετά την ΚΑΠ, τομέας σύγκλισης των οικονομιών των κρατών μελών είναι ο νομισματικός. Προς το τέλος του Δεύτερου παγκόσμιου Πόλεμου υιοθετήθηκε το «σύστημα του κανόνα του χρυσού» με τη συμφωνία του Bretton Woods στις 22 Ιουλίου 1944. Τότε συμφωνήθηκαν, ανάμεσα σε άλλα τα ακόλουθα:

- Σταθερές ισοτιμίες για τα νομίσματα των χωρών έναντι, του χρυσού, αλλά και μέσο του δολαρίου,
- πλήρης μετατρεψιμότητα μεταξύ των νομισμάτων,
- ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και
- θέσπιση «Ειδικών Τραβηκτικών Δικαιωμάτων».

Η ύπαρξη του νομίσματος Bretton Woods, εξασφάλιζε νομισματική σταθερότητα και έτσι οι χώρες μέλη της τότε ΕΟΚ δεν είχαν κανένα κίνητρο για άμεση υιοθέτηση ενός ανεξάρτητου νομισματικού συστήματος, παρά το ότι αυτό έμμεσα προβλεπόταν από τη συνθήκη του 1957. Έτσι, μόνο το 1969, οι αρχηγοί των κρατών μελών της ΕΟΚ στη συνοδό της Χάγης αποφάσισαν ότι πρέπει να καταρτισθεί μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην Κοινότητα. Αποτέλεσμα της ανωτέρω προβληματικής ήταν η έκθεση Werner το 1970. Το σχέδιο Werner προέβλεπε σταθερές συναλλαγματικές ισοτιμίες, πλήρη μετατρεψιμότητα νομισμάτων, μεταβίβαση οικονομικών αρμοδιοτήτων σε κοινοτικό επίπεδο και κοινή νομισματική πολιτική.

Το Μάρτιο του 1971 τα κράτη μέλη εκφράζουν “την πολιτική τους βούληση να επιτύχουν μια οικονομική και νομισματική ένωση”. Η δεκαετία του 1970 συνοδεύεται από δυο μεγάλες ενεργειακές κρίσεις, οι οποίες επηρεάζουν τη νομισματική σταθερότητα και δίνουν την χαρακτηριστική βολή στο σύστημα του Werner Woods, το οποίο είχε τροποποιηθεί με την «Σμισθώνια Συμφωνία» της Ουάσινγκτον

το Δεκέμβριο του 1971. Το 1972 δημιουργήθηκε το «σύστημα του φιδιού», το οποίο προέβλεπε την διακύμανση των

Επίτευξη Ευρωπαϊκών νομισμάτων έναντι του δολαρίου των ΗΠΑ στο 4.5% ή στο -4.5% και όριζε διακύμανση των Ευρωπαϊκών νομισμάτων, αναμεταξύ τους, το +2.25% ή το -2.25%. Έτσι τα κοινοτικά νομίσματα ήταν το «φίδι» που κινούνταν μέσα στη σύριγγα. Το σύστημα αυτό δεν μακροημέρευσε. Το Μάρτιο του 1973 κατέρρευσε, υπό την πίεση των διεθνών εξελίξεων.

Μια νέα προσπάθεια αρχίζει το διό έτος με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Νομισματικής Συνεργασίας, ενώ το επόμενο έτος εκδίδεται η οδηγία για την επίτευξη υψηλού βαθμού σύγκλισης στη κοινότητα.

Τελικά, στις 13 Μαρτίου 1979 αρχίζει να λειτουργεί το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα (ΕΝΣ), οι στόχοι του οποίου ήταν νομισματικής σταθερότητας στην Ευρώπη,

- Επιτάχυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας και της απασχόλησης στην Ευρώπη.
- Ενιαία νομισματική πολιτική έναντι τρίτων νομισμάτων.

Η λειτουργία του ΕΝΣ μπορεί να διαχωριστεί στις εξής περιόδους:

► *πρώτη περίοδος (1979 – 1983)*

► *δεύτερη περίοδος (1984 – 1987)*

► *τρίτη περίοδος (1988 – 1993)*

► *Τετάρτη περίοδος (1994 – 1998)*

Πρώτη περίοδος (1979 – 1983)

Η χρονική αυτή περίοδος χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς πληθωρισμού και υψηλά ελλείμματα στα εξωτερικά ισοζυγία και τους προϋπολογισμούς των κρατών μελών. Την περίοδο αυτή δεν συμμετέχει στο Ε.Ν.Σ η βρετανική στερλίνα και η ελληνική δραχμή. Η επιτρεπόμενη μέγιστη και ελάχιστη απόκλιση των νομισμάτων ορίζεται στο 2.25%, ενώ για την ιταλική λιρέτα ορίζεται το 6%. Βασικά σημεία του Ε.Ν.Σ. είναι η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕCΜ), το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο και ο μηχανισμός των πιστώσεων. Την περίοδο αυτή αρχίζει να αναπτύσσεται το ΕCΜ στην διατραπεζική αγορά. Από το 1983 η Γαλλία υιοθετεί πολιτική ανατίμησης του γαλλικού φράγκου, γεγονός, το οποίο επηρεάζει το Ε.Ν.Σ.

Δεύτερη περίοδος (1984 – 1987)

Το Σεπτέμβριο του 1984 γίνεται η πρώτη αναθεώρηση του «καλαθιού» του ΕCΜ και περιλαμβάνεται πλέον και η δραχμή. Το Φεβρουάριο του 1985 το δολάριο φτάνει σε ύψος ρεκόρ και έπειτα αρχίζει να πέφτει. Οι εξελίξεις αυτές προκαλούν νομισματική

αστάθεια και οδηγούν την Επιτροπή Κεντρικών Τραπεζών της ΕΟΚ στη συνεδρίαση της 12^{ης} Μαρτίου 1985 να λάβουν τα εξής μέτρα για την ενίσχυση του Ε.Ν.Σ. :

- Δημιουργία μηχανισμού στήριξης του ECU μεσώ των κεντρικών τραπεζών,
- Διατήρηση του συντελεστή πληρωμών έως 50% των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις βραχυπρόθεσμες χρηματοδοτήσεις, αλλά με δυνατότητα αύξησης αυτού του ορίου σε ορισμένες περιπτώσεις, και
- Βελτίωση των αποδόσεων σε ECU στο πλαίσιο βραχυπρόθεσμης χρηματοδοτικής στήριξης.

Τα μέτρα αυτά βοήθησαν στην επάνοδο της νομισματικής σταθερότητας ως τον Απρίλιο του 1986, στη συνέχεια όμως άρχισε μια περίοδος αστάθειας η οποία έφτασε στο αποκορύφωμα της το καλοκαίρι του 1987 και συνοδεύτηκε με την υποτίμηση της βρετανικής στερλίνιας. Η νέα αυτή κατάσταση οδήγησε το Σεπτέμβριο του 1987 στη συμφωνία Βασιλείας / Nyborg. Η συμφωνία του Nyborg στη Δανία έγινε μεταξύ των δώδεκα υπουργών οικονομικών και επικύρωσε τα μέτρα που είχαν αποφασίσει οι διοικητές των κεντρικών τραπεζών στη Βασιλεία της Ελβετίας. Τα μέτρα που αποφασίστηκαν ήσαν δυο ειδών: Τα μέτρα που:

- είχαν στόχο τη μεγαλύτερη σύγκλιση και την αποφυγή των αλληλοσυγκρουόμενων πολιτικών οι οποίες θα έθεταν σε κίνδυνο τη συνοχή του Ε.Ν.Σ. και
- στόχευαν στη βελτίωση του μηχανισμού του Ε.Ν.Σ.

Μια επίσης σημαντική απόφαση αυτής της περιόδου είναι η παρουσίαση της «Λευκής Βίβλου» της Επιτροπής στα μέσα του 1985 για την δημιουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς με την κατάργηση όλων των νομικών, τεχνητών και δημοσιονομικών εμποδίων, μέχρι το τέλος του 1992.

Αυτές οι προτάσεις άρχισαν να ισχύουν από την 1^η Ιουλίου 1987 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ). Η ΕΕΠ κατάργησε για πρώτη φορά την αρχή της ομοφωνίας και προώθησε την αρχή της πλειοψηφίας για διάφορα θέατρα νομισματικής πολιτικής. Παράλληλα, ενισχύθηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ενώ διατηρήθηκε η αρχή της ομοφωνίας για θέματα δημοσιονομικής πολιτικής. Τέλος «επιβεβαιώθηκε η ανάγκη να βελτιωθεί η οικονομική και κοινωνική συνοχή της κοινότητας».

Τρίτη περίοδος (1998-1993)

Κατά την περίοδο αυτή αρχίζει η οικονομική και νομισματική ένωση (ΟΝΕ). Στις 11 και 12 Φεβρουαρίου 1988 οι ηγέτες των 12 στις Βρυξέλλες επαναβεβαίωσαν την προσήλωση του στην «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη» και την απόφαση τους να προωθήσουν την οικονομική και νομισματική ένωση.

Με τον όρο «νομισματική ένωση» στα επίσημα έγγραφα της κοινότητας εννοείται «... ένας σημαντικός νομισματικός χώρος όπου η διαχείριση των πολιτικών γίνεται από κοινού προκειμένου να επιτευχθούν μακροοικονομικοί στόχοι». Οι προϋποθέσεις που ορίζονται για την νομισματική ένωση είναι αυτές που είχαν υιοθετηθεί ήδη από το 1970, στην έκθεση Werner ενώ προσδιορίζεται επίσης ότι «... η υιοθέτηση ενός και μόνου νομίσματος... θα μπορούσε ωστόσο να θεωρηθεί... ως φυσική και επιθυμητή εξέλιξη της νομισματικής ένωσης... Η αντικατάσταση των εθνικών νομισμάτων από ένα και μοναδικό νόμισμα θα πρέπει συνεπώς, να πραγματοποιηθεί το συντομότερο δυνατό μετά το «πάγωμα» των ισοτιμιών...».

Ο όρος «οικονομική ένωση» περιγράφεται ως ακολούθως: «... η οικονομική ένωση μπορεί να περιγραφεί με τέσσερα κύρια στοιχεία

- Ενιαία αγορά στην οποία μπορούν ελεύθερα να κυκλοφορούν πρόσωπα, αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια.
- Πολιτική ανταγωνισμού και άλλα μέτρα που στοχεύουν στην ενίσχυση των μηχανισμών της αγοράς.
- Κοινές πολιτικές που αποβλέπουν σε διαρθρωτικές μεταβολές και περιφερειακή ανάπτυξη.
- Συντονισμός της μακροοικονομικής πολιτικής, που λαμβάνει δεσμευτικούς κανόνες για την δημοσιονομική Πολιτική...».

Στη σύνοδο της 12^{ης} και 13^{ης} Απριλίου 1989 στη Βασιλεία της Ελβετίας, η επιτροπή Delors, κατέληξε σε μια έκθεση που προέβλεπε την οικονομική και νομισματική ένωση (ΟΝΕ) της Ευρώπης σε τρία στάδια. Από αυτά, μόνο το πρώτο είχε ένα συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Ως ημερομηνία έναρξης του οριζόταν η 1^η Ιουλίου 1990 με την πλήρη απελευθέρωση στις κινήσεις κεφαλαίων στις χώρες μέλη της ένωσης. Η πρώτη αυτή φάση συνεχίστηκε και μετά την 1^η Ιανουαρίου 1993, ημερομηνία ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς, μέχρι την 1^η Νοεμβρίου 1993 οπότε

τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Μάαστριχ. Τα κύρια μέτρα που προτάθηκαν από την επιτροπή κατά το πρώτο στάδιο της ΟΝΕ ήσαν τα ακόλουθα:

- Κατάργηση των υλικών, τεχνικών και φορολογικών εμποδίων στην κοινότητα.
- Διπλασιασμός των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων.
- Δημιουργία ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου και συμμετοχή όλων των κοινοτικών νομισμάτων στο Ε.Ν.Σ.
- Άρση όλων των εμποδίων στη χρησιμοποίηση του ECU από ιδιώτες.
- Ενδυνάμωση των κανόνων συνεργασίας που αναφέρονται στη δημοσιονομική και την οικονομική πολιτική.

Κατά την ίδια περίοδο λαμβάνουν χώρα δύο σημαντικά γεγονότα. Το πρώτο είναι η υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχ στις 7 Φεβρουαρίου 1992 (είχε προηγηθεί η σύνοδος κορυφής στις 9-10 Δεκεμβρίου 1991 στην ομώνυμη ολλανδική πόλη όπου οι ηγέτες των δώδεκα είχαν εγκρίνει το τελικό κείμενο της νέας συνθήκης). Το δεύτερο σημαντικό γεγονός ήταν η κατάρρευση του Ε.Ν.Σ. Το Σεπτέμβριο του 1992. Η συνθήκη του Μάαστριχ είναι αυτή που έδωσε τέλος στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), δημιουργώντας την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε). Παράλληλα, θεσμοθετήθηκε η απόφαση για το ενιαίο νόμισμα και καθορίστηκαν οι οικονομικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στην ΟΝΕ (κριτήρια σύγκλισης). Τα κριτήρια αυτά είναι:

- Ο ετήσιος λόγος δημοσιονομικού ελλείμματος /ΑΕΠ δεν πρέπει να ξεπερνά το 3% και ο αντίστοιχος δημοσιονομικού χρέος /ΑΕΠ το 60%.
- Ο πληθωρισμός δεν πρέπει να υπερβαίνει το 1,5% του μέσου όρου των χαμηλότερων ποσοστών πληθωρισμού που είχαν τρία κράτη μέλη το προηγούμενο έτος.
- Το εθνικό νόμισμα πρέπει να κυμαίνεται εντός των ορίων του Ε.Ν.Σ. για χρονικό διάστημα τουλάχιστο, δυο ετών.
- Τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν πρέπει να υπερβαίνουν πέραν του 2% το μέσο όρο επιτοκίων των τριών χωρών με το χαμηλότερο πληθωρισμό.

Ειδικά για δύο μέλη (Ηνωμένο Βασίλειο και Δανία) με ειδικό πρωτόκολλο τους αναγνωρίστηκε το δικαίωμα της εξαίρεσης συμμετοχής από το ενιαίο νόμισμα.

Το δεύτερο σημαντικό γεγονός είναι η κρίση και κατάρρευση του Ε.Ν.Σ. το Σεπτέμβριο του 1992. Όπως ήδη έχουμε τονίσει, η βρετανική στερλίνα ήταν για μεγάλο χρονικό διάστημα εκτός του μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών. Όταν

όμως άρχισε η διαδικασία της ΟΝΕ την 1^η Ιουλίου 1990, η Βρετανία άλλαξε στάση και τον Οκτώβριο του 1990. Η στερλίνα εντάχθηκε στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών. Την εποχή εκείνη τα βρετανικά επιτόκια ήταν υψηλότερα των υπολοίπων ευρωπαϊκών και ο πληθωρισμός ήταν στο 10,9% έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου του 4%. Η είσοδος της στερλίνας στο Ε.Ν.Σ. τον τελευταίο μήνα διακυβέρνησης της Βρετανίας από τη Μ. Thacher, έγινε με προσωπική απόφαση της τότε πρωθυπουργού, παρά τις αντίθετες εισηγήσεις των οικονομικών της συμβούλων οι οποίοι θεωρούσαν ότι η-τυχαία συμμετοχή της στερλίνας στο Ε.Ν.Σ. θα είχε τρία πιθανά αποτελέσματα:

- α) θα προκαλούσε ζημία στη βρετανική οικονομία,
- β) θα προκαλούσε κρίση στο Ε.Ν.Σ.,
- γ) θα είχε δυσμενή αποτελέσματα και στη βρετανική οικονομία και στο Ε.Ν.Σ.

Τα ανωτέρω θα αποδεικνύονταν προφητικά δυο χρόνια μετά. Την 1^η Ιουλίου 1992 η Βρετανία ανέλαβε την προεδρία της Ε.Ε. από την Πορτογαλία. Στις 26 Αυγούστου 1992 το «Ινστιτούτο Διοικητικών Επιχειρήσεων» (Institute of Director) ανακοίνωσε ότι μόνο το 13% των επιχειρηματιών ήσαν αισιόδοξοι για την πορεία της οικονομίας, σε αντίθεση με το 5% δύο μήνες ενωρίτερα. Η ανακοίνωση αυτή είχε αντίκτυπο και στην αγορά συναλλάγματος. Η στερλίνα πλησίασε τη κατώτατη επιτρεπόμενη ισοτιμία έναντι του γερμανικού μάρκου γεγονός που οδήγησε σε παρέμβαση της «Τράπεζας της Αγγλίας». Αυτό ήταν και το προμήνυμα της μεγάλης κρίσης.

Ένα σύνολο οικονομικών πολιτικών γεγονότων θα δημιουργήσει τη μεγάλη κρίση της 16^{ης} Σεπτεμβρίου.

Την Τρίτη 1^η Σεπτεμβρίου 1992 το δολάριο άγγιξε τη χαμηλότερη τιμή του έναντι του γερμανικού μάρκου (1= 1,3895) λόγω του χαμηλού ρυθμού ανάπτυξης και των χαμηλών επιτοκίων στις ΗΠΑ, έναντι των υψηλών της Γερμανίας. Αυτή η μάρκα, αφού το μάρκο ανατιμήθηκε και είχε καλύτερη απόδοση εγκαταλείποντας το δολάριο και τα άλλα νομίσματα. Την Πέμπτη 3 Σεπτεμβρίου 1992 σε μια προσπάθεια στήριξης της στερλίνας στις διεθνείς αγορές η βρετανική κεντρική τράπεζα παρεμβαίνει αγοράζοντας ξένο συνάλλαγμα αξίας 7,3 δις. στερλινών. Πέραν της ανωτέρω οικονομικής εξέλιξης στις αγορές συναλλάγματος υπήρχε νευρικότητα, η οποία πήγαζε και από την αβεβαιότητα ως προς το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στη Γαλλία, το οποίο θα ελάμβανε χώρα, στις 20 Σεπτεμβρίου για την αποδοχή ή απόρριψη της συνθήκης του Μάαστριχ. Το δημοψήφισμα αυτό είχε μεγάλη σημασία γιατί γινόταν αφού είχε προηγηθεί ένα απορριπτικό δημοψήφισμα στη Δανία.

Την Παρασκευή 4 Σεπτεμβρίου, η κεντρική τράπεζα της Ιταλίας σε μια προσπάθεια υποστήριξης της λιρέτας αυξάνει το επιτόκιο (discount rate) στο 15%. Την Τρίτη 8 Σεπτεμβρίου 1992 η νορβηγική κορώνα δέχεται ισχυρότατη πίεση στις διεθνείς αγορές, με αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων στη χώρα από το 13% στο 17%. Πίεση δέχονται επίσης η σουηδική κορώνα και η φινλανδική μάρκα. Η σουηδική κεντρική τράπεζα αυξάνει τα επιτόκια από 8% σε 24%, ενώ η φινλανδική μάρκα υποτιμάται κατά 13%. Την Τετάρτη 9 Σεπτεμβρίου, σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της πίεσης, η ιταλική κυβέρνηση αναγγέλλει μέτρα για τη μείωση του δημοσίου ελλείμματος, αλλά την επόμενη, 10 Σεπτεμβρίου, η λιρέτα θα φτάσει στη κατώτατη επιτρεπόμενη ισοτιμία στα πλαίσια του Ε.Ν.Σ. έναντι του γερμανικού μάρκου.

Τη Δευτέρα 14 Σεπτεμβρίου 1992, η Bundesbank μειώνει το βασικό επιτόκιο κατά 0,25%, έχοντας όμως αποσπάσει, από την προηγούμενη ημέρα, τη δημόσια δήλωση – δέσμευση της Ιταλικής κυβέρνησης για υποτίμηση της λιρέτας κατά 7%. Την επόμενη, Τρίτη 15 Σεπτεμβρίου, ενώ έχει υποτιμηθεί και η λιρέτα και η φινλανδική μάρκα ο πρόεδρος της Bundesbank Helmut Schiesinger, δίνει στη δημοσιότητα έκθεση που προτείνει την αλλαγή της συναλλαγματικής ισοτιμίας της στερλίνας. Η δημοσιοποίηση αυτής της έκθεσης είναι «σήμα» για τις αγορές, οι οποίες ψάχνουν τον επόμενο «στόχο» μετά τη λιρέτα και τη μάρκα. Την επόμενη ημέρα, Τετάρτη 16 Σεπτεμβρίου, τη λεγόμενη «Μαύρη Τετάρτη» η στερλίνα δέχεται ισχυρότατες πιέσεις. Η «Τράπεζα Αγγλίας» σε μια προσπάθεια στήριξης του νομίσματος μέσα σε μια ημέρα ξοδεύει τα μισά της συναλλαγματικά αποθέματα ύψος περίπου 20 δις. δολαρίων, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα. Παράλληλα αυξάνει τα επιτόκια από το 10% στο 12% και ακολουθεί και δεύτερη αύξηση στο 15%, εντός της ίδιας ημέρας χωρίς όμως αποτέλεσμα, αφού η στερλίνα φθάνει στο κατώτατο όριο εντός του Ε.Ν.Σ. Ο βρετανός υπουργός οικονομικών Lamont αναγκάζεται να «θέσει τη στερλίνα προσωρινά εκτός του μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ε.Ν.Σ.», γεγονός που σημαίνει υποτίμηση. Την ίδια τύχη θα έχει και η λιρέτα, ενώ η ισπανική πεσέτα θα υποτιμηθεί κατά 5%. Μέσα σε διάστημα λίγων ημερών όλα τα ευρωπαϊκά νομίσματα είχαν χάσει τμήμα της αξίας τους με εξαίρεση το γαλλικό φράγκο το οποίο στηρίζεται με θαυματικό τρόπο από τη γερμανική Bundesbank.

Την επόμενη ημέρα, Πέμπτη 17 Σεπτεμβρίου, η συναλλαγματική κρίση μετατράπηκε σε πολιτική. Η βρετανική κυβέρνηση κατηγόρησε τη Γερμανία και την Bundesbank για την έξοδο της στερλίνας από το Ε.Ν.Σ. Τη Παρασκευή 18

Σεπτεμβρίου, η ισοτιμία στερλίνας – μάρκου είναι 6% χαμηλότερη από το κατώτατο επιτρεπόμενο όριο που ίσχυε όταν η πρώτη ήταν ενταγμένη στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών. Τη Δευτέρα 21 Σεπτεμβρίου ανακοινώνεται το αποτέλεσμα του γαλλικού δημοψηφίσματος το οποίο είναι οριακά υπέρ της συνθήκης του Μάαστριχ. Αν και η Γερμανία δέχεται έντονη κριτική από το χώρο που προεδρεύει της Ε.Ε καθώς και από άλλες χώρες για τη στάση της την επόμενη ημέρα, 22 Σεπτεμβρίου Γερμανία και Γαλλία κάνουν λόγο για την Ευρώπη των «δύο ταχυτήτων» και στις 23 Σεπτεμβρίου η Τράπεζα της Γαλλίας και η Bundesbank υπερασπίζονται από κοινού στις διεθνείς αγορές το γαλλικό φράγκο το οποίο δέχεται πίεση.

Από τις αρχές Σεπτεμβρίου όλα τα ευρωπαϊκά νομίσματα υποτιμήθηκαν: λιρέτα Ιταλίας, στερλίνα Βρετανίας, πεσέτα Ισπανίας, εσκούδο Πορτογαλίας, καθώς και τα νομίσματα των σκανδιναβικών χωρών, που δεν ήταν μέλη της κοινότητας. Η Bundesbank δεν πρόσφερε καμία υποστήριξη, ούτε σε επίπεδο δηλώσεων, ούτε σε επίπεδο πολιτικής, δηλαδή μείωσης των γερμανικών επιτοκίων ή παρέμβασης στις χρηματαγορές. Αυτό συνέβη μόνο για το γαλλικό φράγκο, με παρέμβαση υπέρ αυτού στις αγορές συναλλάγματος, λόγω του γαλλικού δημοψηφίσματος.

Την Τετάρτη 30 Σεπτεμβρίου η γερμανική πρεσβεία στο Λονδίνο δίνει στη δημοσιότητα έκθεση της Bundesbank που απορρίπτει τη κριτική της Βρετανίας. Στις 2 Νοεμβρίου η Τράπεζα της Γαλλίας μειώνει το βασικό επιτόκιο. Την Τρίτη 19 Νοεμβρίου αρχίζει νέος κύκλος συναλλαγματικής αστάθειας. Η σουηδική κορώνα παύει να είναι συνδεδεμένη στο ECU. Το Σάββατο 21 Νοεμβρίου η πεσέτα και το εσκούδο υποτιμώνται κατά 6% προκαλώντας νέα κρίση στο Ε.Ν.Σ. την ίδια περίοδο η Γερμανία εξακολουθεί να διατηρεί υψηλά επιτόκια και ανακοίνωση της Bundesbank την 1^η Δεκεμβρίου κάνει σαφές ότι η πολιτική των υψηλών επιτοκίων δε πρόκειται να αλλάξει, στο άμεσο μέλλον για λόγους εσωτερικής πολιτικής.

Η ανάλυση των αιτιών της κρίσης του 1992 εκφεύγουν του παρόντος άρθρου. Είναι αλήθεια ότι και η βρετανική οικονομία είχε σημαντικά προβλήματα όταν η στερλίνα εισήλθε στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ε.Ν.Σ. τα οποία δεν είχαν επιλυθεί όταν ξέσπασε η κρίση, αλλά από την άλλη πλευρά και η στάση της Γερμανίας δεν ήταν σύμφωνη με την αρχή της κοινοτικής αλληλεγγύης. Ακόμα και αν τα γερμανικά επιτόκια παρέμεναν υψηλά για εσωτερικούς οικονομικούς λόγους, οι νομισματικές αρχές της χώρας παρέβλεπαν την επίπτωση αυτών των επιτοκίων στις διεθνείς αγορές και σε άλλα νομίσματα. Τέλος, η

επιδεικτικά μονομερής στήριξη προς το γαλλικό φράγκο, στα πλαίσια του ευρύτερου γαλλογερμανικού άξονα είχε επίσης αρνητικές επιπτώσεις. Ο κυριότερος ηττημένος της κρίσης ήταν η ίδια η ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης.

Την 1^η Ιανουαρίου 1993 καταργούνται τα εσωτερικά σύνορα της κοινότητας με την άρση όλων των περιορισμών στη διακίνηση ατόμων, αγαθών και υπηρεσιών. Όμως οι επιπτώσεις της κρίσης του Σεπτεμβρίου θα έχουν ως αποτέλεσμα την αλλαγή του ποσοστού διακύμανσης από 2,25% σε 15%. Η απόφαση αυτή πάρθηκε τον Αύγουστο του 1993 και αφορούσε όλα τα νομίσματα που εξακολουθούσαν να συμμετέχουν στο Ε.Ν.Σ. με εξαίρεση το γερμανικό μάρκο και το ολλανδικό φιορίνι, τα οποία παρέμειναν στο παλιό στενό εύρος διακύμανσης του 2,25%. Έτσι αυξήθηκε η αυτονομία των εθνικών νομισματικών αρχών, ενώ μειώθηκε η δυνατότητα άσκησης ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Παρά την ανωτέρω τροποποίηση η λιρέτα και η στερλίνα εξακολούθησαν να είναι εκτός του μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών. Την 1^η Νοεμβρίου 1993 τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Μάαστριχ και καθλώθηκε η σύνθεση της δέσμης νομισμάτων που απαρτίζουν το ECU.

Έτσι τελειώνει η Τρίτη περίοδος του ΕΝΣ, η οποία ταυτίζεται με την πρώτη περίοδο της ΟΝΕ. Βλέπουμε ότι ενώ ο στόχος ήταν η κοινή νομισματική πολιτική, η αλλαγή του εύρους διακύμανσης και η αποχώρηση δύο νομισμάτων οδήγησαν σε πιο ανεξάρτητες νομισματικές πολιτικές. Εφ' όσον όμως η νομισματική πολιτική δε μπορούσε να βοηθήσει, όσο αναμενόταν τη διαδικασία της ΟΝΕ είναι φυσική η στροφή στο εργαλείο της δημοσιονομικής πολιτικής. Η στροφή αυτή θα χαρακτηρίσει την επόμενη περίοδο (1994- 1998).

Τέταρτη περίοδος (1994- 1998)

Η περίοδος αυτή, η δεύτερη περίοδος της ΟΝΕ, αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου 1994 με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ) και τελειώνει με την είσοδο της δραχμής στο μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών του Ε.Ν.Σ. στις 14 Μαρτίου 1998 και τη σύνοδο κορυφής στις 2-3 Μαΐου 1998 κατά την οποία οι έντεκα από τις δεκαπέντε χώρες αποφάσισαν να συμμετέχουν στο τρίτο και τελευταίο στάδιο της ΟΝΕ από την 1^η Ιανουαρίου 1999. Παράλληλα, τότε αποφασίστηκε και η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στη Φραγκφούρτη.

Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα αποτελεί ανεξάρτητο κεντρικό νομισματικό όργανο το οποίο είναι ο προάγγελος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, και αντικαταστάτης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Νομισματικής Συνεργασίας το οποίο έλαβε να υφίσταται με την έναρξη του δευτέρου σταδίου της ΟΝΕ. Στις 15-

16 Δεκεμβρίου του 1995 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης υιοθετήθηκε το όνομα «ευρώ» για το νέο νόμισμα και οριστικοποιήθηκε ότι η Τρίτη φάση της ΟΝΕ θα αρχίσει την 1^η Ιανουαρίου 1999 και η διαδικασία θα λήξει το 2002. Στις 16 -17 Ιουνίου 1997 στη σύνοδο του Άμστερνταμ η Ε.Ε. αποφάσισε προς ανατολάς διεύρυνση καθώς και τη δημιουργία ενός νέου τρίτου πακέτου για τη χρηματοδότηση της διαρθρωτικής προσαρμογής, του πακέτου Sander, το οποίο θα καλύψει την περίοδο μέχρι το 2003. Είναι αρκετά αμφίβολο όμως αν θα υπάρξει νέα διεύρυνση τη Ε.Ε. με χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Όπως ήδη έχουμε τονίσει την περίοδο 1994 - 1998 το κύριο εργαλείο για την ΟΝΕ είναι η δημοσιονομική πολιτική. Έτσι ο μέσος όρος του δημοσίου ελλείμματος από το 6.1% το 1993 έπεσε στο 2.4% το 1997. Βέβαια το ύψος του δημοσίου χρέους εξακολουθεί να είναι ένα μεγάλο εμπόδιο για πολλές χώρες (Ιταλία, Βέλγιο κλπ) αλλά είναι φανερό ότι θα υπάρξει μια «ελαστική» ερμηνεία της συνθήκης του Μάαστριχ για αυτό το κριτήριο. Ως προς το κριτήριο του πληθωρισμού ο μέσος όρος από το 4,9% το 1993 σημείωση πτώση στο 2.1% το 1997.

Πέμπτη περίοδος (1999- 2002)

Πρόκειται για τη Τρίτη περίοδο της ΟΝΕ με βάση τον υπάρχοντα σχεδιασμό. Έτσι από την 1^η Ιανουαρίου 1999 δημιουργείται το νέο νόμισμα, το οποίο όμως δεν τίθεται σε κυκλοφορία και καταργείται το ECU, ενώ λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Το αργότερο έως την 1^η Ιανουαρίου 2002 θα τεθεί σε κυκλοφορία το «ευρώ» και η διαδικασία απόσυρσης των ενικών νομισμάτων θα έχει ολοκληρωθεί μέχρι την 1^η Ιουλίου 2002. Την ενδιάμεση περίοδο 1999 - 2001 το ευρώ θα υποκαθιστά πλήρως τα εθνικά νομίσματα και θα είναι αντικείμενο τραπεζικών συναλλαγών.

Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Μαδρίτης, (15-16 Δεκεμβρίου 1995), υιοθέτησε ένα χρονοδιάγραμμα μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα, βάσει του οποίου η μετάβαση στο Τρίτο Στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) θα πραγματοποιηθεί σε τρεις διακεκριμένες φάσεις (Σχεδιάγραμμα 1).

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩ

ΜΑΙΟΣ 1998	<p><u>Φάση Α : Προετοιμασία της ΟΝΕ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Το Συμβούλιο Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων αποφασίζει για τα κράτη που θα συμμετάσχουν στη ζώνη του ευρώ (ΖΕ). • Ανακοίνωση των σταθερών διμερών συναλλαγματικών ισοτιμιών που θα ισχύουν από την 1/1/1999 μεταξύ των συμμετεχόντων νομισμάτων. • Ίδρυση της ΕΚΤ και διορισμός του Εκτελεστικού Συμβουλίου της. • Έναρξη έκδοσης των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ. • Υιοθέτηση της απαραίτητης δευτερεύουσας νομοθεσίας.
1 Ιανουαρίου 1999	<p><u>Φάση Β: Έναρξη του Τρίτου Σταδίου ΟΝΕ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Αμετάκλητος καθορισμός των ισοτιμιών μετατροπής σε ευρώ και εισαγωγή της νομοθεσίας αναφορικά με το ευρώ. ▪ Εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. ▪ Νέα ομόλογα Δημοσίου εκδίδονται μόνο σε ευρώ.
1 Ιανουαρίου 2002	<p><u>Φάση Γ: Αντικατάσταση των νομισμάτων κα ολοκλήρωση της νομισματικής μετάβασης</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Έναρξη κυκλοφορίας των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε ευρώ . ▪ Απόσυρση των εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων. ▪ Πλήρης μετάβαση της δημόσιας διοίκησης στο ευρώ.
1 Ιουλίου 1999 (το αργότερο)	<p>Κατάργηση του νομισματικού καθεστώτος των εθνικών χαρτονομισμάτων και κερμάτων.</p>

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΕΥΡΩ

Στη σύνοδο Κορυφής του Συμβουλίου του Άμστερνταμ, τον Ιούνιο του 1997 οριστικοποιήθηκε το περιεχόμενο δύο Κανονισμών που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ. Ο πρώτος Κανονισμός (No 113/97) «σχετικά με ορισμένες διατάξεις που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ», βασίζεται στο Άρθρο 235 της Συνθήκης της Ρώμης και έχει δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ Αριθ. L 162, 19 /6/1997). Ο κανονισμός αυτός, ο οποίος έχει εφαρμογή σε όλα τα μέλη της ΕΕ, διασφαλίζει τη συνέχεια των Συμβάσεων και προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- Από την 1^η Ιανουαρίου 1999, κάθε αναφορά σε ECU, που περιέχεται σε νομική πράξη, αντικαθίσταται με αναφορά σε ευρώ και σε σχέση 1 ευρώ προς 1 ECU.
- Η εισαγωγή του ευρώ δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την τροποποίηση κάποιου όρου σύμβασης ή την απαλλαγή ενός συμβαλλόμενου από υποχρέωση παροχής που απορρέει από σύμβαση, ούτε θα δίνει σε συμβαλλόμενο το δικαίωμα για μονομερή τροποποίηση ή καταγγελία σύμβασης.
- Οι τιμές μετατροπής καθιερώνονται ως ένα ευρώ εκφρασμένο σε αντιστοιχία με κάθε εθνικό νόμισμα της ζώνης ευρώ. Οι τιμές μετατροπής έχουν έξι χαρακτηριστικά στοιχεία τα οποία λαμβάνονται υπόψη σε κάθε μετατροπή.
- Οι τιμές μετατροπής δεν θα στρογγυλοποιούνται ούτε θα παραλείπονται δεκαδικά ψηφία κατά τη μετατροπή και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται οι τιμές αυτές για μετατροπές τόσο από ευρώ προς τα εθνικά νομίσματα όσο και από τα εθνικά νομίσματα σε ευρώ.
- Τα νομισματικά ποσά, που θα μετατρέπονται από μια εθνική νομισματική μονάδα σε άλλη, μετατρέπονται πρώτα σε ένα νομισματικό ποσό εκφρασμένο σε ευρώ και θα μπορούν να στρογγυλοποιούνται σε όχι λιγότερα από τρία δεκαδικά ψηφία και στη συνέχεια θα μετατρέπονται στην άλλη εθνική νομισματική μονάδα. Δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε άλλη μέθοδος μετατροπής εκτός αν οδηγεί στο ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα.
- Τα νομισματικά ποσά, που θα καταβάλλονται κατά τη στρογγυλοποίηση μετά τη μετατροπή σε μονάδες ευρώ, θα στρογγυλοποιούνται προς τα πάνω ή προς τα κάτω προς το πλησιέστερο cent. Τα νομισματικά ποσά, τα οποία μετατρέπονται σε εθνική νομισματική μονάδα, στρογγυλοποιούνται προς τα πάνω ή προς τα

κάτω προς την πλησιέστερη υποδιαίρεση ή στην περίπτωση που δεν υπάρχει υποδιαίρεση στην πλησιέστερη μονάδα ή ανάλογα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική σε πολλαπλάσιο ή κλάσμα της υποδιαίρεσης ή της εθνικής νομισματικής μονάδας. Αν η χρήση της τιμής μετατροπής οδηγεί σε αποτέλεσμα που είναι ίσο με το μισό μιας μονάδας, τότε το ποσό θα στρογγυλοποιείται προς τα πάνω. Ο Δεύτερος Κανονισμός .../97 «για την εισαγωγή του ευρώ», βασίζεται στο Άρθρο 109 L παράγραφος 4 της Συνθήκης της Ρώμης και υπάρχει μόνο ως σχέδιο. Ο Κανονισμός αυτός θα υιοθετηθεί αμέσως μετά τη λήψη της απόφασης για τα κράτη που θα συμμετάσχουν στην ΟΝΕ. Το σχέδιο Κανονισμού μεταξύ άλλων προβλέπει τα εξής:

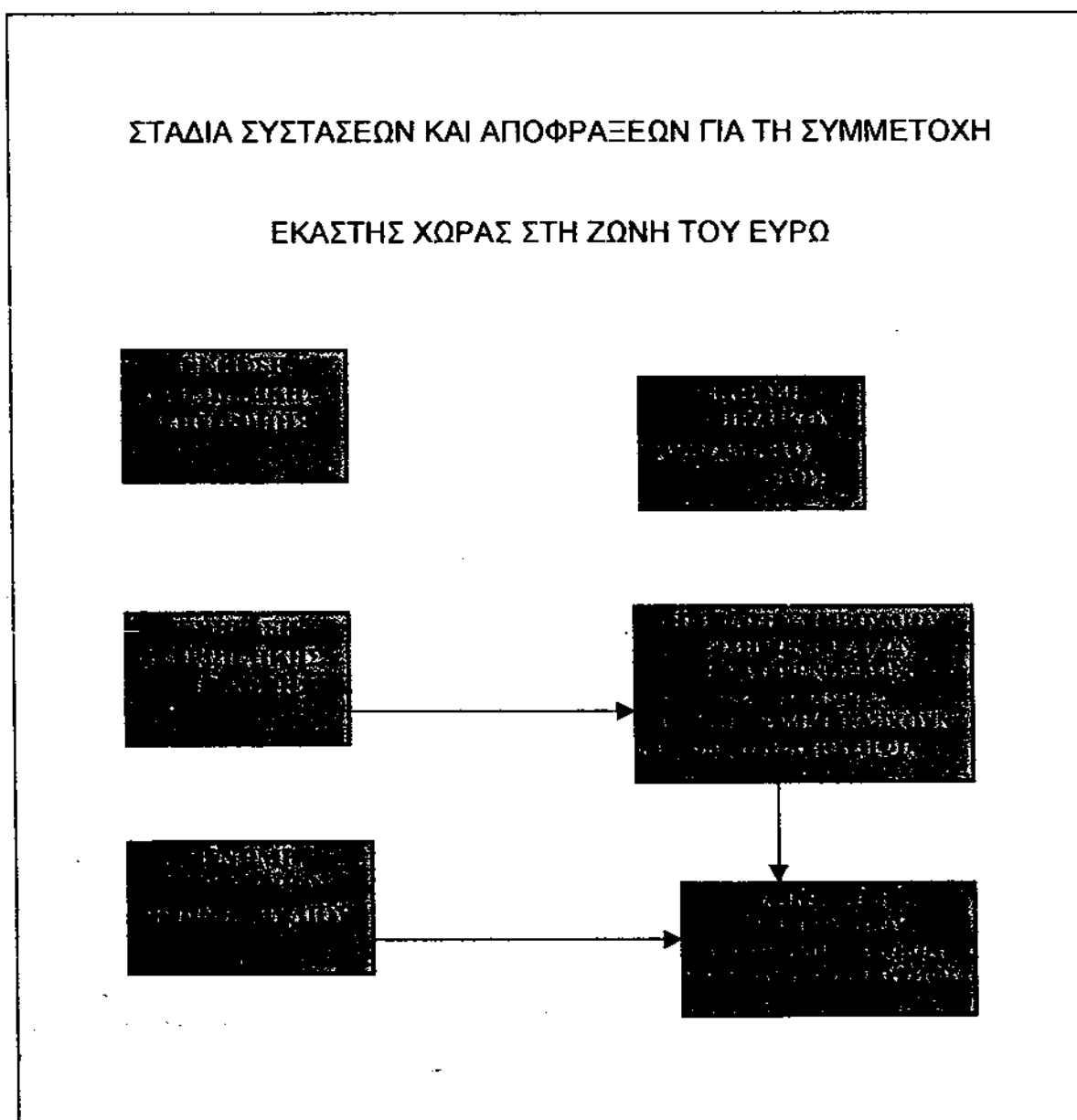
- Από την 1^η Ιανουαρίου 1999 το ευρώ θα αποτελεί το επίσημο νόμισμα των χωρών της ΖΕ και θα αντικαταστήσει τα εθνικά νομίσματα με βάση τις τιμές μετατροπής, που θα καθοριστούν από το Ecofin. Το 1 ευρώ αποτελεί τη νομισματική μονάδα και θα υποδιαιρείται σε 100cents.
- Το ευρώ θα είναι η λογιστική μονάδα της ΕΚ και των εθνικών κεντρικών τραπεζών της ΖΕ. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (1/1/1999 και 31/12/2001) θα ισχύει σειρά μεταβατικών διατάξεων:
- Τα εθνικά νομίσματα θα αποτελούν υποδιαίρεσεις του ευρώ με βάση τις τιμές μετατροπής και θα εξακολουθούν να αποτελούν νόμιμο χρήμα με αναγκαστική κυκλοφορία στα όρια της εθνικής επικράτειας.
- Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου ισχύει η αρχή της «μη υποχρέωσης, μη απαγόρευσης». Αυτό σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να υποχρεώσει κάποιον να χρησιμοποιήσει το ευρώ ως χρήμα για την εκπλήρωση χρηματικών ενοχών. Ειδικότερα, το Άρθρο 8 ορίζει ότι η εκπλήρωση υποχρεώσεων για τις οποίες προβλέπεται η νομισματική μονάδα ενός κράτους – μέλους της ΖΕ θα γίνεται στη μονάδα αυτή. Αντίστοιχα, εκπλήρωση υποχρεώσεων σε ευρώ γίνεται, όταν ως νόμισμα εκπλήρωσης αναφέρεται το ευρώ. Βέβαια, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να καθορίσουν συμβατικά το νόμισμα εκπλήρωσης των χρηματικών ενοχών τους.

Μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου ισχύουν τα εξής:

- Την 1^η Ιανουαρίου 2002 τίθενται σε κυκλοφορία τα χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ. Τα νομίσματα αυτά θα αποκτήσουν αμέσως την ιδιότητα του νόμιμου χρήματος με αναγκαστική κυκλοφορία και θα αντικαταστήσουν τα εθνικά μέσα

σε μια περίοδο που δεν θα υπερβαίνει τους έξι μήνες. Την ίδια περίοδο, εξακολουθούν να κυκλοφορούν τα εθνικά νομίσματα με την ιδιότητα του νόμιμου χρήματος.

- Τέλος, το σύνολο των νομικών πράξεων που είναι εκφρασμένες στις εθνικές νομισματικές μονάδες των χωρών της ΖΕ μετατρέπεται – με βάση τους κανόνες μετατροπής και στρογγυλοποίησης – ώστε όλες οι αναφορές να γίνονται σε ευρώ.

Μαθαίνοντας το ευρώ

Το να υιοθετείς και να χρησιμοποιείς ένα νέο νόμισμα μαθαίνεται όπως μια νέα γλώσσα. Ο καθένας, από τη γέννησή του, αφομοιώνοντας τη μητρική του γλώσσα, μαθαίνει ταυτόχρονα να προσανατολίζεται στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον του, μετρώντας, υπολογίζοντας με το νόμισμά του. Η αλλαγή νομίσματος προϋποθέτει τον αναπροσδιορισμό όλων των σημείων αναφοράς, της κλίμακας αξιών, της ιδέας που έχουμε στο μυαλό μας για τιμές και συναλλάγματα. Η μετάβαση στο-ευρώ θα είναι κάτι ανάλογο με το να συγκρίνουμε βαθμούς Κελσίου με βαθμούς Φαρενάιτ. Η μετρούμενη θερμοκρασία είναι ίδια, η έκφρασή της είναι διαφορετική. Έτσι, οι αξίες θα είναι ίδιες σε ευρώ και σε δραχμές, αλλά θα μετριοούνται διαφορετικά. Αυτή η ρήξη στις λέξεις και τους αριθμούς μπορεί να προκαλέσει μεγάλη αναστάτωση στον καθένα. Τίποτα δεν είναι πιο βαθιά ριζωμένο στο μυαλό από τις νομισματικές αξίες.

Η δυσκολία της μετατροπής των εθνικών νομισμάτων σε ευρώ αποτελεί ταυτόχρονα μειονεκτήμα και πλεονεκτήμα. Για τη διευκόλυνση της εκμάθησης, για να μη μετρούμε για πολλά χρόνια ακόμη σε εθνικό νόμισμα, θα πρέπει να μάθουμε να μετατρέπουμε το παλιό νόμισμα σε καινούργιο, π.χ από μάρκα ή φράγκα... σε ευρώ, και όχι το αντίθετο. Πράγματι, η διαίρεση με την τιμή μετατροπής θα είναι πολύπλοκη, επειδή οι τιμές δεν αντιστοιχούν σε στρογγυλούς αριθμούς: π.χ στην περίπτωση του φράγκου, θα έχουν πέντε νούμερα μετά το κόμμα.

Η μεγαλύτερη ανασφάλεια αφορά τη διάρκεια αυτής της εκμάθησης. Αυτή θα ποικίλει, εντούτοις, ανάλογα με το λαό. Θα διαφέρει μάλιστα ανάλογα με τα άτομα, με βάση μια σειρά μεταβλητών, όπως η ηλικία, η ικανότητα υπολογισμού από μνήμης, ο τύπος και το εύρος της κατανάλωσης, ο σπάταλος ή ο οικονόμος χαρακτήρας, το αν κάποιος κάνει η όχι ταξίδια, η σχέση με τον κόσμο.

Ο πρώτος καιρός θα είναι μάλλον και ο πιο δύσκολος. Επειδή δεν θα μπορούν να προσδιορίζουν αμέσως την αξία μιας αγοράς, ορισμένοι καταναλωτές θα την αποφεύγουν. Αναγκαστικά όμως αυτή η αναγκαστική αποχή θα εκλείψει.

Ας πάρουμε στρογγυλεμένους αριθμούς και ας δούμε τι θα συμβεί με ένα μηνιαίο μισθό 1.500 περίπου ευρώ. Για το Γερμανό αυτό σημαίνει 3.000 μάρκα μισθό: δύσκολο για κάποιους Γερμανούς να μην αναρωτηθούν, έστω και για μια στιγμή, μήπως ο μισθός τους έχει μείνει ο μισός. Ο Γάλλος θα περάσει από τα 10.000 φράγκα στα 1.500 ευρώ. Το πρώτο συναίσθημα που θα νιώσει θα είναι μια τεράστια

μείωση. Για τον Ισπανό θα είναι μια «ελεύθερη πτώση»: 250.000 πεσέτες θα δώσουν τη θέση τους σε 1.500 ευρώ.

Μπορεί να δοθεί η εντύπωση ότι μειώνεται το επίπεδο των εισοδημάτων, αυτό όμως θα ισχύει και για τις τιμές. Ένα μεγάλο ποτήρι μπίρας στο μπαρ, από 10 φράγκα ή 3 γερμανικά μάρκα θα κοστίζει 1,5 ευρώ. Ένα μικρό αυτοκίνητο, από 1.250.000 πεσέτες ή 50 φράγκα ή 16.600 μάρκα, θα κοστίζει 7.600 ευρώ.

Δίνεται η εντύπωση ότι χάνεις στο μισθό αλλά κερδίζει στις τιμές και στα ποσά των διαφόρων φόρων. Γρήγορα όμως οι πολίτες θα καταλάβουν ότι το ευρώ είναι πρωτ' από όλα μια αλλαγή κλίμακας, ότι ούτε τους «δίνει» ούτε τους «αφαιρεί» χρήματα.

Το βάθος του εγχειρήματος επιβεβαιώνει το εύρος της περιπέτειας. Αισιόδοξο-παράδοξο στην όλη ιστορία: όσο μεγαλύτερη είναι η αλλαγή, τόσο ευκολότερα γίνεται υποφερτή.

Οι καταναλωτές και το Ενιαίο Νόμισμα.

Παρά το γεγονός ότι η εισαγωγή του ευρώ ξεκίνησε την 1/1/1999, για τους καταναλωτές οι συνέπειες του ευρώ θα γίνονται ολοένα και περισσότερο αισθητές αργότερα, καθώς θα πλησιάζει η 1^η Ιανουαρίου του 2002. Από την 1^η Ιανουαρίου του 2002, οι πολίτες των χωρών της ζώνης του ευρώ, θα έχουν στα χέρια τους τα πρώτα κέρματα και χαρτονομίσματα σε ευρώ, τα οποία θα αποτελούν νόμιμο χρήμα και θα κυκλοφορούν, για τουλάχιστον έξι μήνες, παράλληλα με τα εθνικά κέρματα και χαρτονομίσματα. Την 1^η Ιουλίου του 2002, το αργότερο, τα εθνικά κέρματα και χαρτονομίσματα θα αποσυρθούν οριστικά. Οι πολίτες θα μπορούν να τα ανταλλάξουν μόνο στις κεντρικές τράπεζες.

Οι καταναλωτές πρέπει, σε σχετικά μικρό διάστημα, να εξοικειωθούν με το διαφορετικό μέγεθος, τις διαφορετικές παραστάσεις και τις υποδιαίρεσεις του νέου νομίσματος. Για ορισμένο χρονικό διάστημα (ίσως έξι μήνες) ο καταναλωτής θα έχει τη δυνατότητα να βλέπει τις τιμές των προϊόντων ή των υπηρεσιών και στα δύο νομίσματα ώστε σταδιακά να εξοικειώνεται. Τα χαρτονομίσματα της ΟΝΕ θα κυκλοφορήσουν σε επτά υποδιαίρεσεις των 5, 10, 20, 50, 100, 200 και 500 ευρώ και η αναγραφή της ονομασίας του νομίσματος θα υπάρχει τόσο στα λατινικά όσο και στα ελληνικά. Όσον αφορά τη διακόσμηση των χαρτονομισμάτων, οι κυβερνήτες των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι μετέχουν στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΝΙ, ζήτησαν από τους σχεδιαστές τραπεζογραμματίων να

παρουσιάσουν προσχέδια με βάση δύο κατηγορίες θεμάτων: «Εποχές και Ρυθμοί της Ευρώπης» και «Αφηρημένο ή Μοντέρνο Σχέδιο». Στις 3 Δεκεμβρίου 1996 το Συμβούλιο του ΕΝΙ επέλεξε μία από τις δέκα προκριθείσες σειρές.

Τα κέρματα θα είναι αξίας 0,01, 0,02, 0,05, 0,10, 0,20, 0,50, 1 και 2 ευρώ. Ένα ευρώ αποτελείται από 100 cents. Τα περισσότερα από τα κέρματα δεν θα περιέχουν νικέλιο και θα κατασκευαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνονται στη χρήση τους άτομα με δυσκολίες στη όραση. Εξακολουθεί να παραμένει αδιευκρίνιστο αν θα υπάρχει η δυνατότητα ώστε τα κέρματα στη μία πλευρά να φέρουν ένα εθνικό σύμβολο.

Την 1/1/2002 όλοι οι λογαριασμοί σε εθνικά νομίσματα μετατρέπονται αυτόματα σε ευρώ όπως, άλλωστε, και κάθε μορφή μη – φυσικού χρήματος (scriptural money). Η μετατροπή αυτή θα γίνει με βάση τους κανόνες που προβλέπει ο σχετικός κανονισμός. Η μετατροπή δεν πρόκειται να δημιουργήσει χαμένους ή κερδισμένους. Με νομοθετική κατοχύρωση έχει διασφαλιστεί η συνέχεια των υπαρχόντων συμβολαίων (μακροπρόθεσμες καταθέσεις στεγαστικά δάνεια, όροι αποπληρωμής δανείων, επιτοκίων κ.α.).

Τα οφέλη για τον καταναλωτή από το ενιαίο νόμισμα προκύπτουν από:

- Την εξοικονόμηση των τραπεζικών προμηθειών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος, κάθε φορά που ο πολίτης θέλει να ταξιδέψει στο εσωτερικό της Νομισματικής Ένωσης.
- Τη μεγαλύτερη διαφάνεια όσον αφορά τις τιμές των προϊόντων. Οι καταναλωτές σε κάθε χώρα θα μπορούν πλέον να συγκρίνουν την τιμή που πληρώνουν για ένα προϊόν με την τιμή που πληρώνουν οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι. Πιθανότερο αποτέλεσμα αυτής της διαφάνειας θα είναι η αύξηση του ανταγωνισμού και η πτώση των τιμών.
- Την εξοικονόμηση χρόνου. Οι επιχειρηματίες, που ταξιδεύουν συνέχεια, δεν θα είναι πλέον υποχρεωμένοι να μετατρέπουν τα νομίσματά τους.
- Τη σταθερότητα των τιμών. Οι αντιπληθωριστικές προδιαγραφές του ευρώ θα ωφελήσουν τον καταναλωτή καθώς θα μειωθεί στο ελάχιστο η διάβρωση της αγοραστικής δύναμης των εισοδημάτων, που συνεπάγεται ο πληθωρισμός.

Το Ευρώ είναι το νέο νόμισμα της Ενωμένης Ευρώπης. Το σύμβολό του, το ελληνικό γράμμα έψιλον με μία διπλή εγκάρσια γραμμή, παραπέμπει στο πρώτο

γράμμα της λέξης Ευρώπη και υποδηλώνει τη σταθερότητα της Ενωμένης Ευρωπαϊκής Οικονομίας.

Από την 1^η Ιανουαρίου 2002 οι μισθοί, οι συντάξεις, οι τραπεζικοί λογαριασμοί, οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών θα εκφράζονται σε ευρώ.

Το ευρώ θα ανταλλάσσεται έναντι της δραχμής σε σταθερή τιμή μετατροπής. Αυτό σημαίνει ότι η αξία των κεφαλαίων, των αποδοχών και των αποταμιεύσεων μας θα παραμείνει ίδια. Το κόστος των δανείων θα μειωθεί σημαντικά λόγω των χαμηλών επιτοκίων, ενώ η αγοραστική μας αξία θα προστατεύεται από το χαμηλό πληρωρισμό ως αποτέλεσμα της σταθερότητας των τιμών.

Το Χρονοδιάγραμμα μετάβασης της Ελλάδας στη ζώνη Ευρώ

Μετατροπές & στρογγυλοποιήσεις

Από δραχμές σε ευρώ

Από ευρώ σε δραχμές

Δρχ.	Ευρώ	Ευρώ	Δρχ.
1	Δεν υφίσταται αντίστοιχο κέρμα σε ευρώ	1 λεπτό	3
2	1 λεπτό	2 λεπτά	7
5	1 λεπτό	5 λεπτά	17
10	3 λεπτά	10 λεπτά	34
20	6 λεπτά	20 λεπτά	38
50	15 λεπτά	50 λεπτά	170
100	29 λεπτά	1	341
100	29 λεπτά	2	682
200	59 λεπτά	5	1.703,4
500	1,47	10	3.408
1.000	2,93	20	6.815
5.000	14,67	50	17.038
10.000	29,35	100	34.075
		200	68.150
		500	170.375

ΒΑΣΙΚΑ ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΕΥΡΩΠΗ.

1. Θα δημιουργηθεί μια τεράστια και ακόμη πιο ομογενής αγορά, στην οποία οι ιδιώτες και οι επιχειρήσεις θα έχουν περισσότερες επιλογές και ευκαιρίες και λιγότερα εμπόδια για να αναπτύξουν τη δραστηριότητα και τη δημιουργικότητά τους. Για παράδειγμα, η απελευθέρωση των κλάδων παραγωγής και διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, διανομής φυσικού αερίου, των ταχυδρομείων κ.λπ., θα δώσουν νέα κίνητρα για δράση και ανάπτυξη στους τομείς αυτούς.
2. Αυτή η νέα τεράστια αγορά θα συμβάλει και στη μείωση του κόστους παραγωγής με διάφορους τρόπους
3. Μέσα σε μια πολύ μεγαλύτερη αγορά, οι επιχειρήσεις θα βελτιώσουν τις προοπτικές τους για επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Έτσι, θα βελτιωθεί και η δυνατότητα τους για συγκράτηση του κόστους παραγωγής και για μείωση των τιμολογίων τους.
4. Θα μειωθεί ο συναλλαγματικός κίνδυνος και το κόστος συναλλαγματικής κάλυψης για τους ιδιώτες και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε κράτη – μέλη της ΟΝΕ.
5. Θα απλοποιηθεί για τις επιχειρήσεις η χρηματο- οικονομική διαχείριση με την αντικατάσταση τόσων νομισμάτων από το ευρώ και θα μειωθεί ο όγκος εργασίας, αφού θα μειωθεί:
  - α) ο χρόνος που χάνεται για την παρακολούθηση των εξελίξεων στις αγορές συναλλάγματος,
  - β) το κόστος μετατροπής από νόμισμα σε νόμισμα,
  - γ) το κόστος από τα λάθη για τέτοιες μετατροπές,
  - δ) το κόστος λογιστικής παρακολούθησης ελέγχων κ.λπ.,
  - ε) το κόστος παρακολούθησης των συναλλαγματικών κινδύνων,
  - στ) ο χρόνος που χάνεται περιμένοντας σε ουρές στις τράπεζες για μετατροπές και εμβάσματα,
  - ζ) το κόστος από καθυστερήσεις στα εμβάσματα από τη μία περιοχή της Ευρώπης στην άλλη,
  - η) το κόστος διατήρησης λογαριασμών σε πολλά νομίσματα.
6. Με το κοινό νόμισμα, θα διευκολύνεται η σύγκριση των τιμών. Οι πελάτες θα μπορούν πιο εύκολα να συγκρίνουν τις προσφορές και να επιλέγουν μεταξύ πολύ

περισσότερων προμηθευτών. Ο ανταγωνισμός θα οξυνθεί και θα συμβάλει ώστε οι προσφερόμενες τιμές να συγκλίνουν και να είναι πιο ανταγωνιστικές και πιο ομοιόμορφες. Π.χ. , θα είναι ακόμη πιο εύκολο για έναν καταθέτη να μπορεί να συγκρίνει τα επιτόκια καταθέσεων εξαμήνου σε ευρώ, από σχεδόν 6.000 τράπεζες στην Ευρώπη! Σύμφωνα με μια μελέτη της τράπεζας Lehman Brothers, στην οποία αναφέρεται ο Economist (28 Νοεμβρίου 1998, σε. 87), «οι τιμές των καταναλωτικών ειδών διαφέρουν περίπου κατά 24% (μέσο όρο) ανάμεσα στις 11 χώρες της ζώνης του ευρώ, το διπλάσιο από ό,τι διαφέρουν ανάμεσα στις πολιτείες των Η.Π.Α.». σύμφωνα με μια έρευνα του Business Week (27 Απριλίου 1998, σελ. 44), ένα μπουκάλι Coca – Cola του 1,5 λίτρου πωλείται προς \$1,14 στην Ισπανία, αλλά προς \$ 2,05 στο Βέλγιο. Το καθάρισμα ενός πουκάμισου κοστίζει \$2,43 στη Γερμανία, αλλά \$4,67 στη Γαλλία, κ.λπ. Είναι προφανές ότι θα συνεχίσουν να υπάρχουν διαφορές στις τιμές, δεδομένης της διαφοράς στη φορολόγηση, στο κόστος μεταφοράς, στα συστήματα διάθεσης και διανομής, στις προτιμήσεις των καταναλωτών, στις προδιαγραφές, στις αμοιβές εργασίας και στα εισοδήματα σε κάθε κράτος. Θα είναι, όμως, πιο δύσκολο να διατηρηθούν, όταν δεν συντρέχει ουσιαστικός λόγος. Δηλαδή, θα γίνει πιο δύσκολο για μια επιχείρηση να πουλά τα προϊόντα της σε πολύ διαφορετική τιμή σε κάθε κράτος και να μεγιστοποιεί τα κέρδη της με διαφοροποίηση της τιμολογιακής της πολιτικής.

[Έν μέρει, για να αποφύγουν κάποιο πόλεμο τιμών και μείωση των περιθωρίων κέρδους, οι επιχειρήσεις ίσως επιλέξουν να αυξήσουν τις χαμηλότερες τιμές, αντί να χαμηλώσουν τις υψηλότερες, αν το επιτρέπουν οι συνθήκες του ανταγωνισμού.]

7. θα δημιουργηθεί ένας ομοιογενής οικονομικός χώρος, που (α) λόγω των αυστηρών κριτηρίων ένταξης και (β) λόγω του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης θα **απολαμβάνει μεγάλης σταθερότητας**, δηλαδή μέσο πληθωρισμό χαμηλότερο από 2% , δημοσιονομικά ελλείμματα της τάξης περίπου του 1% του ΑΕΠ για κάθε χώρα, πολύ ισχυρό νόμισμα κ.λ.π.
8. Επειδή το περιβάλλον θα χαρακτηρίζεται από χαμηλό πληθωρισμό και οικονομική σταθερότητα, τα επίπεδα των επιτοκίων και το κόστος του χρήματος θα είναι ελκυστικά και θα συμβάλλουν στη δυνατότητα συγκράτησης του κόστους παραγωγής.

9. Τα επιτόκια του ευρώ θα είναι σχετικά ακόμη πιο χαμηλά και για τον ακόλουθο λόγο: Το ευρώ θα έχει τέτοιο «μέγεθος» που θα του επιτρέψει να ανταγωνισθεί το δολάριο σαν κύριο νόμισμα για τα διεθνή συναλλαγματικά αποθέματα. Οι επενδύσεις από τρίτες χώρες, σε καταθέσεις, τίτλους και χρεόγραφα σε ευρώ, θα συμβάλλουν στο να διατηρούνται τα επιτόκια του ευρώ ακόμη πιο χαμηλά, και οπωσδήποτε χαμηλότερα (liquidity premium) από ό,τι θα ήταν χωρίς τέτοια ζήτηση, ενώ και η διατήρηση χαρτονομισμάτων σε ευρώ εκτός Ευρώπης χωρίς απόδοση τόκων, θα εξοικονομεί αντίστοιχο κέρδος για την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
10. Το ευρώ θα γίνει, επίσης, το νόμισμα «αναφοράς και στα γειτονικά προς το γεωγραφικό χώρο της ΟΝΕ κράτη, έστω και αν αυτά δεν συμμετέχουν στην ΟΝΕ.
[Ακόμη και οι εξαγωγές σε χώρες εκτός ΟΝΕ μπορεί να γίνονται σε ευρώ, λόγω της πιθανής ανάπτυξης του ευρώ ως διεθνούς νομίσματος αναφοράς.]
 [Από την άλλη πλευρά, η κολοσσιαία Βρετανο- Σουηδική φαρμακοβιομηχανία AstraZeneca αποφάσισε να υιοθετήσει το δολάριο και όχι το ευρώ ως το νόμισμα αναφοράς και ως το main accounting currency (βλέπε Financial Times, 20 Ιανουαρίου 1999, σελ. 15). Δηλαδή, η μάχη δολαρίου – ευρώ για τις προτιμήσεις των συναλλασσομένων, των επιχειρήσεων, των αποταμιευτών και των επενδυτών θα είναι αμφίροπη.]
11. Θα πάψουν οι οικονομίες να ταλαιπωρούνται από τις επιπτώσεις των υποτιμήσεων, αλλά και από την απειλή νομισματικών κρίσεων (εκροή συναλλάγματος, αύξηση επιτοκίων κ.λ.π.). [Όπως φάνηκε από την υποτίμηση της δραχμής τον Μάρτιο του 1998, οι επιπτώσεις από την απειλή υποτίμησης μπορεί να είναι χειρότερες και από την ίδια την υποτίμηση.
12. Όλα τα παραπάνω θα ενθαρρύνουν την αύξηση των ενδοευρωπαϊκών εμπορικών και επενδυτικών συναλλαγών, ως ποσοστό του συνολικού ευρωπαϊκού ΑΕΠ.
13. Και ας μην ξεχνάμε αυτό που έγραψε ο καθηγητής Robert A. Mundell, ότι δηλαδή, οι μεγάλες δυνάμεις πρέπει να έχουν και σπουδαία νομίσματα : « great powers have great currencies» (στη μελέτη του “EMU and the International Monetary System” , στην έκδοση του Centre for Economic Policy Research, με θέμα «The Monetary Future of Europe», Λονδίνο , 1993). Δηλαδή και η Ευρώπη δεν μπορεί να αποκτήσει αξιόπιστη πολιτική παρουσία χωρίς ένα σπουδαίο νόμισμα (που να απορρέει, φυσικά , και από μια πολύ ισχυρή οικονομική βάση).

ΟΞΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

14. Όπως αναφέραμε, με τη δυνατότητα πιο άμεσης σύγκρισης των τιμών των προϊόντων και τη μεγαλύτερη διαφάνεια, θα ενταθεί ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων. Δύσκολα θα επιβιώσουν όσες από αυτές έχουν υψηλό κόστος λειτουργίας και δεν θα έχουν κάτι το ιδιαίτερο να προσφέρουν στην πελατεία τους και, κατ' επέκταση, στους μετόχους και τους επενδυτές τους. Επιχειρήσεις με συγκριτικά μέτρια αποτελέσματα θα έχουν να αντιμετωπίσουν και μέτριες επιδόσεις στο χρηματιστήριο και υψηλότερο κόστος κεφαλαίων.

Έτσι, μεγάλες επιχειρήσεις όπως η Kvaerner, η Siemens, η Alcatel, η ABB Asea Brown Boveri κ.α. έχουν θέσει σε εφαρμογή προγράμματα δραστηκής ανασύνταξης (restucturing), κλείνοντας εργοστάσια, μειώνοντας το προσωπικό, πουλώντας εκείνα τα κομμάτια που δεν είναι στρατηγικού ενδιαφέροντος κ.λπ.

15. Θα ενταθεί η πίεση για αγοραπωλησίες και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, αφού με τη νομισματική ένωση δεν θα είναι εύκολο για κάποια επιχείρηση να απομονώσει μία γεωγραφική περιοχή και να δεσπόζει σε αυτήν. Οι καταναλωτές θα έχουν πρόσβαση σε όλο και περισσότερους προμηθευτές, ακόμη και από πολύ απόμακρες περιοχές. Έτσι, ο ανταγωνισμός θα έχει όλο και πιο ευχερή πρόσβαση τους παραδοσιακούς πελάτες κάθε επιχείρησης. Για να επιβιώσει και να αναπτυχθεί κάθε επιχείρηση, θα είναι σχεδόν αναγκασμένη να μειώσει το κόστος παραγωγής και να αυξήσει τον τζίρο και το μερίδιο της αγοράς που κατέχει είτε «οργανικά» (δηλαδή με δική της εσωτερική ανάπτυξη), είτε μέσω συγχωνεύσεων. Όσοι συγχωνευθούν πρώτοι, ίσως κατορθώσουν να επιτύχουν σημαντική βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους, ενώ όσοι αδρανήσουν θα βρεθούν σε πιο ευάλωτη θέση. [Για παράδειγμα, στο χώρο των τραπεζών στην Ευρώπη οι συνενώσεις δίνουν και παίρνουν: UBS με SBC, Fortis με Generale de Banque, Bayerische Vereinsbank με Bayerische Hypo – Bank, Credito Italiano με Unicredito, Credit Suisse με Wintherthur, ING με BBL, Banco Santander με Banesto, Ambroveneto με cariplo, BNP με Paribas και Societe Generale κ.λ.π.]

Επιπλέον, έχει εντατικοποιηθεί η προσπάθεια συνένωσης και απορόφησης επιχειρήσεων κατά τα πιο «επιθετικά» αμερικανικά πρότυπα (hostile takeovers), δηλαδή χωρίς τη συναίνεση του Διοικητικού Συμβουλίου της εξαγοραζόμενης επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι σχεδόν «πρωτόγνωρες» στην Ευρώπη επιθετικές προσφορές της Olivetti για την Telecom Italia, της BNP για την Paribas και την Societe Generale, η μάχη του Bernard Arnault και του Francois Pinault για την

Gucci, οι προσφορές της UniCredito και της SanPaolo IMI για την Banca Commerciale Italiana και την Banca di Roma κ.λ.π. [Γενικά διαφαίνεται ότι θα αυξηθεί ο ανταγωνισμός (εκτός από τον τραπεζικό χώρο) και στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μεταφορών, των ασφαλειών, του τουρισμού και των ταξιδιών.]

16. Θα ενταθεί και ο ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών για την προσέλκυση κεφαλαίων και επενδύσεων αφού:

α) θα εκλείψει ο συναλλαγματικός κίνδυνος και με το κοινό νόμισμα θα είναι πιο εύκολο για τους επενδυτές να συγκρίνουν τις επιδόσεις των κρατών στα μακρο-οικονομικά μεγέθη, στο κόστος παραγωγής κ.λ.π.

β) θα είναι, σχετικά, ακόμη πιο εύκολο να μεταφερθούν οι δραστηριότητες μιας επιχείρησης σε κράτη που θα θεωρηθούν ότι έχουν πιο «φίλική» και ευνοϊκή πολιτική σε θέματα φορολογίας, εργασιακών σχέσεων, υποδομών, ποιότητας διακυβέρνησης, ποιότητας και αποτελεσματικότητας των θεσμών, εταιρικού δικαίου (π.χ. σε θέματα corporate governance, δηλαδή των σχέσεων μεταξύ των μετόχων, του Διοικητικού Συμβουλίου και της διοίκησης μιας επιχείρησης) κ.λ.π.

17. Θα δημιουργηθεί μια τεράστια και πιο ομοιογενής αγορά χρήματος, κεφαλαίων και ομολόγων. Π.χ., θα διευκολυνθεί η ανάπτυξη με ταχείς ρυθμούς μιας πανευρωπαϊκής αγοράς ομολόγων, δεδομένου ότι :

α) Με το κοινό νόμισμα θα εκλείψει ο συναλλαγματικός κίνδυνος. Έτσι, για παράδειγμα, ένας Ολλανδός επενδυτής, που ενδιαφέρεται να επενδύσει σε ομόλογα του ισπανικού δημοσίου, δεν θα είναι αναγκασμένος να παρακολουθεί και να προβληματίζεται με τις εξελίξεις και τις διακυμάνσεις στην ισοτιμία του ολλανδικού και του ισπανικού νομίσματος. Αντίστοιχα και ένας Ισπανός, που θα ήθελε να επενδύσει στις μετοχές μίας επιχείρησης, που είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο του Άμστερνταμ, διευκολύνεται, διότι θα έχει να μελετήσει μόνο αυτά που αφορούν την οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές της εταιρίας και όχι το πώς να αντιμετωπίσει τους πιθανούς συναλλαγματικούς κινδύνους.

β) Η ενοποίηση της ευρωπαϊκής αγοράς θα της δώσει και το απαιτούμενο μέγεθος που θα επιτρέψει με πολύ πιο γρήγορους ρυθμούς (i) την ανάπτυξη της αγοράς ομολόγων και (ii) τη διεύρυνση της ποικιλίας τίτλων που θα προσφέρονται (π.χ. τύπου “high- yield”), παρά το ότι αρχικά η συνολική

ενιαία κεφαλαιαγορά θα είναι, περίπου, η μισή σε μέγεθος από την αγορά των Η.Π.Α. Για παράδειγμα η έκδοση ομολογιών ύψους 3 δισεκατ. Ευρώ κατά στα μέσα Μαΐου 1999 από την Mannesmann, και η έκδοση από την Olivetti ομολογιών ύψους 9,4 δισεκατ. Ευρώ (για την εξαγορά της Telecom Italia) στις αρχές Ιουνίου 1999. Η άντληση κεφαλαίων τέτοιου ύψους θα ήταν σχεδόν αδύνατη υπόθεση αν η ευρωπαϊκή αγορά συνέχιζε να είναι κατακερματισμένη. Βέβαια έστω και αν η νέα ευρωπαϊκή αγορά θα είναι πολύ πιο ομοιογενής, θα εξακολουθήσουν να υφίστανται διαφορές στη φορολογική αντιμετώπιση των εισοδημάτων και των κερδών από επενδύσεις, στις διαδικασίες έκδοσης και διάθεσης τίτλων κ.λπ.

- γ) Λόγω μεγέθους της, η αγορά αυτή θα μπορεί πιο εύκολα να ικανοποιήσει την απαίτηση των αγορών και των επενδυτών για «ρευστότητα», δηλαδή, για τη δυνατότητα να αγοράζουν και να πωλούν αξιόγραφα χωρίς να επηρεάζουν ουσιαστικά τις τιμές (π.χ., να μπορείς να πουλήσεις έναν τίτλο χωρίς αμέσως να διαμορφώνεται πολύ χαμηλότερη τιμή).
- δ) Οι επιχειρήσεις θα έχουν πρόσβαση και θα μπορούν να αντλούν κεφάλαια όχι μόνο από την τοπική αγορά, αλλά και από ολόκληρη την ενοποιημένη αγορά. Αυτή η πρόσβαση, βέβαια, είναι και σήμερα εφικτή, αλλά με το ενιαίο νόμισμα θα είναι απλούστερη και φθηνότερη.
- ε) Με τα επιτόκια καταθέσεων του ευρώ κοντά στο 3%, πολλοί καταθέτες θα δοκιμάσουν σταδιακά και νέες τοποθετήσεις σε μακροπρόθεσμα ομόλογα, αφού θα έχουν πρόσβαση σε μία μεγάλη ποικιλία εναλλακτικών, και πολύ πιο εύκολα συγκρίσιμων, επενδύσεων. Έτσι, θα αυξηθεί σημαντικά η ροή των επενδύσεων από τις τοπικές τραπεζικές καταθέσεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και στα Χρηματιστήρια.
- στ) Αυτή η αναζήτηση πιο ελκυστικών τοποθετήσεων θα αυξήσει την ζήτηση και για ομόλογα υψηλότερου κινδύνου υψηλότερης απόδοσης. Με τη βελτίωση της δυνατότητας χρηματοδότησης πιο ριψοκίνδυνων εγχειρημάτων (i) θα επιταχυνθεί και ο ρυθμός αγοραπωλησιών και συνενώσεων επιχειρήσεων, (ii) θα γίνει κάπως πιο εφικτό για μικρότερες επιχειρήσεις (όπως η Olivetti) να βρίσκουν κεφάλαια για να επιχειρούν τις εξαγορές (hostile takeover) πολύ μεγαλύτερων (όπως η Telecom Italia), επιταχύνοντας έτσι και το ρυθμό συνενώσεων των επιχειρήσεων.

ζ) Σήμερα, τα ασφαλιστικά ταμεία των ευρωπαϊκών κρατών τοποθετούν το 70 - 90 % των επενδύσεών τους στην εγχώρια αγορά τους. Με τη δημιουργία της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, θα είναι πολύ πιο εύκολο να επενδύσουν και σε άλλα Χρηματιστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού θ εκλείψει ο συναλλαγματικός κίνδυνος (οι επενδύσεις και οι υποχρεώσεις τους θα είναι σε ευρώ) και, άρα, «ψυχολογικά» και πρακτικά θα θεωρούν την ευρωπαϊκή αγορά σαν εγχώρια.

[Μέχρι σήμερα, την Πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς αγορές την είχε το νόμισμα των Η.Π.Α., το δολάριο. Αυτή η πρωτοκαθεδρία συνέβαλε ώστε τις τέσσερις πρώτες θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη των επενδυτικών τραπεζών να καταλάβουν οι Morgan Stanley, Merrill Lynch, Goldman Sachs και Salomon Smith Barney, όλες οι Αμερικανικές ! Η άνοδος του ευρώ ίσως συμβάλει και στη βελτίωση της θέσης των μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζών, όπως η Deutsche, η UBS, η HSBC, η Dresdner, η CSFB ABN- AMRO και η SG Paridas (που λόγω της γεωγραφικής τους θέσης θα είναι πιο εξοικειωμένες με το ευρώ, αλλά και με πελάτες και με επενδυτές που χρησιμοποιούν το ευρώ). Μάλιστα, κατά τον πρώτο μήνα «ύπαρξής του», το ευρώ ξεπέρασε το δολάριο στις νέες εκδόσεις διεθνών ομολόγων, με 70 δισεκατ. Δολ. νέων εκδόσεων σε ευρώ (περίπου το διπλάσιο σε σχέση με το σήνηθες συνολικό μέγεθος των εκδόσεων στα νομίσματα των 11 χωρών- μελών της ΟΝΕ), σε σύγκριση με 55 δισεκ. Δολ. εκδόσεων σε δολάρια. Οι εκδόσεις σε στερλίνες ανήλθαν στα 7 δισεκ. Δολ (δηλαδή, περίπου στο 5% του συνόλου των εκδόσεων), ενώ οι εκδόσεις στα υπόλοιπα νομίσματα (γεν κ.λ.π.) ήταν πολύ μικρότερου μεγέθους. Λίγο αργότερα τα μερίδια του δολαρίου και του ευρώ σταθεροποιήθηκαν κοντά στο 44% για το καθένα.]

18. Το μέγεθος της αγοράς και η οικονομική σταθερότητα στο χώρο της ΟΝΕ θα ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να προβούν σε πιο μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και προγραμματισμό των δραστηριοτήτων τους.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ :

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΚΑΙ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΩΦΕΛΗΜΕΝΟΙ

Γενικά, η μείωση των εμποδίων στην οικονομική δραστηριότητα (μετατροπές από νόμισα σε νόμισμα, ουρές στις τράπεζες, τελωνεία, κ.λπ) θα διευκολύνει συνολικά την ανάπτυξη και την ευημερία. Πέρα όμως από τις γενικές, θα υπάρξουν και ειδικότερες επιπτώσεις.

Περισσότερο ωφελημένοι.

1. Θα ωφεληθούν όσοι έχουν μεν δυναμισμό, όπως, π.χ., οι εξαγωγείς, αλλά αυτός ο δυναμισμός τους εμποδίζεται από την ύπαρξη πολλών κρατών με πολλά νομίσματα.
2. Θα ωφεληθούν οι επιχειρήσεις που ήδη έχουν έντονη διεθνή παρουσία ή που κυριαρχούν σε κάποιο προϊόν ή σε κάποια αγορά.
3. Θα αυξηθεί η χρησιμοποίηση των πιστωτικών και χρεωστικών κρατών, κυρίως κατά τη μεταβατική περίοδο μέχρι να κυκλοφορήσουν τα νέα χαρτονομίσματα σε ευρώ.
4. Θα βγουν (έστω πρόσκαιρα) κερδισμένοι: προγραμματιστές, λογιστές και δικηγόροι που θα ασχοληθούν με διάφορα θέματα που αφορούν τη μετατροπή από άλλα νομίσματα σε ευρώ κ.λ.π. Δεδομένου, μάλιστα, ότι οι περισσότεροι θα αφήσουν όλα τα θέματα «για την τελευταία στιγμή», η ζήτηση για τις παραπάνω ειδικότητες θα είναι πολύ έντονη.
5. Κερδισμένοι θα βγουν και οι διαχειριστές επενδύσεων και οι ασχολούμενοι με συναλλαγές στην κεφαλαιαγορά (αγοραπωλησίες και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων, άντληση κεφαλαίων κ.λ.π). Δηλαδή η αύξηση των εισοδημάτων, η απελευθέρωση των αγορών, η εξάλειψη των συναλλαγματικών κινδύνων στο χώρο της ΟΝΕ, η μείωση των επιτοκίων του ευρώ, η πίεση για αύξηση των αποδόσεως και η αύξηση της ροής κεφαλαίων προς ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά προγράμματα του ιδιωτικού τομέα, θα προκαλέσουν αύξηση της ζήτησης για “fund managers”.
6. Αγορά Ακινήτων: Γενικά, οι επιπτώσεις πρέπει να είναι θετικές, κυρίως λόγω (α) της μείωσης των επιτοκίων, (β) της ανάπτυξης της αγοράς για μακροπρόθεσμα στεγαστικά δάνεια και (γ) επειδή οι Ευρωπαίοι θα βλέπουν και την Ελλάδα ως μέρος της εσωτερικής ευρωπαϊκής αγοράς και , ίσως, έτσι αυξηθεί η ζήτηση ακινήτων (i) για επένδυση και (ii) για εξασφάλιση «δεύτερης» κατοικίας στην Ελλάδα για συνταξιούχους, για διακοπές κ.λπ.
7. Τουρισμός: Γενικά, οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι ευεργετικές γιατί (α) οι επισκέπτες θα βλέπουν την Ελλάδα ως ένα τμήμα της «εσωτερικής» αγοράς της Ευρώπης και ως ένα μέρος ενός πολύ προηγούμενου συνόλου (και, άρα, θα νιώθουν κάπως πιο «σίγουροι» και «ασφαλείς» στα ταξίδια τους) και (β) γιατί με το ενιαίο νόμισμα θα νιώθουν πιο ασφαλείς στον προγραμματισμό των δαπανών τους και στη σύγκριση των τιμών. Θα πρέπει, όμως, να αναβαθμίσουμε την

υποδομή και την ποιότητα του επιπέδου φιλοξενίας, ώστε να προσελκύσουμε επισκέπτες υψηλότερου επιπέδου, που επιτρέπουν και υψηλότερα περιθώρια κέρδους. Από την άλλη όμως πλευρά, δεν θα έχουμε, πλέον, τη δυνατότητα να υποτιμούμε το εθνικό νόμισμα, ώστε να μπορούμε να μειώνουμε τα τιμολόγια σε ξένο νόμισμα.

Λιγότερο ωφελημένοι

1. Όσοι είναι βολεμένοι κάτω από την κρατική προστασία και όσοι έχουν συνηθίσει να απολαμβάνουν ειδικών προνομίων.
2. Οι μικρές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις με εγχώριο (ενδοελληνικό) αντικείμενο (π.χ. ΕΥΔΑΠ), οι οποίες θα έχουν να αντιμετωπίσουν το κόστος μετατροπής σε ευρώ (διάφορα λογιστικά συστήματα, ενημερωτικά φυλλάδια, έντυπα λογαριασμοί βιβλιάρια επιταγών, τιμοκατάλογοι κ.λπ), χωρίς όμως, να μπορούν να αντισταθμίσουν το κόστος αυτό με κάποια άμεση αύξηση της ζήτησης ή της παραγωγικότητας.
3. Όσες επιχειρήσεις εισπράττουν μέρος από τα έσοδά τους από κάθε λογής κερματοδέκτες που δέχονται μόνο το εγχώριο νόμισμα. Αυτοί οι κερματοδέκτες θα πρέπει να αντικατασταθούν με νέα μηχανήματα που να δέχονται κέρματα σε ευρώ.
4. Οι τράπεζες: Όπως, ήδη, αναφέραμε θα μειωθεί η κερδοφορία και η δυνατότητα επιβίωσης πολλών τραπεζών που δεν θα έχουν κάτι το ιδιαίτερο να προσφέρουν στην πελατεία τους, δεδομένου ότι ήδη λειτουργούν στην Ευρώπη πάνω από 6 χιλιάδες τράπεζες, οι περισσότερες από τις οποίες θα προσφέρουν, λίγο – πολύ, περίπου τα ίδια κοινότητα προϊόντα. Και ενώ, μέχρι σήμερα, πολλές τράπεζες ήταν σε θέση να ειδικευτούν σε κάποιο νόμισμα, σε κάποια καλή σχέση και γνώση της πελατείας τους, σταδιακά, θα είναι όλο και πιο δύσκολο να υπερασπισθούν τη θέση τους στην αγορά. Θα μειωθούν, ακόμη περισσότερο, τα περιθώρια κέρδους στα δάνεια και τις διάφορες υπηρεσίες που προσφέρουν, ενώ θα χάσουν αρκετά από τα σχετικά πλούσια έσοδά τους από τις δραστηριότητές τους στις αγορές συναλλάγματος. Οι τράπεζες που έχουν καλή πρόσβαση σε «λιανική» πελατεία θα αντέξουν περισσότερο, ενώ όσες ενασχολούνται με πελάτες που έχουν ευκολότερη πρόσβαση στην κεφαλαιαγορά θα ταλαιπωρηθούν περισσότερο. Επιπλέον, οι μικρές τράπεζες θα πρέπει να

αντικαταστήσουν τις αυτόματες ταμειακές μηχανές και ορισμένα συστήματά τους, χωρίς όμως, κάποια άμεση ωφέλεια από την ΟΝΕ.

[Χρειάζεται προσοχή και επαγρύπνηση από πλευράς νομισματικών αρχών, καθώς η πίεση από τον ανταγωνισμό και η συμπίεση των κερδών, ίσως εξωθήσει μερικές τράπεζες στο να αναλάβουν μεγαλύτερους κινδύνους, με αποτέλεσμα μερικές να υποστούν ακόμη μεγαλύτερες απώλειες].

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΜΑΣ

Στις 19/6/2000 το Συμβούλιο Κορυφής στη Φέιρα της Πορτογαλίας αποδέχθηκε την αίτηση ένταξης της Ελλάδας στη ζώνη ευρώ ανακηρύσσοντας την επίσημα δωδέκατο μέλος της οικογένειας των κρατών-μελών που έχουν εισέλθει στο τρίτο στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ). Με την απόφαση αυτή η μεταβατική περίοδος για τη χώρα μας θα είναι μονοετής και θα αρχίσει την 1.1.2001. Για τα πρώτα 11 μέλη που πληρούσαν τα οικονομικά κριτήρια και εντάχθηκαν στη ζώνη ευρώ από την 1.1.1999 η μεταβατική περίοδος είναι τριετής και έχει αρχίσει ήδη από αυτήν την ημερομηνία.

Πάντως και για τα 12 κράτη-μέλη της ζώνης ευρώ η μεταβατική περίοδος θα λήξει στις 31.12.2001.

Το ευρώ σε φυσική μορφή (κέρμα, χαρτονόμισμα) θα κυκλοφορήσει και στα 12 κράτη από 1.1.2002 παράλληλα με τα εθνικά νομίσματα που θα αποσύρονται σταδιακά. Ήδη με απόφαση των κρατών της ζώνης ευρώ, η περίοδος απόσυρσης περιορίζεται σε δύο μήνες.

Μετά την παρέλευσή της το μόνο νόμισμα που θα κυκλοφορεί θα είναι το ευρώ. Από την 1.1.1999 το ευρώ αποτελεί για τα πρώτα 11 κράτη - μέλη της ζώνης ευρώ το επίσημο νόμισμά τους αλλά μόνο σε λογιστική μορφή. Τα εθνικά νομίσματα των 11 εξακολουθούν να κυκλοφορούν με κλειδωμένες, δηλαδή αμετάκλητες, συναλλαγματικές ισοτιμίες έναντι του ευρώ.

Για την Ελλάδα το ευρώ θα είναι επίσημο νόμισμα από την 1.1.2001. Στη διάρκεια της μονοετούς μεταβατικής περιόδου το ευρώ δεν θα κυκλοφορεί σε νόμισμα στην Ελλάδα, οι δε συναλλαγές θα υπολογίζονται σε ευρώ και σε δραχμές βάσει της κλειδωμένης (αμετάκλητης) συναλλαγματικής ισοτιμίας δραχμής-ευρώ. Από την 1.1.2002 θα κυκλοφορεί και στην Ελλάδα το ευρώ σε φυσική μορφή (κέρμα, χαρτονόμισμα) παράλληλα με τη δραχμή που θα αποσύρεται σταδιακά εντός της δίμηνης προθεσμίας.

Η αντικατάσταση της δραχμής

Η χώρα μας μπορεί τυπικά να μην έχει εισέλθει στη ζώνη του ευρώ, όμως το ενιαίο νόμισμα έχει κάνει την εμφάνισή του στην οδό Μεσογείων. Στο νομισματοκοπείο του Χολαργού έχει ξεκινήσει από τον Οκτώβριο 2000 η κοπή 1,6 δις κερμάτων (τεμαχίων), ενώ αναμένεται να ξεκινήσει τις αμέσως επόμενες μέρες η εκτύπωση 600 εκατ. τεμαχίων.

Τα κέρματα που παράγονται είναι αξίας ενός και δύο ευρώ και είναι δίχρωμα, σε χρυσαφί και ασημί. Πριν από μερικές ημέρες έχει ξεκινήσει και η κοπή των υποδιαιρέσεων του ευρώ, δηλαδή κέρματα των 10, 20 και 50 λεπτών τα επονομαζόμενα eurocents. Καθώς, μάλιστα, το νομισματοκοπείο δεν προλαβαίνει, θα κάνουμε και εισαγωγή από το εξωτερικό.

Τα τραπεζογραμμάτια ευρώ έχουν διαφορετικές διαστάσεις ανάλογα με την ονομαστική τους αξία, διαφορετικό κυρίαρχο χρώμα και ειδικά σημεία αναγνωρίσιμα διά της αφής για να διευκολύνονται άτομα με ειδικές ανάγκες (μειωμένη όραση).

Το όνομα αναγράφεται στα λατινικά (EURO) και ταυτόχρονα στο ελληνικό αλφάβητο (ΕΥΡΩ), ενώ στην οπίσθια όψη των τραπεζογραμματίων εμφανίζεται η σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και υπάρχει χώρος για την απεικόνιση ενός μικρού διακριτικού σήματος εθνικού προσδιορισμού, που δεν καλύπτει παραπάνω από το 20% της συνολικής επιφάνειας.

Το “απόθεμα” αυτό που δημιουργείται σταδιακά από κέρματα και χαρτονομίσματα θα αποθηκευθεί στο νομισματοκοπείο, στο θησαυροφυλάκιο της Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και σε ειδικούς χώρους, στα λεγόμενα κέντρα διανομής, τα οποία θα δημιουργηθούν προκειμένου να διοχετεύσουν το ευρώ στην αγορά. Παράλληλα στα κέντρα αυτά θα γίνει η συγκέντρωση και η **απόσυρση-καταστροφή** των δραχμών. Τα κέντρα αυτά θα δημιουργηθούν στις μεγάλες πόλεις της χώρας, όπως Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, καθώς και στην Κρήτη.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος η συνολική αξία του νομίσματος σε κυκλοφορία (ΜΟ) το οποίο πρέπει να αντικατασταθεί με ευρώ κυμαίνεται σήμερα στα 2 με 2,5 τρισ. δραχ. Μέχρι και το τέλος του πρώτου εξαμήνου του 2002 θα μπορούν να κυκλοφορούν παράλληλα τα εθνικά χαρτονομίσματα και κέρματα τα οποία βρίσκονται στην κατοχή των πελατών τους με ισοδύναμης αξίας χαρτονομίσματα και κέρματα του ευρωνομίσματος.

Η ανταλλαγή θα πραγματοποιείται στην αμετάκλητη ισοτιμία με την οποία έχει “κλειδωθεί” το κάθε εθνικό νόμισμα με το ευρώ (εν προκειμένω για τη δραχμή

στις 340,75 δρχ.). Το ίδιο δικαίωμα θα έχουν επίσης και οι καταναλωτές οι οποίοι δεν είναι πελάτες τράπεζας. Όμως στην περίπτωση αυτή θα ισχύουν κάποια όρια τα οποία θα ανακοινώσουν οι ίδιες οι τράπεζες.

Μέσα στο 2001

1. Πώς θα μετατρέπονται οι δραχμές σε άλλο νόμισμα;

Όλες οι μετατροπές θα γίνονται μέσω του ευρώ, είτε πρόκειται για νόμισμα της ζώνης του ευρώ είτε τρίτης χώρας.

Για να μετατρέψουμε ένα δραχμικά εκφρασμένο ποσό σε ευρώ πρέπει να διαιρέσουμε με την ισοτιμία 340,75 (π.χ. 5.000 δρχ. : 340,75 = 14,673514 ευρώ). Το ποσό που θα προκύψει συνήθως θα έχει -όπως στο παράδειγμα- παραπάνω από δύο δεκαδικά ψηφία. Καθώς όμως τα δεκαδικά δεν μπορούν να υπερβαίνουν τα δύο, το αποτέλεσμα της διαίρεσης στρογγυλοποιείται προς το πλησιέστερο εκατοστό (14,67 ευρώ).

Με άλλα λόγια, αν το τρίτο δεκαδικό ψηφίο είναι μεταξύ του 5 και του 9 στρογγυλοποιείται προς τα πάνω και αν είναι μεταξύ του 1 και του 4 προς τα κάτω. Δίνουμε τρία παραδείγματα:

- Τα 5,455 ευρώ θα γίνου 5,46 ευρώ
- Τα 5,457 ευρώ θα γίνουν 5,46 ευρώ
- Τα 4,454 ευρώ θα γίνουν 4,45 ευρώ

Αντίστροφα, για να μετατρέψουμε τα ευρώ σε δραχμές, πολλαπλασιάζουμε με την ίδια ισοτιμία (340,75 δραχμές). Η στρογγυλοποίηση τώρα γίνεται προς την πλησιέστερη δραχμή. Στρογγυλοποιούνται προς τα άνω αν ο αριθμός μετά την υποδιαστολή είναι ανώτερος ή ίσος με πενήντα λεπτά της δραχμής και προς τα κάτω αν είναι κατώτερος από πενήντα λεπτά.

...Και σε τρίτα νομίσματα

Όποιος νομίζει ότι σε 20 ημέρες για να μετατρέψει τις δραχμές σε μάρκα απλώς θα ρωτά τη διμερή ισοτιμία του νομίσματος και θα κάνει μία διαίρεση δυστυχώς κάνει λάθος. Από την 1η Ιανουαρίου του 2001 πρέπει, φοιτητές, τουρίστες και γενικά συναλλασσόμενοι να μάθουν τον “Τριγωνικό Κανόνα Μετατροπής”.

Σύμφωνα με αυτόν τον κανόνα πάντα οι μετατροπές θα “περνούν” από το ευρώ. Και αυτό θα γίνεται όπως υποστηρίζουν για να μειωθούν οι απώλειες από την απ’ ευθείας μετατροπή.

Δηλαδή, από την 1η Ιανουαρίου, όποιος θέλει να μετατρέψει λόγω χάρη 150.000.000 δρχ. σε μάρκα θα κάνει δύο πράξεις:

- Θα μετατρέψει τις δραχμές σε ευρώ. Προσοχή, δεν θα στρογγυλοποιεί το αποτέλεσμα, για να μειωθεί το “σφάλμα” στην πράξη. Π.χ. τα 150.000.000 δρχ. θα διαιρούνται με το 340,75 που είναι η ισοτιμία δρχ./ευρώ και θα γίνουν σε 440.205,429 ευρώ. Δίχως να “κόβουμε” μηδενικά, θα προχωρούμε στο δεύτερο σκέλος της μετατροπής.
- Τα 440.205,429 ευρώ θα πολλαπλασιαστούν με το 1,95583 (ισοτιμία μάρκου/ευρώ) και θα γίνουν 860.966,98 μάρκα. Το αντίθετο θα γίνει αν θέλουμε τα μάρκα να γίνουν δραχμές.

Μετά το 2002 η παραπάνω διαδικασία πρέπει να συνεχιστεί, αυτή τη φορά για τα νομίσματα τρίτων κρατών, λόγω χάρη για τις συναλλαγές σε δολάριο. Σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει επίσημη νομοθεσία που να το επιβάλλει -όπως συμβαίνει για τα εντός ΟΝΕ νομίσματα- αλλά το υπουργείο Οικονομικών το συστήνει για λόγους ασφάλειας.

Πάντως η τεχνολογία έχει ήδη προβλέψει αυτήν τη διαδικασία. Στα κράτη που βρίσκονται ήδη σε μεταβατικό στάδιο κυκλοφορούν ευρέως “κομπιουτεράκια” που κάνουν αυτόματα τη μετατροπή, διευκολύνοντας έτσι τη ζωή των πολιτών.

Οι ισοτιμίες των 11 νομισμάτων με το ευρώ

40,3399	βελγικά φράγκα	40,3399	λουξεμβ. φράγκα
1,95583	γερμανικά μάρκα	2,20371	ολλανδ. φιορίνια
166,386	ισπανικές πεσέτες	13,7603	αυστριακά σελίνια
6,55957	γαλλικά φράγκα	200,482	πορτογαλικά εσκούδα
0,787564	ιρλανδικές λίρες	5,94573	φιλανδικά μάρκα
1.936,27	ιταλικές λίρες		

2. Πώς θα γίνονται οι πληρωμές σε ευρώ;

Μπορούν να γίνονται με κάθε τρόπο εκτός των μετρητών. Θα είναι δυνατή η μεταφορά ποσών μεταξύ τραπεζικών λογαριασμών, με επιταγές, μέσω πιστωτικών καρτών και με ηλεκτρονικές κάρτες πληρωμών.

Κατά τις μετακινήσεις σας εντός της ζώνης των 12 μπορείτε ήδη να πληρώσετε σε ευρώ με πιστωτική κάρτα, με κάρτα πληρωμών, με ταξιδιωτικές

επιταγές, με εντολές. Προσοχή όμως : οι διασυνοριακές πληρωμές κοστίζουν **ακριβότερα** από τις εγχώριες, ακόμη και αν γίνονται σε ευρώ. Γι' αυτό να ενημερώνεστε εκ των προτέρων!

3. Τι θα ισχύει για τους τραπεζικούς λογαριασμούς;

Για να λαμβάνετε και να εκτελείτε πληρωμές σε ευρώ δεν είστε υποχρεωμένοι να ανοίξετε λογαριασμό σε ευρώ. Μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2002, οι πληρωμές που εκτελείτε και λαμβάνετε σε ευρώ θα **μετατρέπονται αυτόματα** από την τράπεζά σας στην τιμή μετατροπής και θα χρεώνονται -ή θα πιστώνονται- στο λογαριασμό σας σε εθνικό νόμισμα.

Όμως πρέπει να ρωτήσετε την τράπεζά σας αν χρεώνει τις μετατροπές από δρχ. σε ευρώ και αντίστροφα. Δυστυχώς παρά τη σύσταση περί δωρεάν παροχής αυτής της υπηρεσίας, στα υπόλοιπα κράτη η εμπειρία έδειξε ότι αρκετές τράπεζες τη χρεώνουν, και μάλιστα σε υψηλές τιμές.

Πρέπει να ξέρετε επίσης ότι οι περισσότερες τράπεζες θα προσφέρουν μια **διευκόλυνση** λογαριασμού σε ευρώ από την 1η Ιανουαρίου 2001, οπότε, αν έχετε καταθέσεις σε ευρώ, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτή την επιλογή.

Μέσα στο Δεκέμβριο, η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών θα εκδώσει κώδικα δεοντολογίας για τη χρέωση των τραπεζών κατά τη μεταβατική περίοδο αλλά και μετά. Ο κώδικας θα βασίζεται σε σχετική σύσταση της Κομισιόν. Αν καταλάβετε ότι κάποια τράπεζα σας "εξαπάτησε", η Κομισιόν σας καλεί να προβείτε σε καταγγελία είτε μέσω φαξ είτε μέσω e-mail στις εξής αρμόδιες διευθύνσεις της:

- EUROPOINT: fax: 00322 2950750 email: europoint@dg15.cec.be
- EUROSIGNAL: fax: 00322 2965608 email: eurosignal@dg24.cec.be

4. Τι θα γίνει με τα γραμματόσημα; Θα πρέπει να αντικατασταθούν;

Τα γραμματόσημα, θα πρέπει να προσαρμοστούν στο ευρώ, με πιθανή αλλαγή της αξίας τους λόγω στρογγυλοποιήσεων. Πρέπει να αντικατασταθούν από γραμματόσημα εκφρασμένα σε ευρώ, το αργότερο μέχρι το τέλος της μεταβατικής περιόδου.

Ωστόσο δεν χρειάζεται να αντικατασταθούν τα γραμματόσημα τα οποία δεν αναφέρουν νομισματική αξία. Η επανανταλλαγή των γραμματοσήμων θα έχει ορισμένες επιπτώσεις.

Για παράδειγμα, η μετατροπή τιμών από το εθνικό νόμισμα σε ευρώ - όπως ορίζεται στους νομικούς κανονισμούς και χρησιμοποιώντας την επίσημη τιμή

μετατροπής- είναι απίθανο να παρουσιάσει “ευαίσθητες” ή στρογγυλοποιημένες τιμές.

Οι υπεύθυνοι των ταχυδρομείων θα πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά τη διάρθρωση των πολιτικών τιμολόγησης σε ευρώ που θα εφαρμόσουν και να λάβουν υπόψη αυτές τις νέες τιμές “με περιττούς αριθμούς”.

Επιπλέον το ευρώ θα επιφέρει υψηλό βαθμό διαφάνειας στις στις διαρθρώσεις τιμολόγησης των διαφόρων εθνικών -και διασυνοριακών- ταχυδρομικών συστημάτων και θα εκθέτει τις υπηρεσίες μεταξύ κρατών-μελών σε αμεσότερο δημόσιο λεπτομερή έλεγχο. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε απαιτήσεις μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας.

Δεν υπάρχει υπόδειξη σχετικά με το κατά πόσον οι υπεύθυνοι των εθνικών ταχυδρομείων πρέπει ή χρειάζεται να εναρμονίσουν το σχέδιο ή την παράσταση που φέρουν τα γραμματόσημα ή να επιδιώξουν την έκδοση ενός ενιαίου “ευρωπαϊκού” γραμματοσήμου.

Πάντως το ευρώ καθαυτό δεν θα επηρεάσει το ισχύον καθεστώς, βάσει του οποίου οι υπεύθυνοι σε εθνικό επίπεδο διεκπεραιώνουν τη διάθεση γραμματοσήμων και τη λειτουργία των ταχυδρομικών υπηρεσιών.

5. Πώς θα εξοφλώ λογαριασμούς, κάρτες κλπ.;

Σε όλα τα ειδοποιητήρια πληρωμής και στις αποδείξεις θα αναγράφεται το αργότερο από το Μάρτιο (για τις μικρές επιχειρήσεις) το ποσό και σε ευρώ. Οι κρατικές υπηρεσίες θα είναι έτοιμες να δέχονται ετήσιους λογαριασμούς, φορολογικές δηλώσεις και πληρωμές σε ευρώ από την 1η Ιανουαρίου 2001.

Σύμφωνα λοιπόν με την Κομισιόν, μέσα στο 3ο τρίμηνο του 2001 πρέπει να γίνουν τα εξής:

1. Να καθοριστούν σε ευρώ οι τιμές και η αξία σε δραχμές όλων των προϊόντων και των υπηρεσιών που πωλούνται από απόσταση (π.χ. τηλεόραση, Internet) και σε όσα κυριαρχούν οι λογιστικές πληρωμές.
2. Τα τιμολόγια δημόσιων υπηρεσιών, ασφαλιστικών εταιριών και μεγάλων επιχειρήσεων (άνω των 250 ατόμων) θα εκδίδονται σε ευρώ και θα αναφέρεται η τιμή σε δραχμές.
3. Οι τραπεζικοί λογαριασμοί και τα συναφή μέσα πληρωμής (επιταγές, έντυπα εμβασμάτων και κάρτες), εκτός αν ο πελάτης ρητά δηλώσει ότι δεν το επιθυμεί μεταφερθούν στο ευρώ.

4. Όλα τα τερματικά ηλεκτρονικών πληρωμών πρέπει να διεκπεραιώνουν πράξεις σε ευρώ.
- * Οι μισθολογικές διαπραγματεύσεις το 2001 θα είναι σε ευρώ.
  - * Οι συμβάσεις αορίστου χρόνου και αντίστοιχες ορισμένου χρόνου που λήγουν μετά το 2002 πρέπει να γίνουν σε ευρώ.
  - * Οι συμβάσεις κρατικών φορέων και τοπικών αρχών θα γίνονται σε ευρώ από την 1η Ιανουαρίου του 2001.
  - * Όσες επιχειρήσεις δημιουργηθούν το 2001 πρέπει να εκφράζουν το κεφάλαιό τους σε ευρώ.
  - * Οι καταναλωτές καλούνται να καταθέσουν το πλεόνασμά τους σε ρευστό πριν από το τέλος του 2001 και να εξαντλήσουν τα πλεονάσματά τους σε κέρματα όσο το δυνατό νωρίτερα.

Στη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, όλα τα σχετικά με τις συντάξεις ποσά θα συνεχίσουν να καταβάλλονται σε εθνικό νόμισμα ως υποδιαίρεσεις του ευρώ, εκτός εάν οι συνταξιούχοι προτιμούν να λαμβάνουν τα ποσά σε ευρώ στο λογαριασμό τους.

Ομοίως οι συνεισφορές σε συνταξιοδοτικά ταμεία θα παραμένουν σε εθνικό νόμισμα, εκτός εάν υπάρχει συμφωνία για χρησιμοποίηση του ευρώ.

Μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2002, οπότε θα έχουν εισαχθεί τα τραπεζογραμμάτια και τα κέρματα σε ευρώ, όλες οι συντάξεις θα είναι σε ευρώ. Η εισαγωγή του ευρωπαϊκού νομίσματος δεν θα επιφέρει αλλαγές άλλων όρων και προϋποθέσεων.

Συνεπώς, το ποσό μιας σύνταξης δεν θα αλλάξει, απλώς θα μετατραπεί, αφήνοντας ανεπηρέαστη την αγοραστική δύναμη της σύνταξης. Η μόνη επίπτωση της μετάβασης είναι η αλλαγή της ονομαστικής αξίας του ποσού της σύνταξης. Εφόσον όλα τα ποσά θα μετατραπούν σε ευρώ με τον ίδιο συντελεστή, η πραγματική επίπτωση στις συντάξεις θα είναι εντελώς ουδέτερη.

Πόσο ωφελούνται οι ασφαλιστικές και οι ασφαλισμένοι

Στο τελικό στάδιο προετοιμασίας τους για την υποδοχή του νέου κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος βρίσκονται οι ασφαλιστικές εταιρείες της χώρας μας οι οποίες μαζί με τις τράπεζες επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος του σημαντικού έργου της μετάβασης από τη δραχμή στο ευρώ.

Η ελληνική ασφαλιστική νομοθεσία έχει ήδη σχεδόν εναρμονιστεί με την αντίστοιχη κοινοτική, με την εφαρμογή από μέρους των ελληνικών ασφαλιστικών

εταιριών μιας σειράς οδηγιών και συνδέονται με τις δραστηριότητες που ασκούνται στους κλάδους ζημιών και ασφάλισης ζωής, την ενίσχυση της προληπτικής εποπτείας, καθώς και της συμπληρωματικής εποπτείας των ασφαλιστικών ομίλων.

Οι ελληνικές ασφαλιστικές εταιρίες, σύμφωνα με αναφορές ανώτατων στελεχών του χώρου, κατέχουν πλέον τον χαρακτηρισμό της κοινοτικής ασφαλιστικής εταιρίας, διαθέτοντας την ενιαία διοικητική άδεια που εκδίδει το υπουργείο Ανάπτυξης, γεγονός που τους επιτρέπει να δραστηριοποιούνται και στις 15 χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η δημιουργία ενός σταθερού οικονομικού περιβάλλοντος που εξασφαλίζει το ευρώ ευνοεί την ανάπτυξη της ιδιωτικής ασφάλισης και κυρίως της ασφάλισης ζωής μέσα στην ενιαία αγορά. Πιο συγκεκριμένα οι θετικές συνέπειες συνδέονται με την πτώση των επιτοκίων, την εξαφάνιση του συναλλαγματικού κινδύνου, τη δυνατότητα ευκολότερης πρόσβασης των ελληνικών ασφαλιστικών εταιριών σε ξένες αγορές με συνέπεια τη μεγαλύτερη επιλογή τους, όσον αφορά τις επενδύσεις τους. Με την απλοποίηση των συναλλαγών, οι ασφαλιστές θα επωφεληθούν των χρημάτων που σήμερα απορροφούν οι money dealers και συγχρόνως θα απαλλαγούν από τη διαχείριση και την πολυπλοκότητα που επιβάλλουν οι κανόνες νομισματικής αντιστοιχίας (matching rules).

Τα οφέλη για τους ασφαλισμένους θα προκύψουν από την ένταση του ανταγωνισμού σε ευρωπαϊκό πλέον επίπεδο, καθώς οι τιμές των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών θα είναι άμεσα συγκρίσιμες. Θα δίνεται ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, ενώ σε γενικές γραμμές θα δημιουργηθεί εμπιστοσύνη στο κοινό, λόγω του ισχυρού ευρωπαϊκού νομίσματος το οποίο έχει ιδιαίτερη σημασία για τις ασφάλειες ζωής που από τη φύση τους έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα.

Μεγάλης σημασίας είναι η έγκυρη ενημέρωση των Ελλήνων ασφαλιστών στις όποιες νέες κοινοτικές πρωτοβουλίες, έργο το οποίο έχει αναλάβει σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό η ΕΑΕΕ ως μέλος της Comite Europeen des Assurances (CEA), αντιπροσωπευτικού οργάνου των ευρωπαϊκών ασφαλιστών. Η μελέτη, η επιστημονική έρευνα, η συνεχής επαφή και συνεργασία με τις αντίστοιχες εθνικές ασφαλιστικές ενώσεις του εξωτερικού ειδικότερα πάνω σε θέματα εκσυγχρονισμού και εφαρμογής νέων τεχνολογιών και η ενημέρωση του ασφαλιστικού κόσμου συμπεριλαμβάνονται στις δραστηριότητες της Ένωσης.

7. Πότε θα “πιάσουμε” ευρώ στα χέρια μας;

Η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων θα έχουν για πρώτη φορά στο πορτοφόλι τους χαρτονομίσματα και κέρματα σε ευρώ από την 1η Ιανουαρίου του 2002. Τα χαρτονομίσματα πρέπει εκείνη την μέρα να είναι διαθέσιμα από πολλές αυτόματες ταμειακές μηχανές τραπεζών.

Τα ταχυδρομικά γραφεία και πολλά καταστήματα θα χρησιμοποιήσουν το ευρώ περίπου ταυτόχρονα και είναι πολύ πιθανό πολλοί έμποροι λιανικής να σας δίνουν ρέστα μόνο σε ευρώ, όταν αγοράζετε κάτι με το εθνικό σας νόμισμα.

Ωστόσο, σε κάποια κράτη οι πολίτες θα τροφοδοτηθούν με ευρώ λίγες ημέρες πριν από το 2002 (Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία, Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία). Έτσι, αν βρίσκεστε σε ένα από τα κράτη αυτά, ίσως “πιάσετε” ευρώ στα χέρια σας πιο πριν από το 2002.

8. Ποιά αξία θα έχει η δραχμή μετά την 28η Φεβρουαρίου του 2002;

Καθώς η δραχμή θα εκλείψει πολλοί θα θελήσουν να κρατήσουν μερικά νομίσματα για συναισθηματικούς λόγους. Όμως, μετά την 28η Φεβρουαρίου του 2002, δεν θα έχουν καμία αξία αν δεν ανταλλάγουν με ευρώ.

9. Τι θα γίνουν οι δραχμές που θα αποσυρθούν από την κυκλοφορία;

Τα κέρματα θα οδεύουν για ανακύκλωση του μετάλλου ή για την παραγωγή νέων κερμάτων.

10. Ποιό θα είναι το κόστος της ανταλλαγής χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε δραχμές;

Αποφασίστηκε η δωρεάν ανταλλαγή οποιουδήποτε ποσού από τις τράπεζες - μετά από διαπραγματεύσεις που διεξήγαγε η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών- ακόμη και από τράπεζα με την οποία δεν συναλλάσσετε.

30 Οκτωβρίου 2000

Με απόφαση που πάρθηκε στις 30 Οκτωβρίου όλες οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 10 άτομα **υποχρεούνται** να αναγράφουν τις τιμές και στα δύο νομίσματα από την 1η Ιανουαρίου του 2001 έως την 28 Φεβρουαρίου του 2002. Οι μικρές επιχειρήσεις πρέπει να γράφουν υποχρεωτικά τις τιμές και σε ευρώ από το Μάρτιο του 2001.

Υψηλό κόστος

Πολλοί επιχειρηματίες επισήμαναν το υψηλό κόστος της διπλής αναγραφής και την πολυπλοκότητα της πρακτικής, ειδικά για μικρές και οικογενειακές επιχειρήσεις.

Η τακτική της διπλής αναγραφής κρίθηκε αναγκαία από τα δύο υπουργεία όχι μόνον για την προσαρμογή του κοινού αλλά και για την πάταξη ανατιμητικών τάσεων το 2002. Και πάλι όμως υπάρχουν έντονες υπόνοιες για ανατιμήσεις σε μεγάλο μέρος των προς πώληση αγαθών και υπηρεσιών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: 1.000 δραχμές αξίζουν 2,93 ευρώ. Έτσι, ο καθένας έχει τη δυνατότητα να πει ότι “για λόγους ευκολίας” την τιμή σε 1.022,25 δρχ. ώστε να “στογγυλοποιη- θεί” στα 3 ευρώ. Άλλωστε και η ίδια η Κομισιόν θεωρεί ότι θα υπάρχει σύγκλιση τιμών, λόγω της αύξησης της διαφάνειας. Καθώς όμως οι τιμές πώλησης αγαθών και παροχής υπηρεσιών είναι χαμηλότερες στην Ελλάδα, λόγω μικρότερης αγοραστικής δύναμης, ίσως επέλθουν αυξήσεις τιμών που δεν θα ανταποκρίνονται στο μέσο μισθό.

Όταν θα δεις αυτό το σήμα

Όταν αυτό το λογότυπο αναρτάται σε βιτρίνα καταστήματος, σε ταμειακή μηχανή, όταν χρησιμοποιείται σε εμπορικό κατάλογο ή σε διαφήμιση κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των προϊόντων ή των υπηρεσιών αναγράφονται τόσο σε ευρώ όσο και σε εθνικές νομισματικές μονάδες.

Το λογότυπο διευκρινίζει ακόμα εάν ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να πληρώσει σε ευρώ. Οι έμποροι που έχουν αναρτημένο το εν λόγω λογότυπο δεσμεύονται να εφαρμόσουν την επίσημη τιμή μετατροπής και να τηρούν τους νόμιμα ισχύοντες κανόνες στογγυλοποίησης για τον καθορισμό των τιμών σε ευρώ.

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η Κομισιόν, “η διαφάνεια θα ενισχύσει τον ανταγωνισμό και θα έχει ασφαλώς επίπτωση στη σύγκλιση των τιμών, δηλαδή δεν θα μπορούν πλέον να υπάρχουν υψηλές διαφορές τιμών. Θα τείνουν να περιοριστούν σε διακυμάνσεις στο επίπεδο του κόστους συναλλαγών”.

Αρκετές επιχειρήσεις θα χρειαστούν νέες ταμειακές μηχανές, ακόμη και αν αυτές που διαθέτουν τις αγόρασαν πριν από ένα χρόνο λόγω του τότε προβλήματος ασυμβατότητας με το έτος 2000. Αιτία αυτή φορά είναι η υποχρέωση της διπλής αναγραφής τιμών σε δραχμές και ευρώ κατά το 2001, κάτι που μπορούν όλες οι μηχανές να υποστηρίξουν. Η διπλή αναγραφή των τιμών, όπως προαναφέρθηκε, αποφασίστηκε από την 1η Ιανουαρίου του 2001 για όσες επιχειρήσεις απασχολούν πάνω από 10 άτομα και για τις μικρότερες δόθηκε διορία έως το Μάρτιο (όπως δηλαδή συμβαίνει και με τη διπλή αναγραφή των τιμών). Πρέπει να σημειωθεί ότι τυπικά δόθηκε **παράταση μέχρι το τέλος Απριλίου** σε όσες επιχειρήσεις δεν προσαρμόσουν έγκαιρα τις ταμειακές τους μηχανές υπό την προϋπόθεση ότι θα κατέχουν δελτίο παραγγελίας νέας ταμειακής μηχανής από τον προμηθευτή τους.

Τα παραπάνω περιλαμβάνονται σε απόφαση των υπουργείων οικονομικών και ανάπτυξης, η οποία καθορίζει μία σειρά επιμέρους θεμάτων διπλής αναγραφής. Τα βασικά σημεία της σχετικής απόφασης είναι τα εξής:

- ◊ Από το χρόνο έναρξης της υποχρέωσης τήρησης των βιβλίων τους σε ευρώ, οι επιχειρήσεις υποχρεούνται στα φορολογικά στοιχεία αξίας που απεικονίζουν συναλλαγές με τρίτους να αναφέρονται παράλληλα σε ευρώ και δραχμές (μπορούν να επιλέξουν “μία και έξω” αλλαγή το Δεκέμβριο του 2001 σε ευρώ).
- ◊ Στις λιανικές πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (πωλήσεις προς το κοινό) υποχρεούνται να αναγράφουν σε διπλό νόμισμα, ευρώ και δραχμές, μόνο το **τελικό ποσό** συναλλαγής με το οποίο βαρύνεται ο πελάτης.
- ◊ Όσοι δεν έχουν επιλέξει να τηρούν τα βιβλία τους σε ευρώ, στα φορολογικά στοιχεία πώλησης θα έχουν διπλή αναγραφή μόνο στο γενικό σύνολο της συναλλαγής, εφόσον τα φορολογικά στοιχεία εκδίδονται με ηλεκτρονικό υπολογιστή ή με φορολογική ταμειακή μηχανή.
- ◊ Η διπλή αναγραφή τιμών και άλλων χρηματικών ποσών **περιλαμβάνει** την τελική τιμή πώλησης προϊόντων, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ, τα εκκαθαριστικά σημειώματα καταβολής αποδοχών και συντάξεων και τις οικονομικού χαρακτήρα συμβάσεις με καταναλωτές (μισθώσεις κατοικιών, στεγαστική και καταναλωτική πίστη κλπ.) οι οποίες συνάπτονται εντός του 2001.
- ◊ Οι προμηθευτές πρέπει να έχουν αναρτημένα κοντά στο ταμείο και σε εμφανή θέση την τιμή μετατροπής, καθώς και κατάλογο που περιλαμβάνει τα κέρματα και

χαρτονομίσματα της δραχμής εκφρασμένα σε ευρώ και τα κέρματα και χαρτονομίσματα του ευρώ εκφρασμένα σε δραχμές.

Ειδικές κατηγορίες

Σε ορισμένα επαγγέλματα υπάρχουν ειδικές συστάσεις που είναι οι εξής:

- ◊ Οι επιχειρήσεις λιανικής πώλησης υγρών καυσίμων (πρατήρια) προσθέτουν και τις σε ευρώ τιμές πώλησης του κάθε είδους καυσίμου που πωλούν κατά λίτρο στα στοιχεία της πινακίδας.
- ◊ Οι παρέχοντες τουριστικές υπηρεσίες εξαιρούνται της υποχρέωσης διπλής αναγραφής τιμών και άλλων χρηματικών ποσών όταν εκδίδουν εισιτήρια ή άλλους τίτλους μεταφοράς μέσω ηλεκτρονικών συστημάτων κράτησης θέσεων, εφόσον στον καταναλωτή έχει ήδη γνωστοποιηθεί εγγράφως ο ναύλος σε δραχμές και ευρώ.
- ◊ Οι οδηγοί ταξί θεωρείται ότι συμμορφώνονται εφ' όσον διαθέτουν ταξίμετρα που αναγράφουν αυτομάτως το κόμιστρο σε δραχμές και σε ευρώ. Εάν δεν διαθέτουν τέτοια ταξίμετρα οι οδηγοί ταξί πρέπει να έχουν αναρτημένο πλησίον του ταξίμετρου έναν κατάλογο που θα περιλαμβάνει την τιμή μετατροπής και τρία αντιπροσωπευτικά κόμιστρα σε δραχμές και σε ευρώ.
- ◊ Ένας λογαριασμός καταθέσεων σε δραχμές μετατρέπεται αυτόματα σε ευρώ στο τέλος της 31.12.2001. Το υπόλοιπο του λογαριασμού, που αντιστοιχεί στο κλείσιμο εργασιών εκείνης της ημέρας, καταχωρείται στο βιβλιάριο καταθέσεων σε δραχμές και σε ευρώ με ταυτόχρονη αναφορά και της τιμής μετατροπής. Από 1.1.2002 οι καταχωρήσεις γίνονται μόνο σε ευρώ.

Πώς βλέπουν τα στελέχη των επιχειρήσεων το ευρώ

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις που προέρχονται από τα στελέχη των επιχειρήσεων για τις επιπτώσεις του ευρώ, καθώς η συντριπτική πλειοψηφία συνηγορεί υπέρ των θετικών επιδράσεων που θα έχει η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος. Έτσι, το 87% των ερωτηθέντων απαντά ότι θα διευκολύνει τις αγορές στον ευρωπαϊκό χώρο λόγω της συγκρισιμότητας των τιμών, το 83% απαντά ότι θα διευκολύνει την πρόσβαση στις ευρωπαϊκές αγορές προϊόντων και πρώτων υλών, το 82% απαντά ότι θα ενισχύσει τη μείωση του κόστους του τραπεζικού δανεισμού, ενώ ένα ποσοστό 71% θεωρεί ότι θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη διαφάνεια τις χρεώσεις των τραπεζών. Υψηλό, της τάξης του 81%, είναι το ποσοστό που

απαντά ότι θα ενισχύσει τη σταθερότητα των τιμών και αντίστοιχα ποσοστό 56% θεωρεί ότι θα οδηγήσει σε μείωση του πληθωρισμού.

Η άποψη αυτή ενισχύεται περισσότερο, καθώς το 61% των ερωτηθέντων απαντά ότι η καθιέρωση του ευρώ θα οδηγήσει σε μείωση των τιμών λόγω του αυξημένου ανταγωνισμού, το 57% απαντά ότι θα δημιουργήσει γρηγορότερη οικονομική ανάπτυξη, ενώ τέλος, σημαντικό (50%) μεταξύ των απαντήσεων από τα στελέχη των επιχειρήσεων είναι το ποσοστό εκείνο που συμμαρτίζεται την άποψη των πολιτών, ότι δηλαδή θα οδηγηθούμε σε φαινόμενα εκμετάλλευσης και σε απάτες στις τιμές από καταστηματαρχες και εμπόρους.

Ως προς το κόστος της μετάβασης, οι κυριότερες δραστηριότητες που εκτιμά το σύνολο των επιχειρήσεων ότι θα προκαλέσουν επιβάρυνση είναι η αλλαγή του λογισμικού (56%) και η μετατροπή των λογισμικών συστημάτων (46%).

Ακολουθούν τα έντυπα που θα χρειαστούν (38%), η εκπαίδευση του προσωπικού (33%), η διπλή διαχείριση (30%) και η αλλαγή στην πολιτική τιμολόγησης προϊόντων και υπηρεσιών (26%). Εντούτοις, το κόστος της μετάβασης δε φαίνεται να ανησυχεί τις επιχειρήσεις, καθώς σύμφωνα με τις απαντήσεις του 53% δεν θα ξεπεράσει το 2% του ετήσιου κύκλου εργασιών της επιχείρησης. Ενδεικτικό, ωστόσο, ως προς την απόσταση που χωρίζει τις μεγάλες και τις μικρές επιχειρήσεις είναι το συμπέρασμα της έρευνας που καταδεικνύει ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις (πάνω από 50 άτομα) είναι σε θέση με μεγαλύτερη ασφάλεια να εκτιμήσουν το κόστος μετάβασης. Αντίθετα, στις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις το ποσοστό άγνοιας είναι 39% και 33% αντίστοιχα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό άγνοιας στις μεγάλες επιχειρήσεις μειώνεται στο 17%.

Δημοσκόπηση - Η άποψη της κοινής γνώμης για την ένταξη

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας, η κοινή γνώμη θεωρεί σε ποσοστό 55,8% ότι η χώρα ωφελήθηκε από την ως τώρα συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ για μια μεγάλη μερίδα η ένταξη στην ΟΝΕ δημιουργεί μεν ικανοποίηση αλλά και κάποιον προβληματισμό για τις επικείμενες δυσκολίες. Περίπου του 55% των ερωτηθέντων πάντως συμφωνεί ότι η συμμετοχή στην ΟΝΕ ενισχύει το αίσθημα αυτοπεποίθησης των Ελλήνων, παρ' ότι μόνο το 42% πιστεύει ότι η Ελλάδα θα συνδιαμορφώνει εφεξής τις ευρωπαϊκές αποφάσεις, εν αντιθέσει με το 50,2% που διαβλέπει ότι η χώρα "δεν ακούγεται όσο πρέπει γιατί είναι μικρή". Η προσωπική ικανοποίηση για το όφελος της χώρας λόγω της συμμετοχής της στην ΟΝΕ

εντοπίζεται κυρίως στην οικονομική σταθερότητα, στη διεθνή θέση, στα εθνικά θέματα και σε σημαντικό βαθμό και στα θέματα πολιτισμού, ενώ αντιθέτως επιφυλάξεις διατυπώνονται σε ό,τι αφορά την κοινωνική πρόνοια. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 36% πιστεύει ότι η ένταξη στην ΟΝΕ θα συμβάλει στην αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων και μόνο το 31,8% βλέπει ότι θα μειωθούν. Το 48,1% κρίνει ότι η ένταξη δεν θα μεταβάλει αισθητά το οικογενειακό εισόδημα, το 25,2% προσδοκά στη βελτίωσή του και μόνο το 20,9% φοβάται επιδείνωση. Περίπου ίδιες είναι και οι αντιδράσεις για τις επιπτώσεις στο ατομικό επάγγελμα των ερωτηθέντων.

Αξιοσημείωτο είναι ότι το 58,1% πιστεύει ότι “Ελλάδα και Ευρώπη είναι έννοιες αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες” και μόνο το 23,2% κρίνει ότι “βρίσκονται σε αντίθεση”, ενώ σε ό,τι αφορά “την ελληνική ιδιαιτερότητα που δεν μπορούν να κατανοήσουν οι Ευρωπαίοι” προηγείται “ο ελληνικός τρόπος ζωής” με ποσοστό 28,9%, ακολουθεί “η ελληνορθόδοξη παράδοση” με 25,6% και τα “προβλήματα με την Τουρκία” βρίσκονται στην τρίτη θέση με 19,5%. Πάντως μόνο το 31,1% φοβάται ότι απειλείται η εθνική μας ταυτότητα. Επίσης ενώ το 45,3% προτιμά τον συνδυασμό της ελληνορθόδοξης παράδοσης με την ευρωπαϊκή πολιτισμική επιρροή, οι τέσσερις στους δέκα τάσσονται υπέρ της κυριαρχίας της ελληνορθόδοξης παράδοσης. Οι απόψεις για τις σχέσεις της Ελλάδας με τις άλλες κοινοτικές χώρες παρουσιάζουν ενδιαφέρον, καθώς η Αγγλία, η Γερμανία και η Γαλλία θεωρούνται κατά σειρά χώρες με αρνητική στάση απέναντι στην Ελλάδα, ενώ ως πλέον φιλικές κρίνονται η Ισπανία, η Ιταλία και η Πορτογαλία. Παρ’ όλα αυτά το 36% θεωρεί θετικό ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται στις Βρυξέλλες, το 34,7% το θεωρεί άνευ σημασίας και μόνο το 18,9% πιστεύει ότι είναι αρνητικό. Σχεδόν ένας στους δύο πιστεύει ότι πρέπει να προχωρήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση σε πλήρη πολιτική και οικονομική ενοποίηση, αλλά το 40,5% προτιμά να μείνουν τα πράγματα ως έχουν για να μην αλλοιωθεί ο χαρακτήρας των κρατών-μελών. Η άγνοια για τις ευρωπαϊκές εξελίξεις αναδεικνύεται από το 57,1%, που δηλώνει ότι δεν έχει ακούσει τίποτε για το ενδεχόμενο δημιουργίας μιας κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης, και αυτό ίσως εξηγεί γιατί οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν με ανησυχία αυτό το ενδεχόμενο. Τέλος, ελάχιστα γνωρίζει η κοινή γνώμη και για το ευρώ, καθώς ο ένας στους δύο πιστεύει ότι το νέο νόμισμα θα κυκλοφορήσει στην Ελλάδα το πρώτο εξάμηνο του 2001, ενώ μόνο ένας στους δέκα γνωρίζει κατά προσέγγιση την ισοτιμία του ευρώ με τη δραχμή.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ

Η οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της Συνθήκης με το οποίο καθιερώνεται η αμετάκλητη πορεία προς την πλήρη οικονομική ενοποίηση της Κοινότητας, μια διαδικασία που άρχισε με τη δημιουργία της Ενιαίας Αγοράς και η οποία θα κορυφώθηκε με τη δημιουργία του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, την 1.1.1999. Η ΟΝΕ θα δώσει τη δυνατότητα βελτίωσης των οικονομικών επιδόσεων στο σύνολο της επικράτειας της Ένωσης, θα δώσει στην Ένωση τα μέσα να επηρεάσει τις εξελίξεις στο διεθνές νομισματικό σύστημα προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης σταθερότητας και θα ενισχύσει τη συνοχή της Ένωσης.

Γιατί ΟΝΕ.

Η Χρησιμότητα και η αναγκαιότητα της Οικονομικής Νομισματικής Ένωσης είναι προφανής.

- Θα επιτρέψει την πραγματική ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς με ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα.
- Θα επιφέρει τη μείωση του κόστους των συναλλαγών.
- Θα εξαλείψει κάθε πρόβλημα μετατρεψιμότητας των εθνικών νομισμάτων που προκύπτουν από διάφορους κρατικούς περιορισμούς.
- Θα οδηγήσει στην ολοκλήρωση όλων των χρηματοοικονομικών αγορών στην επικράτεια της Ένωσης (τράπεζες, ασφάλειες, χρηματιστήρια).
- Θα στηρίξει μια ισχυρή πολιτική ανταγωνισμού προς όφελος των καταναλωτών.

Παράλληλα , η ΟΝΕ θα επιβάλει το συντονισμό και την εναρμόνιση των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών με στόχο τον περιορισμό των ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους. Το συνολικό εύρος των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών και της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης θα στοχεύει στην οικονομική ανάπτυξη με την αύξηση της απασχόλησης μέσα σε ένα πλαίσιο σταθερότητας των τιμών. Η ένωση θα συνδράμει για να διευκολυνθεί η προσαρμογή των οικονομικών των οικονομικά μειονεκτούντων κρατών μελών (οικονομική και κοινωνική συνοχή.)

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΟΝΕ.

Στο νομισματικό τομέα τα βασικά χαρακτηριστικά της ΟΝΕ θα είναι το ενιαίο νόμισμα, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η ενιαία νομισματική συναλλαγματική πολιτική για το «ευρώ» που θα καθορίζονται σε κοινοτικό επίπεδο.

Στο οικονομικό τομέα βασικά χαρακτηριστικά θα είναι η σύγκλιση των οικονομικών πολιτικών προς τους στόχους που θα καθορίζονται από κοινού, η τήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας (όχι ελλείμματα πάνω του 3% του ΑΕΠ) και των άλλων κανόνων του Συμφώνου Σταθερότητας, η πολυμερής εποπτεία των οικονομικών εξελίξεων στα κράτη μέλη, η οποίοι θα μπορεί να καταλήγει σε κυρώσεις για τις χώρες που η οικονομική τους πολιτική θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα του ενιαίου νομίσματος.

Στην Τρίτη και τελική φάση της ΟΝΕ η νομισματική πολιτική θα ασκηθεί από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), κεντρικό στοιχείο του οποίου θα είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Η ανεξαρτησία του ΕΣΚΤ θα είναι ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της ΟΝΕ. Η ανεξαρτησία του είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη του βασικού στόχου που είναι η σταθερότητα των τιμών. Τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας θα διορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μετά από διαβουλεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Με την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ίδρυμα (ΕΝΙ), με έδρα στην Φραγκφούρτη της Γερμανίας, κύρια αποστολή του οποίου είναι προετοιμασία των νομισματικών διαδικασιών για την έναρξη της τελικής φάσης της ΟΝΕ. Στις 2-3 Μαΐου 1998, με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με το ποιές χώρες θα συμμετάσχουν στο ευρώ, το ΕΝΙ αντικαταστήθηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Η ΕΚΤ αποτελεί τον πυρήνα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΚΣΤ), στο οποίο σύστημα εκτός από αυτήν θα συμμετέχουν οι Κεντρικές Τράπεζες των χωρών της ζώνης ευρώ.

Το ΕΣΚΤ έχει τριπλή αποστολή:

- Διαμόρφωση και εφαρμογή της κοινής νομισματικής (χρηματικής) πολιτικής της Ένωσης,

- Εκτέλεση των συναλλαγματικών συναλλαγών της Ένωσης σύμφωνα με τις Οδηγίες του Συμβουλίου Υπουργών.
- Διαχείριση των συναλλαγματικών αποθεματικών των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ.

Σημειώνεται ότι η συναλλαγματική πολιτική (ισοτιμία του ευρώ προς τα νομίσματα τρίτων χωρών) θα αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου Υπουργών. Οι αναγκαίες παρεμβάσεις στις αγορές συναλλάγματος θα πραγματοποιούνται από την ΕΚΤ.

Όταν αποφασίζει για τη διαμόρφωση της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κεντρικό Σύστημα Τραπεζών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τους εξής δεσμευτικούς στόχους:

- Κύριος στόχος της νομισματικής πολιτικής είναι η εξασφάλιση της σταθερότητας των τιμών (νομισματική σταθερότητα).
- Στα πλαίσια της επίτευξης αυτού του στόχου, το ΕΣΚΤ στηρίζει τη γενική οικονομική πολιτική της Ένωσης.
- Η δράση της αναπτύσσεται μέσα στο πλαίσιο της ανοικτής οικονομίας της αγοράς και του ελεύθερου ανταγωνισμού.

Τα όργανα της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης είναι:

- Η εκτελεστική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η οποία θα αποτελείται από 6 μέλη με επικεφαλής τον Πρόεδρο της ΕΚΤ. Τα 6 αυτά μέλη θα διορίζονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο μετά από διαβουλεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η Θητεία τους θα διαρκεί 6 έτη και κύρια αποστολή τους θα είναι η διεύθυνση των δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
- Το Συμβούλιο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, το οποίο θα απαρτίζεται από την Εκτελεστική Επιτροπή και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών μελών που θα συμμετέχουν στην ζώνη του ευρώ. Το Συμβούλιο του ΕΣΚΤ θα λαμβάνει τις αποφάσεις για τη νομισματική (χρηματική) πολιτικής της Ένωσης.

Η διαδικασία της ένταξης στην ΟΝΕ

Στις 9 Μαρτίου 2000 ουσιαστικά, η αυλαία της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ, με την παραλαβή, από τις Βρυξέλλες, τεσσάρων επιστολών της Αθήνας, με κείμενο όχι πάνω από 200 λέξεις η καθεμία υπέγραψε την πρώτη ο πρωθυπουργός κ. Κων. Σημίτης και θα απευθύνεται στο πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Ρομάνο Πρόντι. Τις τρεις άλλες υπέγραψε ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών κ. Γιάννος Παπαντωνίου, και αποδέκτες ήταν ο αρμόδιος επίτροπος κ. Πιέδρo Σολμπές, ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κ. Βιμ Ντουιζενμπεργκ και ο πρόεδρος του Eco / fin, υπουργός Εθνικής Οικονομίας της Πορτογαλίας κ. Πιναμούρα. Οι τέσσερις επιστολές ζητούσαν από τους αποδέκτες τους να κινήσουν όλες τις προβλεπόμενες από την συνθήκη του Μάαστριχ διαδικασίες για την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ, δεδομένου ότι πληγεί όλα τα κριτήρια και διατύπωναν το αίτημα, οι σχετικές εισηγήσεις και γνωμοδοτήσεις που προβλέπονται από την συνθήκη να έχουν ολοκληρωθεί αρχές Μαΐου, ώστε η Σύνοδος Κορυφής στο Πόρτο τον Ιούνιο να επικυρώσει την εισδοχή της χώρας μας, ως 12^{οο} μέλους της ΟΝΕ.

Το πλέον σημαντικό σε όλη αυτή την προετοιμασία είναι ότι οι εκθέσεις αξιολόγησης της ελληνικής οικονομίας, από τα προβλεπόμενα της συνθήκης κοινοτικά όργανα, γράφτηκαν και ολοκληρώθηκαν στις 5 Μαΐου, ώστε σε συνέχεια άρχισαν οι σκληρές και επίπονες διαπραγματεύσεις της ελληνικής κυβέρνησης με την Νομισματική Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την αρμόδια επιτροπή του Ευρωκοινοβουλίου. Οι εκθέσεις πράγματι γράφτηκαν και τόσο ο πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομόνων κ. Γιάννης Στουρνάρας όσο και ο γενικός διευθυντής της Στατιστικής Υπηρεσίας κ. Ν. Καραβίτης ήρθαν σε επαφή με τις κοινοτικές υπηρεσίες για την παροχή στοιχείων κ.ο.κ. Ο κ. Καραβίτης απέστειλε τα οριστικά στοιχεία για το έλλειμμα της Ελληνικής Κυβέρνησης το 1999, και τον εναρμονισμένο δείκτη πληθωρισμού για το Φεβρουάριο, βάσει του οποίου οριστικοποιείται τελεσίδικα και η επιτυχία του τελευταίου κριτηρίου.

Την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπέγραψε ο Διευθυντής της Οικονομικής Πολιτικής της Κομισιόν, φίλα προσκείμενος στην Ελλάδα κ. Τζιοβάνι Ραβατζιο, την γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ο σκληρός του συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής, Γερμανός κ. Οτμαν Ισιγκ, και την έκθεση του Ευρωκοινοβουλίου, ο Λουξεμβουργιανός κ. Ρόμπερ Γκέμπελς και η Γερμανίδα κ. Ραντισιο Πλατ, αμφότεροι σοσιαλιστές.

Οι εκθέσεις είχαν το δικό τους κέντρο βάρους. Για παράδειγμα, ο κ. Ραβάντζιο ασχολήθηκε κυρίως με την δημοσιονομική προσαρμογή και τις διαρθρωτικές μεταβολές, ο κ. Ισιγκ εστίασε την αξιολόγηση του στην πολιτική για μείωση του πληθωρισμού και οι ευρωβουλευτές ασχολήθηκαν με τα προβλήματα απασχόλησης και ανάπτυξης στην ελληνική οικονομία.

Και οι τρεις εκθέσεις, εν κατακλείδι συνιστούν την αποδοχή της αίτησης για ένταξη αξιολογώντας θετικά τις επιτεύξεις και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Η περίοδος διαπραγμάτευσης για την ένταξη, όταν δηλαδή συζητούσαν οι τρεις εκθέσεις στο Eco / fin, και προηγουμένως στην Νομισματική Επιτροπή αποτέλεσε κρίσιμη φάση των ελληνοκοινοτικών σχέσεων. « Η ένταξη έχει κλειδώσει σε ότι αφορά το σκέλος της δικής μας εθνικής προσπάθειας, αλλά βεβαίως μέχρι την τελική απόφαση υπάρχουν στάδια σημαντικά, τα οποία πρέπει να τα διαβούμε με την ίδια επιτυχία που διαβήκαμε και τα προηγούμενα στάδια μέχρι σήμερα. Και η επιτυχία αυτή συναρτάται με την δύναμη, την πειστικότητα, την αξιοπιστία με την οποία η ελληνική κυβέρνηση θα στηρίζει τις ελληνικές θέσεις κατ' αυτές τις συζητήσεις. Δεν πρέπει να υποβαθμίζουμε την δυσκολία των εξετάσεων, οι οποίες ενυπάρχουν σε αυτά τα στάδια για την Ελλάδα». Δήλωνε το Φεβρουάριο ο κύριος Παπαντωνίου.

Σύμφωνα με το υπουργείο εθνικής οικονομίας, η αυστηρή κριτική που ασκείται στις εκθέσεις αφορά :

Πρώτον, το υψηλό δημόσιο χρέος, το οποίο θα χαρακτηρίζεται ως βρόχος στο λαϊκό της ελληνικής οικονομίας. Δεύτερον, τις πληθωριστικές επιπτώσεις από την απότομη, κατά πέντε ολόκληρες ποσοστιαίες μονάδες, πτώση των επιτοκίων εντός του 2000. Όπως εικάζεται, η επίπτωση αυτή μπορεί να εξουδετερωθεί μόνο με αυστηρότερη δημοσιονομική πολιτική και ζητείται να δεσμευθεί η ελληνική κυβέρνηση στην εξαγγελία της που περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα σύγκλισης, ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα θα εξαλειφθεί το 2001, ενώ ο προϋπολογισμός του 2002 θα κλείσει με μικρό πλεόνασμα.

Τρίτον, η Ελλάδα παραμένει μια οικονομία με κλειστές και ολιγοπωλιακές αγορές, χωρίς ευελιξία. Πρέπει λοιπόν να εφαρμόσει αμέσως ένα τολμηρό πρόγραμμα διαρθρωτικών αλλαγών με ιδιωτικοποιήσεις και απελευθέρωση αγορών.

Οι διαρθρωτικές αλλαγές που θα ζητηθούν, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ

Μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, η μακροοικονομική πολιτική πρέπει να προσαρμοστεί αυτομάτως στο εξαιρετικά περιοριστικό πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης στις Υποδείξεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Τη μετά ΟΝΕ εποχή, δηλαδή, δεν θα υπάρχει η ευχέρεια για την δημιουργία δημοσιονομικών ελλειμμάτων ούτε για την άσκηση «εγχώριας» νομισματικής πολιτικής.

Έτσι, η επιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης, με όχημα τις διαρθρωτικές αλλαγές, θα αναδειχθεί σε κεντρικό πεδίο των διαπραγματεύσεων. Εκεί, στην πραγματικότητα, θα κριθούν όλα. Παρά την σημαντική βελτίωση των δημοσιονομικών δεικτών, η ελληνική οικονομία παραμένει σε χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας από τις οικονομίες των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και αυτή είναι μια πραγματικότητα ασύμβατη με το γενικότερο περιβάλλον και τους στόχους της ΟΝΕ. Συνεπώς, οι κοινοτικοί εταίροι θα είναι ανυποχώρητοι στις απαιτήσεις τους, που αφορούν τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις.

Οι διαρθρωτικές αλλαγές που ζητήθηκαν στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη στην ΟΝΕ είναι οι εξής :

Πρώτον, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος. Το Πρόγραμμα Σύγκλισης που εγκρίθηκε από το Eco / fin, αρχές του μηνός Απριλίου προβλέπει την αναθεώρηση του ασφαλιστικού κατά την διάρκεια του 2000, αν και – σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις – οι αλλαγές θα ισχύσουν από το 2001. Η κυβέρνηση έχει ζητήσει από το ΚΕΠΕ να προσλάβει ξένο σύμβουλο, ο οποίος θα προτείνει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, σε διάστημα ενός εξαμήνου. Δηλαδή, η μελέτη θα είναι έτοιμη το δεύτερο εξάμηνο και θα αποτελέσει τη βάση των αποφάσεων.

Δεύτερον, η απελευθέρωση των αγορών τηλεπικοινωνιών και ηλεκτρικής ενέργειας. Οι κοινοτικές Οδηγίες που επιβάλλουν το άνοιγμα αυτών των μεγάλων αγορών, ήδη ισχύουν στις άλλες χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χώρα μας, που τις έχει συνυπογράψει, υποχρεούται να ανοίξει πλήρως την αγορά των τηλεπικοινωνιών στις 31.12.2000 και την αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας στις 19.2.2001. Η μεταρρύθμιση αυτή θα έχει ευρύτατες επιπτώσεις. Στις δύο αυτές αγορές θα αναπτυχθεί σταδιακά ισχυρός ανταγωνισμός μεταξύ κρατικών και ιδιωτικών, επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα την μείωση των τιμολογίων, την ανάπτυξη

νέων προϊόντων και υπηρεσιών και την ευρύτατη διάχυση της νέας ψηφιακής τεχνολογίας.

Τρίτον, η σταδιακή υποχώρηση του κράτους από τομείς που θεωρούνται ικανοί να προσελκύσουν το επιχειρηματικό ενδιαφέρον. Σημαντικό αποτέλεσμα θα είναι η είσοδος στρατηγικών επενδυτών στις δημόσιες επιχειρήσεις και η ανάθεση, με την μέθοδο της αυτοχρηματοδότησης έργων για τα οποία, μέχρι σήμερα, υπήρχε η αντίληψη ότι εμπίπτουν αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του κράτους. Η νέα αυτή πολιτική έχει αρχίσει να υιοθετείται (είσοδος στρατηγικών επενδυτών σε Ολυμπιακή Αεροπορία, Εμπορική Τράπεζα, ΕΛ.ΤΑ., ΕΑΒκα ΕΛΒΟ) και αναμένεται να ενισχυθεί σημαντικά, το άμεσο μέλλον.

Τέταρτον, η εφαρμογή ελαστικότερων όρων στην αγορά εργασίας. Το σύστημα των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παραμένει ανελαστικό, με αποτέλεσμα να υπονομεύει μακροπρόθεσμα, όχι μόνο την οικονομική ανάπτυξη, αλλά και τα συμφέροντα των ίδιων των εργαζομένων. Στο πλαίσιο της διαπραγμάτευσης τέθηκαν θέματα, όπως η μερική απασχόληση, η διεύρυνση της εφαρμογής του 35ώρου κ.α.

Πέμπτον, η κατάργηση του 51% του Δημοσίου στις ΔΕΚΟ. Τόσο ο ΟΟΣΑ, όσο και οι κοινοτικοί αξιωματούχοι θεωρούν ότι ο πλειοψηφικός έλεγχος του κράτους στις δημόσιες επιχειρήσεις παρεμποδίζει την ανάπτυξη τους και την ενσωμάτωσή τους στο νέο ευρωπαϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον, που διαμορφώνεται.

Έκτον, η κατάργηση των προνομίων των «κλειστών» επαγγελμάτων, όπως οι ιδιοκτήτες ταξί, οι συμβολαιογράφοι, οι πρατηριούχοι καυσίμων κ.α. Την εισηγείται ο ΟΟΣΑ, ο οποίος θεωρεί ότι το καθεστώς χορήγησης αδειών για την άσκηση επαγγέλματος δημιουργεί σοβαρές αγκυλώσεις στην λειτουργία του οικονομικού συστήματος και εμποδίζει την ανάπτυξη του. Τις απόψεις αυτές του οργανισμού συμμερίζονται οι κοινοτικοί αξιωματούχοι.

Η θέση της Κυβέρνησης στις εκθέσεις

Έτσι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την μόνιμη εξασφάλιση των κριτηρίων σύγκλισης, με πρώτα τον πληθωρισμό και το δημόσιο χρέος, υποχρεώνουν την κυβέρνηση να λάβει ορισμένα συγκεκριμένα μέτρα, που θα δώσουν ασφαλές δείγμα γραφής της πρόθεσης της να εξασφαλίσει την διατηρησιμότητα. Οι διαπραγματεύσεις οι οποίες γίνονται στις 40 ημέρες που

μεσολαβούν μεταξύ της δημοσίευσης των δυο εκθέσεων και της απόφασης για ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ από το Συμβούλιο Κορυφής της Πορτογαλίας, είναι όντως δύσκολες, γιατί οι εταίροι της Ελλάδας θα αξιώσουν δέσμευση σε συγκεκριμένα μέτρα.

Συνεπώς, θα πρέπει να καταρτιστεί συγκεκριμένο πρόγραμμα αλλαγών, το οποίο εστιάζεται σε τρεις τομείς όπου υπάρχουν συσσωρευμένα προβλήματα που κατά την εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, απειλούν την διατηρησιμότητα των κριτηρίων του πληθωρισμού και του δημοσίου χρέους.

Οι τομείς αυτοί είναι οι ιδιωτικοποιήσεις, οι απελευθερώσεις των αγορών και η αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος. Η ελληνική κυβέρνηση, απαντώντας θετικά στις προκλήσεις των δύο ευνοϊκών εκθέσεων, εξαγγέλλει στις 6 Μαΐου ένα πρώτο κατάλογο μέτρων στους τρεις αυτούς τομείς και δεσμεύεται με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση της εφαρμογής τους στην μετά ΟΝΕ εποχή.

Εστω όμως και αν τα μέτρα αυτά λαμβάνονται τώρα υπό πίεση, ανοίγουν μια νέα σελίδα εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης για την ελληνική οικονομία και μπορούμε να προβλέψουμε ότι χάρη σε αυτά θα επιταχυνθεί ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας, θα βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της και θα εδραιωθούν οι συνθήκες νομισματικής σταθερότητας λόγω της μείωσης του πληθωρισμού.

Η απελευθέρωση των αγορών, ιδιαίτερα στην ενέργεια και στις τηλεπικοινωνίες, και προπαντός η κατάργηση του καταπιεστικού συστήματος των γραφειοκρατικών αδειών που έχει οδηγήσει σε κλειστά επαγγέλματα και σε αποθάρρυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, είναι το ασφαλέστερο μέτρο πολιτικής για να επιτευχθεί ο δίδυμος στόχος της ανάπτυξης και της μείωσης του πληθωρισμού. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) είχε συστήσει στην κυβέρνηση, όπως προαναφέρθηκε, τις απελευθερώσεις αυτές, με την επισήμανση ότι η ολοκλήρωση του θα μειώνει τον πληθωρισμό κατά 1 έως 1,5 ποσοστιαία μονάδα, ενώ θα γίνουν ογκώδεις επενδύσεις σε όλους τους κλάδους, που θα ανοίξουν στον ανταγωνισμό.

Παρά τα αναμφισβήτητα οφέλη, όμως, που θα φέρουν οι αλλαγές αυτές στην ελληνική οικονομία, η πραγματοποίησή τους, δεν θα είναι εύκολη, καθώς πρόκειται στην ουσία για βαθιές τομές που εκ των πραγμάτων θα προκαλέσουν ισχυρές πολιτικές και κοινωνικές αντιδράσεις. Η κυβέρνηση θα υποχρεωθεί να συγκρουσθεί

με κατεστημένα συμφέροντα και συντεχνίες που κερδίζουν και έχουν προνόμια ακριβώς χάρη στις στρεβλώσεις της αγοράς και στα κλειστά επαγγέλματα.

Η άποψη κορυφαίων παραγόντων της Ευρώπης, των Επιχειρήσεων και του Συνδικαλισμού

Ο γενικός γραμματέας της Ένωσης Ευρωπαίων Εργοδοτών (UNICE), κ. Ντ. Χούντινγκ, υπήρξε σαφέστατος: « Η ελληνική είσοδος στην ΟΝΕ ενισχύει την οικονομική και νομισματική ολοκλήρωση της Ευρώπης και συμβάλλει στην βελτίωση της ευρωπαϊκής συνοχής. Κατά συνέπεια, το γεγονός αυτό είναι εκ πρώτης όψεως θετικότατο, πρέπει όμως να συνοδευτεί με τολμηρότερες διαρθρωτικές αλλαγές στην ελληνική οικονομία, η οποία από τα στοιχεία που έχουμε δείχνει να υστερεί σε παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα».

Επίσης, ο γενικός γραμματέας της UNICE πιστεύει ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις θα αξιοποιήσουν τα πλεονεκτήματα του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος για να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους, αλλά και για να προβούν στις απαραίτητες προσαρμογές που απαιτεί η πλήρης ενσωμάτωση τους στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Κρίνει ακόμα απαραίτητο να αποκτήσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις μεγαλύτερη εξωστρέφεια, σε μια περίοδο κατά την οποία η παγκοσμιοποίηση γνωρίζει ταχύτατη ανάπτυξη.

«Ο κόσμος δεν είναι πλέον αυτός που πιστεύουμε» ανέφερε ο πρώην επίτροπος αρμόδιος για το ευρώ, κ. Ιβ - Τιμπό ντε Σιλγκί και νυν σύμβουλος μεγάλων διεθνών επιχειρήσεων. «Η παγκοσμιοποίηση των συναλλαγών αποτελεί όντως το ευρύ πεδίο όπου εγγράφονται όλες οι δράσεις και οι προοπτικές της Ευρώπης. Συνεπώς, η είσοδος της Ελλάδας στην ζώνη ευρώ αποτελεί για την χώρα μας ιστορική στιγμή. Και τούτο, διότι, όντας πλήρες μέλος της πρώτης εμπορικής δύναμης στον κόσμο, η Ελλάδα έχει την τεράστια δυνατότητα να ανταποκριθεί επιτυχώς στους όρους μιας πλανητικής αλληλεξάρτησης, η οποία δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία της ανθρωπότητας. Παράλληλα, η Ελλάδα, χάρη στους πόρους του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης μπορεί να πραγματοποιήσει σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές αναδιαρθρώσεις, οι οποίες θα ενισχύσουν την θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Κρίνω όμως απαραίτητη την λήψη μέτρων απελευθέρωσης της Ελληνικής αγοράς, η οποία πάσχει από αγκυλώσεις επικίνδυνες για τις μεταβολές που καλείται να επιφέρει η ελληνική κυβέρνηση...».

«Κατά την γνώμη μου, η είσοδος της Ελλάδας στην ΟΝΕ θα είναι ευνοϊκή για τους Έλληνες εργαζομένους, αν διατηρηθούν και αυξηθούν στην συνέχεια οι υπάρχοντες ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης» εξηγεί ο κ. Εμ. Καμπάλιο, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων. Σε παρεμφερή θετικά σχόλια για την ελληνική εισδοχή στην ΟΝΕ προέβη και η κυρία Ντ. Μακιαβέλι, πρόεδρος της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΟΚΕ) της Ε.Ε. «Η Ε.Ε. έχει ανάγκη την Ελλάδα, όπως βέβαια και τις άλλες χώρες του βρίσκονται εκτός ΟΝΕ» τόνισε η κα Παλιδά, πρόεδρος της ΟΚΕ. «Είναι θέμα συνοχής, αλλά και επιτυχίας μιας ιστορικής για την Ευρώπη πρόκλησης. Είμαι βέβαιη, ότι η πορεία του ευρώ θα βελτιωθεί, αν αύριο όλες οι χώρες – μέλη της Ε.Ε. συμμετάσχουν στην ΟΝΕ, η οποία εξάλλου είναι καθοριστική και για την κοινωνική συνοχή της Ε.Ε.».

Λιγότερο ενθουσιώδης, αλλά οπωσδήποτε καταφατικός στην ελληνική ένταξη στην ΟΝΕ είναι και ο πρόεδρος του χρηματιστηρίου των Βρυξελλών, κ. Ολιβιέ Λεφέβρ. Κατά την άποψη του, το γεγονός ότι διευρύνεται η ζώνη του ευρώ είναι από κάθε πλευρά ευοίωνο, αρκεί βέβαια οι διευρύνσεις αυτές να μην αποσταθεροποιήσουν το όλον οικοδόμημα.

ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΝΕ

Υπάρχουν ακόμη αρκετές αμφιβολίες για το αν «αξίζει τον κόπο» η επιβαλλόμενη δημοσιονομική και εισοδηματική «λιτότητα». Για να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα πρέπει να ζητήσουμε (α) το τι έχουμε να κερδίσουμε με την ένταξή μας στην ΟΝΕ, (β) τις συνέπειες αν αποτύχουμε να ενταχθούμε, αλλά και (γ) τις τυχόν αρνητικές επιπτώσεις από την ένταξή μας. Πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη ότι και να μην υπήρχε η συγκεκριμένη διαδικασία ένταξη στην ΟΝΕ, οι διεθνείς αγορές, ούτως ή άλλως, μας επιβάλλουν να συγκροτηθούμε.

1. Με την ένταξή μας στην ΟΝΕ, όλα τα οφέλη που έχουμε αναφέρει (ευρύτερο πεδίο δράσης, απλοποίηση της οικονομικής διαχείρισης, οικονομική σταθερότητα κ.λ.π.) θα ισχύουν φυσικά και για την Ελλάδα.
2. Η «εγχώρια» αγορά για τα ελληνικά προϊόντα δεν θα είναι μόνο η ελληνική αλλά ολόκληρη η ευρωπαϊκή.
3. Είναι προφανές ότι στην Ευρώπη λαμβάνονται (και θα συνεχίσουν να λαμβάνονται), αποφάσεις που επηρεάζουν την Ελλάδα είτε είναι μέλος της ΟΝΕ είτε όχι. Αφού, όμως, θα επηρεαζόμαστε, ούτως ή άλλως, θα είναι καλύτερα να είμαστε μέσα στον κύκλο που παίρνονται οι αποφάσεις.

4. Το ευρώ θα γίνει το νόμισμα αναφοράς για όλη την περιοχή. Θα μας αφορά ούτως ή άλλως, είτε ενταχθούμε, είτε όχι. Όλο και ένα μεγαλύτερο μέρος των διεθνών συναλλαγών και τιμολογήσεων (του Δημοσίου, των επιχειρήσεων, στον τουρισμό κ.λπ.), θα γίνεται σε ευρώ. Είναι, λοιπόν, καλύτερα να είμαστε πλήρως ενταγμένοι στο σύστημα, παρά να μένουμε στην περιφέρεια και στο περιθώριο.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ, Η ΕΝΤΑΞΗ ΜΑΣ:

5. Θα διευκολύνει την πρόσβαση των ελληνικών προϊόντων σε μια πολύ μεγαλύτερη και πιο ενιαία αγορά και θα συμβάλει στην ανάπτυξη της χώρας μέσω των εξαγωγών. Όσο πιο μεγάλη και ευημερούσα θα είναι η ενιαία αγορά, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η δυνατότητα αύξησης των πωλήσεων, σε αντίθεση με την ελληνική εσωτερική αγορά, η οποία έχει όρια ως προς το πόσο μπορεί να απορροφήσει την ανάπτυξη της ελληνικής παραγωγής. Βέβαια, η πρόσβαση είναι ήδη εφικτή και σήμερα με την ενιαία αγορά, αλλά με το κοινό νόμισμα θα διευκολυνθεί ακόμα περισσότερο. Αλλά και «ψυχολογικά», αυτά που παλαιότερα θεωρούσαμε σαν μία κάπως πολύπλοκη εξαγωγική διαδικασία, θα τα θεωρούμε σχεδόν σαν μια απλή εγχώρια εμπορική συναλλαγή.
6. Θα συμβάλει στη σταθερότητα των δημοσίων οικονομικών και του πληθωρισμού, δεδομένου ότι (i) θα αποτελούμε μέρος μιας πολύ προηγμένης ενιαίας αγοράς, (ii) τα δημόσια οικονομικά θα έχουν ήδη βελτιωθεί ως αποτέλεσμα της προσπάθειας εκπλήρωσης των «κριτηρίων ένταξης», (iii) θα ισχύει το «Σύμφωνο Σταθερότητας», (iv) η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει την εντολή, τη θέληση, την ισχύ και τα μέσα για να περιορίσει το μέσο πληθωρισμό σε επίπεδα κάτω από το 1,5-2% και (v) θα μειωθεί αισθητά το κόστος χρηματοδότησης των υποχρεώσεων του Ελληνικού δημοσίου.
7. Θα εξασφαλίσει στους Έλληνες πολίτες, στις ελληνικές επιχειρήσεις και το ελληνικό Δημόσιο επιτόκια που θα είναι πολύ χαμηλότερα από τα επιτόκια της δραχμής της τελευταίας 25ετίας. Ήδη, η προσδοκία ότι θα ενταχθούμε στην ΟΝΕ έχει και από μόνη της συμβάλει στην ουσιαστική αποκλιμάκωση των δραχμικών επιτοκίων και στη συναλλαγματική σταθερότητα. [Από την άλλη πλευρά, η μείωση των επιτοκίων θα μειώσει και το εισόδημα των αποταμιευτών από τις καταθέσεις και τις τοποθετήσεις σε τίτλους του Δημοσίου].
8. Θα διευκολύνει την πρόσβαση των ελληνικών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκά κεφάλαια, μειώνοντας το κόστος δανεισμού και άντλησης κεφαλαίων. Έτσι, θα

συμβάλει και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. (Βέβαια, αυτή η μείωση του κόστους δανεισμού ίσως προκαλέσει πιστωτική επέκταση και αύξηση της ρευστότητας στο γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας και να έχει σαν αποτέλεσμα κάποια τάση για μεγαλύτερη αύξηση του πληθωρισμού σε σχέση με τον πληθωρισμό στην υπόλοιπη Ευρώπη).

9. Θα συμβάλλει στη βελτίωση της λειτουργικότητας των θεσμών στη χώρα μας, δεδομένου ότι με την ενωμένη αγορά όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι πολίτες θα ζουν, θα εργάζονται ή θα έχουν οικονομικά συμφέροντα στη χώρα μας και θα απαιτούν συστήματα και λειτουργικότητα υψηλότερων προδιαγραφών (π.χ. , για τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, τη δικαιοσύνη, τα σχολεία , το περιβάλλον κ.λ.π), ασκώντας έντονη πίεση για βελτιώσεις.
10. Θα συμβάλει στη συνεχή βελτίωση της φερεγγυότητας και της εικόνας της χώρας προς τα έξω, με αποτέλεσμα (i) ακόμη μεγαλύτερη μείωση του κόστους του χρήματος για τις ελληνικές επιχειρήσεις και το ελληνικό Δημόσιο και (ii) την αύξηση της ροής των επενδύσεων. (Δηλαδή, σταδιακά, η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας θα τείνει να συγκλίνει με αυτή της Γερμανίας και της Ολλανδίας).

[Ας μην ξεχνάμε ότι ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ήταν διψήφιος για 22, περίπου, χρόνια. Με την ένταξή μας στην ΟΝΕ θα σταθεροποιηθεί σε επίπεδα κάτω του 2%. Θα πάψουμε να αγωνιούμε για το μέλλον της δραχμής, για υποτιμήσεις κ.λ.π. τα δημοσιονομικά ελλείμματα θα είναι σχεδόν μηδενικά, για να υπάρχει η δυνατότητα να αυξάνουν οι κυβερνήσεις τις δημοσιονομικές δαπάνες, όταν αντιμετωπίζουν ύφεση οι οικονομίες τους. Τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια θα αποκλιμακωθούν σε επίπεδα κοντά στο 3% - 4% , ενώ πριν από λίγα χρόνια ήταν, περίπου, 23%. (Τα υψηλά δραχμικά επιτόκια ήταν όφελος για τους ξένους επενδυτές, αλλά κόστος για τους Έλληνες δανειζόμενους και τους Έλληνες φορολογούμενους).]

11. Θα συμβάλει στην αναβάθμιση της φήμης των ελληνικών προϊόντων, τα οποία θα θεωρούνται, πλέον, «ευρωπαϊκά». Το «Made in Greece» θα σημαίνει «Made in Europe».

[Δηλαδή, η ένταξή μας στην ΟΝΕ θα διευκολύνει την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτών και των επιχειρήσεων και έτσι, θα συμβάλει στη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και στη βελτίωση των εισαδημάτων και του βιοτικού μας επιπέδου, τουλάχιστον, σε σύγκριση με την εναλλακτική λύση της μη ένταξης.]

12. Θα συμβάλει και στην εθνική επιρροή και ασφάλεια. Όπως φάνηκε από την ατυχή εξέλιξη της υπόθεσης Οτσαλάν και την «εριστική» στάση της Τουρκίας, είναι απόλυτη και επιτακτική ανάγκη να ενσωματωθούμε με την υπόλοιπη ενωμένη Ευρώπη, παρά να ζούμε στο περιθώριό της. Με την πλήρη ένταξή μας στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά (i) θα μπορούμε να επηρεάζουμε περισσότερο τις διαδικασίες, τις αποφάσεις και τους θεσμούς της «νέας Ευρώπης» και (ii) τα σύνορα της χώρας μας θα αποτελούν και τα σύνορα μίας περισσότερης ενωμένης Ευρώπης. Βέβαια, η ένταξή μας στην ΟΝΕ, από μόνη της, δεν πρόκειται να βελτιώσει τα ελληνοτουρκικά. Η αποτελεσματικότητά μας, πάντα, θα είναι συνέπεια της δικής μας πολιτικής, οικονομικής και αμυντικής δύναμης, ικανότητας και κύρους. Αλλά, με την ένταξή μας στην ΟΝΕ, θα είναι σημαντικά δυσκολότερη η δημιουργία προβλημάτων από τους «εξ Ανατολών φίλους μας». [Από την άλλη πλευρά, και οι εξελίξεις στο Κοσσυφοπέδιο μας έχουν φέρει σε πολύ δύσκολη και δυσάρεστη θέση. Πρέπει όμως να αναλογισθούμε αν η θέση της χώρας μας θα ήταν ακόμη πιο δύσκολη και επικίνδυνη, αν είμαστε «επίσημα» και κατηγορηματικά έξω από την Ενωμένη Ευρώπη.]
13. Θα συμβάλλει στην ανανέωση, την αναζωογόνηση και την ανάπτυξη των οικονομικών δυνάμεων της χώρας. Παρ' ότι η Ελλάδα διοικείται από μία «σοσιαλιστική», δηλαδή «προοδευτική!» κυβέρνηση, η Ελληνική οικονομία είναι απαράδεκτα συντηρητική. Πολλές φορές οι εργασίες του Δημοσίου μοιράζονται στο «κατεστημένο», το κράτος «τα βρίσκει» με τους ισχυρούς αλλά καταταλαιπωρεί τους αδύναμους, οι πηγές χρηματοδότησης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών παραμένουν περιορισμένες, το κόστος του χρήματος παραμένει υψηλό. Με την είσοδο στην ΟΝΕ, την μείωση των επιτοκίων, τον εκσυγχρονισμό των θεσμών που προάγουν και προστατεύουν τον ανταγωνισμό, την διαφάνεια και την σταδιακή μείωση της παρουσίας του κράτους στην οικονομία, θα βελτιωθεί και η δυνατότητα να αναπτυχθούν νέες οικονομικές δυνάμεις.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΚΑΙ ΚΟΣΤΟΣ

Τέλος, πρέπει να λάβουμε υπόψη και ότι:

1. Επειδή τα κεφάλαια θα κινούνται με ακόμη μεγαλύτερη ευκολία, υπάρχει ο φόβος να μετακινηθούν από την Ελλάδα σε μέρη που είναι πιο ελκυστικά από πλευράς απόδοσης, εργασιακών σχέσεων, φορολογίας κλπ.,
2. Επειδή τα κεφάλαια και τα προϊόντα κινούνται με μεγαλύτερη ευκολία από ό,τι οι άνθρωποι, υπάρχει κάποιος κίνδυνος οι τιμές στην Ελλάδα να γίνουν πιο «ευρωπαϊκές», αλλά οι μισθοί να μείνουν πιο «ελληνικοί», δηλαδή, ο μέσος Έλληνας να χάσει μέρος της αγοραστικής του δύναμης.
3. Επειδή, η Ελλάδα δεν θα έχει τη δυνατότητα να βελτιώνει την ελκυστικότητα των προϊόντων της μέσω της υποτίμησης του νομίσματός της (αφού δεν υπάρχει η δραχμή), θα πρέπει η «εργασία» στην Ελλάδα να είναι πιο παραγωγική. Δηλαδή πιο ευέλικτη, με λιγότερους περιορισμούς και ακαμψίες. Όσο δεν βελτιώνουμε την απόδοσή μας, τόσο θα υποφέρουν τα εισοδήματα.
4. Με την ένταξη στην ΟΝΕ, οι Έλληνες θα απολαμβάνουν τα χαμηλά επιτόκια του ευρώ. Δηλαδή τα επιτόκια θα αποκλιμακωθούν από τα σημερινά υψηλά «δραχμικά» επίπεδα στα επίπεδα του Ευρώ (Forced easing of monetary policy). Αυτή η βελτίωση σε συνδυασμό με την πιθανολογούμενη αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και την έναρξη της προεκλογικής περιόδου, ίσως δημιουργήσουν πιέσεις για αύξηση του τιμάρθιμου από τα μέσα του 2000. Θα χρειασθεί λοιπόν ιδιαίτερη προσοχή ώστε η δημοσιονομική πολιτική να είναι συμμαζεμένη και να μην ξεφύγει ο πληθωρισμός.

[Όσον αφορά τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα και τους συνταξιούχους, η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ δεν θα επιφέρει άμεσα ουσιαστικές αλλαγές.

Κάποιες αλλαγές, όμως θα υπάρξουν για τους ακόλουθους λόγους: (α) με τη μείωση της σπατάλης στις δημόσιες δαπάνες και την ευρύτερη δημοσιονομική ευταξία στην Ευρώπη, δεν θα συντρέχουν λόγοι για νέα «μέτρα λιτότητας» (τα οποία πλήττουν κυρίως τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα και τους συνταξιούχους), (β) η βελτίωση της γενικότερης κατάστασης της οικονομίας θα επιτρέψει την βελτίωση των αποδοχών τους. (Σήμερα οι συνταξιούχοι όχι μόνο δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα με τον πληθωρισμό και τις φορολογικές επιδρομές, αλλά έχουν και να συνδράμουν τα άνεργα παιδιά και εγγόνια τους), και (γ) το γενικότερο συμμάζεμα του ελληνικού Δημοσίου και η βελτίωση της λειτουργίας του (συγκοινωνίες,

νοσοκομεία κ.λπ) θα κάνουν τη ζωή τους κάπως πιο άνετη και με λιγότερες καθημερινές ταλαιπωρίες.]

[Με το δεύτερο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (1994- 1999) η Ευρωπαϊκή Ένωση εξασφάλισε για την Ελλάδα ενίσχυση ύψους 10 τρισεκατομμυρίων δραχμών.

Λόγω των απελπιστικών καθυστερήσεων στον σχεδιασμό και τη δρομολόγηση διαφόρων έργων (αλλά και λόγω της αδυναμίας του δημοσίου να καταβάλει το «εθνικό» μέρος από τους απαιτούμενους πόρους για να συγκρατήσει τα δημοσιονομικά ελλείμματα) μέχρι το τέλος του 1998 είχε απορροφηθεί μόνο το 61% του συνολικού ποσού που ήταν διαθέσιμο. Το κόστος από τις καθυστερήσεις αυτές στην λειτουργικότητα και την οικονομική δραστηριότητα είναι τεράστιο.

Πρόσφατα εγκρίθηκε και το τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (2000- 2006) με περίπου 9 τρισεκατομμύρια δραχμές διαθέσιμα για την Ελλάδα. Το ελληνικό Δημόσιο θα πρέπει να συνεισφέρει περίπου 3,5 τρισεκατομμύρια δραχμές, ενώ οι φορείς του ιδιωτικού τομέα 2,5 τρισεκατομμύρια δραχμές. Δηλαδή το σύνολο των κεφαλαίων που θα επενδυθούν τη περίοδο αυτή μπορεί να φθάσει τα 15 τρισεκατομμύρια με ιδιαίτερα ευεργετικές επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας. Αν και με την αδυναμία μας να διαχειριστούμε σωστά τους πόρους αυτούς, το τελικό όφελος τελικά είναι πολύ μικρότερο από ότι θα μπορούσε να ήταν].

Πληθωρισμός και Επιτόκια στην Νομισματική Ένωση

Από την 1^η Ιανουαρίου 1999 το ΕΣΚΤ (Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών) θα είναι υπεύθυνο για την χάραξη και την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής στην Νομισματική Ένωση. Σύμφωνα με το Καταστατικό του ΕΣΚΤ (Άρθρο 105 παρ. 1) πρωταρχικός του στόχος είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Η καταστατική κατοχύρωση της οικονομικής και πολιτικής ανεξαρτησίας του ΕΣΚΤ θεωρείται ότι θα συμβάλλει καθοριστικά στην επίτευξη του πρωταρχικού στόχου.

Λόγω των αυστηρών αντιπληθωριστικών προδιαγραφών που σχεδιάζονται για το ευρώ, το σπουδαιότερο μακροοικονομικό αποτέλεσμα θα είναι η μόνιμη διατήρηση νομισματικής σταθερότητας. Το άμεσο όφελος για την κοινωνία και τους πολίτες θα είναι η εξάλειψη του «φόρου πληθωρισμού» (inflation tax), ο οποίος διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των χρηματικών εισοδημάτων, αποθαρρύνει την αποταμίευση και στρεβλώνει την λειτουργία των σχετικών τιμών ως μηχανισμού μετάδοσης πληροφοριών.

Η σύγκλιση του πληθωρισμού στις χώρες της Νομισματικής Ένωσης θα οδηγήσει μεταξύ άλλων και σε σύγκλιση των επιμέρους εθνικών επιτοκίων. Οι διαφορές επιτοκίων ομολόγων Δημοσίου που παρατηρούνται μεταξύ χωρών με διαφορετικό εθνικό νόμισμα οφείλονται κυρίως :

- α) στις διαφορετικές προσδοκίες των αγορών για την πορεία της εξωτερικής ισοτιμίας των διαφόρων νομισμάτων και στο ασφάλιστρο συναλλαγματικού κινδύνου,
- β) στο διαφορετικό ασφάλιστρο πιστωτικού κινδύνου και άλλων κινδύνων αγοράς που εμπεριέχουν τα επιτόκια δανεισμού στις διάφορες επιμέρους χώρες,
- γ) στο διαφορετικό ασφάλιστρο ρευστότητας το οποίο εξαρτάται από το μέγεθος της αγοράς, την παρουσία και την ποικιλία των προσφερόμενων εργαλείων για την αντιστάθμιση κινδύνων καθώς και τον βαθμό τμηματοποίησης της αγοράς.

Με την εξαλειωψη συναλλαγματικών κινδύνων, που συνεπάγεται η χρήση ενιαίου νομίσματος, θα καταργηθεί η πρώτη από τις τρεις αυτές πηγές αποκλίσεων των επιτοκίων. Αλλά και οι επιδράσεις της δεύτερης πηγής, θα περιοριστούν στο ελάχιστο, καθώς οι κανόνες που θα διέπουν την δημοσιονομική πολιτική των χωρών της Νομισματικής Ένωσης στο Τρίτο Στάδιο θα έχουν ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση ισοσκελισμένων μεσοπρόθεσμα προϋπολογισμών και τη συνεχή υποχώρηση του δημόσιου χρέους σε όλες τις χώρες. Η επίδραση της τρίτης πηγής αποκλίσεων (το ασφάλιστρο ρευστότητας) θα εξαρτηθεί από το βαθμό ενσωμάτωσης των τοπικών αγορών στην ενιαία ευρωπαϊκή κεφαλαιαγορά, αναμένεται όμως το ασφάλιστρο ρευστότητας να είναι υψηλότερο στις περιφερειακές κεφαλαιαγορές.

Τα προαναφερθέντα συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι στη Νομισματική Ένωση τα ασφάλιστρα κινδύνου και ρευστότητας θα είναι παρεμφερή και θα συγκλίνουν προς τα κάτω. Κατά συνέπεια, μικρές θα είναι και οι διαφορές στα επιτόκια των ομολόγων Δημοσίου των επιμέρους συμμετεχουσών χωρών. Το πλεονέκτημα αυτό θα είναι ιδιαίτερα σημαντικό για χώρες με σχετική εμπειρία υψηλών πραγματικών επιτοκίων, τα οποία στο παρελθόν συνιστούσαν σημαντικό ανταγωνιστικό μειονέκτημα έναντι των εμπορικών εταίρων τους και αποτελούσαν σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα των επενδύσεων, της παραγωγής και της απασχόλησης.

ΟΝΕ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Όπως αναφέραμε το ευρώ θα βελτιώσει τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς εξαλείφοντας τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις και παρέχοντας μια κοινή λογιστική μονάδα για τις εμπορικές δραστηριότητες. Έτσι, θα ενθαρρυνθούν το διασυνοριακό εμπόριο και οι επενδύσεις, γεγονός που θα οδηγήσει σε αύξηση των ανταγωνιστικών πιέσεων σε πολλές αγορές. Οι επιπτώσεις θα είναι διαφορετικές ανάλογα με τον τομέα, για παράδειγμα θα είναι πιο εμφανείς στον τραπεζικό και χρηματοοικονομικό τομέα. Ωστόσο, και οι μη χρηματοδοτικές δραστηριότητες θα επηρεαστούν για διάφορους λόγους:

Η διαφάνεια των τιμών μεταξύ των χωρών θα αυξηθεί, και οι εταιρείες δεν θα μπορούν πλέον να διατηρούν υψηλά διαφορικά τιμών μεταξύ χωρών (ακόμη και να διατηρείται κάποια κατάτμηση των αγορών για διάφορους λόγους, για παράδειγμα, φορολογία, διαφορετικές τεχνικές κλπ). Η πίεση θα είναι μεγαλύτερη στις παραμεθόριες περιοχές και για προϊόντα υψηλής αξίας που μπορούν να μεταφερθούν εύκολα. Οι συνήθεις καταναλωτές αναμένουν να επωφεληθούν από τη μεγαλύτερη διαφάνεια των τιμών. Το γεγονός αυτό μπορεί επίσης να ενθαρρύνει την ανάπτυξη πρακτικών αγοράς σε ολόκληρη την Ευρώπη από μεγάλους οργανισμούς λιανικών πωλήσεων.

Ανάγκη κατάρτισης τιμοκαταλόγων σε Ευρώ: έως τον Ιανουάριο του 2002 το αργότερο, οι εταιρείες θα πρέπει να αλλάξουν τις τιμές τους σε ευρώ. Η κατάρτιση ενός τιμοκαταλόγου σε ευρώ δεν είναι θέμα μόνο πολλαπλασιασμού με την καθορισμένη ισοτιμία. Οι τιμές θα πρέπει να καθορισθούν σε επίπεδα τα οποία να είναι αποτελεσματικά από πλευράς μάρκετινγκ και αναπόφευκτα, ορισμένες τιμές θα πρέπει να αναπροσαρμοσθούν ως προς την πραγματική τους αξία. Για τα είδη χαμηλής αξίας, η ποσοστιαία μεταβολή της τιμής μπορεί να είναι σημαντική. Θα πρέπει να εξηγηθούν αυτές οι αλλαγές τιμών σε πελάτες που ενδεχόμενος να αντιμετωπίσουν καχύποπτα «κρυφές» αυξήσεις τιμών. Οι εταιρείες ίσως θελήσουν να επωφεληθούν από το ενιαίο νόμισμα «στρογγυλεύοντας προς τα κάτω» τις τιμές τους ή τουλάχιστον αποδεικνύοντας ότι οι τιμές τους δεν αυξήθηκαν, κατά μέσο όρο. Η ενημέρωση και η βοήθεια των καταναλωτών μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο μάρκετινγκ για την αύξηση των μεριδίων αγοράς.

Διπλή αναφορά τιμών: πολλά άτομα θα αντιμετωπίσουν σημαντικές δυσκολίες στην προσαρμογή τους στη νέα διάρθρωση των τιμών. Για να ξεπεράσουν τις δυσκολίες αυτές, προτάθηκε να υπάρχει διπλή αναφορά των τιμών σε Ευρώ και

εθνικό νόμισμα τόσο πριν όσο και μετά την εμφάνιση των χαρτονομισμάτων και των κερμάτων σε Ευρώ. Η διπλή αναφορά των τιμών θα έχει δύο στόχους: εκπαιδευτικό, αφού θα μπορούσε να βοηθήσει την εξοικείωση των καταναλωτών στις συναλλαγές τους με Ευρώ, προστασία των καταναλωτών στις συναλλαγές τους με Ευρώ, προστασία του καταναλωτή, αφού θα καθιστούσε δύσκολότερο για τις επιχειρήσεις να «κρύψουν» αυξήσεις τιμών. Οι ενώσεις καταναλωτών ζήτησαν να γίνει υποχρεωτική η διπλή αναφορά των τιμών ακόμη και πριν από την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε Ευρώ στην οικονομία. Οι επιχειρήσεις δεν είναι τόσο πρόθυμες να δεχθούν την ιδέα μιας δεσμευτικής νομοθεσίας δεδομένου ότι θα συνεπαγόταν κόστος (διπλή αναφορά, τροποποίηση του λογισμικού των ηλεκτρονικών υπολογιστών κλπ). Η Επιτροπή εξετάζει πώς θα μπορούσε να εισαχθεί η διπλή αναφορά των τιμών κατά τον καλύτερο τρόπο. Σε οιαδήποτε περίπτωση, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εξετάσουν όλα τα θέματα σχετικά με την υποχρέωση τους για ενημέρωση των πελατών τους, και όχι απλώς το θέμα της διπλής αναφοράς των τιμών. Θα ήταν επίσης σκόπιμο για τις εταιρίες να αρχίσουν να ενσωματώνουν τις ευρωπαϊκά διαγραφές στα μελλοντικά τους συστήματα αναφοράς (ταμειακές μηχανές για παράδειγμα) και έτσι να καταλείψουν το κόστος της επένδυσης σε μεγαλύτερη περίοδο.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω θα λέγαμε ότι, το πλέον προφανές όφελος για τις επιχειρήσεις από το ενιαίο νόμισμα είναι η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου και η μείωση των δαπανών για αγοραπωλησίες συναλλάγματος και για κάλυψη από συναλλαγματικούς κινδύνους. Πρόσθετο όφελος θα έχουν οι επιχειρήσεις από τη δυνατότητα να αποφασίζουν σε ποια χώρα θα εγκαταστήσουν φυσικό κεφάλαιο για την παραγωγή προϊόντων, χωρίς να ανησυχούν για συναλλαγματικές μεταβολές. Επιπλέον, τιμολόγηση ομοειδών προϊόντων σε ενιαίο νόμισμα, ανεξάρτητα από τον τόπο παραγωγής, θα διευκολύνει τις επιχειρήσεις στην αναζήτηση νέων αγορών και νέων ευκαιριών. Ακόμη, το κόστος χρηματοδότησης θα μειωθεί αισθητά, λόγω διεύρυνσης της αγοράς κεφαλαίων, αύξησης του ανταγωνισμού στον πιστωτικό τομέα και σύγκλισης των επιτοκίων σε σχετικώς χαμηλά επίπεδα λόγω των δημοσιονομικών και νομισματικών κανόνων της Νομισματικής Ένωσης.

Η θέση των Ελληνικών επιχειρήσεων

Οι αλλαγές που έρχονται με την εισαγωγή του ευρώ είναι πολλές και οι επιχειρήσεις είναι, συνεπώς, απαραίτητο να προσαρμοσθούν ταχέως, σ' αυτές ώστε να μπορούν να καλύπτουν κυρίως, τους δύο εκ πρώτης όψεως ασυμβίβαστους στόχους: την παραγωγή ποιοτικώς καλύτερων και συνάμα φθηνότερων προϊόντων.

Η ελληνική βιομηχανία στη συντριπτική της πλειοψηφία έχει τοποθετηθεί υπέρ του ενιαίου νομίσματος.

Ήδη, έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται επιχειρήσεις, καλά οργανωμένες, που ενσωματώνουν τη σύγχρονη τεχνολογία και έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό. Έχουν δημιουργηθεί, νέες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, τρυφερές ακόμη, που διαθέτουν όλες τις προϋποθέσεις να αναπτυχθούν. Μικρές και μεσαίες μονάδες αγροτοβιομηχανικές, εργαλειομηχανών, του τομέα των υπηρεσιών της πληροφορικής και άλλων δραστηριοτήτων, δίνουν τον τόνο της προσαρμογής της αλλαγής που έρχεται με την ΟΝΕ.

Οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις μπορεί να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερες προκλήσεις στο πέρασμά τους προς την ΟΝΕ λόγω των περιρισμένων χρηματοδοτικών και τεχνικών πόρων τους. Ειδικότερα, πολλές ΜΜΕ δραστηριοποιούνται στο επίπεδο των λιανικών πωλήσεων, και βρίσκονται σε καθημερινή επαφή με μεμονωμένους καταναλωτές. Έτσι, θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο διευκολύνοντας το πέρασμα στην ΟΝΕ του ευρύτερου κοινού γενικά. Η Επιτροπή γνωρίζει τις ανησυχίες των ΜΜΕ και υλοποιεί ορισμένες δράσεις για να τις συνδράμει στη μετάβαση προς την ΟΝΕ. Έχουν σχεδιασθεί ορισμένες μελέτες περιπτώσεων, κατά τις οποίες εμπειρογνώμονες διαφόρων τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας (λογιστική, φορολογία, μάρκετινγκ, τεχνολογία των πληροφοριών) θα προσομοιώσουν τη μετάβαση μεμονωμένων επιχειρήσεων διαφόρων τομέων στην ΟΝΕ. Σκοπός τους είναι να προετοιμάσουν ένα λεπτομερές σχέδιο μετάβασης στην ΟΝΕ για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα και υπολογισμούς.

Πως θα μπορούσαν να προσεγγίσουν οι επιχειρήσεις την ΟΝΕ.

Στην έκθεση της AMUE *Managing the changeover to the single currency*, αναφέρεται λεπτομερώς, πως μπορούν να προσεγγίσουν οι επιχειρήσεις την πρόκληση της ΟΝΕ. Το θέμα που υπογραμμίζεται στην έκθεση της AMUE είναι ότι το Ευρώ δεν μπορεί να προσεγγιστεί τμηματικά: αντιπροσωπεύει μια στρατηγική

πρόκληση για τις εταιρίες και απαιτεί μια διαχειριστική προσέγγιση για τη διαχείριση της μετάβασης. Την ευθύνη θα πρέπει να αναλάβουν οι ανώτατες διευθύνσεις. Οι μεμονωμένοι διευθυντές των υπηρεσιών χρηματοδότησης ή τεχνολογίας των πληροφοριών δεν θα πρέπει να καταρτίζουν ανεξάρτητα σχέδια για τη μετάβαση στην ΟΝΕ. Θα πρέπει να συνεργάζονται εκπρόσωποι από όλες τις υπηρεσίες στο πλαίσιο μιας ομάδας εργασίας ευρ' που θα είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη ενός λεπτομερούς σχεδίου μετάβασης της εταιρίας ως συνόλου στην ΟΝΕ. Οι αρμοδιότητες της ομάδας αυτής θα μπορούσαν να κατανεμηθούν σε ορισμένες φάσεις:

- Εντοπισμός των κυριότερων επιπτώσεων σε κάθε λειτουργία της επιχείρησης και δημιουργία ενός καταλόγου εναλλακτικών λύσεων. Αυτό μπορεί να χρειαστεί τη δημιουργία ειδικευμένων *task forces* σε υπηρεσίες αρμόδιες για την ανάλυση συγκεκριμένων προκλήσεων.
- Ανάπτυξη σεναρίων για τη μετάβαση στην ΟΝΕ (για παράδειγμα ταχεία ή καθυστερημένη χρήση του Ευρώ), περιλαμβανομένων των προϋπολογισμών και των χρονοδιαγραμμάτων των δράσεων. Οι εταιρίες θα πρέπει να επωφεληθούν από αυτόν τον πλήρη «έλεγχο συστημάτων» παρακάμπτοντας αναποτελεσματικά και ξεπερασμένα συστήματα, αναζητώντας συνέργιες και προσπαθώντας να ενσωματώνουν τις προδιαγραφές Ευρώ σε υπάρχοντα σχέδια. Μπορούν επίσης να περιλάβουν τις προδιαγραφές ευρώ στα σχέδιά τους για συντήρηση μηχανημάτων ή νέες επενδύσεις. Για παράδειγμα διασφαλίζοντας ότι νέοι εξοπλισμοί (όπως οι ταμειακές μηχανές) είναι συμβατοί με το Ευρώ.
- Ανακοίνωση των προτεινομένων δράσεων σε όλα τα επίπεδα της εταιρείας.
- Φάση εφαρμογής.

Η έγκαιρη προετοιμασία μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερο κόστος προσαρμογής.

Ένα δεύτερο σημαντικό δίδαγμα από την έκθεση της AMUE είναι η σημασία για τις επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν την πρόκληση του ενιαίου νομίσματος χωρίς καθυστέρηση. Πολλές εταιρίες εξακολουθούν να θεωρούν την προοπτική της ΟΝΕ αβέβαιη και δεν είναι πρόθυμες να πραγματοποιήσουν σημαντικές επενδύσεις ενόψει του σχεδίου του ενιαίου νομίσματος. Ωστόσο, οι πρώτες φάσεις προετοιμασίας για το ενιαίο νόμισμα όπως η σύσταση ομάδας εργασίας Ευρώ και η εκπόνηση σχετικών αξιολογήσεων δεν συνεπάγονται μεγάλες χρηματοδοτικές επενδύσεις παρά μόνο τη συμμετοχή τμήματος του προσωπικού.

Όπου δεν έχουν ήδη πραγματοποιηθεί, θα ήταν σκόπιμο για τις εταιρίες να συστήσουν ομάδες εργασίες και να αναπτύξουν σχέδια μετάβασης πριν από την εκπνοή του τρέχοντος έτους. Κάτι τέτοιο θα συνέβαλλε στην ταχεία υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων για τη μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα μόλις οι εταιρίες θα θεωρούσαν ότι η προοπτική της ΟΝΕ είναι δεδομένη. Από την πλευρά της, η Επιτροπή προσπαθεί να δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να κερδίσει την εμπιστοσύνη του ιδιωτικού τομέα έναντι της πρωτοβουλίας του ενιαίου νομίσματος.

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ.

Η υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες στη δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων λόγω μιας σειράς παραγόντων, όπως είναι η εξάλειψη του κόστους μετατροπής των εθνικών νομισμάτων και της αβεβαιότητας συναλλαγματικών ισοτιμιών, της μακροοικονομικής σταθερότητας και της ανόδου του επιπέδου οικονομικής δραστηριότητας καθώς και της διατήρησης του κόστους δανεισμού σε χαμηλά επίπεδα. Παράλληλα, αναμένεται να διευρυνθούν οι εναλλακτικές δυνατότητες δανεισμού και άντλησης δανειακών και ίδιων κεφαλαίων. Κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις θα μεταβάλλουν τον τρόπο επιχειρησιακής δράσης και στρατηγικής ανάπτυξης, με στόχο την εκμετάλλευση αυτής της σταθερότητας καθώς και των οικονομικών κλίμακας που δημιουργεί το περιβάλλον της Νομισματικής Ένωσης.

Η προοπτική διεθνοποίησης και ομογενοποίησης των ευρωπαϊκών αγορών, που αναμένεται να επιταχυνθεί μέσω του ενιαίου νομίσματος, δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη τη συμπεριφορά των ελληνικών επιχειρήσεων. Οι επιδράσεις από την εισαγωγή του Ευρώ είναι πολλαπλές και μεσοπρόθεσμα εμπεριέχουν οφέλη, αλλά και κινδύνους, ιδιαίτερα μάλιστα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Για την Ελλάδα και την ελληνική επιχείρηση, δημιουργείται η πρόκληση μιας νέας αγοράς που συνδέεται με τις εξελίξεις στον πιο κοντινό της χώρο της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου. Μια μεγάλη αγορά 750 εκατομμυρίων κατοίκων, που ήταν ουσιαστικά κλειστή στο παρελθόν, ανοίγεται, πρώτη φορά, στο διεθνές εμπόριο και στον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Για την Ελλάδα, αυτή η αγορά, έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς βρίσκεται πολύ κοντά της χωρικά, πολιτιστικά και

πολιτικά. Από περιφερειακή χώρα, στην Ευρώπη των «15», η Ελλάδα αποκτά κεντρική θέση στη νέα ζώνη διεύθυνσης και συνεργασίας της Ε.Ε.

Όλα τα ανωτέρω, υποδεικνύουν μια κυρίαρχη ανάγκη στην οποία πρέπει έγκαιρα να προσαρμοστεί η οικονομία: χρειάζεται να εισάγουμε στοιχεία ευελιξίας και προσαρμοστικότητας για να ακολουθούμε τις εξελίξεις. Χρειάζεται παράλληλα να εξοπλίσουμε την οικονομία μας με ευαίσθητους δείκτες, που θα λαμβάνουν τα μηνύματα των νέων εξελίξεων, θα τα επεξεργάζονται και θα διαμορφώνουν με μεγάλη ταχύτητα τις στρατηγικές για την εκμετάλλευση των ευκαιριών που αναδεικνύονται.

Στο επίπεδο της επιχείρησης, διαμορφώνεται μια νέα ανάγκη: να συμπεριφέρεται ανεξάρτητα από το μέγεθός της, σαν να είναι υπερεθνική, συνδυάζοντας τη δυνατότητα παγκόσμιας πρόσβασης, τοπικής έμφασης και διαρκούς καινοτομίας. Για να το επιτύχει αυτό, πρέπει να επανεξετάσει τις δραστηριότητές της και να επαναπροσδιορίσει τη νέα διάρθρωση που επιτάσσουν οι μεταβαλλόμενες συνθήκες. Το πώς θα προχωρήσει κάθε επιχείρηση αυτή τη διαδικασία, θα καθοριστεί από τις ιδιαιτερότητες και τον επιχειρηματικό ορίζοντα. Υπάρχουν όμως βασικές επιλογές που επιβάλλονται από τις νέες συνθήκες και είναι απαραίτητο να υιοθετηθούν από όλους.

Συγκεκριμένα, η επιχείρηση πρέπει:

- Να προσανατολιστεί προς την παγκόσμια αγορά έχοντας ως κύριο στόχο τον πελάτη. Η βιωσιμότητα της θα εξαρτηθεί από την ταχύτητα και επάρκεια με την οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες του πελάτη.
- Να οργανώσει την πρόσβασή της σε επιχειρηματικά ή κλαδικά διαδίκτυα και να προσαρμόσει την παραγωγή της στα διεθνή πρότυπα, εφαρμόζοντας στο επίπεδο της τις τεχνικές του benchmarking.
- Να βελτιώνει συνεχώς το κόστος της με μέτρα αύξησης της παραγωγικότητας, και με σύντμηση της αλυσίδας διανομής.
- Να επιδιώκει συνεργασίες και συμμαχίες με στόχο την πραγματοποίηση εξωτερικών οικονομιών.
- Να αποδεχθεί πως ορισμένοι τομείς ή κλάδοι δεν έχουν μέλλον και να οργανώσει τη διαφοροποίηση των προϊόντων της και των δραστηριοτήτων της.
- Να δώσει έμφαση στην έρευνα και ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων.

- Να προχωρήσει σε επενδύσεις, σε ανθρώπινο δυναμικό κυρίως για τη διεύρυνση του γνωστικού επιπέδου των εργαζομένων, κατανοώντας ότι η γνώση αποτελεί σήμερα το σημαντικότερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.
- Να προσφέρει στον εργαζόμενο ένα εργασιακό περιβάλλον με συνεχείς προκλήσεις, απολαβές ανάλογες με τις επιδόσεις του και αναγνώριση της συνεισφοράς του, σε ομαδικό και ατομικό επίπεδο.

Πιο αναλυτικά:

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Νέα Προϊόντα

Η ίδια η μετάβαση στο ευρώ θα μπορούσε να παράσχει ευκαιρίες για ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών, όπως λογιστικό λογισμικό, εργαλεία/δυνατότητες παροχής υπηρεσιών συμβούλου, ταμειακές μηχανές, αριθμομηχανές, συσκευές μετατροπής συναλλάγματος, ανταλλαγής νομισμάτων κ.τ.λ.

Προσαρμογή προϊόντων και συσκευασία

Πριν διεισδύσουν σε νέες αγορές, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εξετάσουν αν τα προϊόντα τους θα πρέπει να προσαρμοστούν (πρότυπα ποιότητας, συσκευασία) ώστε να ικανοποιούν ανάγκες διαφορετικών κατηγοριών πελατών. Το ευρώ θα οδηγήσει σε εντονότερο ανταγωνισμό και μεγαλύτερη διαφάνεια στις τιμές στην ευρωπαϊκή αγορά και επίσης θα δημιουργήσει πίεση στις τιμές, ειδικά στα τυποποιημένα προϊόντα. Οι επιχειρήσεις ίσως θα πρέπει να προσαρμόσουν ορισμένα προϊόντα, έτσι ώστε να καθιερώσουν νέα, εμπορικά αποδεκτά επίπεδα τιμών ή να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη όξυνση του ανταγωνισμού.

Η προσαρμογή των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού θα δημιουργήσει την ανάγκη για παροχή υπηρεσιών και προϊόντων συμβατών με το διεθνοποιημένο χαρακτήρα των αγορών, με έμφαση στην τυποποίηση, την ποιότητα, το marketing και τις διεθνείς συνεργασίες, χαρακτηριστικά που απαιτούν ίσως ικανοποιητικό μέγεθος επιχείρησης συμβατό με το μέγεθος της νέας αγοράς.

Εξυπηρέτηση πελατών

Ο εντονότερος ανταγωνισμός στο εσωτερικό της ευρωπαϊκής αγοράς, θα αναγκάσει τις επιχειρήσεις να αναζητήσουν νέες μεθόδους διαφοροποίησης, βασισμένες σε παράγοντες άλλους από το προϊόν ή την τιμή. Οι επιχειρήσεις θα

μπορούσαν να επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους στην ικανοποίηση του πελάτη, με βελτιώσεις στο επίπεδο της εξυπηρέτησης.

ΤΙΜΟΛΟΓΗΣΗ

Διαφάνεια στις τιμές.

Οι διαφορές των τιμών εντός της Ευρώπης – λόγω πολιτισμικών διαφοροποιήσεων, διαφορών στη φορολογία και το εργατικό κόστος- δεν είναι πάντοτε προφανείς, διότι εκφράζονται σε διαφορετικά νομίσματα. Το ευρώ θα διευκολύνει την εναρμόνιση των τιμών, καθιστώντας ευκολότερη τη σύγκριση τιμών ομοειδών προϊόντων σε διαφορετικές χώρες. Αυτό πιθανώς να είναι αντιπαραγωγικό για τις επιχειρήσεις που εκμεταλλεύονται συγκεκριμένες θέσεις στην αγορά (niche), εξέλιξη που θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί με μεγαλύτερη διαφοροποίηση των προϊόντων.

ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ

Διεύρυνση της βάσης προμηθευτών

Η μετάβαση στο ευρώ θα παράσχει σημαντικές στρατηγικές ευκαιρίες σε όλη την οργάνωση των προμηθειών για την πλειοψηφία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Το ευρώ θα οδηγήσει σε ευρύτερη διάθεση εισαγόμενων ειδών, δεδομένου ότι θα είναι ευκολότερο και φθηνότερο να συνεργάζεται κανείς με μη εγχώριους προμηθευτές. Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αναθεωρήσουν την πολιτική τους στον τομέα των προμηθειών, ώστε να εκτιμήσουν τα οφέλη που ενδεχομένως προκύπτουν από την όξυνση του ανταγωνισμού μεταξύ των προμηθευτών.

Το ευρώ θα μπορούσε να παράσχει σημαντικές ευκαιρίες :

- Εξάλειψη συναλλαγματικού κινδύνου
- Μείωση των διοικητικών εξόδων που σχετίζονται με συναλλαγές σε ξένα νομίσματα
- Φθηνότερες εισαγωγές
- Διαφάνεια στις τιμές, σε όλη την έκταση της ζώνης του ευρώ
- Εντονότερος ανταγωνισμός μεταξύ των προμηθευτών
- Λιγότερες διακυμάνσεις του κόστους των προμηθειών

Όταν η Ευρώπη θεωρείται πλέον εγχώρια αγορά και οι συναλλαγματικοί κίνδυνοι έχουν εξαλειφθεί, η αβεβαιότητα στις αγορές θα μειωθεί. Για τις

επιχειρήσεις θα μπορούσαν ακόμη να υπάρξουν ευκαιρίες ανάπτυξης συμμαχιών για αγορές προμηθειών ή σχηματισμού με άλλες επιχειρήσεις ομάδων αγοραστών.

Αναθεώρηση της στρατηγικής προμηθειών

Το ευρώ θα συμβάλλει στη δημιουργία μιας διευρυμένης εγχώριας αγοράς. Η ικανοποίηση των αναγκών νέων πελατών πιθανώς να απαιτήσει μεταβολές στα προϊόντα και επομένως και στις πρώτες ύλες που χρησιμοποιούνται. Τα πρότυπα ποιότητας, οι εθνικοί κανονισμοί, οι πολιτισμικές διαφορές ή οι επιταγές του marketing ενδεχομένως να οδηγήσουν σε μεταβολές των πρώτων υλών που χρησιμοποιούνται.

Το ευρώ ως συναλλακτικό νόμισμα αναφοράς.

Η χρήση του ευρώ ως συναλλακτικού νομίσματος θα διευκολυνθεί από το γεγονός ότι, οι εξαγωγές των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διεθνή κλίμακα, είναι σήμερα μεγαλύτερες από αυτές των Η.Π.Α. Επιπλέον, θα υπάρξει μεγάλη οικονομική πίεση προς τις γειτονικές χώρες όπως η Νορβηγία, η Ελβετία και οι χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης προκειμένου και αυτές να συνδέσουν το νόμισμά τους με το ευρώ, διευρύνοντας έτσι τη ζώνη νομισματικής σταθερότητας.

Μείωση των αναγκών για κεφάλαιο κίνησης

Οι περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να παρακολουθούν τα υπόλοιπά τους σε διάφορα νομίσματα, ώστε να περιορίζεται η υπερβολική ρευστότητα με χαμηλή οικονομική απόδοση ή να αποφεύγονται τα αρνητικά υπόλοιπα τα οποία μπορούν να οδηγήσουν σε υπεραναλήψεις με υψηλό κόστος. Η παρακολούθηση αυτή απαιτεί καθημερινή ενασχόληση και επαφή με την τράπεζα. Απαιτεί επίσης διογκωμένα αποθέματα ώστε να διασφαλίζεται ότι κάθε λογαριασμός εμφανίζει θετικό υπόλοιπο.

Η μετάβαση στο ευρώ θα επιτρέψει στις επιχειρήσεις :

- Να περιλαμβάνουν αμέσως όλες τις πληρωμές στον κύριο λογαριασμό της εταιρίας, με άμεσο κλείσιμο
- Να μεταβιβάζουν ποσά στους προμηθευτές σε μεταγενέστερη ημερομηνία, μειώνοντας έτσι την περίοδο εξόφλησης
- Να αποφύγουν τις τραπεζικές προμήθειες από συναλλαγές και μετατροπές συναλλάγματος.

ΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Λογιστικές εργασίες σε δύο νομίσματα

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να αποφασίσουν αν χρειαστεί να αναπτύξουν συστήματα που να λειτουργούν σε περιβάλλον δύο νομισμάτων. Τα περισσότερα «πακέτα» διαχείρισης πολλαπλών νομισμάτων θα μπορούν εύκολα να ενσωματώσουν μια λειτουργία που προσθέτει το ευρώ και υπολογίζει τις μετατροπές νομισμάτων. Με τη χρήση μετατροπέα(βασικό λογισμικό, που επιτρέπει στο σύστημα να επιλέξει εισροή ή να παράγει εκροή δεδομένων σε οιαδήποτε εκ των δύο νομισμάτων χωρίς να απαιτείται η αποθήκευση δύο συνόλων δεδομένων), το σύστημα θα επιτρέπει στις επιχειρήσεις να συντάσσουν λογαριασμούς σε ένα νόμισμα, με τη δυνατότητα να παρουσιάζουν τις καταστάσεις και στα δύο.

Μετατροπή όλων των δεδομένων

Το ευρώ θα έχει σημαντικές λογιστικές επιπτώσεις σε όλες τις επιχειρήσεις. Η μετάβαση δεν συνεπάγεται μόνο τη μετατροπή των λογαριασμών αλλά και την αντικατάσταση του εθνικού νομίσματος.

Παράλληλα οι επιχειρήσεις πρέπει να προχωρήσουν σε μια λεπτομερή καταγραφή των μεταβολών στις δραστηριότητές τους, που θα επέλθουν λόγω της καθιέρωσης του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος. Οι τομείς στους οποίους κατά κύριο λόγο πρέπει να υπάρξει προετοιμασία είναι οι εξής:

- Ταμειακές μηχανές και γενικά κάθε είδους μηχανήματα που δέχεται χαρτονομίσματα και κέρματα
- Συστήματα μηχανοργάνωσης, εκτύπωσης τιμολογίων και εσωτερικής κοστολόγησης(transfer pricing)
- Συστήματα παρακολούθησης και υπολογισμού αποθεμάτων προϊόντων
- Συστήματα λογιστικής παρακολούθησης, ισολογισμών και αποτελεσμάτων χρήσεως
- Διαχείριση ρευστότητας και εισροών –εκροών
- Εναλλακτικοί τρόποι χρηματοδότησης και άντλησης πόρων, καθώς και κάλυψης κινδύνων.

Η προετοιμασία στους παραπάνω τομείς αναμένεται να διαφοροποιηθεί ανά επιχείρηση, ανάλογα με το μέγεθος, το εύρος δραστηριότητας και τα συστήματα που έχουν ήδη υιοθετηθεί. Αν ληφθεί όμως υπόψη το γεγονός ότι οι εξελίξεις στην πληροφορική επιβάλλουν συχνές αλλαγές στα συστήματα μηχανοργάνωσης, κάθε

επιχείρηση πρέπει να λάβει όλα τα προαναφερθέντα υπόψη κατά το σχεδιασμό της οργάνωσής της για την επόμενη πενταετία.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Η μετάβαση στο ευρώ μπορεί να παρομοιαστεί με την εκμάθηση μιας νέας γλώσσας. Φυσικά, έχει αντίκτυπο και επηρεάζει πρώτα τον τομέα που αποθηκεύει και μεταφέρει πληροφορίες για λογαριασμό όλων των φορέων της επιχείρησης. Συνεπώς, το τμήμα συστημάτων πληροφορικής θα πρέπει να συμμετέχει στην προετοιμασία όλων των άλλων τμημάτων, από την αρχή της διαδικασίας.

Αναθεώρηση των συστημάτων πληροφορικής

Για να είναι η επιχείρηση αποτελεσματική και σε πλήρη λειτουργία κατά τη μεταβατική περίοδο αλλά και μετέπειτα, τα συστήματα πληροφορικής θα πρέπει να αξιολογηθούν και ενδεχομένως να προσαρμοστούν.

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει:

- Να ελέγξουν όλο το λογισμικό, για να εκτιμήσουν το κατά πόσον το κάθε σύστημα μπορεί να λειτουργήσει σε περιβάλλον πολλαπλών νομισμάτων και να προσαρμοστεί στη χρήση του ευρώ
- Να ξεκινήσουν επαφές με προμηθευτές λογισμικού, για να εκτιμήσουν τη δυνατότητά τους να παράσχουν μια εκδοχή συμβατή με το ευρώ και σε λογική τιμή
- Να ελέγξουν το υφιστάμενο λογισμικό της επιχείρησης, για να εκτιμήσουν τη συμβατότητά του με το και ενδεχόμενες ανάγκες αντικατάστασης.

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού στη νέα δομή της επιχείρησης

Οι επιχειρήσεις, ίσως χρειαστεί να προσαρμόσουν την οργάνωση και την κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού τους, ώστε να αντιμετωπίσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις στρατηγικές και τις τεχνικές προκλήσεις που θα προκύψουν από τη μετάβαση στο ευρώ.

Ενημέρωση και συμμετοχή υπαλλήλων

Όποιο κι αν είναι το πρόγραμμα δράσης, κάθε επιχείρηση θα πρέπει να εξασφαλίσει ακριβή και αξιόπιστη ενημέρωση, συμμετοχή των υπαλλήλων και

αποτελεσματική εκπαίδευση, αρκετό καιρό πριν την εφαρμογή του. Οι υπάλληλοι θα πρέπει να συμμετέχουν από τα πρώτα στάδια της ανάπτυξης της στρατηγικής της μετάβασης, ώστε να εξασφαλίζεται ότι κανένας τομέας δεν έχει παραληφθεί και ότι όλο το προσωπικό είναι καλά ενημερωμένο και προετοιμασμένο για τη μετάβαση.

Οι υπάλληλοι των επιχειρήσεων είναι επίσης καταναλωτές, αποταμιευτές, πολίτες, μελλοντικοί συνταξιούχοι, δανειζόμενοι... Κάθε μια από αυτές τις κατηγορίες θα επηρεαστεί διαφορετικά από το ευρώ. Το πρόγραμμα ενημέρωσης της επιχείρησης θα πρέπει να περιλαμβάνει και αυτές τις παραμέτρους. Η διοίκηση θα πρέπει να προετοιμαστεί επαρκώς και να αντιμετωπίσει τα ερωτήματα πολλών ομάδων : υπαλλήλων, εκπροσώπων υπαλλήλων, συνδικάτων, οικογενειών, ασφαλιστικών ταμείων κ.τ.λ. Η έγκαιρη προετοιμασία αποτελεί το κλειδί για την επιτυχία.

Εκπαίδευση προσωπικού

Η εκπαίδευση του προσωπικού, πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες κάθε ομάδας. Η προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στα στελέχη- κλειδιά που θα διαχειριστούν το πρόγραμμα της μετάβασης(π.χ. λογιστήριο, οικονομική διεύθυνση, συστήματα πληροφορικής). Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει επίσης να δοθεί στο προσωπικό που έρχεται σε επαφή με πελάτες. Οι πωλητές πρέπει να εκπαιδευτούν, ώστε να μπορούν, κατά τη μεταβατική περίοδο να διαπραγματεύονται ταυτόχρονα σε εθνικό νόμισμα και σε ευρώ. Οι ταμίες πρέπει, κατά την ίδια περίοδο, να μάθουν πώς να αντιμετωπίζουν τους καταναλωτές και ειδικά αυτούς που είναι αναλφάβητοι. Τελικά, όλο το προσωπικό θα απαιτήσει εκπαίδευση σε κάποιο βαθμό.

Μετατροπή μισθών και συντάξεων

Το χρονοδιάγραμμα για τη μετατροπή της μισθοδοσίας σε ευρώ θα ποικίλει ανάλογα με την εθνική νομοθεσία. Η μετατροπή της μισθοδοσίας σε ευρώ θα καταστεί υποχρεωτική σε όλες τις χώρες, έως την 1^η Ιανουαρίου 2002 το αργότερο.

Ένα θέμα – κλειδί για τους διευθυντές ανθρώπινου δυναμικού θα είναι η ακριβής μετατροπή σε ευρώ, του ποσού προς καταβολή, καθώς και η επεξήγηση των εκκαθαριστικών μισθοδοσίας στους υπαλλήλους. Οι μισθοί θα παραμείνουν οι ίδιοι : μόνα η παρουσίασή τους θα διαφέρει. Παρ'όλα αυτά, η διοίκηση θα πρέπει να αφιερώσει τον απαιτούμενο χρόνο για να εξηγήσει τυχόν διαφορές από στρογγυλοποιήσεις και να εξετάσει τις μεταβολές των ορίων που θα προκύψουν από την αλλαγή νομίσματος. Η μετατροπή θα απαιτήσει επιπλέον εργασία, αφού μπορεί να οδηγήσει σε δύσχηστα αποτελέσματα. Θα πρέπει να παρακολουθούνται προσεκτικά οι οδηγίες των δημοσίων αρχών ή οι συλλογικές συμβάσεις.

Συμπερασματικά, στην Ελλάδα, το 90% της βιομηχανίας θεωρεί πολύ σημαντικούς παράγοντες για την προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στις νέες συνθήκες, τον εκσυγχρονισμό της παιδείας και την αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης. Αμέσως μετά, στις προτεραιότητες των επιχειρήσεων τοποθετείται η αναβάθμιση της υποδομής, ο εκσυγχρονισμός του συνολικού θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία των επιχειρήσεων, η εισαγωγή στοιχείων ευελιξίας στην αγορά εργασίας και η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας και των άλλων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Η Διάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος και οι Αλλαγές που λαμβάνουν χώρα

Στην Ελλάδα σήμερα δραστηριοποιούνται 54 εμπορικές και συνεταιριστικές τράπεζες, με 2179 υποκαταστήματα και 6 ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί με 421 υποκαταστήματα.

Πίν. 1. Διάρθρωση Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

	Αριθμός Τραπεζών	Αριθμός Υποκ/μάτων
Εμπορικές & Συνεταιριστικές	54	2.179
Υπο-Κρατικό έλεγχο	3	1.153
Ιδιωτικές	16	880
Ξένες	23	115
Συνεταιριστικές	12	31
Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί	6	424
Αγροτική	1	242
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	1	130
Ασπίς Στεγαστική	1	30
Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων	1	4
Τράπεζες Επενδύσεων	2	15

Πηγή: Περιοδικό «ΤΑΣΕΙΣ – Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 2000»

Κεφαλαιακή Επάρκεια και Κερδοφορία.

Οι ελληνικές τράπεζες σήμερα διαβιώνουν εποχή «παχέων αγελάδων». Η κεφαλαιακή τους επάρκεια, η κερδοφορία τους και η αποτελεσματικότητά τους είναι υψηλές σε σχέση με τις τράπεζες των υπολοίπων χωρών. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, στα μέσα του 1998, τα εποπτικά κεφάλαια των εμπορικών τραπεζών ανέρχονταν στα 1.531 δις. δρχ., παρουσιάζοντας άνοδο 47% σε σχέση με τα μέσα του 1996, ενώ ο μέσος δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας ήταν 11% (ο απαιτούμενος είναι μόνο 8%). Τα κεφάλαια πρώτης βαθμίδας αποτελούσαν το 90% των εποπτικών

κεφαλαίων ή 5,1% του ενεργητικού. Μετά τα μέσα του 1998, τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών αυξήθηκαν ραγδαία, κυρίως λόγω των αναμενόμενων εξαγορών. Από τον Ιούλιο του 1998 έως τον Μάρτιο του 1999, οι τράπεζες άντλησαν 495 δις. δρχ. από το Ελληνικό Χρηματιστήριο, ενώ από τον Απρίλιο του 1999 έως σήμερα, άλλα 1200 δις.δρχ. Το αποτέλεσμα είναι μια υπερ-επάρκεια κεφαλαίων, τα οποία θα πρέπει να βρουν σύντομα επενδυτικές διεξόδους(νέες εξαγορές, νέα προϊόντα κ.τ.λ.), διαφορετικά θα συντελέσουν σε μείωση της απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων, για την οποία κυρίως ενδιαφέρονται οι επενδυτές-μέτοχοι.

Η κερδοφορία και η αποτελεσματικότητα των ελληνικών τραπεζών παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Ο δείκτης NIM, που εκφράζει τα καθαρά έσοδα από τόκους, είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη και στον κόσμο. Το ίδιο ισχύει και για την απόδοση ενεργητικού(ROAA) και την απόδοση ιδίων κεφαλαίων(ROAE) για 3 από τις 5 ελληνικές τράπεζες. Η αποτελεσματικότητα είναι, επίσης, μεγάλη αν σημειωθεί ότι ο ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι σε ύψος περίπου αντίστοιχο με αυτό της Εθνικής. Σημειώνεται ότι όσο πιο μικρός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη η αποτελεσματικότητα. Οι Τράπεζες Εργασίας και Πίστεως έχουν από τους καλύτερους δείκτες αποτελεσματικότητας στον κόσμο.

Πίν. 2. Δείκτες Κερδοφορίας και Αποτελεσματικότητας Ελληνικών Τραπεζών

	Εθνική	Πίστεως	Εμπορική	Eurobank	Εργασίας
NIM (%)	2,25	2,80	3,25	2,06	4,70
ROAA (%)	1,38	3,12	0,49	0,76	4,78
ROAE (%)	38,00	34,30	11,30	6,20	50,50
Αποτελεσματικότητα (%)	56,00	44,60	74,70	68,80	37,90

Δισ. Δρχ.

Ενεργητικό	13.208,5	4.554,5	5.266,5	1507,7	1767,2
Ίδια Κεφάλαια	525,30	395,10	223,0	193,60	163,50
Κέρδη-προ Φόρων	181,90	125,70	26,20	6,20	76,30

Πηγή: Περιοδικό «ΤΑΣΕΙΣ – Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 2000»

Εξαγορές, Συγχωνεύσεις και Μερίδια Αγοράς

Οι εξαγορές και συγχωνεύσεις έχουν ξεκινήσει και στον ελληνικό τραπεζικό χώρο. Μετά την εξαγορά του 51% της Ιονικής Τράπεζας από την **Alpha Τράπεζα Πίστεως** στο πρώτο τρίμηνο του 1999, σχηματίστηκαν δύο ισχυροί τραπεζικοί όμιλοι στην Ελλάδα, της **Εθνικής Τράπεζας** της Ελλάδος και της **Alpha Τράπεζας Πίστεως**, ενώ μετά τη διαμάχη ανάμεσα στους ομίλους της EFG Eurobank και της **Τράπεζας Πειραιώς** για την εξαγορά πλειοψηφικού πακέτου μετοχών της Τράπεζας Εργασίας, στην οποία υπερέτησε η EFG Eurobank ακολουθούν οι όμιλοι της Εμπορικής Τράπεζας και της **EFG Eurobank**, με την Τράπεζα Πειραιώς 5^η κατά σειρά μεγέθους. Βεβαίως, οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις δεν έχουν τελειώσει, αφού ακόμα υπάρχουν ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί με μεγάλα δίκτυα, υψηλή ρευστότητα και σχετική αναποτελεσματικότητα, που πιθανόν να αποτελέσουν στόχο εξαγοράς. Άλλωστε, οι συνθήκες το ευνοούν: Η ελληνική οικονομία έχει και θα συνεχίσει να έχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, οι τράπεζες είναι κερδοφόρες, έχουν άφθονα κεφάλαια και προσπαθούν να μεγεθυνθούν, ώστε να παραμείνουν ανταγωνιστικές στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Οι Προκλήσεις της ΟΝΕ

Παρά την πρόσφατη σύμπτυξη στον ελληνικό τραπεζικό χώρο, οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες παραμένουν μικρές σε σχέση με τις αντίστοιχες τράπεζες των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, για παράδειγμα, στο τέλος του 1997 δεν συγκαταλεγόταν στις 100 μεγαλύτερες τράπεζες στον κόσμο. Επίσης, προς το παρόν οι ελληνικές τράπεζες δεν διαθέτουν την απαιτούμενη πείρα και το ανθρώπινο δυναμικό, ώστε να ανταγωνιστούν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο τους αντίστοιχους ομίλους άλλων χωρών στην αγορά **χονδρικής**(corporate banking, investment banking, asset management, κ.τ.λ.). Ενόψει του ευρώ, για παράδειγμα, αναμένεται ραγδαία ανάπτυξη, τόσο στην αγορά εταιρικών ομολόγων, όσο και στη διαχείριση χαρτοφυλακίων τίτλων μεταβλητού εισοδήματος, τομείς στους οποίους οι ελληνικές τράπεζες μειονεκτούν συγκριτικά με τις αντίστοιχες ξένες εμπορικές και επενδυτικές τράπεζες.

Για φορολογικούς λόγους, η αγορά εταιρικών ομολόγων στην Ελλάδα έχει παραμείνει πενιχρή και έτσι οι τράπεζες δεν έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη εμπειρία. Επίσης, λόγω των υψηλών ονομαστικών εγχωρίων επιτοκίων του παρελθόντος, η **διαχείριση χαρτοφυλακίου** στην Ελλάδα είχε παραμείνει για μακρό

χρονικό διάστημα υπό μορφή διαχείρισης εγχωρίων τίτλων σταθερού εισοδήματος, χωρίς να υπάρχει ανάγκη δημιουργίας του κατάλληλου υπόβαθρου σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό που να παρακολουθεί τις αγορές και τις εταιρίες ανά τον κόσμο.

Στις αγορές χονδρικής οι ελληνικές τράπεζες θα αναγκαστούν σύντομα να επενδύσουν σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και σε συστήματα πληροφορικής ακόμα και για να κρατήσουν τους Έλληνες πελάτες τους. Οι Έλληνες αποταμιευτές, που σήμερα είναι ικανοποιημένοι είτε από τις καταθέσεις ταμιευτηρίου είτε από τις επενδύσεις σε ελληνικές μετοχές, σύντομα θα απαιτήσουν διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου τους διεθνώς, καθώς τα εγχώρια επιτόκια θα μειωθούν και θα συγκλίνουν προς τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά και το Ελληνικό Χρηματιστήριο θα παύσει να παρουσιάζει τις προ-σύγκλισης υψηλές κατά μέσο όρο αποδόσεις, γεγονός που θα αναγκάσει τις τράπεζες να δημιουργήσουν τις ανάλογες μονάδες εξυπηρέτησης (**Private banking**, **international equity and fixed income research**, **international asset management**) είτε από μόνες τους είτε σε στρατηγική συνεργασία με ξένους οίκους. Οι μεγάλες ελληνικές εταιρίες, επίσης, θα έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε κεφάλαια εκτός Ελλάδος και πιθανόν να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ξένων τραπεζών. Οι μονάδες **corporate banking** των ελληνικών τραπεζών θα αναγκαστούν, επομένως, να αποκτήσουν εξωστρέφεια και να παρακολουθούν το διεθνή ανταγωνισμό εκ του σύνεγγυς για να μπορέσουν να κρατήσουν ακόμα και την παραδοσιακή τους πελατεία.

Κερδοφόρα αναμένεται να είναι η στρατηγική επέκταση των ελληνικών τραπεζών στον βαλκανικό χώρο, ακόμα και στην αγορά χονδρικής, αλλά σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματά τους είναι η γειννίαση, η μεγαλύτερη εξοικείωση με την εγχώρια κουλτούρα και το γεγονός ότι ακολουθούν την πελατεία τους, δηλαδή τους Έλληνες επιχειρηματίες. Επίσης, επειδή οι οικονομίες των χωρών αυτών δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί επαρκώς, ώστε να κινήσουν το ενδιαφέρον πολλών μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζών, οι ελληνικές τράπεζες θα έχουν βραχυπρόθεσμα τη δυνατότητα να αναπτύξουν δίκτυα χωρίς το άγχος και το επιπλέον κόστος που επιβάλλει ο έντονος ανταγωνισμός.

Η αγορά «λιανικής» τραπεζικής (**retail banking**) στην Ελλάδα είναι ίσως δυσκολότερα προσβάσιμη από τις ξένες τράπεζες. Δείγμα της δυσκολίας αυτής είναι το γεγονός ότι από το σύνολο των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα, μόνο η **Citybank** έχει καταφέρει να δημιουργήσει δίκτυο καταστημάτων μεγαλύτερο των 30, ενώ τα τελευταία δύο έτη ορισμένες ξένες τράπεζες πούλησαν τα λιγοστά καταστήματά τους.

Μετά την απελευθέρωση των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων, οι εγχώριες τράπεζες έχουν ήδη στραφεί προς την κατεύθυνση της λιανικής τραπεζικής, επενδύοντας σημαντικά ποσά στην υποδομή, τις διαδικασίες και την εξυπηρέτηση πελατών, ώστε να αυξήσουν τις σταυροειδείς πωλήσεις σε τραπεζικά, ασφαλιστικά και άλλα προϊόντα και να δημιουργήσουν μια εκτεταμένη και σταθερή πελατειακή βάση.

Η αγορά λιανικής είναι η πλέον κερδοφόρα, διότι τα περιθώρια επιτοκίων χορηγήσεων-καταθέσεων δεν δέχονται την ίδια πίεση, την οποία δέχονται τα αντίστοιχα περιθώρια στην αγορά χονδρικής. Επίσης, η αγορά λιανικής δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα στην Ελλάδα όσο στην υπόλοιπη Ευρώπη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Το τραπεζικό τοπίο στην Ελλάδα και την Ευρώπη δεν έχει αποκρυσταλλοποιηθεί ακόμα. Ήδη το 1999, έγιναν σημαντικές κινήσεις εγχωρίων και διασυνοριακών εξαγορών, ώστε να αυξηθούν τα μεγέθη ενόψει του ανταγωνισμού που αναμένεται να επιφέρει το ευρώ. Στην Ελλάδα, οι τράπεζες διαθέτουν άφθονα ίδια κεφάλαια για περαιτέρω εξαγορές ή και για ενδογενή ανάπτυξη. Το οικονομικό περιβάλλον βοηθά στην κατεύθυνση αυτή: Η οικονομία, με κινητήριο μοχλό τις επενδύσεις και τις εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αναμένεται να αυξηθεί με ταχείς ρυθμούς χωρίς τον κίνδυνο ύφεσης για τουλάχιστον 7 έτη, το μακροχρόνιο περιβάλλον λόγω της ΟΝΕ, θα παραμείνει σταθερό, τα επιτόκια θα μειωθούν, η αγορά λιανικής τραπεζικής αναμένεται να αυξηθεί με ακόμα γρηγορότερους ρυθμούς και η κερδοφορία των τραπεζών να συνεχίσει να αυξάνεται. Οι τραπεζικές μετοχές, σε σχέση με τις ευρωπαϊκές, δεν είναι υπερτιμημένες, παρά τη δραματική αύξησή τους τα τελευταία δύο χρόνια.

Σημαντική πρόκληση για τις ελληνικές τράπεζες είναι το μέγεθός τους, που τις καθιστά ανίσχυρες να ανταγωνιστούν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο στην αγορά χονδρικής, στη διαχείριση κεφαλαίων, κ.ά. Μακροπρόθεσμα, οι ελληνικές τράπεζες δεν θα μπορέσουν να αποφύγουν τον ανταγωνισμό αυτό, ακόμα και στην αγορά λιανικής, όπου αναμένεται επίθεση προσφοράς υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου από εγχώριες και ξένες εταιρίες. Για να απαντηθεί η πρόκληση του ανταγωνισμού, ελάχιστα προαπαιτούμενα είναι η εξωστρέφεια, η αλλαγή κουλτούρας με επίκεντρο τον μέτοχο και τον πελάτη, η στενότερη σύνδεση των αμοιβών με την παραγωγικότητα και η ευελιξία.

Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

Ο πλέον προφανής παράγοντας, που επιβάλλει την αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος, είναι η ένταξη της ελληνικής οικονομίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση και η καθιέρωση του ευρώ ως κοινού νομίσματος. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα μπορούν στο εξής να χορηγούν πιστώσεις σε ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ, χωρίς κίνδυνο συναλλάγματος ή κίνδυνο επιτοκίου. Από την άλλη πλευρά, η Ένωση θα συντελέσει στην αύξηση της διαφάνειας όσον αφορά τη διαμόρφωση των τιμών των τραπεζικών προϊόντων κατά τρόπο ώστε οι πελάτες των τραπεζών να είναι περισσότερο επιλεκτικοί. Θα έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τα τραπεζικά ιδρύματα, όπου και να βρίσκονται εντός της ζώνης, που παρέχουν το υψηλότερο επιτόκιο στις καταθέσεις τους ή το χαμηλότερο επιτόκιο για τα δάνειά τους.

Οι συνθήκες αυτές θα οξύνουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών της Ένωσης και θα ασκήσουν πίεση επί των επιτοκίων και των περιθωρίων κέρδους. Η πίεση θα είναι περισσότερο έντονη σε τραπεζικά ιδρύματα, όπως τα ελληνικά, όπου τα περιθώρια μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων είναι μεγάλα.

Η καθιέρωση του ευρώ θα συμβάλλει στη δημιουργία μιας ενιαίας ρευστής ευρωπαϊκής αγοράς κεφαλαίου. Η διεύρυνση της αγοράς θα εκφραστεί με μείωση των ποσοστών αυτής που θα κατέχει μέχρι σήμερα. Το μέγεθος της κάθε τράπεζας θα γίνει πολύ μικρό σε σχέση με το μέγεθος της ευρωπαϊκής αγοράς, όπου κατ' ανάγκην θα δρα-στηριοποιείται. Οι νέες διαστάσεις της αγοράς ωθούν τις τράπεζες να επιδιώξουν τη μεγέθυνσή τους για να αποκτήσουν το βέλτιστο μέγεθος που θα αντιστοιχεί στο νέο μέγεθος της αγοράς ώστε να είναι ικανές να παρέχουν τις απαιτούμενες υπηρεσίες και να μπορούν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό.

Οι μεγάλες δυνατότητες, που παρέχει η ενιαία ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή αγορά τόσο στους επενδυτές όσο και τους δανειζομένους, ευνοεί τη διαδικασία ανάπτυξης της άμεσης χρηματοδότησης των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις θα έχουν μεγάλες δυνατότητες να χρηματοδοτούνται προσφεύγουσες απευθείας στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου με την προσφορά τίτλων, παρά να προσφεύγουν στις τράπεζες για τη χορήγηση πιστώσεων. Παράλληλα, ένας μεγάλος αριθμός αποταμιευτών θα απευθύνεται απευθείας στην αγορά κεφαλαίου με σκοπό την επίτευξη απόδοσης ανώτερης από εκείνη των κλασικών καταθέσεων. Για να ανταποκρίνονται στις νέες αυτές δραστηριότητες του συμβούλου και του διαχειριστή χαρτοφυλακίων οι τράπεζες οφείλουν, λόγω της φύσης των εν λόγω προϊόντων και του όγκου των

συναλλαγών, να έχουν το απαιτούμενο μέγεθος, την αναγκαία οικονομική επιφάνεια, τις απαιτούμενες γνώσεις και εμπειρίες, αλλά επίσης διασημότητα και αρμόζουσα θέση στην κατάταξη (rating) των τραπεζών που επιχειρείται από γνωστούς αρμόδιους οργανισμούς.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση του όγκου των συναλλαγών καθίσταται αναγκαία για να επιτευχθεί η απόσβεση των απωλειών, που θα έχουν οι τράπεζες λόγω της μείωσης των εσόδων τους από τις συναλλαγές σε συνάλλαγμα, καθώς και των εξόδων που θα κάνουν για την προσαρμογή τους στις συνθήκες κυκλοφορίας του ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί έναν πρόσθετο λόγο που δικαιολογεί την επιδίωξη αύξησης του μεγέθους των τραπεζών.

Η Τεχνολογική Πρόοδος

Ένας άλλος εξίσου σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας που επιβάλλει αναδιάρθρωση στις τράπεζες, είναι η σημειούμενη τεχνολογική πρόοδος στην πληροφορική και στις τηλεπικοινωνίες. Χάρη στην πρόοδο που σημειώθηκε στον εν λόγω τομέα, οι τράπεζες μπορούν να εκτελούν αποτελεσματικά βασικές εργασίες τους, όπως είναι η συλλογή, η επεξεργασία και η παροχή υπηρεσιών. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών καθιστά εφικτή τη λειτουργία νέων δικτύων(μέσω τηλεφώνου, Internet). Σημαντικός όγκος τραπεζικών εργασιών γίνεται ήδη σήμερα μέσω του Internet, των προσωπικών υπολογιστών(P.C.) και του τηλεφώνου(phone banking). Ο όγκος των εν λόγω συναλλαγών θα αυξάνεται μελλοντικά με ταχείς ρυθμούς, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι νέες γενεές θα είναι πλήρως εξοικειωμένες, δεδομένου ότι μεγαλώνουν παίζοντας και χρησιμοποιώντας τα P.C. και το Internet. Οι καταναλωτές τραπεζικών προϊόντων δεν θα πρέπει να μεταβούν στις τράπεζες για τις συναλλαγές τους, παρά μόνο για πολύ μεγάλες υποθέσεις. Μέσω του Internet θα ζητούν από τις τράπεζες να κάνουν προσφορές όσον αφορά τους όρους των πιστώσεων και των άλλων προϊόντων και θα μπορούν να επιλέγουν την ευνοϊκότερη πρόταση από ένα μεγάλο σύνολο προτάσεων των τραπεζών. Παράλληλα, θα επιτυγχάνεται μεγάλη διαφάνεια και οι δυνατές επιλογές θα είναι πολυάριθμες. Η συνεχής ανανέωση και αύξηση των επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες συνεπάγεται υψηλά σταθερά έξοδα. Οι τράπεζες, που θα μπορούν να κατανεύμουν τα εν λόγω σταθερά έξοδα σε έναν μεγάλο όγκο συναλλαγών, θα επιτυγχάνουν σημαντικές οικονομίες κλίμακας και μείωση του κόστους. Έτσι, η ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας επανυξάνει το βέλτιστο μέγεθος των τραπεζικών

δραστηριοτήτων. Μόνο τα τραπεζικά ιδρύματα, που θα έχουν το απαιτούμενο μέγεθος για τη βέλτιστη κατανομή των σταθερών εξόδων σε έναν μεγάλο όγκο συναλλαγών, θα είναι σε θέση να διατηρούν τα συστήματά τους στο πλέον σύγχρονο και αποτελεσματικότερο τεχνολογικό επίπεδο.

Οι τράπεζες, που διαθέτουν ήδη πυκνό παραδοσιακό δίκτυο υποκαταστημάτων, τα οποία δεν μπορούν να μειώσουν σε βραχύ χρονικό διάστημα, θα βρεθούν να έχουν μια πλεονάζουσα ικανότητα δικτύου και υψηλά σταθερά έξοδα, όταν, πιεζόμενες από τον ανταγωνισμό, εισαγάγουν τη νέα τεχνολογία και τα νέα δίκτυα διανομής. Το πρόβλημα θα επιδιωχθεί να αντιμετωπιστεί με κατάλληλη μορφή συνεργασίας ή συγχώνευσης μεταξύ τραπεζών που έχουν συμπληρωματικές δομές.

Ο Ρόλος του Κράτους

Το Κράτος βαθμιαία περιορίζεται σε δραστηριότητες που αποβλέπουν καθαρά στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και αποσύρεται από τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Για λόγους κυρίως δημοσιονομικούς, αλλά και οικονομικής πολιτικής, το Κράτος μειώνει τη συμμετοχή του στον τραπεζικό τομέα. Προβαίνει ή προγραμματίζει ιδιωτικοποιήσεις κρατικών τραπεζών, ενώ παράλληλα συμμορφούμενο προς τους κοινοτικούς κανόνες, αποφεύγει τις έμμεσες βοήθειες και εγγυήσεις προς αυτές. Επιπλέον, προσπαθεί να μεταβιβάσει στον ιδιωτικό τομέα μερικές αποστολές του, όπως είναι η χρηματοδότηση των συντάξεων, οι οποίες απαιτούν τραπεζικο-ασφαλιστικούς οργανισμούς μεγάλης οικονομικής επιφάνειας. Με δεδομένη την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών, η γήρανση του πληθυσμού ευνοεί την ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών που θα παρέχονται από τον ιδιωτικό τομέα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί για τον τραπεζικό τομέα νέες δυνατότητες ανάπτυξης σε δραστηριότητες όπως η διαχείριση περιουσιών, οι τραπεζικο-ασφαλιστικές εργασίες, το private banking. Οι εξελίξεις οδηγούν όχι μόνο στη δημιουργία συγκροτημάτων, που θα παρέχουν όλους τους δυνατούς συνδυασμούς χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών προϊόντων, αλλά και στην ίδρυση θυγατρικών μονάδων εξειδικευμένων σε χρηματιστηριακές εργασίες, διαχείριση χαρτοφυλακίων και παροχή επενδυτικών συμβούλων, venture capital, leasing, κ.ά.

Αναφέρθηκε ήδη ότι η πίεση των μετοχών για ικανοποιητικές αποδόσεις και δημιουργία αξίας (share-holder value) αποτελεί ήδη σημαντικό λόγο πίεσης κυρίως για μείωση του κόστους και για επιλογή νέων στρατηγικών επιδιώξεων. Η πίεση αυτή

θα γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη όσο αυξάνεται ο αριθμός των θεσμικών μετοχών, των αλλοδαπών επενδυτών, αλλά και των «κερδοσκόπων».

Μεγέθυνση με Εξαγορές και Συγχωνεύσεις

Οι τράπεζες για να επιτύχουν την αναδιάρθρωση, την οποία καθιστούν αναγκαία η πιο πάνω αναφερόμενοι παράγοντες, προβαίνουν σε εσωτερικές αναδιοργανώσεις με σκοπό τη μείωση του κόστους και επιδιώκουν να αυξήσουν το μέγεθός τους.

Εξάλλου οι εν λόγω δύο επιδιώξεις δεν είναι ανεξάρτητες. Η μεγέθυνση, τουλάχιστον μέχρι ορισμένο επίπεδο και για ορισμένες δραστηριότητες, συντελεί σε οικονομίες κλίμακας και συνοδεύεται από μείωση του κόστους.

Η αύξηση του μεγέθους επιδιώκεται κυρίως με εξαγορές και συγχωνεύσεις. Η στρατηγική αυτή οδηγεί στην αύξηση του μεγέθους ευκολότερα και ταχύτερα απ'ότι η καλούμενη «εσωτερική» ανάπτυξη με ίδια μέσα. Σε ένα περιβάλλον ταχύτατα μεταβαλλόμενο εξαιτίας της τεχνολογικής προόδου και των νέων κανόνων και συνθηκών λειτουργίας της αγοράς(ΟΝΕ κ.ά.) ο αντίστοιχος αναγκαίος ταχύς ρυθμός προσαρμογής και ανάπτυξης επιτυγχάνεται ευκολότερα με συγχωνεύσεις. Επιπλέον, μια συγχώνευση μεταξύ τραπεζών που δραστηριοποιούνται στον ίδιο χώρο, επιτρέπει την άμεση απόκρυψη δικτύου για την εξαγοράζουσα τράπεζα εκεί όπου δεν διαθέτει ή το κλείσιμο υποκαταστημάτων εκεί όπου πλεονάζουν. Τέλος, η ανθηρή κατάσταση του Χρηματιστηρίου ευνοεί την ανάπτυξη με εξαγορές.

Η συνεργία, που επιτυγχάνεται με τις συγχωνεύσεις, δεν εκδηλώνεται μόνο με την πραγμάτωση λειτουργικών οικονομιών κλίμακας και μείωση κόστους. Εκφράζεται αμεσότερα με τη συμπληρωματικότητα των προσφερόμενων προϊόντων, των γνώσεων και εμπειριών, της φήμης και πελατείας. Με τις εξαγορές και συγχωνεύσεις για την απόκτηση μεγέθους που ανταποκρίνεται αποτελεσματικότερα στις νέες διαστάσεις της αγοράς, αποκτώνται επίσης η οικονομική επιφάνεια που είναι αναγκαία για την ανάληψη και κατανομή νέων κινδύνων, καθώς και η θέση, το γόητρο και η εμπιστοσύνη στην αγορά, που απαιτούνται για την προσέλκυση πελατείας και μεγαλύτερη διαπραγματευτική ικανότητα εξεύρεσης κεφαλαίων και εξειδικευμένου και έμπειρου προσωπικού.

Κατά τον τελευταίο χρόνο παρατηρείται μεγάλη, για τα ελληνικά δεδομένα, κίνηση εξαγορών και στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Η κίνηση αυτή φαίνεται ότι θα συνεχιστεί. Για να διαδραματίσουν ρόλο εντός της ΟΝΕ και στις βαλκανικές χώρες, οι ελληνικές τράπεζες πρέπει να διαθέτουν την οικονομική επιφάνεια, το

μέγεθος, τις εξειδικεύσεις, τη διαφοροποίηση και συμπληρωματικότητα στην προσφορά προϊόντων, που επιβάλλουν οι διαστάσεις και οι συνθήκες της αγοράς, που αναλύθηκαν πιο πάνω.

Εξάλλου οι τράπεζες που θα παραμείνουν έξω από αυτή την κίνηση, κινδυνεύουν να γίνουν αντικείμενο εξαγορών και να απωλέσουν την ανεξαρτησία τους. Οι εξαγορές και οι συγχωνεύσεις τείνουν να γίνουν «όπλο» των τραπεζών κατά της απειλής να εξαγοραστούν από άλλες.

Πάντως δεν φαίνεται ότι θα υπάρξει στο προσεχές μέλλον σοβαρή απειλή εξαγοράς ελληνικών τραπεζών από ξένες, καθόσον παραμένουν ακόμα πολλά εμπόδια (διοικητικοί περιορισμοί και κανονισμοί, κρατικές παρεμβάσεις, διαφορές στη νοοτροπία και στη γλώσσα, κ.ά.). Εντούτοις προοδευτικά, όσο η κατάσταση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος παγιώνεται, είναι πιθανό να δούμε συμφωνίες διαφόρων μορφών συνεργασίας να συνάπτονται μεταξύ ελληνικών και ξένων τραπεζών.

Τραπεζικά Προϊόντα

Σε πυρετό προετοιμασίας βρίσκονται τα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς έχει αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για την είσοδο του ευρώ στην ελληνική αγορά. Οι αναγκαίες προσαρμογές έχουν ήδη ξεκινήσει και αρκετές τράπεζες έχουν πραγματοποιήσει ήδη δοκιμές στο νέο περιβάλλον που θα ισχύσει από την 1.1.2001.

Οι πελάτες των τραπεζών σε γενικές γραμμές πρέπει να γνωρίζουν ότι όλες οι διαδικασίες που αφορούν τη μετατροπή ενός λογαριασμού από δραχμές σε ευρώ, θα γίνονται χωρίς έξοδα. Το ίδιο θα ισχύει και για τη μετατροπή των υπολοίπων των δραχμικών δανείων σε ευρώ. Βέβαια σε αρκετές χώρες που είναι ήδη μέλη της ευρωζώνης από την 1.1.1999 έχουν εκφραστεί παράπονα για συνέχιση των χρεώσεων από τις τράπεζες σε τέτοιες συναλλαγές.

Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις έχει παρέμβει και η ίδια η Κομισιόν προς τράπεζες για τις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι εφαρμόζουν πρακτικές καρτέλ σε αυτά τα θέματα.

Σύμφωνα με τους «οραματιστές» της ΟΝΕ το κόστος μετατροπής των εθνικών νομισμάτων σε ευρώ έπρεπε να ήταν μηδενικό, ενώ το κόστος για εμβάσματα και διασυννοριακές συναλλαγές εντός της ζώνης του ευρώ πρέπει να μειωθεί δραστικά.

Οι τράπεζες από την πλευρά τους προχωρούν σε εκστρατεία ενημέρωσης της πελατείας τους για τα νέα δεδομένα που δημιουργούνται με την έλευση του ευρώ,

καθώς από τις 2.1.2001 όλα τα δραχμικά προϊόντα που διαθέτουν στην πελατεία τους (καταθέσεις, χορηγήσεις, αμοιβαία κεφάλαια, leasing) θα προσφέρονται και στο ενιαίο ευρωνόμισμα. Ειδικά μάλιστα οι μακροχρόνιες συμβάσεις των οποίων η διάρκεια λήγει μετά την 1.1.2001, όπως οι προθεσμιακές καταθέσεις που υπερβαίνουν το ένα έτος ή τα στεγαστικά δάνεια δεν θα έχουν κανένα λόγο να εκφράζονται σε δραχμές ακόμη και στη μεταβατική περίοδο.

Έτσι, όλοι οι δραχμικοί λογαριασμοί γίνονται ταυτόχρονα και λογαριασμοί ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι οι τόκοι και οι αναλήψεις πιστώνονται και χρεώνονται αντίστοιχα και σε ευρώ.

Όλοι οι λογαριασμοί αυτοί θα μετατραπούν υποχρεωτικά σε ευρώ στο τέλος του 2001. Στη διάρκεια όμως του 2001, οι καταθέτες θα έχουν τη δυνατότητα να μετατρέψουν τους λογαριασμούς τους σε ευρώ χωρίς μάλιστα να αλλάζει ο αριθμός του λογαριασμού. Το πότε ακριβώς θα γίνει η μετατροπή εξαρτάται από την ίδια την τράπεζα, για παράδειγμα, η Alpha σχεδιάζει να αρχίσει σταδιακά τη μετατροπή όλων των λογαριασμών, με τη σύμφωνη γνώμη του πελάτη, από τον Ιούλιο του επόμενου έτους.

Οι σημερινοί λογαριασμοί συναλλάγματος σε ευρώ και σε άλλα νομίσματα που βρίσκονται ήδη στη ζώνη του, όπως το μάρκο ή το φράγκο, θα δίνουν από την αρχή του νέου έτους το ίδιο επιτόκιο με τους δραχμικούς καταθετικούς λογαριασμούς. Κατά συνέπεια οι λογαριασμοί αυτοί δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Τα αντίστοιχα θα ισχύσουν και για τα δάνεια, καθώς όλες οι κατηγορίες νέων χορηγήσεων της τράπεζας σχεδιάζονται και θα προσφέρονται σε ευρώ.

Οι πιστωτικές κάρτες που βρίσκονται σε κυκλοφορία θα μπορούν να πληρώνονται είτε από δραχμικούς λογαριασμούς είτε από λογαριασμούς σε ευρώ. Οι εγγυητικές επιστολές εκφράζονται σε δραχμές και ευρώ, όμως οι νέες που θα εκδίδονται από 1.1.2001 θα είναι μόνο σε ευρώ.

ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΟΝΕ

Η προοπτική της ΟΝΕ, με τους όρους που αυτή υλοποιείται και υπό το βάρος του συσχετισμού δυνάμεων που διαμορφώνεται, συνδέεται με την περαιτέρω αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, με συνολικά αρνητικές συνέπειες για τους εργαζόμενους, τουλάχιστον σε μεσοπρόθεσμη βάση. Οι αλλαγές που επέρχονται στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων επιβάλλουν τη δημιουργία αντιστάσεων, αλλά και των αναπροσαρμογών εκείνων ώστε να αμβλυνθούν οι διαγραφόμενες αρνητικές επιπτώσεις, κύρια στο επίπεδο των συλλογικών εργασιακών σχέσεων, με στόχο τον περιορισμό του φαινομένου της εξατομίκευσης και απορύθμισής τους. Παράλληλα, επιβάλλεται η διεθνοποίηση της παρέμβασης του κόσμου της εργασίας σαν αντιστάθμισμα στην διεθνοποιημένη δράση και στη σημερινή ανεξέλεγκτη κυριαρχία του πολυεθνικού κεφαλαίου σε συνδυασμό με την ανάγκη επιβολής διεθνών, κοινωνικού χαρακτήρα κανόνων και πέραν των ευρωπαϊκών ορίων, με την επιβολή νέων όρων ανάπτυξης οικονομικών ανταγωνισμών. Η διαμόρφωση εναλλακτικών όρων διεθνοποίησης που θα συνοδεύονται από κριτήρια πραγματικής σύγκλισης στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση, είναι αναγκαία άλλωστε για την κατοχύρωση στην πράξη της έννοιας της ευρωπαϊκής κοινωνικής συνοχής.

Το Πρόσφατο Νομοσχέδιο Για Τις Εργασιακές Σχέσεις

Η Κυβέρνηση υπό το πρίσμα της ένταξης της χώρας μας στην ΟΝΕ, έβαλε στόχους οι οποίοι αρχίζουν ήδη να υλοποιούνται με 1) την τριμερή συμφωνία που κατέληξε και στο περιεχόμενο της διετούς διάρκειας Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας (1998-99), για συγκράτηση αμοιβών σε συνθήκες χαμηλού πληθωρισμού, 2) την αλλαγή του τρόπου διαμόρφωσης των εσωτερικών κανονισμών των ΔΕΚΟ (από την συλλογική συμφωνία στο διευθυντικό δικαίωμα) μέτρο που προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των συνδικάτων και 3) το νομοσχέδιο για τις εργασιακές σχέσεις που κατατέθηκε τον Αύγουστο του 1998 στη Βουλή προς ψήφιση.

Το περιεχόμενο του νομοσχεδίου εστιάζεται στις ακόλουθες καινοτομίες :

1. Μερική Απασχόληση

- Επέκταση της μερικής απασχόλησης στις επιχειρήσεις και οργανισμούς του δημόσιου τομέα.

- Επέκταση του χρόνου υπολογισμού της μερικής απασχόλησης, (πέραν της ημερήσιας και εβδομαδιαίας βάσης) σε 15ήμερη και μηνιαία βάση.
- Υποχρέωση του εργοδότη να γνωστοποιεί στην Επιθεώρηση Εργασίας την πρόσληψη με καθεστώς μερικής απασχόλησης εντός 15ημέρου, (σε αντίθετη περίπτωση η σύμβαση εργασίας θεωρείται πλήρους απασχόλησης).
- Παροχή εργασίας του μερικά απασχολούμενου με συνεχές ημερήσιο ωράριο.
- Κατοχύρωση αντιστοίχισης εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων μεταξύ πλήρους και μερικής απασχόλησης.

2. Διευθέτηση Χρόνου Εργασίας

- Διευθέτηση του εργάσιμου χρόνου σε τετράμηνη, εξάμηνη ή δωδεκάμηνη βάση, με ανώτατο όριο ημερήσιας εργασίας στις 9 (για τις δύο πρώτες περιπτώσεις) και τις 10 ώρες (στην τρίτη περίπτωση) καθώς και τις 48 ώρες εβδομαδιαίας απασχόλησης.
- Προϋπόθεση της διευθέτησης είναι η ύπαρξη συλλογικής συμφωνίας (συλλογική σύμβαση εργασίας, συμφωνία εργοδότη και συμβουλίου εργαζομένων).
- Αντιστάθισμα του αυξημένου ωραρίου αποτελεί η ανάλογη ημερήσια ανάπαυση ή η ανάλογη προσαύξηση της ετήσιας άδειας με αποδοχές.

3. Μη ισχύς των Κλαδικών Συλλογικών Συμβάσεων σε περιοχές - θύλακες της ανεργίας.

- Δυνατότητα διαμόρφωσης των αποδοχών, για νεοπροσλαμβανόμενους σε περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ότι βρίσκονται σε κρίση απασχόλησης, κάτω του επιπέδου των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων μέχρι του επιπέδου των γενικών κατώτατων μισθών. Ο καθορισμός του επιπέδου των αμοιβών γίνεται με επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση ή με ατομική συμφωνία, αφορά σε συνολική διάρκεια ενός έτους και μέχρι το τέλος του 2001.
- Δυνατότητα διαμόρφωσης του περιεχομένου των όρων απασχόλησης και αμοιβών σε επίπεδα κάτω των οριζόμενων από τις κλαδικές συλλογικές συμβάσεις (όχι όμως κάτω των ισχυόντων από τα κατώτατα γενικά όρια της εθνικής συλλογικής σύμβασης) σε περιοχές σε κρίση, που εφαρμόζονται τα Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης. Το περιεχόμενο του παραπάνω εργασιακού καθεστώτος προσδιορίζεται με τοπικές συλλογικές συμφωνίες.

4. Διατάξεις για τις άτυπες μορφές απασχόλησης

- Καθιέρωση μαχητού τεκμηρίου περί ύπαρξης μισθωτής εργασίας σε περίπτωση

αυτοαπασχολούμενου που προσφέρει αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο την εργασία του στον ίδιο εργοδότη.

- Καθιέρωση μαχητού τεκμηρίου ύπαρξης αυτοαπασχόλησης εάν ο εργοδότης γνωστοποιεί την έγγραφη σύμβαση του έργου στην Επιθεώρηση εργασίας εντός 15ημέρου από την έναρξή της.

5. Επιθεώρηση Εργασίας

- Εκσυγχρονισμός της Επιθεώρησης Εργασίας μέσα από την αύξηση του αριθμού των Επιθεωρητών, την αναβάθμιση του ρόλου τους και τη στελέχωσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό.
- Επιστροφή των Επιθεωρήσεων Εργασίας από την αρμοδιότητα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στην εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας.

6. Ιδιωτικά Γραφεία Απασχόλησης

- Αναγνώριση των ιδιωτικών γραφείων απασχόλησης που παρέχουν υπηρεσίες σε εργοδότες για ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών και υπαγωγή τους σε κρατικό έλεγχο.

Αξιολογώντας το περιεχόμενο του νομοσχεδίου, διαπιστώνει κανείς ότι εντάσσεται στις γενικότερες κατευθύνσεις της κυβέρνησης και αποτελεί βήμα για μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας (π.χ. αμοιβές σε ευπαθείς περιοχές, διευθέτηση εργάσιμου χρόνου κ.τ.λ.) επέκταση της ευελιξίας στο δημόσιο τομέα (π.χ. μερική απασχόληση), νομιμοποίηση της παράνομης ευελιξίας και έλεγχος της εφαρμογής της νομοθεσίας (π.χ. επιθεώρηση εργασίας). Αποτελεί επίσης απόρροια πιέσεων των οικονομικών κύκλων για αύξηση της ευελιξίας αλλά και των αντιδράσεων των συνδικάτων για ελεγχόμενη ευελιξία, τα οποία αρνούνται τη μονομερή επιβολή της από τον εργοδότη. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης υπήρξε η κριτική στάση, από διαφορετικές όμως αφετηρίες τόσο των εργοδοτών όσο και των συνδικάτων απέναντι στο νομοσχέδιο. Τα μεν συνδικάτα ασκούν κριτική στάση για την αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, οι δε εργοδότες για τη δειλία που χαρακτηρίζει το περιεχόμενό του απέναντι στην ανάγκη ριζικών μέτρων για την προώθηση της ευελιξίας. Ανεξάρτητα όμως από αυτή την εξέλιξη, τα μέτρα αυτά θεωρούνται πρώτα βήματα στην προοπτική ριζικότερων αλλαγών στο πεδίο της εργατικής νομοθεσίας ενόψει της ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΙΑΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ :

ΟΝΕ-Χρηματιστήριο

Ένας αυτοτελής παράγων προαγωγής του ΧΑ υπήρξε η τάση για δημιουργία ευρύτερων εμπορικών χώρων και οικονομικών ενώσεων. Πιο αξιοσημείωτη στην περίπτωση αυτή υπήρξε η επιτάχυνση της ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, για να φτάσουμε από την Συνθήκη της Ρώμης του 1956, στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992 και στην ίδρυση της ΟΝΕ το 1998. Παράλληλα με την έναρξη της λειτουργίας της, η ΟΝΕ έχει θέσει σε εφαρμογή μια μακροπρόθεσμη στρατηγική βαθμιαίας διεύρυνσης για την δημιουργία ενός ευρύτερου ενιαίου Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου με την συμπερίληψη των υπόλοιπων ευρωπαϊκών Χωρών, που αναμένει να υλοποιηθεί με την είσοδο στον 21^ο αιώνα.

Ειδικότερα, το καθεστώς ελεύθερης κίνησης κεφαλαίου ανάμεσα στις Χώρες – Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ΟΝΕ διέπεται από τα άρθρα 67 – 73 της Συνθήκης της Ρώμης, ιδρυτικής της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, σε συνδυασμό με τα άρθρα 52 – 66 αυτής, που αφορούν το δικαίωμα εγκατάστασης τραπεζικών ιδρυμάτων (άρθρα 52 – 58) και υπηρεσιών (άρθρα 59 – 66). Σε σχέση με τα άρθρα 67 – 73, έχουν εκδοθεί μια σειρά από Οδηγίες που συγκεφαλαιώθηκαν με την Οδηγία 88/361, η οποία πρόβλεψε την πλήρη ελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων στο χώρο των 15 Κρατών – Μελών της Κοινότητας. Κατ' εξαίρεση, για την Ελληνική Δημοκρατία και την Ιρλανδία, στο άρθρο 3 της Οδηγίας αυτής προβλεπόταν η παροχή «ρητρών διασφάλισης» με παράταση των προθεσμιών διατήρησης των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, με σκοπό «την ενίσχυση της προσαρμοστικότητας του χρηματοπιστωτικού τους συστήματος στις απαιτήσεις της ολοκληρωμένης κεφαλαιαγοράς της Κοινότητας». Κατόπιν αυτού, με την Απόφαση της Επιτροπής των ΕΚ (89/644) παρατάθηκε μέχρι 30.06.1990 η δυνατότητα διατήρησης των περιορισμών απόκτησης από τους κατοίκους της Ελλάδος ακινήτων και ξένων τίτλων ή εθνικών τίτλων που εκδίδονται σε ξένες αγορές. Λίγο προ της εκπνοής της προθεσμίας αυτής η Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε παράταση για ένα ακόμη χρόνο, με αύξηση από 1.9.1990 των ορίων του τουριστικού συναλλάγματος σε 1200 ECU ανά άτομο και ανά ταξίδι από 300 ECU ανά άτομο και ανά έτος, με περαιτέρω αύξηση σε 1380 ECU των δαπανών με κάρτες από 1.3.1991.

Οι κινήσεις κεφαλαίων, για τις οποίες η Χώρα μας διατήρησε προσωρινά περιορισμούς, αφορούν :

- α) πράξεις επί χρηματιστηριακών τίτλων
- β) πράξεις επί μεριδίων οργανισμών συλλογικών επενδύσεων
- γ) πράξεις επί τίτλων στην χρηματαγορά, επί τρεχούμενων λογαριασμών και καταθέσεων σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα
- δ) μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια και χρηματοδοτικές πιστώσεις
- ε) βραχυπρόθεσμα δάνεια και χρηματοδοτικές πιστώσεις
- στ) κινήσεις κεφαλαίου προσωπικού χαρακτήρα (χορηγούμενα δάνεια) εισαγωγές και εξαγωγές αξιόγραφων (τίτλοι χρηματαγοράς, μέσα πληρωμής)
- ζ) άλλες κινήσεις κεφαλαίων.

Με την ίδρυση της ΟΝΕ επέρχεται η κατάργηση όλων των «τειχών» και των φραγμών της νομοθεσίας και διασφαλίζεται η απόλυτα ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων κλπ υπηρεσιών και η εντεύθεν ενοποίηση των ΧΑ, με βάση την θεμελιακή αρχή των «ίσων όρων ανταγωνισμού» εντός του ενιαίου πλέον Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου της ΟΝΕ. Αυτή, παράλληλα με την εισαγωγή ενιαίου νομίσματος, του Ευρώ, από την ελληνική λέξη Ευρώπη, διευρύνει κάθετα τις δυνατότητες των Ευρωπαίων Πολιτών να κάνουν ως επενδυτές, τοποθετήσεις σε όλες τις χώρες πλέον της ΟΝΕ. Αφετέρου διευρύνονται οι δυνατότητες, των ελληνικών επιχειρήσεων να δανείζονται από τις τραπεζικές αγορές, τις κεφαλαιαγορές και τα ΧΑ του ενιαίου χώρου της ΟΝΕ και ίσως κυριότερο, χωρίς πλέον συναλλαγματικό κίνδυνο, εφόσον γίνει η πλήρης ένταξη, στα πλαίσια του ενιαίου νομίσματος που έχει ήδη θεσπιστεί στις Χώρες – Μέλη της.

Ήδη, με την ίδρυση της ΟΝΕ εισήλθαμε σε μια διαδικασία προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στις συνθήκες των άλλων Χωρών – Μελών και στις απαιτήσεις της ΟΝΕ. Σε επίπεδο ΟΝΕ, όλοι οι λογαριασμοί έχουν μετατραπεί από 1-1-1999 σε Ευρώ και οι συναλλαγές, περιλαμβανομένων και των χρηματιστηριακών συναλλαγών, γίνονται σε Ευρώ. Αυτό θα αρχίσει να κυκλοφορεί από το 2002 και θα εκδίδεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Μέχρι το 2002 θα κυκλοφορούν τα εγχώρια νομίσματα στις Χώρες που υπήρξαν ιδρυτικά Μέλη και κατόπιν σε ένα εξάμηνο θα γίνει ανταλλαγή όλων των εθνικών νομισμάτων με Ευρώ.

Ο νέος ορίζοντας της ένταξης στην ΟΝΕ – Σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης

Είναι γνωστό ότι η ένταξη υπήρξε αποτέλεσμα συστηματικής και ιδιαίτερα επίπονης προσπάθειας, η οποία διήρκεσε επί έξι έτη. Στο διάστημα αυτό, επιτεύχθηκε η σύγκλιση των μακροοικονομικών μεγεθών της χώρας μας με αυτά των υπολοίπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην προσπάθεια σύγκλισης, το ελληνικό χρηματιστήριο έπαιξε καθοριστικό ρόλο, ιδιαίτερα κατά την τελευταία τριετία, συμμετέχοντας ενεργά ως μοχλός ανάπτυξης.

Αρκεί να αναφερθεί ότι τα έτη 1998-1999 αντλήθηκαν μέσω του χρηματιστηρίου από επιχειρήσεις περίπου 8 τρις. Δρχ., ενώ σημαντικές ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων πραγματοποιήθηκαν μέσω αυτού. Παράλληλα, την ίδια περίοδο κατεβλήθη τεράστια προσπάθεια αναδιοργάνωσης και εκσυγχρονισμού του ελληνικού χρηματιστηρίου, προκειμένου να καταστεί εφάμιλλο διεθνών χρηματιστηρίων και να μπορέσει να ανταποκριθεί στη νέα πραγματικότητα, η οποία δεν έχει καμία σχέση με το παρελθόν. Η προσπάθεια αυτή κινήθηκε προς τέσσερις κατευθύνσεις:

- Α) Προς την κατεύθυνση δημιουργίας δομών και θέσπισης κανόνων που θα ενισχύσουν τη διαφάνεια και την αξιοπιστία του χρηματιστηρίου και θα του επιτρέψουν να λειτουργεί σε πλαίσια ανταγωνιστικά σε σχέση με τα μεγάλα διεθνή χρηματιστήρια (δημιουργία νέων θεσμικών πλαισίων για εισαγωγή εταιριών, μέτρα διαφάνειας).
- Β) Προς την κατεύθυνση αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της τεχνολογικής υποδομής του (αποϋλοποίηση τίτλων, νέο αυτόματο ηλεκτρονικό σύστημα διαπραγμάτευσης).
- Γ) Προς την κατεύθυνση δημιουργίας νέων χρηματιστηριακών προϊόντων (ΧΠΑ, ΝΕΧΑ).
- Δ) Προς την κατεύθυνση προώθησης διεθνών συνεργασιών.

Σήμερα το ελληνικό χρηματιστήριο μπορεί να ανταποκρίνεται με απόλυτη επιτυχία σε μεγέθη συναλλαγών, που μέχρι πριν από λίγο διάστημα φαινονταν εξωπραγματικά, ενώ θεσμικά είναι εναρμονισμένο σε πολύ μεγάλο βαθμό με τα διεθνή και κυρίως ευρωπαϊκά χρηματιστήρια. Έτσι, θεωρούμε πως είναι έτοιμο να παίξει δυναμικό αναπτυξιακό ρόλο στη μετά ΟΝΕ εποχή.

Το ελληνικό χρηματιστήριο, στο νέο οικονομικό περιβάλλον της ΟΝΕ είναι σαφές ότι έχει σοβαρά περιθώρια ανάπτυξης, αλλά ταυτόχρονα πρέπει να κινηθεί ταχύτατα για να παρακολουθήσει από κοντά τις εξελίξεις.

Η σημαντική πτώση των επιτοκίων, αποτέλεσμα της ένταξης της χώρας μας στην ΟΝΕ, αποτελεί αφετηρία για αξιόλογα επενδυτικά κεφάλαια σε μετοχικούς τίτλους. Ταυτόχρονα, η υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίου νομίσματος θα εκλείψει τους συναλλαγματικούς κινδύνους και το κόστος μετατροπής των νομισμάτων και θα καταστήσει πιο εύκολη την πρόσβαση στην ελληνική αγορά για το επενδυτικό κοινό της Ε.Ε.

Ταυτόχρονα, βέβαια, θα είναι εύκολη η πρόσβαση για το ελληνικό επενδυτικό κοινό στις μετοχές των άλλων ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων.

Είναι προφανές ότι το σκηνικό θα διαφοροποιηθεί ριζικά και, ασφαλώς, θα συνδιαστεί με συνεργασίες των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων, με τη δημιουργία ενιαίας πλατφόρμας διαπραγμάτευσης μετοχών και γιατί όχι, αργότερα, με ένα κοινό ευρωπαϊκό χρηματιστήριο.

Το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών παρακολουθεί από πολύ κοντά τις εξελίξεις, προκειμένου να συμμετάσχει σε σχήματα και συνεργασίες που θα είναι επωφελείς.

Παράλληλα, το ελληνικό Χρηματιστήριο, ως χρηματιστήριο χώρας-μέλους της Ε.Ε, με νόμισμά το ευρώ, θα μπορεί να παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και προς αυτή την κατεύθυνση έχει ήδη αρχίσει να κινείται.

Συμπερασματικά, ο ρόλος του χρηματιστηρίου εντός της ΟΝΕ προβλέπεται ότι θα είναι ιδιαίτερα σημαντικός, τόσο όσον αφορά την άντληση κεφαλαίων από επιχειρήσεις όσο και ως επενδυτική επιλογή.

Η μετατροπή της αξίας των μετοχών, λόγω του ευρώ

Το ΧΑΑ θα ακολουθήσει το παράδειγμα των 11 χρηματιστηρίων των χωρών της ευρωζώνης και θα περάσει σε καθεστώς ευρώ, από την 2.1.2001, κάνοντας χρήση της σχετικής ευχέρειας που του δίνεται από την ετήσια μεταβατική περίοδο και το σχετικό κοινοτικό κανονισμό. Η επιλογή αυτή επιβάλλεται, στην ουσία, από σειρά λόγων, κυριότεροι από τους οποίους είναι η αποφυγή σύγχυσης στην αγορά, κατά τη διάρκεια του 2001, η ανάγκη προγραμματισμού, το κόστος και η πολυπλοκότητα (ή ακόμα και η αδυναμία) της παράλληλης διαπραγμάτευσης των μετοχών σε δύο νομίσματα.

Έτσι, από την πρώτη εργάσιμη μέρα του 2001 (η οποία θα είναι και η πρώτη ημέρα ένταξης της Ελλάδας στην ευρωζώνη), όλες οι συναλλαγές στη χρηματιστηριακή αγορά θα πραγματοποιούνται σε ευρώ, με όλες τις σχετικές

συνέπειες, αλλά και προσαρμογές που αυτό συνεπάγεται. Το πρώτο θέμα που τίθεται είναι η επάρκεια χρόνου για την απλή μετατροπή της τιμής διαπραγμάτευσης των μετοχών, οι οποίες εμφανίζονται στον πίνακα της Σοφοκλέους και την αποφυγή λαθών από τη στρογγυλοποίηση: με δεδομένο ότι η τελική και αμετάκλητη ισοτιμία ένταξης της δραχμής στο κοινό νόμισμα θα αποφασισθεί κατά την τελευταία ημέρα του βίου της, δηλαδή στις 29 Δεκεμβρίου 2000, η διαπραγμάτευση των μετοχών σε ευρώ την αμέσως επόμενη εργάσιμη ημέρα προϋποθέτει, εν τω μεταξύ, τη μετατροπή και στρογγυλοποίηση της τιμής των μετοχών των εισηγμένων εταιριών. Υπό αυτή την έννοια, η σύμπτωση της τιμής της ένταξης με τη σημερινή κεντρική ισοτιμία της δραχμής στο ΜΣΙ II, θα επέτρεπε τη διατήρηση των προγραμματισμένων εργασιών, και στο πνεύμα αυτό κινούνται, άλλωστε, οι σχετικές διαβεβαιώσεις του ΥΠΕΘΟ και της Τράπεζας της Ελλάδος (υπενθυμίζεται ότι η σχετική απόφαση θα ληφθεί από το Eco-Fin, υπό μορφή κανονισμού, ύστερα από πρόταση της Οικονομικής και Δημοσιονομικής Επιτροπής της Ε.Ε). Ως πρακτική συνέπεια της «απότομης» μετάβασης από το ένα νόμισμα στο άλλο, όλες οι χρηματιστηριακές πράξεις θα εκτελεστούν τις τελευταίες ημέρες του 2000, και θα μείνουν προς εκκαθάριση για το 2001, θα εκκαθαριστούν σε ευρώ, ενώ οι ανεκτέλεστες πράξεις που θα παραμείνουν, στις 29.12.2000, στα boxes των χρηματιστηριακών εταιριών θα πρέπει να ακυρωθούν και να επανεισαχθούν στις 2.1.2001, σε ευρώ πλέον.

Η αντικατάσταση του νομίσματος (redenomination) στις μετοχές των εταιριών (όχι μόνο των εισηγμένων) είναι άσχετη με την απόφαση του ΧΑΑ για αποκλειστική χρήση του ευρώ, καθ' όλη τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Εναπόκειται στη βούληση της εταιρίας η επιλογή του χρονικού σημείου κατά το οποίο θα πραγματοποιηθεί η μετάβαση, πάντοτε βέβαια, στο χρονικό πλαίσιο του 2001, ειδάλλως η μετατροπή θα γίνει αυτόματα την 1.1.2002. Πάντως, για τις εισηγμένες εταιρίες, υπάρχουν δύο δεδομένα που ωθούν στην έγκαιρη ανάληψη πρωτοβουλιών: το πρώτο είναι οι κανόνες στρογγυλοποίησης του ευρώ σε δύο δεκαδικά, οι οποίες και θα οδηγήσουν σε σχετική αύξηση ή μείωση του μετοχικού κεφαλαίου, ενώ το δεύτερο είναι το γεγονός ότι η σημερινή ονομαστική αξία των περισσότερων μετοχών (214), των εισηγμένων στο ΧΑΑ εταιριών, βρίσκεται σε επίπεδα κάτω του ενός ευρώ.

Η επίπτωση της αντικατάστασης του νομίσματος των ονομαστικών αξιών των μετοχών στη ρευστότητα της αγοράς θα είναι μάλλον ασήμαντη, αφού αυτές δεν είναι ποτέ ίδιες με τις τιμές διαπραγμάτευσης, ενώ η απόφαση για τη μετατροπή του

νομίσματος ανήκει στη Γενική Συνέλευση των μετόχων της εταιρίας και έχει γίνει κοινώς αποδεκτό ότι δεν θα πρέπει, ως συνέπεια της μετατροπής αυτής, να επηρεαστούν τα δικαιώματα ψήφου, ούτε να υποχρεωθούν κάποιοι κάτοχοι σε εκποίηση μέρους των μετοχών τους.

Οι βασικές δυνατότητες που διαθέτουν οι εταιρίες για τη μετατροπή των μετοχών τους, μπορούν να συνοψισθούν στις παρακάτω:

Α. Η μετατροπή της ονομαστικής αξίας των μετοχών σε ευρώ χωρίς στρογγυλοποίηση.

Στην περίπτωση αυτή, μετατρέπουμε το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρίας από δραχμές σε ευρώ με την αμετάκλητη τιμή ισοτιμίας, ακολουθώντας τους κανόνες στρογγυλοποίησης και στη συνέχεια διαιρούμε το, στρογγυλοποιημένο σε δύο δεκαδικά ψηφία, ποσό του μετοχικού κεφαλαίου δια του αριθμού των μετοχών της εταιρίας, μη στρογγυλοποιώντας την τιμή της μετοχής, η οποία προκύπτει. Η μέθοδος αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι δεν απαιτεί μεταβολή του εταιρικού κεφαλαίου, αφού το εταιρικό κεφάλαιο σε ευρώ συμπίπτει απολύτως με το προηγούμενο σε δραχμές, γι' αυτό και δεν χρειάζεται σχετική απόφαση της Γ.Σ., ενώ οι μετοχές θα στρογγυλοποιηθούν στο μέλλον, όταν θα αντιμετωπισθεί το ζήτημα αύξησης κεφαλαίου. Το μειονέκτημα αυτής της επιλογής συνίσταται στην ύπαρξη πολλών δεκαδικών, τα οποία, από πρακτικής απόψεως, θα δημιουργήσουν ενδεχομένως προβλήματα διαχείρισης (όπως, για παράδειγμα, στον ισολογισμό).

Β. Η μετάτροπή της ονομαστικής αξίας των μετοχών και η στρογγυλοποίησή της.

Αυτή η μέθοδος, η οποία θα χρησιμοποιηθεί, ούτως ή άλλως, στο τέλος της ετήσιας μεταβατικής περιόδου για την υποχρεωτική μετατροπή όλων των μετοχών, καταλήγει στην αύξηση ή μείωση του μετοχικού κεφαλαίου και αντιμετωπίζεται αντίστοιχα, είτε με κεφαλαιοποίηση αποθεματικών είτε με το αντίθετο. Το σχετικό ποσό θα εξαρτηθεί από την τιμή μετατροπής, από την ονομαστική αξία των μετοχών και από τον αριθμό τους, και γι' αυτό, οι επιπτώσεις θα είναι πιο εμφανείς σε μετοχές, οι οποίες έχουν εκδοθεί σε μεγάλο αριθμό και σε μικρή ονομαστική αξία (όπως συμβαίνει και στην περίπτωσή μας).

Γ. Μετατροπή της ονομαστικής αξίας της μετοχής σε 1 ευρώ (econominalisation).

Εδώ, το μετοχικό κεφάλαιο μετατρέπεται σε ευρώ, στρογγυλοποιείται και διαιρείται δια του αριθμού των μετοχών, αφού πρώτα αυξηθεί (ή μειωθεί), έτσι ώστε η τιμή που προκύπτει να είναι ένα ευρώ ανά μετοχή, αλλά και αφού ληφθεί μέριμνα μη αλλοίωσης των μεριδίων επί του εταιρικού κεφαλαίου. Η τεχνική αυτή θα απαιτήσει,

τις περισσότερες φορές, το λεγόμενο reverse split, την ανταλλαγή δηλαδή περισσότερων μετοχών σε δραχμές έναντι λιγότερων μετοχών σε ευρώ. Άρα, στην περίπτωση αυτή, θα έχουμε μεταβολή(μείωση) του αριθμού των μετοχών των εταιριών, η οποία, ενδεχομένως, θα μετατραπεί και σε μεταβολή(θετική) των τιμών διαπραγμάτευσής τους.

Συμπερασματικά, θα πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ της απόφασης του ΧΑΑ για μετάβαση στο ευρώ από 1.1.2001 και της επακόλουθης ταυτόχρονης μετατροπής των τιμών διαπραγμάτευσης, από τη μια, και της μετατροπής της ονομαστικής αξίας των μετοχών όλων των εταιριών, εισηγμένων και μη, από την άλλη. Ας μην ξεχνάμε ότι, παρά τη φυσική ύπαρξη της κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, η δραχμή καταργείται οριστικά, ήδη, από την 1.12.2000 και άρα κάθε αναφορά σε αυτή μεταφράζεται στο αντίστοιχο ποσό σε ευρώ. Παρ' όλα αυτά, η ενεργητική προσέγγιση του θέματος από τις εταιρίες διαγράφεται ως η σοφότερη επιλογή από όλες τις απόψεις.

Τέλος, τα οικονομικά στοιχεία που υποβάλλονται ή γνωστοποιούνται στο Χρηματιστήριο και στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ή περιλαμβάνονται σε ανακοινώσεις εταιρικών πράξεων, θα απεικονίζονται σε ευρώ και σε δραχμές κατά τη μεταβατική περίοδο.

Ευρώ και Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών - Η Πλευρά του Επενδυτή

Πώς το Χρηματιστήριο θα προχωρήσει στην εισαγωγή του ευρώ από την 1^η Ιανουαρίου 2001 αφού δεν θα υπάρχουν ακόμα νομίσματα ευρώ:

Οι συναλλαγές στο χρηματιστήριο δεν απαιτούν την ανταλλαγή οποιασδήποτε μορφής νομισμάτων. Εκτελούνται με ηλεκτρονικό τρόπο και ο χρηματικός διακανονισμός γίνεται μεταξύ επενδυτή και χρηματιστηριακής εταιρίας. Στην πραγματικότητα, οι τιμές των μετοχών θα είναι ίδιες αλλά εκφρασμένες διαφορετικά. Όπως οι μετρήσεις θερμοκρασίας σε βαθμούς Κελσίου και Φαρενάιτ αποτελούν διαφορετικές εκφράσεις της ίδιας θερμοκρασίας. Έτσι, οι συναλλαγές θα εξακολουθήσουν να γίνονται, όπως γινόταν και σε δραχμές. Το μόνο που αλλάζει για τον επενδυτή είναι το νόμισμα στο οποίο είναι εκφρασμένη η τιμή της μετοχής.

Τι θα αλλάξει στις συναλλαγές με τη χρηματιστηριακή εταιρία:

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου από 1/1/2001 ως 31/12/2001) οι χρηματικές συναλλαγές με τις Χρηματιστηριακές εταιρίες θα εξακολουθήσουν να γίνονται σε δραχμές, όπως γινόταν μέχρι τώρα. Παράλληλα όμως, δίνεται η δυνατότητα να γίνονται και σε ευρώ με τη χρήση επιταγών, εμβασμάτων ή τραπεζικών λογαριασμών σε ευρώ. Η ενημέρωση των επενδυτών από τις Χρηματιστηριακές εταιρίες θα γίνεται σε δραχμές και σε ευρώ κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Με το πέρας αυτής της περιόδου και την κυκλοφορία των νομισμάτων ευρώ(αρχές 2002), οι χρηματικές συναλλαγές με τις Χρηματιστηριακές εταιρίες θα αρχίσουν να γίνονται σε ευρώ, αφού τότε θα είναι και το μοναδικό νόμισμα που θα κυκλοφορεί στην Ελλάδα.

Ποια είναι η διαδικασία μετατροπής των τιμών των μετοχών που θα ακολουθήσει το Χρηματιστήριο:

Το Χρηματιστήριο θα πραγματοποιήσει τη μετάβαση σε ευρώ μεταξύ 30 Δεκεμβρίου 2000 και 2 Ιανουαρίου 2001. Η μετατροπή των τιμών των μετοχών από δραχμές σε ευρώ(τιμές κλεισίματος σε δραχμές της 29/12/2000 σε τιμές εκκίνησης σε ευρώ της 3/1/2001) θα γίνει διαιρώντας την δραχμική τιμή των μετοχών με την κλειδωμένη ισοτιμία μεταξύ ευρώ και δραχμής(340,75 δρχ/ευρώ). Το αποτέλεσμα θα προσαρμόζεται στο πλησιέστερο έγκυρο βήμα τιμής.

Παράδειγμα:

Έστω, ότι η τιμή κλεισίματος μιας μετοχής της 29/12/2000 είναι 800 δραχμές και η κλειδωμένη ισοτιμία Ευρώ-δραχμής είναι 340,75 δραχμές/ Ευρώ.

Τα στάδια μετατροπής έχουν ως εξής:

1. Διαίρεση με την κλειδωμένη ισοτιμία:

$$\frac{800 \text{ δρχ}}{340,75 \text{ δρχ/ευρώ}} = 2,347762289 \text{ ευρώ}$$

2. Προσαρμογή στο πλησιέστερο έγκυρο βήμα τιμής: 2,35 ευρώ

Τα έγκυρα βήματα της τιμής διαπραγμάτευσης σε ευρώ είναι:

0,01 ευρώ για κλίμακα τιμών μετοχών από 0,01 ευρώ - 2,99 ευρώ,

0,02 ευρώ για κλίμακα τιμών μετοχών από 3,00 ευρώ - 59,99 ευρώ,

0,05 ευρώ για κλίμακα τιμών μετοχών από 60,00 ευρώ και πάνω.

Το Χρηματιστήριο εγγυάται τη σωστή μετατροπή των τιμών των μετοχών από δραχμές της 29/12/2000 σε ευρώ της 3/1/2001.

Τι πρέπει λοιπόν να κάνει ο επενδυτής την 3^η Ιανουαρίου του 2001;

Αυτό που οφείλει κάθε επενδυτής να πράξει από αυτή την ημερομηνία και μετά αφορά μόνο στη διαβίβαση εντολών και απεικόνιση των τιμών των μετοχών. Θα πρέπει δηλαδή να συνηθίσει να σκέφτεται και να υπολογίζει τις τιμές των μετοχών σε ευρώ, όπως συνήθιζε να κάνει ως τώρα με τις τιμές σε δραχμές. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, οι τιμές των μετοχών στα διάφορα έντυπα ενημέρωσης των επενδυτών (όπως το Ημερήσιο Δελτίο Τιμών Χρηματιστηρίου) θα απεικονίζεται σε δραχμές και σε ευρώ. Αυτό θα δώσει τη δυνατότητα στους επενδυτές να συνηθίσουν με την πάροδο του χρόνου την αντιστοιχία των τιμών των μετοχών σε δραχμές και σε ευρώ.

Σε ποιο νόμισμα θα δίνονται οι εντολές;

Παρόλο που για τις πρώτες ημέρες της μεταβατικής περιόδου ακούγεται κάπως δύσκολο, εντολές θα πρέπει να δίνονται σε ευρώ, δεδομένου ότι στο ηλεκτρονικό σύστημα διαπραγμάτευσης μετοχών του Χρηματιστηρίου οι εντολές θα εισάγονται μόνο σε ευρώ από τις Χρηματιστηριακές εταιρίες.

Αν δοθούν σε δραχμές τι θα γίνει;

Όταν δίνεται εντολή σε δραχμές, η Χρηματιστηριακή εταιρία θα κάνει τη μετατροπή σε ευρώ και αφού πάρει τη σύμφωνη γνώμη του επενδυτή, θα εισάγει την εντολή του σε ευρώ στο σύστημα διαπραγμάτευσης του Χρηματιστηρίου. Συστήνεται στους επενδυτές να δίνουν εντολές σε ευρώ, με σκοπό την εξοικειώσή τους με το νέο νόμισμα, αλλά και την ταχύτερη εξυπηρέτησή τους από τη Χρηματιστηριακή εταιρία.

Ο αριθμός μετοχών θα παραμείνει ο ίδιος;

Ο αριθμός των μετοχών που έχει ο κάθε επενδυτής, δεν πρόκειται να αλλάξει, λόγω της μετάβασης σε ευρώ. Η απεικόνιση της τιμής της μετοχής σε ευρώ δεν έχει καμία απολύτως σχέση με τον αριθμό των μετοχών που υπάρχουν στο χαρτοφυλάκιο του κάθε επενδυτή. Επίσης, η αξία του χαρτοφυλακίου κάθε επενδυτή δεν πρόκειται να μεταβληθεί από τη μετάβαση σε ευρώ.

Τι θα γίνει με τον Γενικό Δείκτη τιμών του Χρηματιστηρίου;

Η μετάβαση του Χρηματιστηρίου σε ευρώ δεν θα επηρεάσει την τιμή του Γενικού Δείκτη ή κάποιου άλλου από τους δείκτες που υπολογίζονται στην ελληνική

χρηματιστηριακή αγορά (όπως FTSE/ASE-20, FTSE/ASE-40). Εξασφαλίζεται έτσι η συνέχεια στην ιστορικότητα των στοιχείων αυτών των δεικτών.

Τι θα γίνει με τις ανακοινώσεις των εισηγμένων εταιριών;

Οι ανακοινώσεις εταιρικών ενεργειών που αφορούν το επενδυτικό κοινό, καθώς και των ισολογισμών θα γίνονται σε ευρώ και δραχμές κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Μετά την 1^η Ιανουαρίου 2002, το σύνολο των ανακοινώσεων εταιρικών ενεργειών θα γίνεται μόνο σε ευρώ.

Η Διεθνής Δομή των Χρηματιστηρίων.

Το χρηματιστήριο αποτελεί θεσμό με κατεξοχήν εξωστρεφή χαρακτήρα και οικουμενικότητα. Μια πρώτη αίσθηση της οικουμενικότητας της χρηματιστηριακής αγοράς κατά Χώρες και Περιοχές του Κόσμου δίνεται στον Πίνακα. Τα στοιχεία αναφέρονται στην συνολική χρηματιστηριακή αξία των μετοχικών και των ομολογιακών τίτλων. Η κατάταξη είναι σε τρεις ευρύτερες περιοχές, την Ευρώπη, την περιοχή του Ειρηνικού και την Βόρεια Αμερική.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα, η Ευρώπη και η περιοχή του Ειρηνικού αντιπροσωπεύουν η καθεμία το 30% περίπου της παγκόσμιας χρηματιστηριακής αγοράς μετοχικών τίτλων και η Βόρεια Αμερική γύρω στο 40% αυτής. Στην περίπτωση των ομολογιακών τίτλων, υστερεί η περιοχή του Ειρηνικού που βρίσκεται στο επίπεδο 20% απέναντι στις περιοχές της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής που βρίσκονται στο επίπεδο του 40% περίπου. Φαίνεται λοιπόν καταρχήν ότι η περιοχή της Ευρώπης έχει ακόμη σχετικά ευρεία περιθώρια διεύρυνσης στο μετοχικό τομέα.

Αυτό συνηγορεί στο ότι με την έναρξη λειτουργίας της ΟΝΕ και την πλήρη εναρμόνιση της νομοθεσίας και των πολιτικών ίσως υπάρξει σχετικά ταχεία περαιτέρω επέκταση του χρηματιστηριακού θεσμού στο χώρο της, διανοίγοντας σημαντικές νέες ευκαιρίες στους Ευρωπαίους επενδυτές.

Από λειτουργική άποψη, ο διεθνής χαρακτήρας του χρηματιστηριακού θεσμού έχει την έννοια ότι οι επενδυτές έχουν δυνατότητες να διευρύνουν το χαρτοφυλάκιο τους και οι επιχειρήσεις να αντλήσουν κεφάλαια για την χρηματοδότηση των έργων των επιχειρηματικών τους σχεδίων και να επιτύχουν υψηλότερο επίπεδο αναμενόμενης χρησιμότητας και τους επιχειρηματικούς στόχους, αντίστοιχα. Με άλλα λόγια, οι επενδυτές μπορούν να διαμορφώσουν, θεωρητικά τουλάχιστον, ένα παγκόσμιο χαρτοφυλάκιο τίτλων (world portfolio). Επίσης, οι

επιχειρήσεις έχουν δυνατότητες προσφυγής στην διεθνή κεφαλαιαγορά, με έκδοση χρηματιστηριακών τίτλων. Ωστόσο, με τον διεθνή χαρακτήρα των χρηματιστηρίων

Πίν. 3. Παγκόσμια Χρηματιστηριακή Αγορά

ΠΕΡΙΟΧΗ - ΧΩΡΑ	% ΜΕΤΟΧΕΣ	% ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ
Αυστρία	0,27	0,58
Βέλγιο	0,67	2,82
Δανία	0,40	1,44
Φιλανδία	0,23	-
Γαλλία	3,81	5,95
Γερμανία	4,05	10,26
Ισλανδία	0,16	-
Ιταλία	1,16	5,93
Ολλανδία..	1,98	3,07
Νορβηγία	0,22	-
Ισπανία	1,15	1,90
Σουηδία	0,87	1,39
Ελβετία	2,89	-
Ηνωμένο Βασίλειο	10,78	5,55
ΕΥΡΩΠΗ	28,64	38,87
Αυστραλία	1,63	0,94
Χονγκ - Κονγκ	2,56	-
Ιαπωνία	24,45	17,43
Μαλαισία	1,31	-
Νέα Ζηλανδία	0,22	-
Σιγκαπούρη	0,64	-
ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ	30,81	18,37
Καναδάς	2,32	3,24
ΗΠΑ	38,23	39,52
ΒΟΡΕΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ	40,55	42,76
ΣΥΝΟΛΟ	100,00	-

Πηγή : Morgan Stanley, Capital International Perspectives, Elton Edwin J., Martin J. Gruber, 1995, σελ 263, 264.

και ειδικότερα με την σύγχρονη τεχνολογία των επικοινωνιών, υπάρχει επίσης ταχεία αναμετάδοση της χρηματιστηριακής κρίσης που μπορεί να συμβεί στο Χρηματιστήριο οποιασδήποτε Χώρας του Κόσμου.

Το πλεονέκτημα της σύγχρονης τεχνολογίας και του διεθνούς χαρακτήρα των Χρηματιστηρίων είναι συνυφασμένο με υψηλότερες αποδόσεις, αλλά και μεγαλύτερους κινδύνους που επωμίζονται οι επενδυτές. Έτσι, οι εξελίξεις σε μια μικρή σχετικά αγορά (πχ. της Μαλαισίας με μικρή συμμετοχή 1,31 % στην παγκόσμια χρηματιστηριακή αγορά) μπορεί να οδηγήσουν σε χρηματιστηριακή αρρυθμία (κρίση) ακόμη και στα μεγαλύτερα Χρηματιστήρια του Κόσμου, όπως της Νέας Υόρκης (38%), του Λονδίνου (11%), του Τόκιο (24%) και της Φραγκφούρτης (4%).

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Σε μερικές εβδομάδες προσδοκούμε ότι θα ληφθεί μια ιστορική απόφαση για τη χώρα μας: η ένταξη στην ΟΝΕ και η συμμετοχή στο κοινό νόμισμα. Και είναι πράγματι, ιστορική γιατί σηματοδοτεί όχι μόνο το ουσιαστικό άνοιγμα της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά, αλλά και το άνοιγμα μιας, μέχρι πρόσφατα, κλειστής κοινωνίας στον κόσμο.

Εισερχόμαστε σε αυτό το νέο στίβο, ύστερα από μακρά προσπάθεια που άρχισε πριν από 40 χρόνια, με τη Συμφωνία Σύνδεσης. Και είμαστε υπερήφανοι ότι ο ΣΕΒ, καθ' όλη αυτή την περίοδο, υποστήριξε αταλάντευτα – ακόμη και σε δύσκολες ώρες – την ευρωπαϊκή επιλογή, η οποία σήμερα είναι πλέον πανεθνικός στόχος.

Η πορεία όμως προς την Ευρώπη δεν ήταν ευθύγραμμη. Ήταν γεμάτη εμπόδια, οπισθοδρομήσεις και υπαναχωρήσεις, μεγάλο μέρος των οποίων οφείλεται στις οικονομικές πολιτικές που ασκήθηκαν. Κύριο χαρακτηριστικό όλων αυτών των πολιτικών ήταν η έλλειψη προσήλωσης στο ευρωπαϊκό όραμα, που τις καθιστούσε ευάλωτες σε κάθε είδους αντιδράσεις από συμφέροντα, που θεωρούσαν ότι θίγονται βραχυχρονίως έστω και από δειλές προσπάθειες μεταρρυθμίσεων.

Τα τελευταία 10 χρόνια παρατηρούνται ουσιαστικές αλλαγές στην οικονομία. Παρατηρήθηκε αναπροσανατολισμός της οικονομικής πολιτικής και τη μεγάλη προσπάθεια για τη σταθεροποίηση της οικονομίας, η οποία απέδωσε τους καρπούς της ονομαστικής σύγκλισης. Και παρατηρήσαμε επίσης την άμεση ανταπόκριση της ιδιωτικής οικονομίας και την έντονη δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων, που οδήγησε σε ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ταχύτερους από εκείνους

της υπόλοιπης Ευρώπης και σε περιορισμό της απόστασης που μας χωρίζει. Με άλλα λόγια, αν η οικονομική πολιτική εξασφάλισε την ονομαστική σύγκλιση, η ιδιωτική οικονομία προχώρησε στην πραγματική σύγκλιση.

Είναι χαρακτηριστικό ότι αρχές δεκαετίας του 90 το ελληνικό ΑΕΠ ήταν 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ σήμερα προσεγγίζει το 70%.

Αυτές οι πράγματι σημαντικές βελτιώσεις θα μπορούσαν να ήταν πολύ μεγαλύτερες, αν είχαμε προχωρήσει πιο γρήγορα στην απαλλαγή της ελληνικής οικονομίας από τα βάρη του παρελθόντος.

Εισερχόμαστε έτσι στη νέα εποχή με σειρά αντιφάσεων. Έχουμε από τη μια πλευρά ένα μεγάλο κομμάτι εύρωστης ιδιωτικής οικονομίας που αναπτύσσεται. Και από την άλλη, βραδυπορούντες, παρωχημένες πρακτικές και θεσμούς και, κυρίως, ένα κράτος που υστερεί σημαντικά από την υπόλοιπη Ευρώπη. Με άλλα λόγια, έχουμε ακόμη θυλάκους εκσυγχρονισμού σε ένα σύνολο που δεν αντιδρά με την ταχύτητα που απαιτούν οι καιροί.

Οι στόχοι:

Οι διαπιστώσεις αυτές καθορίζουν και τους στόχους μας για τα επόμενα χρόνια. Θα προχωρήσουμε με επιτυχία στην ΟΝΕ, αν προωθήσουμε τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας σε όλους τους τομείς, όπου βραδυπορούμε. Στην παιδεία, στη δημόσια διοίκηση, στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, στο θεσμικό πλαίσιο που καθορίζει τη λειτουργία των αγορών. Ριζικές μεταρρυθμίσεις σε αυτούς τους τομείς θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και άνοδο της απασχόλησης. Παράλληλα, θα ενισχυθεί η μεγάλη προσπάθεια που ήδη καταβάλλουν οι επιχειρήσεις για την αναδιάρθρωση της λειτουργίας τους και την είσοδό τους σε νέες αγορές.

Σε αυτή την νέα περίοδο, η ελληνική βιομηχανία έχει κεντρικό ρόλο να παίζει σύμφωνα με τα εξής δεδομένα:

- Μετά μακρά περίοδο κρίσης, η βιομηχανική παραγωγή βρίσκεται σε ανοδική πορεία. Την τελευταία 5ετία, η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 10%, ενώ την αμέσως προηγούμενη είχε μειωθεί κατά 8%. Εκτιμάται, δε, ότι η αύξηση μπορεί να είναι πολύ ταχύτερη στο μέλλον, καθώς μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων έχει προχωρήσει σε σημαντικές αναδιαρθρώσεις και προσαρμογές που θα αρχίσουν να αποδίδουν σύντομα.

- Οι αναδιαρθρώσεις αυτές ήταν αποτέλεσμα έντονης επενδυτικής δραστηριότητας κατά την τελευταία 10ετία. Η ταχεία ποσοτική επέκταση συνοδεύτηκε και από ποιοτική διαφοροποίηση. Ο μεγαλύτερος όγκος των επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην ελληνική βιομηχανία αφορά αναδιαρθρώσεις τόσο στην παραγωγική διαδικασία όσο και στον προσανατολισμό των επιχειρήσεων.
- Βελτιώνεται συνεχώς η χρηματοοικονομική κατάσταση και η κερδοφορία των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα μεγάλο μέρος των επενδύσεων να χρηματοδοτείται από υγιείς εσωτερικές πηγές των επιχειρήσεων και όχι από τραπεζικό δανεισμό.
- Η βιομηχανία είναι ο κύριος εξαγωγικός τομέας της ελληνικής οικονομίας και ενώ παράγει μόνο το 15% του ΑΕΠ καλύπτει το 58% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Δηλαδή, ο κύριος όγκος των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων, αυτών δηλαδή που, σε τελευταία ανάλυση, καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας, παράγεται από την ελληνική μεταποίηση.

Εκσυγχρονισμός.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η ελληνική βιομηχανία εκσυγχρονίζεται με ταχύτητα. Η πορεία αυτή της βιομηχανίας πρέπει να ερμηνευθεί ως αντίδραση ενός οργανισμού σε εξωτερικά ερεθίσματα. Στην προκειμένη περίπτωση, το ερέθισμα ήταν ο διεθνής ανταγωνισμός και η κατ' ανάγκην συμμετοχή της ελληνικής οικονομίας σε αυτόν. Και οι επιχειρήσεις αντέδρασαν, προχωρώντας στις αναγκαίες προσαρμογές. Οι προσαρμογές αυτές έγιναν σε αντίξοες μακροοικονομικές συνθήκες και παρά τα προσκόμματα που έθετε το γενικότερο περιβάλλον. Πέτυχαν, δε, οι επιχειρήσεις εκείνες που κατάφεραν να αυτονομηθούν από το κράτος, βελτιώνοντας τη χρηματοοικονομική θέση τους και μειώνοντας την εξάρτησή τους από αυτό.

Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχει ακόμη ένα σημαντικό μέρος του τομέα που δεν προχώρησε στις αναγκαίες προσαρμογές και βραδυπορεί. Το κομμάτι αυτό παραμένει μη-ανταγωνιστικό, με χαμηλό επίπεδο διοικητικού και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και με μη ικανοποιητικές επιδόσεις. Αξίζει, βέβαια, να σημειωθεί ότι μεγάλο μέρος αυτών των επιχειρήσεων συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με το δημόσιο τομέα. Πέραν όμως αυτών, υπάρχουν ακόμη σημαντικά προβλήματα που δημιουργούν προσκόμματα στη διεύρυνση της παραγωγικής δραστηριότητας, προβλήματα που πρέπει να υπερβούμε. Ενδεικτικά : το σχετικώς

υψηλό κόστος κοινωνικής ασφάλισης, το υψηλό κόστος και τις αδυναμίες στην παραγωγή και χρήση της ενέργειας, τις μεγάλες αναντιστοιχίες ανάμεσα στην προσφορά και στη ζήτηση εργασίας, που σημαίνει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα και το σύστημα κατάρτισης δεν παρέχουν επαρκή προετοιμασία για ομαλή ένταξη των εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία.

Ο εκσυγχρονισμός της βιομηχανίας πρέπει να συνεχισθεί και να ενταχθεί. Και εκσυγχρονισμός σημαίνει την προσαρμογή της σε πρότυπα οργάνωσης και παραγωγής, τα οποία επιβάλλουν οι νέες συνθήκες και υιοθετούν οι ισχυρότεροι ανταγωνιστές της. Η επιλογή αυτή επιβάλλει σημαντικά καθήκοντα σε όλους: στις επιχειρήσεις να προχωρήσουν με τόλμη και όραμα, αναλαμβάνοντας τους κινδύνους, στο κράτος να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις που θα ευνοήσουν αυτή την πορεία, στους κοινωνικούς εταίρους να συμπαραταχθούν απέναντι στον κοινό αντίπαλο, που είναι ο ανταγωνισμός.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας εγγυάται σήμερα την ανάπτυξη και των άλλων τομέων της ελληνικής οικονομίας, δεδομένου ότι οι βιομηχανικές δραστηριότητες αλλάζουν μορφή, εκσυγχρονίζονται και στηρίζουν νέες δραστηριότητες που διαχέονται στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Η βιομηχανία μπορεί να έχει ιδιαίτερα θετική επίδραση στην ανάπτυξη διεθνώς εμπορεύσιμων υπηρεσιών – όπως τράπεζες, χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις, λογισμικό κτλ.- με σημαντικό ρόλο στη νέα διεθνή πραγματικότητα. Η ανάπτυξη αυτών των υπηρεσιών θα συμβαδίσει με τον εκσυγχρονισμό και την διεύρυνση της βιομηχανικής βάσης.

Αυτά όλα, βέβαια δεν μπορούν να συμβούν σε περιβάλλον που δεν ευνοεί τέτοιες πρωτοβουλίες. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν και να επιζήσουν για πολύ θύλακοι εκσυγχρονισμού μέσα σε ένα σύνολο που καθυστερεί. Γι' αυτό, προϋπόθεση για την ανάπτυξη και της βιομηχανίας είναι να προωθηθούν οι εκσυγχρονιστικές αναδιαρθρώσεις σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Αυτό θα μας επιτρέψει και την ομαλή ενσωμάτωση στην ευρωπαϊκή οικονομία μετά την ένταξη στην ΟΝΕ.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ελληνική αγροτική οικονομία, εδώ και αρκετά χρόνια, διέρχεται σοβαρή κρίση προσαρμογής στα νέα δεδομένα του εθνικού και διεθνούς οικονομικοπολιτικού περιβάλλοντος. Τα στοιχεία της κρίσης είναι ορατά, τόσο σε

επίπεδο παραγωγής όσο και παραγωγικότητας, ενώ γίνονται περισσότερο προφανή, σε επίπεδο αγροτικών εισοδημάτων, προκαλώντας συχνές διαμαρτυρίες των αγροτών.

Η επιτυχία της σημερινής κυβέρνησης να εξασφαλίσει σημαντικούς πόρους στο πλαίσιο της Κοινοτικής Αγροτικής Πολιτικής, τόσο για τη στήριξη των εισοδημάτων των αγροτών όσο και για την ενίσχυση των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα, προφανώς, περιορίζουν την επέκταση της κρίσης και συμβάλλουν στο ξεπέρασμά της, στο μέλλον.

Ωστόσο, λόγω του γεγονότος ότι η ελληνική αγροτική οικονομία παίζει ακόμη σημαντικό ρόλο στο σύνολο της οικονομίας (9% στο ΑΕΠ και 18% στην απασχόληση) και πολύ σημαντικότερο στον αγροτικό χώρο (δηλαδή, εκτός Αττικής και Θεσσαλονίκης), η συνεχιζόμενη μείωση, ή έστω στασιμότητα της αγροτικής παραγωγής, περιορίζει τις αναπτυξιακές επιδόσεις της χώρας μας, και κυρίως δυσκολεύει την προσπάθεια ανασυγκρότησης της ελληνικής υπαίθρου. Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο στις σημερινές συνθήκες η ένταξη της ελληνικής οικονομίας στη ζώνη ευρώ θα συμβάλλει στην επίλυση των προβλημάτων, τα οποία αντιμετωπίζει η αγροτική οικονομία.

Η ανάλυση των αιτιών, που προκαλούν την κρίση στην αγροτική οικονομία, μπορεί να εντοπίσει μεταξύ των άλλων και το πρόβλημα της στασιμότητας των αγροτικών τιμών (μείωση σε πραγματικούς όρους), η οποία οφείλεται στη σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής έναντι του ευρώ. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι οι αγροτικές τιμές καθορίζονται σε ευρώ και ότι η δραχμή δεν υποτιμάται (όπως γινόταν στην δεκαετία του 80), περιορίζει το ποσοστό των δραχμικών αυξήσεων των αγροτικών τιμών στην Ελλάδα σε σχέση με το ποσοστό του πληθωρισμού. Συνεπώς, οι αγροτικές τιμές σε πολλά προϊόντα αυξάνονται λιγότερο από τον πληθωρισμό, τα τελευταία 5 – 6 χρόνια, γεγονός που συμβάλλει στη μείωση των αγροτικών εισοδημάτων. Η μείωση του πληθωρισμού στο ελάχιστο, όπως επιβάλλεται βάση των κριτηρίων του Maastricht, μετά την ένταξη της οικονομίας μας στη ζώνη ευρώ, θα ελαχιστοποιήσει μέχρις εξαφανίσεως την αρνητική διαφορά μεταξύ πληθωρισμού και αύξησης των αγροτικών τιμών προς όφελος των πραγματικών αγροτικών εισοδημάτων. Από την άλλη, η μείωση των επιτοκίων σε επίπεδα πρωτόγνωρα για τη χώρα μας, μετά την ένταξη στη ζώνη ευρώ, θα συνεισφέρει στην αύξηση των

επενδύσεων, εφόσον σήμερα ένας βασικός παράγων μείωσης των ιδιωτικών αγροτικών επενδύσεων είναι τα υψηλά επιτόκια των αγροτικών δανείων.

Ταυτόχρονα, πρέπει να αναμένεται αύξηση όγκου των ξένων επιχειρηματικών κεφαλαίων – επενδύσεις στη βιομηχανία επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα, αφ' ενός, να αυξηθεί η ζήτηση για αγροτικά προϊόντα – πρώτες ύλες, σε ότι αφορά την βιομηχανία, και, αφ' ετέρου να υπάρξουν σημαντικές εκσυγχρονιστικές επιδράσεις στην αγροτική παραγωγή από τη σύνδεσή της με την βιομηχανία τροφίμων (κάθετη ολοκλήρωση). Οι θετικές αυτές επιδράσεις στην αγροτικής μας οικονομία, λόγω της ένταξης στη ζώνη ευρώ, δεν αρκούν για να ξεπεραστεί η σημερινή κρίση. Χρειάζεται μια σειρά παρεμβάσεις και μέτρα αγροτικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο, που θα συμπληρώνουν το ευνοϊκό μακροοικονομικό κλίμα, που δημιουργεί η ΟΝΕ, και την εξασφαλισμένη εισροή κοινοτικών πόρων, τουλάχιστον μέχρι το 2006.

Τέτοια μέτρα πολιτικής έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται, όπως είναι τα κίνητρα για τους νέους αγρότες, ώστε να ενθαρρυνθεί η είσοδος νέων εκπαιδευμένων ανθρώπων στο αγροτικό επάγγελμα όπως είναι ο νέος νόμος για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος για τις διεπαγγελματικές οργανώσεις, η έναρξη λειτουργίας δύο σημαντικών οργανισμών για την εκπαίδευση – κατάρτιση των αγροτών, καθώς και για την πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων, η προσπάθεια πλήρους αναδιοργάνωσης της αγροτικής έρευνας, ώστε να είναι περισσότερο αποτελεσματική και να συνδέεται με τις ανάγκες παραγωγής αγροτικών προϊόντων και τροφίμων κ.ά. Πρέπει λοιπόν να συνεχισθεί η εντεινόμενη προσπάθεια, που έχει στόχο τον μετασχηματισμό της ελληνικής γεωργίας, ώστε να στραφεί στην παραγωγή ποιοτικών και επώνυμων προϊόντων, σε μικρή κλίμακα, αντί της επιμονής σε προϊόντα μαζικής παραγωγής χωρίς την δυνατότητα να ανταγωνισθούν τα ομοειδή προϊόντα, που ολοένα περισσότερο εισάγονται ελεύθερα από χώρες που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι της χώρας μας. Σε αυτή την περίπτωση, οι κοινοτικές ενισχύσεις στις επενδύσεις για τον διαρθρωτικό εκσυγχρονισμό της γεωργίας και την αγροτική σύμπτυξη, συνδυασμένες με το θετικό μακροοικονομικό περιβάλλον που δημιουργεί η ένταξη της οικονομίας μας στην ΟΝΕ, μπορεί να οδηγήσουν σε ξεπέραςμα της σημερινής κρίσης της αγροτικής οικονομίας, πράγμα που θα συμβάλλει και στην ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου.

ΕΜΠΟΡΙΟ

Ευρεία συζήτηση διεξάγεται τελευταίως για την μετά ΟΝΕ εποχή και τα προβλήματα που θα κληθούν να αντιμετωπίσουν, κυρίως, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Γίνεται λόγος για ένταση του ανταγωνισμού και αύξηση της ανεργίας, όπως επίσης και για ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων στην οικονομική μας πολιτική, με στόχο βέβαια την επιβίωση και ανάπτυξη σε μια ατελευθερωμένη και ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Και είναι λογικό να υπάρχουν ανησυχίες, μια και η χώρα μας δεν ακολούθησε έγκαιρα την πρέπουσα πολιτική εν όψει της μεταβιομηχανικής εποχής και της παγκοσμιοποίησης. Εξάιρεση, ίσως, αποτέλεσε ένα μέρος του ελληνικού εμπορίου, που από τα μέσα της δεκαετίας του '80, στηριζόμενο στους φυσικούς φορείς του, επιχείρησε «άνοιγμα» στις προκλήσεις των καιρών. Δημιούργησε τη σύγχρονη εμπορική επιχείρηση λιανικής, εγκαταλείποντας παραδοσιακές δομές και λαθεμένες, μέχρι τότε, νοοτροπίες και πρακτικές. Η επιχείρηση αυτή, υπό την πίεση του ανταγωνισμού, ελληνικού και ξένου, πήρε εκρηκτικές διαστάσεις, στους κλάδους των τροφίμων και διαρκών καταναλωτικών προϊόντων και άνοιξε νέους ορίζοντες δράσεως, βασισμένη στην υψηλή κεφαλαιακή της μορφή, στη μεγάλη επιφάνεια, αλλά και στο νέο τρόπο εξυπηρέτησης της ζήτησης, που ήταν συνάρτηση της οργάνωσης, αλλά και σύνδεσής της με τη διεθνοποιημένη πλέον αγορά. Το πρότυπο της αλυσίδας καταστημάτων τροφίμων (σουπερμάρκετ - υπεραγορές) και των πολυκαταστημάτων, ή εξειδικευμένων αλυσίδων, υποκατέστησε στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων το παραδοσιακό εμπόριο, απέκτησε την εμπιστοσύνη του καταναλωτικού κοινού, στήριξε την ανάπτυξη, πολλαπλασίασε τις θέσεις εργασίας και αποτελεί πλέον τον πρωταγωνιστή των εξελίξεων, σε εθνικό, αλλά και ευρωπαϊκό, επίπεδο. Εκμεταλλευόμενο στο μάξιμουμ τις δυνατότητες που προσφέρει η τεχνολογία και γενικότερα η κοινωνία της πληροφορικής, μετεξελίσσεται διαρκώς, ατενίζοντας το μέλλον με αισιοδοξία για μεγιστοποίηση της προσφοράς του. Δεν φοβάται τον ανταγωνισμό. Ιδιαίτερα τον ανταγωνισμό για τον οποίο γίνεται λόγος, η σύγχρονη εμπορική επιχείρηση λιανικής δεν τον θεωρεί απειλή, αλλά αναπτυξιακό εργαλείο. Στρατηγικές, που αρνούνται την πραγματικότητα αυτή και προσπαθούν να αποφύγουν τις όποιες ανταποκρίσεις τους, είναι καταδικασμένες.

Και οι στρατηγικές αυτές, ασφαλώς, δεν αναφέρονται μόνο στο εμπόριο και στην άσκηση του «επιχειρείν», αλλά και στην πολιτεία, όπως αυτή εκφράζεται εκάστοτε από την κυβερνητική πολιτική και τη λειτουργία του κράτους.

Στρατηγικές, που έγκαιρα αντιλαμβάνονται, αφομοιώνουν και υλοποιούν, με βάση πάντοτε το διαμορφούμενο παγκόσμιο σύστημα, είναι και οι μόνες που μπορούν να οδηγήσουν τη χώρα μας στον 21^ο αιώνα και τη νέα χιλιετία.

Οι νέες τεχνολογίες δεν ευνοούν πλέον μόνο τις μεγάλες (σύγχρονες) επιχειρήσεις. Ευνοούν και τις επιχειρήσεις μικρότερης κλίμακας, που αποτελούν και τη μεγάλη πλειονότητα του ελληνικού παραγωγικού δυναμικού. Εν τούτοις, η εγκαθίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και η εισαγωγή του ευρώ θα διευρύνουν περαιτέρω τις δυνατότητες που προσφέρει η εσωτερική αγορά και θα ενισχύσουν την ανταγωνιστική θέση των επιχειρήσεων.

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Οι μεταφορές στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν περίπου το 7% του ΑΕΠ και της απασχόλησης στη χώρα. Το αντίστοιχο ποσοστό είναι περίπου 6,5% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε. Βασικό λόγο για τη διαφορά αυτή αποτελεί η γεωγραφική θέση της χώρας – συγκριτικά μεγαλύτερη εξάρτηση των εισαγωγών / εξαγωγών από τις μεταφορές σε σχέση με άλλες χώρες -, ο νησιώτικος χαρακτήρας και ο τουρισμός, με συγκέντρωση τα νησιά του Αιγαίου, καθώς και η μεγάλη σημασία της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας, διεθνώς.

Στις επιβατικές μεταφορές, τη μερίδα του λέοντος κατέχουν οι οδικές μεταφορές, με ποσοστό μεγαλύτερο από 80%, ενώ στις εμπορευματικές μεταφορές, οι θαλάσσιες, με ποσοστό πάνω από 93%. Ο ρόλος του σιδηροδρόμου κατά τα τελευταία 20 χρόνια έχει περιορισθεί σε επίπεδα μικρότερα από τους αντίστοιχους μέσους όρους στην Ε.Ε, παρόλο που και εκεί ο ρόλος του περιορίστηκε σημαντικά.

Ο κλάδος των μεταφορών χαρακτηρίζεται από πολυδιάσπαση στην διαδικασία σχεδιασμού και οργάνωσης της υποδομής και της λειτουργίας των μέσων, με αποτέλεσμα χαμηλή αποτελεσματικότητα, περιορισμένη αποδοτικότητα και υστερήσεις στην ανταγωνιστικότητα ως προς άλλες χώρες. Έτσι, δεν είναι περίεργο που οι προσφερόμενες υπηρεσίες έχουν μέτρια ποιότητα στο εσωτερικό της χώρας, ενώ, παράλληλα, δεν έχει επιτευχθεί ακόμη ο ρόλος της Ελλάδας ως

κόμβου για τις μεταφορές στην Ανατολική Μεσόγειο και στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και ως πύλης για την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Με εξαίρεση τις σιδηροδρομικές και αεροπορικές μεταφορές, όπου λειτουργούσαν φυσικά μονοπώλια μέχρι πρόσφατα, ο κλάδος ήταν πολυδιασπασμένος με πολλούς και μικρούς λειτουργούς. Ήδη, η εφαρμογή και στην Ελλάδα των διαδικασιών και οδηγιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προκαλεί δύο μεγάλες και αντίρροπες αλλαγές: πρώτον, παρατηρούνται μεταβολές του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εταιρειών με συγχωνεύσεις και συνενώσεις – κυρίως στις θαλάσσιες μεταφορές – , που οδηγούν στην αύξηση του μεγέθους τους και, δεύτερον, αποσυντίθενται τα φυσικά μονοπώλια και δημιουργούνται νέες εταιρείες, στις αεροπορικές κυρίως μεταφορές.

Δεν αποκλείεται, επίσης, να δούμε και νέους λειτουργούς – ιδιώτες Έλληνες ή ξένους, ή άλλους δημόσιους φορείς – να ενεργοποιούνται στις σιδηροδρομικές μεταφορές.

Η υποδομή

Οι μεταφορικές υποδομές στην Ελλάδα εμφανίζουν σοβαρή υστέρηση στην ανάπτυξη τους και στο επίπεδο ποιότητας υπηρεσιών που προσφέρουν. Μπορεί η χώρα μας να έχει το μεγαλύτερο αριθμό λιμανιών και αεροδρομίων στην Ε.Ε, όμως οι δυνατότητες τους είναι περιορισμένες και αξιολογείται ότι έχουν αποτελέσει τροχοπέδη στη διεθνή ανάδειξη του ρόλου της χώρας στη ΝΑ Ευρώπη. Έτσι, τα περισσότερα λιμάνια είναι ακατάλληλα για το μέγεθος ή το είδος των πλοίων (καταμαράν) που εξυπηρετούν σήμερα, ενώ τα αεροδρόμια είναι μικρά για να ανταποκριθούν στις ανάγκες. Σε αντίθεση με τις αναπτυγμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στην Ελλάδα η ανάπτυξη της υποδομής έπεται αντί να προηγείται της ζήτησης για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές.

Αντίστοιχα προβλήματα εμφανίζονται στους οδικούς άξονες και στις σιδηροδρομικές γραμμές της χώρας. Δεν είναι τυχαίο ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην πρώτη θέση διεθνώς ως προς τον αριθμό και τις επιπτώσεις των οδικών τροχαίων ατυχημάτων.

Αντίστοιχα, η καθυστέρηση ανάπτυξης των σιδηροδρομικών γραμμών – μέχρι προσφάτως ακόμη βρίσκονταν στα επίπεδα της ανάπτυξης που παρουσίαζαν πριν από 100 χρόνια – στέρησε από τους Έλληνες την ύπαρξη και λειτουργία ενός μεταφορικού μέσου αξιόπιστου ενεργειακά και περιβαλλοντικά φιλικού, το οποίο

προσφέρει εναλλακτικές υπηρεσίες ως προς τις οδικές μεταφορές. Έτσι, φυσιολογικά, ενώ στην Ελλάδα έχουμε ακόμη χαμηλό δείκτη ιδιοκτησίας Ι.Χ. αυτοκινήτων, ο ρόλος των σιδηροδρόμων στις χερσαίες μεταφορές είναι πολύ περιορισμένος.

Από το 1985 και μετά, με τους πόρους που εξασφαλίστηκαν στην Ελλάδα για την ανάπτυξη των μεταφορικών υποδομών από το Ά Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) και από το Ταμείο Συνοχής (Τ.Σ.) – πόροι οι οποίοι θα συνεχιστούν μέχρι το 2006 με το Γ ΚΠΣ όλες οι υποδομές βελτιώνονται και σχεδόν ξαναδημιουργούνται, εξασφαλίζοντας καινούργιες προοπτικές για την ανάπτυξη της αγοράς και το διεθνή ρόλο της. Πράγματι, τα έργα πρώτης προτεραιότητας που χρηματοδοτούνται και ήδη κατασκευάζονται, ανήκουν στα ευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και συμβάλλουν αποφασιστικά στην κατεύθυνση αυτή.

Ακόμη όμως αυτοί οι πόροι – που συμπληρώνονται σε ποσοστό περίπου 40% από εθνικούς πόρους – δεν θα είναι επαρκείς ώστε το 2006 η Ελλάδα να έχει αναπτύξει τις μεταφορικές υποδομές σε ικανοποιητικό επίπεδο, και υπάρχει ένα διαλειτουργικό (interoperable) σύστημα μεταφορών

Ταυτόχρονα, όμως, αναγνωρίζεται ο αυξημένος ρόλος των μέσων μεταφορών που ευνοούν την προστασία του περιβάλλοντος και συμβάλλουν στην αποτελεσματική χρήση των ενεργειακών αποθεμάτων της Υδρογείου, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στην αύξηση της ασφάλειας των μεταφορών και στην αειφόρο ανάπτυξη και κινητικότητα. Οι σιδηροδρομικές και οι θαλάσσιες μεταφορές είναι οι πλέον κατάλληλες για την επίτευξη των στόχων αυτών.

Η λειτουργία.

Η λειτουργία των μέσων μεταφορών εμφανίζει ακόμη σημαντικά προβλήματα στην Ελλάδα. Εκτός από το κατά κανόνα πεπαλαιωμένο τροχαίο υλικό για όλες τις κατηγορίες ιδικών μέσων, τα παλαιά βαγόνια του ΟΣΕ, τον υπερήλικο στόλο της Ο.Α. και τα «γερασμένα» πλοία για επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές (με εξαίρεση τα πλοία νέας τεχνολογίας και υψηλών ταχυτήτων), η λειτουργία των μέσων χαρακτηρίζεται από δρομολόγια με συχνές καθυστερήσεις, από έλλειψη συντονισμού, από μέτρια ποιότητα προσφερομένων υπηρεσιών και από χαμηλές ταχύτητες στην κίνηση των μέσων – λόγω συμφόρησης ή κακής κατάστασης των υποδομών – ή στις υποστηρικτικές λειτουργίες των υποδομών (π.χ. συλλογή διοδίων στις εθνικές οδούς, εξυπηρέτηση επιβατών και αποσκευών

στα αεροδρόμια, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς. Η ανάπτυξη όμως των νέων υποδομών συμβάλλει στη βελτιωμένη λειτουργία των μέσων και ενθαρρύνει την αντικατάσταση του στόλου (π.χ. νέα λεωφορεία και τρόλεϊ, νέες μηχανές ΟΣΕ και συρμοί IC, το μετρό της Αθήνας, τα νέα αεροσκάφη της Ολυμπιακής Αεροπορίας και Αεροπλοίας κ.τ.λ).

Ο ανθρώπινος παράγων συνεχίζει και σήμερα να αποτελεί στην Ελλάδα την κρίσιμότερη παράμετρο λειτουργίας και συντήρησης των μέσων, όταν διεθνώς προτεραιότητα αποκτούν ολοένα και περισσότερο τα μηχανικά μέσα και οι νέες τεχνολογίες. Ακόμη όμως και ο ανθρώπινος παράγων μοιάζει να έχει στερηθεί επί πολλά χρόνια την εκπαίδευση και προσαρμογή σε νέα μέσα και σε νέες μεθόδους παραγωγής υπηρεσιών μεταφορών. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι βασικό κριτήριο για την επιλογή του μέσου μεταφοράς αποτελεί η εξασφάλιση ποιοτικών υπηρεσιών έναντι λογικού αντιτίμου και συνολικού χρόνου μεταφοράς.

Στον ανταγωνισμό με τα ιδιωτικά μέσα μεταφορών, τα παραπάνω κριτήρια υπολογίζονται για μεταφορές από πόρτα – σε – πόρτα. Για το λόγο αυτό, βασική προϋπόθεση αποτελεί η διαλειτουργικότητα των μέσων και ο σωστός τρόπος συνδυασμού τους. Επιπλέον σε αστικές περιοχές αναζητείται η κατάλληλη διαχείριση και υποβοήθηση της κινητικότητας των πολιτών (mobility management) με πληροφορίες για τους βέλτιστους τρόπους μετακίνησης. Στο εξωτερικό, έχοντας εξαντλήσει σε σημαντικό ποσοστό το θέμα του σχεδιασμού και της οργάνωσης της λειτουργίας των μεταφορικών μέσων, δίδεται από τα τέλη της δεκαετίας του '80 μεγάλη ώθηση στην αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.

Οι νέες τεχνολογίες απαιτούν, βέβαια, επαρκή τηλεπικοινωνιακή υποδομή, η οποία στην Ελλάδα είτε ήταν ανεπαρκής είτε δεν ήταν κατάλληλη μέχρι προσφάτως. Στο θέμα αυτό η πολιτεία είναι υποχρεωμένη χωρίς άλλες καθυστερήσεις να εξασφαλίσει τη σχετική υποδομή η ίδια, ή να θέσει τους κατάλληλους κανόνες και τις προϋποθέσεις από τις οποίες οι ιδιώτες ή οι άλλοι ενδιαφερόμενοι θα δημιουργήσουν την κατάλληλη υποδομή, πάνω στην οποία θα «τρέξουν» οι σχετικές εφαρμογές.

Για όλα τα παραπάνω, άλλη μία προϋπόθεση αποτελεί η συνεχής έρευνα και αναζήτηση των βέλτιστων λύσεων. Δεν δίδεται τυχαία προτεραιότητα από την Ε.Ε στη χρηματοδότηση – από 50% έως 100% - της Έρευνας και της Τεχνολογίας σε θέματα λειτουργίας των μεταφορών και στην εφαρμογή των νέων τεχνολογιών σε αυτές.

Δυστυχώς, στην Ελλάδα, οι σχετικές χρηματοδοτήσεις της ΓΓΕΤ θεωρούνται ανεπαρκείς, ενώ ταυτόχρονα δεν υποστηρίζεται μια εθνική στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας (Ε & Τ) στις μεταφορές, η οποία σε συνδυασμό με τα κοινοτικά κονδύλια για την Ε & Τ να μεγιστοποιεί το όφελος της χώρας, ευνοώντας, μεταξύ των άλλων, και τον τομέα μεταφορών.

Το οργανωτικό πλαίσιο.

Η αποδοτικότητα της υποδομής μεταφορών και η αποτελεσματικότητα της λειτουργίας των μέσων εξαρτάται ιδιαίτερα από το οργανωτικό πλαίσιο που εφαρμόζεται και το οποίο κατ' εξοχήν ανταποκρίνεται στο εθνικό νομικό πλαίσιο και το Κοινοτικό Δίκαιο όπως εκφράζεται από Κοινοτικές Οδηγίες και Κανονισμούς, που πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις χώρες – μέλη.

Το ελληνικό νομικό πλαίσιο έχει καθυστερήσει αρκετά να προσαρμοσθεί στο αντίστοιχο κοινοτικό. Οι μεγάλες μεταβολές, όμως, που επιφέρει η εφαρμογή του τελευταίου είναι ήδη ορατές και στη χώρα μας. Για παράδειγμα, η απελευθέρωση των αεροπορικών μεταφορών προκάλεσε την ίδρυση και λειτουργία πολλών ιδιωτικών αεροπορικών εταιρειών που ανταγωνίζονται την Ο.Α., η επερχόμενη απελευθέρωση, το 2004, των ακτοπλοϊκών μεταφορών δημιουργεί τις πολύ εντυπωσιακές εξελίξεις στην επιβατηγό ναυτιλία, διαχωρίστηκε η υποδομή από τη λειτουργία των σιδηροδρόμων και επιτρέπεται η πρόσβαση τρίτων λειτουργιών στη σιδηροδρομική υποδομή, απαγο-ρεύεται κάθε επιδότηση των μεταφορών εκτός από τις υπηρεσίες δημοσίου συμφέροντος (public service obligations). Σημειώνεται πάντως ότι ακόμη δεν έχει απελευθερωθεί ο τομέας των οδικών εμπορευματικών μεταφορών στην Ελλάδα.

Οι διάφοροι δημόσιοι οργανισμοί μεταφορών, όπως ο ΟΣΕ, η Ο.Α., ο ΟΑΣΑ, ο ΗΛΙΑΠ, ο ΗΣΑΠ, το ΤΕΟ, αναδιοργανώνονται, διοικητικά και θεσμικά. Εγκαταστάθηκαν καινούργιες διοικήσεις, που κατά τα πρότυπα των ιδιωτικών εταιρειών συντάσσουν Στρατηγικά και Επιχειρηματικά Σχέδια (Business Plans). Οι οργανισμοί καθίστα-νται περισσότερο ανεξάρτητοι από τα υπουργεία που τους επιβλέ-πουν, ενώ παράλληλα επιδιώκεται η οικονομική εξυγίανση και αυτοδυναμία τους. Τα σχετικά αποτελέσματα, όμως, δεν είναι ακόμη ικανοποιητικά, μια και οι οργανισμοί αυτοί συνεχίζουν να εξαρτώνται από το κράτος ως προς τις επενδύσεις που θα κάνουν, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και χώρους εξασφάλισης απασχόλησης για μεγάλο αριθμό εργαζομένων. Το γεγονός

αυτό φέρνει στο προσκήνιο και το ρόλο των συνδικάτων, που παραμένει ακόμη ισχυρός και δυναμικός, συχνά αντιστρατευόμενος τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των οργανισμών αυτών.

Ταυτόχρονα, όμως, με τις χρόνιες διοικητικές και λειτουργικές δυσλειτουργίες των οργανισμών αυτών, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους αντίστοιχους χώρους εκμεταλλεύονται τα πλεονεκτήματα της παγκοσμιοποιημένης πλέον αγοράς μεταφορών. Οι συγχωνεύσεις και ενώσεις εταιρειών δημιουργούν μεγάλα και ανταγωνιστικά σχήματα που, αξιοποιώντας τις οικονομίες κλίμακος και τα πλεονεκτήματα του γεωγραφικού χώρου, μπορούν να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις εταιρείες του εξωτερικού, οι οποίες επιθυμούν να εισχωρήσουν και στην ελληνική αγορά.

Η ιδιωτικοποίηση των δημοσίων αυτών οργανισμών θα συμβάλλει στην περαιτέρω άρση των αγκυλώσεων και του αθέμιτου ανταγωνισμού που δημιουργούν, σε μία συνεχώς απελευθερούμενη αγορά. Άλλωστε, μόνο με τη δημιουργία μεγάλων σχημάτων ή με τη συμμετοχή και / ή συνεργασία με *mega carriers* είναι δυνατό να επιβιώσουν οι ελληνικές εταιρείες μεταφορών στο νέο περιβάλλον μεταφορών της Ε.Ε. Στην κατεύθυνση αυτή, όμως, δεν πρέπει να λησμονείται και η επαρκής κατάρτιση – εκπαίδευση των στελεχών τους σε νέες μεθόδους και πρακτικές που αφορούν τη λειτουργία των μεταφορών σε συνθήκες ελεύθερης και ανταγωνιστικής αγοράς, χωρίς να τους προσφέρεται καμία ουσιαστική προστασία.

Οι μεταφορές αποτελούν έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της οικονομίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ε.Ε. Οι νέες συνθήκες λειτουργίας τους, σε ένα παγκοσμιοποιημένο και απελευθερωμένο περιβάλλον, δημιουργούν νέες προοπτικές ανάπτυξης, καθώς επίσης και σοβαρούς κινδύνους για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο. Ειδικότερα όμως στη χώρα μας, η πρόκληση που συνιστούν οι παραπάνω συνθήκες είναι μεγάλη, καθώς επηρεάζουν δραματικά την ανάπτυξη των υποδομών και τον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων μεταφορών.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, που μπορεί να θεωρείται πλέον βέβαιη, συμπίπτει με σημαντικές αλλαγές στην οικονομία γενικά, και στον τουρισμό, ειδικότερα. Τα τελευταία χρόνια, οι αφίξεις ξένων τουριστών παρουσιάζουν σταθερές

αυξητικές τάσεις, τόσο από ποσοτικής όσο και από οικονομικής αποδοτικότητας. Νέα χρονιά – ρεκόρ θα είναι το 2000 (με 13.750.000 αφίξεις), ενώ η συμβολή του τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ φτάνει το 18,3% του συνόλου της οικονομίας με το μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2,7% ετησίως).

Η προσφορά βελτιώνεται αισθητά σε εγκαταστάσεις φιλοξενίας, αλλά και σε επαγγελματικά προσφερόμενες υπηρεσίες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχουμε πλήρως απαλλαγεί από την προχειρότητα και τις κακές συνήθειες του παρελθόντος. Ασφαλώς, ο τουρισμός μας έχει εισέλθει σε στάδιο ωρίμανσης. Το τουριστικό marketing περνάει, σταδιακά, αλλά σίγουρα, από supply push σε demand driven.

Οι ευνοϊκοί δείκτες της οικονομίας (υψηλός ρυθμός ανάπτυξης, χαμηλός πληθωρισμός), που επιτρέπουν το «κλείδωμα» της ισοτιμίας της δραχμής, οδηγούν σε περίοδο σταθερότητας, που, για τον τουρισμό, είναι βασικός όρος ομαλής λειτουργίας.

Τα χαμηλά επιτόκια (4% - 5%), υπό το καθεστώς του ευρώ, θα ενθαρρύνουν ιδιωτικές επενδυτικές πρωτοβουλίες για ποιοτική αναβάθμιση, ενώ η σταθερή ισοτιμία μας απαλλάσσει από την εκμετάλλευση της προαγοράς δραχμών από τους Tour Operators, που, σχεδόν πάντοτε, εκαρπύονται την προκύπτουσα σημαντική διαφορά.

Για να αξιοποιηθούν όμως οι νέες ευκαιρίες, πρέπει να συνεχισθεί και εντατικοποιηθεί η προσπάθεια ανάταξης των διαρθρωτικών προβλημάτων του ελληνικού τουρισμού και της σταδιακής απεξάρτησης από το μαζικό μοντέλο παραθεριστικού τουρισμού, στο οποίο δεν είμαστε πλέον ανταγωνιστικοί, λόγω υψηλού κόστους παραγωγής σε σχέση με τους νέους προορισμούς στην περιοχή μας.

Διαρθρωτικά προβλήματα

Από τα πολλά διαρθρωτικά προβλήματα, δύο είναι τα πλέον σημαντικά:

1. Η εποχικότητα. Το 95,6% των τουριστικών αφίξεων παρατηρούνται κατά την επτάμηνη τουριστική περίοδο και, ακόμη χειρότερα, το 70,2%, κατά το τετράμηνο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου. Στο χειμερινό πεντάμηνο Νοεμβρίου – Μαρτίου, δεχόμεθα μόνο το 4,4% των επισκεπτών μας. Ως αποτέλεσμα, δεν αποσβένονται ομαλά μεγάλες επενδύσεις και χιλιάδες εκπαιδευόμενοι εργαζόμενοι οδηγούνται στο ταμείο ανεργίας, πολλοί από τους οποίους εξέρχονται του επαγγέλματος.

2. Η μεγάλη χρονοαπόσταση της Ελλάδας από τις χώρες προέλευσης τουριστών μας εξαρτάται απολύτως από αεροπορικά μέσα μεταφοράς, με αποτέλεσμα τέσσερις στους πέντε τουρίστες να αφικνούνται αεροπορικώς. Αυτό, μάλιστα, σε συνδυασμό με την έλλειψη υγιούς εθνικού αερομεταφορέα, μας οδηγεί στις ναυλωμένες πτήσεις με tour operators, οι οποίοι διακινούν τρεις στους τέσσερις αεροπορικούς επιβάτες.

Με δεδομένη τη μεγάλη διασπορά των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων σε χιλιάδες Έλληνες μικρούς (ούτε καν μικρομεσαίους) επιχειρηματίες και την υπερσυγκέντρωση της διακινητικής δραστηριότητας σε ελάχιστους ξένους tour operators, που, κατά τεκμήριο ασχολούνται με μαζικό τουρισμό, προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι η μεν προσφορά τελεί υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, η Δε ζήτηση υπό συνθήκες ολιγοψωνίου. Η απάντηση: Σταδιακή αλλά σχετικά σύντομη, μετάβαση από τον μαζικό παραθεριστικό και επομένως εποχικό τουρισμό, στον θεματικό τουρισμό, σε μια εμπλουτισμένη ποιοτική προσφορά που ικανοποιεί ποικίλα ενδιαφέροντα και, κατά το δυνατόν, δώδεκα μήνες το χρόνο. Για να επιτευχθεί ο στόχος του θεματικού τουρισμού, απαιτούνται:

- Υψηλής ποιότητας ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις ΑΑ και Α κατηγορίας (μόνο το 30% της προσφοράς μας ανήκουν τώρα σε αυτές).
- Συμπληρωματική τουριστική υποδομή (γήπεδα γκόλφ, συνεδριακά και εκθεσιακά κέντρα, μαρίνες, αγκυροβόλια, κτλ.) και
- Άρτια γενική υποδομή (αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, λιμάνια, μετρό, κτλ. ήδη εκτελούμενα)
- Η προστασία και η ανάδειξη του περιβάλλοντος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και της σύγχρονης πολιτιστικής παραγωγής μας, καθώς και η προσφορά τους, ως τουριστικών πόρων.
- Τουριστική παιδεία και συνείδηση για ολόκληρη την ελληνική κοινωνία, και εκπαίδευση – κατάρτιση για όσους ασχολούνται επαγγελματικά με τον τουρισμό.

Καθώς ακολουθούμε την επιθυμητή και απαραίτητη πορεία προς τον εναλλακτικό τουρισμό, ας μην ξεχνάμε πως η κύρια προσφορά μας είναι και θα είναι στο ορατό μέλλον, ο ήλιος, η θάλασσα με τα νησιώτικα συμπλέγματα και ο πολιτισμός. Όχι απλώς ο μνημειακός πολιτισμός. Στόχος μας είναι να εμπλουτίσουμε τη σύνθεση της τουριστικής μας προσφοράς, συμπληρώνοντάς την με ποιοτικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού, αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που

προσφέρει η ελληνική ενδοχώρα, η γαστρονομική παράδοση, ο ελληνικός τρόπος ζωής. Η πλήρης αξιοποίηση της νέας ψηφιακής τεχνολογίας με το Διαδίκτυο και τις δυνατότητες που προσφέρει στη δημιουργία κόμβων πληροφόρησης (web sites) και συναλλαγές On line, θα μας βοηθήσει να ανεξαρτηθούμε, μερικώς έστω, από τους μεγάλους tour operators, γιατί καθιστά δυνατή την απευθείας επαφή με το μικρό τουριστικό γραφείο και του πελάτη – τουρίστα.

ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Η όποια αναφορά στις προοπτικές της ελληνικής αγοράς τηλεπικοινωνιών, στο πλαίσιο της ΟΝΕ, πρέπει να βασίζεται στη μελέτη της αγοράς σήμερα, στις παραμέτρους που επηρεάζουν την ανάπτυξή της, στη μελέτη των τάξεων εξέλιξης αυτών των παραμέτρων, και να συμπεραίνει τις προοπτικές με την αναγκαία δυνατή τεκμηρίωση.

Το 1998, το μέγεθος της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς έφθανε το 1,65 τρισ. δρχ. με ρυθμό ανάπτυξης άνω του 30%, ενώ το 1999 τα παραπάνω νούμερα προσέγγισαν τα 2,1 τρισ. δρχ. και 28% αντίστοιχα. Οι κύριοι τομείς αυτής της αγοράς είναι οι υπηρεσίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, οι υπηρεσίες Internet, τα κυκλώματα μετάδοσης δεδομένων και ο τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός. Η απασχόληση στον τομέα ανέρχεται σε περίπου 35.000 εργαζομένους.

Οι κύριοι παράγοντες που προσδιορίζουν την ανάπτυξη αυτής της αγοράς είναι:

- Η πορεία της οικονομίας μας.
- Οι τεχνολογικές εξελίξεις.
- Το ρυθμιστικό πλαίσιο.
- Το ανθρώπινο δυναμικό.

Η οικονομία

Η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ εξασφαλίζει την πολιτική και μακροοικονομική ευστάθεια για την αύξηση των επενδύσεων και την ανάπτυξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Κάθε οικονομική δραστηριότητα δεν οροθετείται πλέον από τα εθνικά σύνορα, αλλά τουλάχιστον από το χώρο που συγκροτούν οι χώρες της ΟΝΕ. Βασικοί παράγοντες του οικονομικού ανταγωνισμού είναι πλέον η γνώση και η τεχνολογία, η αξιοποίηση των οποίων απαιτεί και προϋποθέτει μια

δικτυωμένη επιχείρηση, με νέα οργάνωση και νέες επιχειρηματικές πρακτικές, που βασίζονται με τη σειρά τους στις τηλεπικοινωνίες και την πληροφορική. Η νέα οικονομία είναι ψηφιακή και αυτό καθιστά τις τηλεπικοινωνίες θεμελιώδη παράγοντα της νέας οικονομίας. Στη νέα αυτή οικονομία, τα περιουσιακά στοιχεία μπορεί να είναι και άυλα, δεν υπάρχουν οικονομικά σύνορα, αλλάζει ο ρόλος και οι δυνατότητες των χωρών της περιφέρειας, δημιουργούνται νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Η αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών απαιτεί εθνική εξωστρέφεια, καλή παιδεία, νέες αντιλήψεις.

Η τεχνολογία

Αν οι τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων ετών υπήρξαν εντυπωσιακές, εκείνες των επομένων ετών προβλέπονται συναρπαστικές. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των εξελίξεων θα αποτελέσει η σύγκλιση των τηλεπικοινωνιών, της πληροφορικής και των οπτικοακουστικών μέσων. Αποτέλεσμα αυτής της σύγκλισης θα είναι οι νέες υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας.

Στο επίπεδο του χρήστη, η σύγκλιση εκφράζεται με την ενοποίηση καταναλωτικών συσκευών, όπως το τηλέφωνο, η τηλεόραση και ο προσωπικός υπολογιστής. Στο επίπεδο του δικτύου, η σύγκλιση εκφράζει την ικανότητα ενός δικτύου να προσφέρει υπηρεσίες που παραδοσιακά προσφέρονταν από άλλα δίκτυα. Έτσι, μέσω του τηλεοπτικού δικτύου, μεταφέρονται υπηρεσίες Internet, ενώ τα επικοινωνιακά δίκτυα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μεταφορά video. Βέβαια, η σύγκλιση ξεπερνά το πεδίο της τεχνολογίας. Ο όρος «σύγκλιση» χρησιμοποιείται ήδη για να περιγράψει τη γενικότερη αλυσιδωτή σειρά των σαρωτικών μετασχηματισμών που προκαλούνται στη βιομηχανία, στις αγορές, στις υπηρεσίες, αλλά και στα μέτρα πολιτικής και στην κανονιστική ρύθμιση.

Το φαινόμενο της σύγκλισης αφορά την τεχνολογία με τις δικτυακές πλατφόρμες και τον τερματικό εξοπλισμό, την προσαρμογή και σύγκλιση των βιομηχανιών των τριών τομέων, τις αγορές και υπηρεσίες, και τέλος τα μέτρα πολιτικής και τις κανονιστικές ρυθμίσεις.

Σε όλους αυτούς τους τομείς, οι αλλαγές είναι εκρηκτικές. Παρατηρούμε μετασχηματισμό της αγοράς, μεγάλες συγχωνεύσεις και συμμαχίες, νέους τομείς υπηρεσιών.

Στον τομέα των οπτικοακουστικών μέσων, οι υπηρεσίες ψηφιακής τηλεόρασης και της ψηφιακής εκπομπής ήχου μετασχηματίζουν ριζικά το σημερινό

πεδίο. Στις επικοινωνίες αναπτύσσονται και εγκαθίστανται δίκτυα παροχής ευρυζωνικών υπηρεσιών (δηλαδή, υπηρεσιών που απαιτούν υψηλές ταχύτητες μετάδοσης). Ακόμη, επιτυγχάνεται η σύγκλιση μεταξύ σταθερής και κινητής τηλεφωνίας και προετοιμάζεται το έδαφος για την ανάπτυξη κινητών συστημάτων, ικανών να παρέχουν υπηρεσίες φωνής, δεδομένων και εικόνας με συνεχή τρόπο σε οποιοδήποτε σημείο.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο

Η ανάπτυξη της νέας οικονομίας, της νέας κοινωνίας, της κοινωνίας της πληροφορίας προϋποθέτουν ρυθμιστικό πλαίσιο ικανό να ρυθμίσει τα ζητήματα που θέτει η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών, ικανό να εγγυηθεί ποιότητα και κόστος υπηρεσιών προσιτών σε όλους του πολίτες, ικανό να εξασφαλίσει τη λειτουργία του ανταγωνισμού και, τέλος, συμβατό με εκείνο των άλλων χωρών.

Η χώρα μας σήμερα έχει εναρμονίσει τη σχετική νομοθεσία με εκείνη της Ε.Ε., και αυτό ως στοιχείο ευνοεί την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών, αφ' ενός γιατί ρυθμίζει λειτουργικά ζητήματα που γεννά ο πλουραλισμός υποδομών και η πολλαπλότητά τους και αφ' ετέρου γιατί ενθαρρύνει νέες επενδύσεις από μεγάλους στρατηγικούς παίκτες. Η ΟΝΕ ενισχύει την ανάπτυξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου με τα παραπάνω χαρακτηριστικά και κατά συνέπεια την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών.

Το ανθρώπινο δυναμικό

Η νέα κοινωνία, η κοινωνία της πληροφορίας, βασίζεται στην αξία της γνώσης. Η γνώση είναι προϊόν παιδείας. Η χώρα μας διαθέτει ένα μεγάλο πλεονέκτημα, το ότι οι Έλληνες θεωρούμε την παιδεία αυτή καθαυτή αξία. Σήμερα, διαθέτουμε σημαντικό ανθρώπινο δυναμικό, υψηλής κατάρτισης και εκπαίδευσης σε πολλούς τομείς της γνώσης. Οι προοπτικές στον τομέα αυτό προβλέπονται θετικές. Τα επόμενα χρόνια θα διαθέτουμε σημαντικό αριθμό επιστημόνων, ικανών να αξιοποιήσουν τις υποδομές της κοινωνίας της πληροφορίας, και άλλων, ικανών να διαχειριστούν την ανάπτυξη και λειτουργία της τεχνολογικής πλατφόρμας της.

Συμπέρασμα

Η συνεκτίμηση των παραπάνω οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι προοπτικές της ελληνικής τηλεπικοινωνιακής αγοράς στην ΟΝΕ είναι ίδιες με εκείνες των άλλων χωρών της ΟΝΕ. Το μοντέλο ανάπτυξης της νέας κοινωνίας στηρίζεται στην ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών. Με δεδομένη την υστέρηση στην ανάπτυξη της ελληνικής αγοράς, οι ρυθμοί ανάπτυξης στη χώρα μας θα είναι μεγαλύτεροι εκείνων των άλλων χωρών. Εκτιμάται ότι το 2004, η ελληνική αγορά των τηλεπικοινωνιών θα ανέρχεται σε 4 τρις. δραχμές. Η ανάπτυξη αυτή θα ευνοήσει το σύνολο των τομέων της ελληνικής οικονομίας. Οι επιμέρους τομείς που εκτιμάται ότι θα σημειώσουν μεγάλη άνοδο είναι η κινητή τηλεφωνία, η μετάδοση ψηφιακών δεδομένων, οι υπηρεσίες Internet και, τέλος, ο τηλεπικοινωνιακός εξοπλισμός. Η ανάπτυξη αυτή θα ευνοήσει την ανάπτυξη μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η απελευθέρωση της αγοράς του ηλεκτρισμού στην Ε.Ε.

Η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το 1996, να προωθήσει τη σταδιακή απελευθέρωση της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας στα κράτη – μέλη είχε δύο στόχους: Πρώτον, τη διαμόρφωση μιας ενιαίας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, και, δεύτερον, τη μείωση των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας. Η μείωση των τιμών του ηλεκτρισμού θεωρήθηκε ως απαραίτητη προϋπόθεση για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής βιομηχανίας και για τη διατήρηση της δεσπόζουσας θέσης της στη διεθνή σκηνή. Για το λόγο αυτό, η απελευθέρωση της αγοράς αποφασίστηκε να γίνει σταδιακά, με ένα σύστημα επιλέξιμων πελατών, στο οποίο θα περιλαμβάνονται οπωσδήποτε οι μεγάλες ενεργοβόρες, βιομηχανίες. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, το 28% της αγοράς που προβλέπεται να ανοίξει στις 19 Φεβρουαρίου 2001 θα δώσει τη δυνατότητα σε όλους τους μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές, που τροφοδοτούνται με ρεύμα υψηλής τάσης, και σε μεγάλο αριθμό βιομηχανιών μέσης τάσης να επιλέγουν ελεύθερα τον προμηθευτή τους.

Η Οδηγία για την απελευθέρωση της αγοράς του ηλεκτρισμού τέθηκε τυπικά σε εφαρμογή στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 20 Φεβρουαρίου 1999. Η Ελλάδα εξαιρέθηκε για δύο χρόνια. Στον ενάμιση, περίπου, χρόνο που μεσολάβησε από την απελευθέρωση της αγοράς από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη πολλά άλλαξαν. Ο ανταγωνισμός που αναπτύχθηκε οδήγησε σε υποχώρηση των

τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας σε αρκετά κράτη – μέλη, ενθαρρύνοντάς τα να ανοίξουν ακόμη περισσότερο τις αγορές τους, φθάνοντας ακόμη και στην πλήρη απελευθέρωσή τους, όπως συνέβη στη Φινλανδία.

Ειδικότερα, οι τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος, χωρίς επιβαρύνσεις, κατά την περίοδο 1996 – 1999, παρουσίασαν μείωση στα περισσότερα κράτη – μέλη, ανάλογα και με το βαθμό της απελευθέρωσης της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, που κυμαίνεται από 0,9% (στην Ελλάδα) έως 21,2% (στην Ολλανδία) για οικιακή κατανάλωση, από 1,5% (στην Ιταλία) έως 18,5% (στη Σουηδία) για τις μικρού μεγέθους επιχειρήσεις και από 1,7% (στην Ολλανδία) έως 19,6% (στη Φινλανδία) για τη βιομηχανία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, βεβαίως, η μείωση των τιμών οφείλεται στη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης και όχι στην απελευθέρωση, η οποία δεν έχει αρχίσει ακόμη.

Πάντως, την ίδια περίοδο, σε ορισμένα κράτη – μέλη οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας, χωρίς φορολογικές επιβαρύνσεις, σημείωσαν άνοδο, κυρίως στη Δανία, στην Ιρλανδία και στη Βρετανία. Ίσως γιατί, ειδικά στην περίπτωση της Βρετανίας, η απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας πραγματοποιήθηκε πριν από το 1996, με αποτέλεσμα να υπάρξει η σχετική μείωση των τιμών σε προγενέστερη χρονικά φάση. Επιπλέον, σε χώρες όπως το Βέλγιο, η Ελλάδα και η Ιρλανδία, η εξέλιξη των τιμών αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι τους χορηγήθηκε μεταβατική περίοδος, με αποτέλεσμα να καθυστερήσει η εφαρμογή της σχετικής οδηγίας για την απελευθέρωση της αγοράς, ενώ άλλα κράτη – μέλη προχώρησαν με βραδύτερους ρυθμούς στην εφαρμογή της, με αποτέλεσμα να υπάρξει ανάλογη καθυστέρηση και της ευεργετικής επίδρασης στις τιμές.

Ο βαθμός απελευθέρωσης της αγοράς κυμαίνεται μεταξύ των επιμέρους κρατών – μελών από 30% έως και 100%. Έτσι, τα περισσότερα κράτη – μέλη, έχουν ανοίξει την αγορά τους κατά 30% έως 35% και ακολουθούν η Ισπανία με 45%, η Δανία με 90% και η Γερμανία, η Φινλανδία, η Σουηδία και η Βρετανία με 100%.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Η υιοθέτηση του ευρώ αποτελεί σημαντικότερη αλλαγή στα επιχειρηματικά δεδομένα, με άμεση επίδραση σε θέματα χρηματοοικονομικά, ελεγκτικά, λογιστικά, πληροφορικής, νομικά, φορολογικά, καθώς και στις αγορές, στα προϊόντα, στα δίκτυα διανομής και στο ανθρώπινο δυναμικό. Η εισαγωγή του ευρώ θέτει τις επιχειρήσεις αντιμέτωπες με σημαντικές στρατηγικές, τεχνικές και οργανωτικές προκλήσεις, ενώ ο

εκσυγχρονισμός των πληροφορικών συστημάτων για την απρόσκοπτη εναρμόνιση με το νέο νόμισμα αποτελεί μονόδρομο. Ο κλάδος της υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα καλείται και πάλι να παίξει πρωτεύοντα ρόλο και να στηρίζει την προσπάθεια της χώρας μας να συμβαδίσει με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Όπως μαρτυρούν τα στατιστικά στοιχεία, η ελληνική αγορά πληροφορικής υπολείπεται κατά πολύ σε σύγκριση με τις άλλες δυτικές χώρες. Η Ελλάδα παραμένει ουραγός των εξελίξεων, με ποσοστό επενδύσεων στο χώρο της πληροφορικής μόλις 0,9% του ΑΕΠ, του Ακαθαρίστου Εγχωρίου προϊόντος. Την ίδια στιγμή, ο μέσος όρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι περίπου 2,3%, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει ανέλθει στο 4,5% του ΑΕΠ. Αντίστοιχη κατάταξη υπάρχει και στο χώρο των δικτύων πληροφορικής, αφού η Ελλάδα κατέχει μόλις το 25,4%, διαθέτοντας το χαμηλότερο ποσοστό δικτυωμένων ηλεκτρονικών υπολογιστών σε σύγκριση με άλλες χώρες. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι η χρήση της πληροφορικής στη χώρα μας βρίσκεται ακόμη σε πρόωμη φάση, παρουσιάζοντας ωστόσο τεράστιες προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης. Αρκεί να επισημανθεί ότι την τελευταία πενταετία η ελληνική αγορά έχει αρχίσει να παρουσιάζει μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης που κυμαίνεται σε επίπεδα 18% - 20%, τα υψηλότερα της Ευρώπης.

Συνοπτικά αναφέρουμε:

- Τον δημόσιο τομέα, ο οποίος παρουσιάζει τεράστιο έλλειμμα μηχανογράφησης και προχωρεί με ταχύτατους ρυθμούς στον εκσυγχρονισμό του.
- Τον ιδιωτικό τομέα, όπου οι επενδύσεις στην πληροφορική αποτελούν κύριο συντελεστή ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας για κάθε επιχείρηση.
- Τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, οι οποίοι εκτιμάται ότι θα απαιτήσουν περισσότερα από 50 δισεκατομμύρια δραχμές για έργα πληροφορικής.
- Τη νομισματική ενοποίηση, με την έλευση του ευρώ, η οποία απαιτεί σημαντικές επενδύσεις για την προσαρμογή του χρηματοοικονομικού συστήματος στο νέο νόμισμα.
- Τις νέες τεχνολογίες, γενικότερα, που αναπτύσσονται ραγδαία, υπό την κοινή σμπρέλα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών και τις οποίες δημιουργούν την ανάγκη σημαντικών επενδύσεων του εκσυγχρονισμού.
- Το Internet και την ανάπτυξη του Ηλεκτρονικού Εμπορίου, ή Electronic Business.

- Την προσφορά τεχνογνωσίας στις αγορές της Βαλκανικής. Ήδη, κάποιες εταιρείες του κλάδου έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται σε αυτή την ανερχόμενη αγορά.

Και φυσικά, το Έ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, από το οποίο περίπου 780 δισεκατομμύρια δραχμές θα διατεθούν σε μεγάλα έργα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών.

Οι ελληνικές εταιρείες πληροφορικής απέδειξαν ότι έχουν τη δύναμη, την επιχειρηματικότητα και την ικανότητα να πρωταγωνιστούν στην αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Αν βοηθηθούν καταλλήλως, μπορούν να πραγματοποιήσουν «θαύματα» προς αυτή την κατεύθυνση.

Μερικά θετικά μέτρα

Το κράτος έχει προχωρήσει σε ορισμένα θετικά μέτρα υποστήριξης των επιχειρήσεων του χώρου, όπως π. χ. η φορολογική μεταχείρισή τους, που πρέπει όμως να πυκνώσουν πολύ γρήγορα, αν θέλουμε ως χώρα να εκμεταλλευθούμε την ευνοϊκή συγκυρία που προσφέρεται, με την προοπτική ένταξης στην ΟΝΕ, τον αναβαθμισμένο ρόλο μας στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, κ. ο. κ.

Η προσαρμογή στο ευρώ, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, τα μεγάλα έργα του δημόσιου τομέα που θα χρηματοδοτήσει το Έ ΚΠΣ, οι εξελίξεις και η σύγκλιση των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής, οι απαιτήσεις της αγοράς δημιουργούν νέο αναπτυξιακό πλαίσιο για τον κλάδο, όπου τα πλεονεκτήματα θα τα έχουν οι εταιρείες με ισχυρή κεφαλαιουχική επιφάνεια, καλή οργάνωση, ικανό management, σωστές συμμαχίες, τεχνογνωσία και ικανότητα να αποκωδικοποιούν τα μηνύματα των καιρών. Η αγορά πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών εισέρχεται πλέον σε ωριμότερη αναπτυξιακή περίοδο, στην οποία πολλές παράμετροι και ρόλοι θα αρχίσουν να προσλαμβάνουν την πραγματική διάστασή τους. Σε αυτό θα συντελέσει σημαντικά και η παρουσία πολλών μεγάλων επενδυτικών και τραπεζικών φορέων, που δρουν ως «καταλύτες» εξελίξεων προς ωριμότερη επιχειρηματική νοοτροπία.

Συνεπώς, ο καλύτερος δρόμος για να κερδίσουμε αξιόλογη θέση στο διεθνή στίβο είναι να αξιοποιήσουμε την ανάπτυξη της πληροφορικής, που συμπορεύεται πλέον με την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και του Internet.

Αν θέλουμε λοιπόν να είμαστε ρεαλιστές, τότε οφείλουμε να αξιοποιήσουμε δυναμικά τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται από την πλήρη απελευθέρωση των

τηλεπικοινωνιών. Η ελληνική κοινωνία έχει ήδη εκφράσει την άποψη της για όλα αυτά. Έχει εναποθέσει μεγάλες προσδοκίες στην ανάπτυξη του κλάδου. Αυτό το συμπέρασμα μπορεί να εξαχθεί και από την πορεία των εταιρειών μας στο χρηματιστήριο αφού οι εισηγμένες εταιρείες πληροφορικής πέτυχαν, ποσοτικά και ποιοτικά, αναπτυξιακούς ρυθμούς, πρωτόγνωρους για την ελληνική πραγματικότητα. Είναι λοιπόν δεδομένο ότι οι Έλληνες πολίτες έχουν εναποθέσει στον κλάδο μεγάλες προσδοκίες για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και της κοινωνίας.

ΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΡΟΒΑΙΝΕΙ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Το σημερινό επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης περιγράφει την επιτυχή εφαρμογή του επικαιροποιημένου Προγράμματος Σύγκλισης του 1998 και εκθέτει τους κύριους στόχους οικονομικής πολιτικής έως το 2002.

Περιεκτικά, η οικονομική πολιτική που θα ακολουθηθεί αποσκοπεί στην ικανοποίηση των ακόλουθων στόχων:

Α) Ολοκλήρωση της διαδικασίας ονομαστικής σύγκλισης, ικανοποιώντας τα πέντε κριτήρια του Μάαστριχτ, αρχές του 2000.

Β) Ομαλή μετάβαση στο κοινό νόμισμα, ενώ διαφυλάσσονται οι ονομαστικές κατακτήσεις που επιτεύχθηκαν.

Γ) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας εντός της ζώνης του ευρώ, εντατικοποιώντας τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και διαφυλάσσοντας τη μακροοικονομική σταθερότητα.

Δ) Εξισορρόπηση της αύξησης της συνολικής ζήτησης και προσφοράς, διασφαλίζοντας τη μείωση του ποσοστού ανεργίας με διατήρηση της σταθερότητας των τιμών.

• Αγορές αγαθών

Το κράτος σχεδόν δεν ελέγχει εταιρίες σχετικές με την παραγωγή αγαθών. Εξαιρεση αποτελούν οι αμυντικές βιομηχανίες, η Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία(ΕΑΒ), η Ελληνική Βιομηχανία Οχημάτων(ΕΛΒΟ), η ΠΥΡΚΑΛ και η Ελληνική Βιομηχανία Όπλων(ΕΒΟ). Όσον αφορά τις δύο σπουδαιότερες αμυντικές βιομηχανίες που προαναφέραμε (ΕΑΒ και ΕΛΒΟ), βρίσκεται σε εξέλιξη διεθνής διαγωνισμός για την πώληση σημαντικού μέρους του κεφαλαίου τους σε στρατηγικό έταιρο, έως τον Φεβρουάριο 2000.

Ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων, που ήλεγχε βιομηχανικές επιχειρήσεις, έχει εκπληρώσει το καθήκον του- που ήταν η πώλησή τους- και βρίσκεται σε διαδικασία εκκαθάρισης.

• Δημόσιες Επιχειρήσεις

Τηλεπικοινωνίες: Με αφετηρία το έτος 1997, ο Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος(ΟΤΕ) έχει ιδιωτικοποιηθεί μερικώς. Σήμερα, ιδιώτες και θεσμικοί επενδυτές κατέχουν ποσοστό 49% του μετοχικού κεφαλαίου. Η αγορά σταθερής τηλεφωνίας θα απελευθερωθεί την 1^η Ιανουαρίου 2001, όταν εκπνεύσει η διετής περίοδος εξαιρέσης

από τη σχετική οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης(96/19). Η αγορά κινητής τηλεφωνίας έχει ανοίξει στον ανταγωνισμό από το 1992.

Παροχή ύδατος: Οι εταιρίες υδάτων και αποχέτευσης Αθήνας και Θεσσαλονίκης πρόκειται να ιδιωτικοποιηθούν μερικώς. Θα διαχωριστούν σε δύο τμήματα: αφ' ενός, ως προς τις δραστηριότητες που αφορούν τη γη, τις εγκαταστάσεις και το μάνατζμεντ των εργασιών και, αφ' ετέρου, ως προς την παροχή υπηρεσιών.

Ο τομέας υπηρεσιών της εταιρίας της Αθήνας θα ιδιωτικοποιηθεί, μέσω δημόσιας προσφοράς ποσοστού 30% του μετοχικού κεφαλαίου, που σχεδιάζεται το αργότερο εντός του έτους, ενώ της εταιρίας της Θεσσαλονίκης σχεδιάζεται για το επόμενο φθινόπωρο.

Ενέργεια: Η Ελλάδα θα έχει απελευθερώσει την αγορά ηλεκτρισμού, έως τον Φεβρουάριο του 2001. Προπαρασκευαστικά, δημιουργείται το ρυθμιστικό πλαίσιο για την αγορά του ηλεκτρισμού και τη μελλοντική δομή της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού(ΔΕΗ).

Ο σχετικός νόμος υποβλήθηκε προς συζήτηση στο Κοινοβούλιο, στις 12 Νοεμβρίου. Όσον αφορά τα διυλιστήρια πετρελαίου, ο μεγαλύτερος παίκτης στην αγορά είναι τα Ελληνικά Πετρέλαια. Σήμερα, το κοινό κατέχει ποσοστό 23% των μετοχών, ενώ σχεδιάζεται περαιτέρω δημόσια προσφορά(26%), το 2000.

Σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα(μεταφορές και ταχυδρομεία), τίθενται σε εφαρμογή επιχειρηματικά σχέδια και συμβόλαια μάνατζμεντ για να αυξηθούν η παραγωγικότητα και η αποτελεσματικότητα των εν λόγω υπηρεσιών. Γενικά, η αναδιάρθρωση των δημόσιων εταιριών έχει επιταχυνθεί και περισσότερες επιχειρήσεις προορίζονται για ιδιωτικοποίηση(π.χ. Ολυμπιακή Αεροπορία).

• Τραπεζικός τομέας

Τα δύο τελευταία χρόνια, έχει συμπληρωθεί η πρώτη φάση των συγχωνεύσεων με μερική ή πλήρη ιδιωτικοποίηση, αριθμού τραπεζών και ολοκληρώνεται εντός του έτους με τη μερική ιδιωτικοποίηση της Ελληνικής Τράπεζας Βιομηχανικής Ανάπτυξης(ΕΤΒΑ). Το έτος 2000, η διοίκηση σχεδιάζει να βρει στρατηγικό έταίρο για την Εμπορική Τράπεζα και να ιδιωτικοποιήσει μερικώς την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

• **Κεφαλαιαγορές**

Ως αποτέλεσμα των ιδιωτικοποιήσεων, ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα έχει ενταθεί, με αποτέλεσμα τον περαιτέρω ορθολογισμό(π.χ. συγχωνεύσεις), μη όντας πλέον, η μοναδική πηγή χρηματοδότησης των εταιριών.

Σήμερα, μεγάλες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το χρηματιστήριο ως πηγή χρηματοδότησης. Σχετικά με την πρόσβαση μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε κεφάλαια, λειτουργεί από τις αρχές του 2000, ένα νέο χρηματιστήριο στο οποίο μπορούν να εισάγονται οι εν λόγω επιχειρήσεις. Ο σχεδιασμός της αγοράς αυτής, πράγματι, είχε επικροτηθεί από τις Γενικές Οδηγίες Οικονομικής Πολιτικής του 1999. Περαιτέρω, έχουν επίσης εισαχθεί κίνητρα για την ανάπτυξη του καινοτομικού(επιχειρηματικού) κεφαλαίου.

• **Αγορά εργασίας**

Η πλήρης απασχόληση, ιεραρχείται ψηλά στις κυβερνητικές προτεραιότητες. Έτσι, εισάγεται δέσμη μέτρων για να αντιμετωπιστούν οι ατέλειες στην αγορά εργασίας. Τα σημαντικότερα πεδία παρέμβασης περιλαμβάνουν μέτρα για να:

- Αυξηθεί η ελαστικότητα και εκσυγχρονιστεί η οργάνωση της εργασίας.
- Βελτιωθεί η ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος και της επαγγελματικής κατάρτισης.
- Υποβοηθηθεί η διαδικασία έρευνας και αντιστοίχισης απασχολήσεως εργαζομένων.

Προκειμένου να αυξηθεί η ελαστικότητα της αγοράς εργασίας, νομοθετήθηκε σειρά μέτρων το Σεπτέμβριο του 1998, τα οποία είχαν προαναγγελθεί στο προηγούμενο Πρόγραμμα Σύγκλισης. Αυτά περιλαμβάνουν: τον υπολογισμό του χρόνου εργασίας σε ετήσια βάση, την εισαγωγή της μερικής απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, την αποκέντρωση της διαδικασίας συλλογικών διαπραγματεύσεων για τους μισθούς σε επίπεδο τοπικό και εταιρικό, ειδικά στους τομείς υψηλής ανεργίας, την εξάλειψη των περιοριστικών εργασιακών πρακτικών στις δημόσιες επιχειρήσεις για την αύξηση της ελαστικότητας και τη νομιμοποίηση των ιδιωτικών γραφείων εύρεσης εργασίας.

Επιπρόσθετα, το πακέτο φορολογικής μεταρρύθμισης που ψηφίστηκε πρόσφατα, παρέχει κίνητρα σε επιχειρήσεις να αυξήσουν την απασχόληση, μειώνοντας στο μισό τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης για τις νέες καθαρές

προσλήψεις και να εκσυγχρονίσουν την οργάνωση της εργασίας, μέσω της χρήσης της πληροφορικής τεχνολογίας και τηλεργασίας.

Προκειμένου να βελτιωθεί η διαδικασία έρευνας και αντιστοίχισης, μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων, εκσυγχρονίζονται τα κέντρα εργασίας, με σκοπό την παρακολούθηση των εισροών και των εκροών της ανεργίας και την παροχή προσωπικής καθοδήγησης στον άνεργο. Επίσης, ιδρύονται κέντρα απασχόλησης σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ώστε να διευκολυνθούν μαθητές και εργοδότες.

- **Κοινωνική ασφάλιση**

Η κυβέρνηση αναγνωρίζει την ανάγκη μεταρρύθμισης του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων και ήδη έχουν ληφθεί μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση. Τον Ιανουάριο του 1999, ψηφίστηκε νόμος που νομοθετεί τη συγχώνευση διαφόρων συμπληρωματικών ταμείων κοινωνικής ασφάλισης και εισάγει μέτρα για τον περιορισμό του διαχειριστικού, φαρμακευτικού και διαγνωστικού κόστους, τον εξορθολογισμό του μάνατζμεντ των συνταξιοδοτικών ταμείων, την αντιμετώπιση της εισφοροδιαφυγής στην κοινωνική ασφάλιση και τον περιορισμό της δυνατότητας των συνταξιούχων να εργάζονται. Τα μέτρα αυτά έχουν αποφέρει αποτελέσματα. Ο αριθμός των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης έχει μειωθεί από 215 σε 150, ενώ το φαρμακευτικό κόστος έχει περιοριστεί. Μια δεύτερη φάση μεταρρύθμισης της κοινωνικής ασφάλισης, είναι στην ατζέντα για την επόμενη Βουλή, με σκοπό τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

ΤΑ 12 «ΚΛΕΙΔΙΑ» ΤΗΣ ΟΝΕ

Με την είσοδό μας στη δεκαετία του 2000, η χώρα μας έχει να δείξει μια μεγάλη επιτυχία. Την εξασφάλιση των κριτηρίων της οικονομικής σύγκλισης και επομένως τη δυνατότητα ένταξης στην ΟΝΕ. Αξιολογώντας τις δράσεις που αναλήφθηκαν στη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας για το σκοπό αυτό, καταλήγουμε στο ότι, αν και δεν υπήρξε από την αρχή ο ανάλογος πλήρης σχεδιασμός, στην πράξη ακολουθήθηκε μία εξαιρετικά επιτυχημένη μεθοδολογία.

Η μεθοδολογία που κάθε εγχείρημα σχεδιασμού και εφαρμογής μιας σημαντικής δημόσιας πολιτικής σε ικανοποιητική επίτευξη των στόχων της.

Τα στοιχεία της μεθοδολογίας αυτής κατατάσσονται σε 12 συντελεστές που αποτελούν ουσιαστικά τα «κλειδιά» επιτυχίας του εγχειρήματος. Συνοπτικά τα 12 αυτά «κλειδιά» είναι τα ακόλουθα:

Το 1^ο είναι πολιτικό. Η ένταξη στην ΟΝΕ εξασφάλισε τις πολιτικές εγγυήσεις για την επιτυχία της, δηλαδή πολιτικό όραμα, ισχυρή πολιτική βούληση και ευρύτερη πολιτική συναίνεση:

- Πρώτον, έχει ως πολιτικό όραμα την ισότιμη συμμετοχή της χώρας μας στην ομάδα των αναπτυγμένων χωρών της Ευρώπης.
- Δεύτερον, εξασφάλισε την πολιτική συναίνεση των περισσότερων πολιτικών κομμάτων και της μεγάλης πλειοψηφίας του εθνικού κοινοβουλίου.

Το 2^ο είναι διαγνωστικό. Η ένταξη στην ΟΝΕ, όπως κάθε σημαντική δημόσια πολιτική, χρειαζόταν ως προϋπόθεση την ουσιαστική διάγνωση των προβλημάτων, τη μελέτη των λύσεων για την αντιμετώπισή τους και τη διατύπωση προγράμματος με πολύ συγκεκριμένους στόχους. Αυτό εκπληρώθηκε με το πρώτο Πρόγραμμα Σύγκλισης (1993 – 98 και κυρίως με το Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης 1994 –99 που επικαιροποιήθηκε το 1997 και με το νέο Πρόγραμμα Σύγκλισης 1998 – 2001 που επικαιροποιήθηκε το 1999)

Το σημαντικότερο στοιχείο του Προγράμματος Σύγκλισης είναι ότι οι στόχοι του είναι ποσοτικοποιημένοι και ότι συνοδεύονται από συγκεκριμένα θεσμικά, διοικητικά και οργανωτικά μέτρα εφαρμογής τους.

Το 3^ο είναι νομικό – διοικητικό. Ελήφθησαν συγκεκριμένα θεσμικά και διοικητικά μέτρα για την εφαρμογή των στόχων της οικονομικής σύγκλισης: εκσυγχρονισμός του φορολογικού συστήματος (με το νόμο 2214 του 1994 και τους νόμους που τον ακολούθησαν). Μέτρα εξυγίανσης και βελτίωσης της δημοσιονομικής διαχείρισης, όπως η απούλοπιση των τίτλων του Δημοσίου (νόμος 2198 του 1994), η βελτίωση της διαχείρισης του δημοσίου χρέους (νόμος 2343 του 1995), η μείωση των δαπανών για τα δάνεια του Δημοσίου, η συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών και η αύξηση των εσόδων.

Αναδιοργάνωση των οικονομικών υπηρεσιών και των ελεγκτικών μηχανισμών και η δημιουργία νέων θεσμών (κυρίως με το νόμο 2343 του 1995), όπως η ίδρυση Εθνικού και Περιφερειακών Ελεγκτικών Κέντρων και του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ), η αναβάθμιση του ΚΕΠΥΟ και η ίδρυση της Σχολής Επιμόρφωσης Υπαλλήλων Υπουργείου Οικονομικών (ΣΕΥΥΟ).

Στη συνέχεια η ίδρυση του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) με το νόμο 2628 του 1998 και της Δημόσιας Επιχείρησης Κινητών Αξιών (ΔΕΚΑ) με το νόμο 2526 του 1997.

Εκσυγχρονισμός της οργάνωσης και λειτουργίας των ΔΕΚΟ με το νόμο 2414 του 1996, καθώς και περιορισμός και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών δαπανών με το νόμο 2469 του 1997. Αύξηση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας και πρόγραμμα μετοχοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων ΔΕΚΟ.

Το 4^ο είναι οικονομικό. Νομοθετικές ρυθμίσεις και νέοι θεσμοί χωρίς τη χρηματοδότηση των αντίστοιχων επενδυτικών και λειτουργικών δαπανών, μένουν ανέφαρμστοι, ως επιταγές χωρίς αντίκρισμα. Οι νέοι θεσμοί που ιδρύθηκαν την περίοδο αυτή εξασφάλισαν έγκαιρα τους αναγκαίους πόρους για να οργανωθούν και να λειτουργήσουν.

Επίσης, εξασφαλίστηκε η χρηματοδότηση των ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων και οι πόροι για την αμοιβή των εταιρειών συμβούλων που βοήθησαν στη μετοχοποίηση ή ιδιωτικοποίηση ΔΕΚΟ.

Το 5^ο είναι χωροταξικό. Κάθε σημαντική δημόσια πολιτική θεσπίζει κανόνες, που παρά τη γενική εφαρμογή τους, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της χώρας μας.

Γι' αυτό και στη φορολογική νομοθεσία υπάρχουν ειδικότερες ρυθμίσεις για τα νησιά (μείωση του ΦΠΑ και ορισμένων συντελεστών του φόρου εισοδήματος), στους νόμους και τα προγράμματα για τις παραγωγικές επενδύσεις περιλαμβάνονται ειδικότερα κίνητρα για τις απομονωμένες περιοχές.

Το 6^ο είναι οργανωτικό. Το Πρόγραμμα Σύγκλισης χρειαζόταν, όπως κάθε πρόγραμμα, οργάνωση των δομών και των λειτουργιών που θα ανελάμβαναν την εφαρμογή του.

Γι' αυτό από την αρχή έγινε ορθολογική κατανομή των αρμοδιοτήτων για την εφαρμογή του προγράμματος στους αρμόδιους δημόσιους φορείς. Τους κύριους ρόλους ανέλαβαν το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, το υπουργείο Οικονομικών, η Τράπεζα της Ελλάδος και το Γραφείο Πρωθυπουργού και εξασφαλίστηκε η αρμονική συνεργασία τους μέσω της συμμετοχής εκπροσώπων τους στο Συμβούλιο Οικονομικών Εμπειρογνομόνων (ΣΟΕ).

Δεν χρειάστηκε διεύρυνση των αρμόδιων υπηρεσιών, αλλά καλύτερη οργάνωση των λειτουργιών τους.

Αξίζει να αναφερθεί η σταδιακή εισαγωγή του διπλο-γραφικού συστήματος στους φορείς του δημόσιου τομέα και το Σύστημα Ολικής Λογιστικής

Παρακολούθησης (ΣΟΛΠ). Παράλληλα οργανώθηκαν οι νέοι θεσμοί (ελεγκτικά κέντρα, ΣΔΟΕ, ΟΔΔΗΧ κ. λ. π).

Το 7^ο είναι τεχνολογικό. Η σύγχρονη τεχνολογία μπήκε στην υπηρεσία της ένταξης στην ΟΝΕ. Σχεδιάστηκε έγκαιρα και άρχισε η εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος TAXIS, που βοηθά αποτελεσματικά στη μείωση της φοροδιαφυγής και την αύξηση των φορολογικών εσόδων, και αναπτύσσονται τα Ολοκληρωμένα Πληροφοριακά Συστήματα Τελωνίων, Θησαυροφυλακίου – Προϋπολογισμού, Προσωπικού – μισθοδοσίας – συντάξεων κ. λ. π.

Το 8^ο είναι το ανθρώπινο δυναμικό. Κάθε σημαντική δημόσια πολιτική χρειάζεται για την εφαρμογή της να στηριχθεί στο νέο εξειδικευμένο ή υπάρχον αλλά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό. Οι περισσότερες αρμόδιες υπηρεσίες των παραπάνω δημοσίων φορέων δεν χρειάστηκαν πρόσθετο προσωπικό. Έμπειρα στελέχη προσλήφθηκαν ή εντάχθηκαν με μετάταξη ή απόσπαση στους νέους θεσμούς. Για την προσέλκυσή τους εξασφαλίστηκαν κίνητρα, εφαρμόστηκαν δε αξιοκρατικά κριτήρια για την επιλογή τους.

Σημαντικό ρόλο στη συνεχιζόμενη κατάρτιση του προσωπικού ασκεί η Σχολή Επιμόρφωσης ΣΕΥΥΟ.

Το 9^ο είναι επιστημονικό – τεχνικό. Για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας σημαντικής δημόσιας πολιτικής, τις περισσότερες φορές δεν επαρκεί η ενδογενής γνώση και εμπειρία του διοικητικού συστήματος. Εξωγενή επιστημονική – τεχνική υποστήριξη χρειάστηκε και το Πρόγραμμα Σύγκλισης.

Στη μελέτη εφαρμογής φορολογικών μέτρων και οργάνωσης διαδικασιών συνέβαλε ομάδα εμπειρογνομόνων (του IRS) των ΗΠΑ. Για την εφαρμογή του προγράμματος μετοχοποιήσεων και ιδιωτικοποιήσεων, που δεν έχει τεχνογνωσία ο δημόσιος τομέας, εξασφαλίστηκε υποστήριξη από εταιρείες συμβούλων.

Το 10^ο είναι η χρονική διάρκεια. Κανένα πρόγραμμα εφαρμογής μιας σημαντικής δημόσιας πολιτικής δεν έχει βραχυχρόνιο ορίζοντα. Διαχρονικές διοικητικές δομές, πολιτικές συναινέσεις και ευρύτερες συνέργειες, όπως αυτές που εξασφάλισε η ένταξη στην ΟΝΕ μπορεί να εγγυηθούν προγραμματική σταθερότητα για μεγάλη χρονική διάρκεια.

Το 11^ο είναι οι δομές διοίκησης και παρακολούθησης. Αν όλα τα προηγούμενα ήταν εξασφαλισμένα, αλλά δεν υπήρχε ικανή δομή διοίκησης και εξωτερική δομή παρακολούθησης και αξιολόγησης, δεν θα είχαμε πετύχει την ένταξη στην ΟΝΕ. Ο ρόλος της δομής σχεδιασμού και διοίκησης ανατέθηκε στο Συμβούλιο Οικονομικών

Εμπειρογνώμων (ΣΟΕ) που υποστηρίχθηκε από τη Μονάδα Οικονομικής Έρευνας και Ανάλυσης.

Το 12^ο είναι οι συνέργειες του προγράμματος. Το ενδογενές μεταρρυθμιστικό δυναμικό του πολιτικοδιοικητικού συστήματος είναι ακόμη υπό δυσμενή συσχετισμό και γι' αυτό χρειάζεται σοβαρές εσωτερικές και εξωτερικές συνέργειες. Η ένταξη στην ΟΝΕ εξασφάλισε ως εσωτερικές συνέργειες, ευρεία διακομματική στήριξη και συναίνεση του δημοσιοϋπαλληλικού σώματος. Ως εξωτερικές συνέργειες εξασφάλισε την υποστήριξη, πρώτον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεύτερον, του κόσμου των επιχειρήσεων και των συλλογικών φορέων τους και τρίτον της πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας και των θεσμών που την εκφράζουν ή την επηρεάζουν.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑ-ΟΝΕ ΕΠΟΧΗ

Κατά την περίοδο 2000 – 2001, τα κυριότερα συμπεράσματα των εκτιμήσεων για την πορεία της ελληνικής οικονομίας (πίνακας 4) μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής :

Πρώτον, πρέπει να παρατηρηθεί πως οι εκτιμήσεις ότι τα γεγονότα του 1999 δεν θα μείωναν τον ρυθμό ανάπτυξης περισσότερο από μισή ποσοστιαία μονάδα φαίνεται να επαληθεύονται. Παρά τον πόλεμο στο Κόσοβο και τους σεισμούς, ο ρυθμός ανάπτυξης θα είναι 3,3%, έναντι αρχικής πρόβλεψης της τάξης του 3,5% - 3,8%. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως την άνοιξη, μόλις άρχισε ο πόλεμος στο Κόσοβο, οι διεθνείς οργανισμοί αναθεώρησαν τις προβλέψεις τους και εκτίμησαν την Ελληνική ανάπτυξη, το 1999, στο 3%. Το πρώτο πρόγραμμα σύγκλισης είχε εκτιμήσει την ανάπτυξη σε 3,5%, η πρώτη αναθεώρηση του τοποθέτησε το ρυθμό σε 4,1% και η δεύτερη σε 3,7%. Βλέπουμε, δηλαδή μια αρκετά πετυχημένη ικανότητα ορθών προβλέψεων.

Πίν. 4. Μεσοπρόθεσμες προβλέψεις

	(σε ποσοστά %)			
	1999	2000	20001	2005
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ	3,3	3,7	4,1	3,9*
Πληθωρισμός	2,5	2,2	2,5	2
Ανεργία	11,3	10,9	10,2	8,2
Έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών	-2,9	-3,3	-3,4	-2,6
Επιτόκια	8,7	4	4,3	4,3
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης	-1,6	-1,6	-1,1	0,4
Ακαθάριστες υποχρεώσεις Γεν. Κυβέρν.	103,8			88,1
Δημόσιο χρέος	104,7			89

Σε γενικές γραμμές, η πορεία του 1999 είναι εξαιρετικά κοντά στις προβλέψεις των προγραμμάτων σύγκλισης – όπως προκύπτει από στοιχεία του πίνακα 5.

Δεύτερον, η περίοδος 2000 –2001 θα είναι μάλλον δύσκολη για την ελληνική οικονομία. Η χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής θα εκφραστεί με την

υποχρεωτική μείωση των επιτοκίων παρέμβασης της κεντρικής τράπεζας και την επακόλουθη πτώση των επιτοκίων αγοράς. Αυτό θα ενισχύσει την εσωτερική ζήτηση και θα οδηγήσει σε αύξηση του πληθωρισμού σε 2,5% το 2001, μετά την ελαφρά μείωση σε 2,2% το 2000 (2,5% φέτος).

Πίν. 5. Προβλέψεις και πραγματοποιήσεις το 1999

	(σε ποσοστά %)	
	Πρόγραμμα σύγκλισης με αναθεωρήσεις	Εκτίμηση πραγματοποίησης
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ	3,3	3,5/4,1/3,7
Πληθωρισμός	2,5	3,3/2,5/2,5
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης	-1,6	-0,9/-2,1/-2,1
Δημόσιο χρέος	104,5	103,4/101/105,8

Πηγή : ΟΟΣΑ και ΥΠΕΘΟ.

Την διετία αυτή, ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης διαμορφώνεται σε 3,7 αλλά με έξαρση, το 2001, σε 4,1. Αυτή η ταχεία εξέλιξη συνεπάγεται την εμφάνιση πιέσεων υπερβάλλουσας ζήτησης. Το δυναμικό της παραγωγής (με την έννοια της διαφοράς μεταξύ της μέγιστης παραγωγής που μπορεί να πετύχει η οικονομία από την καλύτερη αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού που κατέχει και της παραγωγής που τελικά πραγματοποιεί) φτάνει τα όρια του.

Την διετία 2000 – 2001, οι ακαθάριστες επενδύσεις σε πάγια αυξάνονται κατά 8,4% και 9,3%, αντιστοίχως. Το πρόβλημα, λοιπόν, ίσως αντιμετωπίζεται στις υψηλές αποσβέσεις : υπάρχει αντικατάσταση παραγωγικού δυναμικού και αύξηση της παραγωγικότητας, αλλά αυτή δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες της τελικής εγχώριας ζήτησης – οπότε το θετικό πρόσημο στο λεγόμενο output.

Η θέση αυτή υποστηρίζεται και από το γεγονός πως η εγχώρια ζήτηση αυξάνεται ταχύτερα από το ΑΕΠ κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες, το 2000 και το 2001. Ο ρυθμός της είναι δηλαδή 3,9% και 4,1%.

Η αισιόδοξη δεύτερη περίοδος

Από το 2002, η οικονομία εισέρχεται σε πιο ομαλή και ισορροπημένη φάση ανάπτυξης με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά :

1. Διατηρείται ο υψηλός μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης της τάξης του 3,9%. Με την ΟΝΕ να παρουσιάζει αντίστοιχο μέγεθος 2,4%, η πραγματική σύγκλιση ενισχύεται σημαντικά.
2. Ο πληθωρισμός παραμένει, φυσικά, συγκρατημένος στο ευρύτερο πλαίσιο της ζώνης ευρώ. Είναι, όμως υψηλότερος από το μέσο όρο της ζώνης ευρώ. Συγκεκριμένα, στην μεν Ελλάδα εκτιμάται πως θα μειωθεί στο 2% το 2005, ενώ στην ΟΝΕ θα είναι 1,7%.
3. Η ανεργία παρουσιάζει σημαντική κάμψη, αποτέλεσμα της ταχείας ανάπτυξης και – προφανώς – της αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας. Η μείωση της κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες, από 10,2% σε 8,2 % είναι ταχύτερη από την αντίστοιχη του μέσου όρου της ΟΝΕ.
4. Το δημοσιονομικό έλλειμμα μετατρέπεται σε πλεόνασμα της τάξης του 0,4% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, ενώ ο μέσος όρος των κρατών μέλος της ζώνης ευρώ είναι 0,1%. Η εξέλιξη αυτή, τουλάχιστον επιφανειακά, σημαίνει πως η δημοσιονομική πολιτική, στην Ελλάδα θα είναι πιο αυστηρή από ότι στην ΟΝΕ. Το συμπέρασμα αυτό είναι, μάλλον, δύσκολο να υποστηριχθεί και, όπως θα δούμε πιο κάτω, τα πραγματικά στοιχεία του ελλείμματος δεν το ευνοούν.
5. Το δημόσιο χρέος – σύμφωνα πάντα με τον ορισμό της συνθήκης του Μάαστριχ – παρουσιάζει δραστική μείωση 88% του ΑΕΠ από σχεδόν 105% που είναι σήμερα. Θα είναι, όμως, αρκετά υψηλότερο από το μέσο όρο της ΟΝΕ (61,4%).

Οι αμφιβολίες

Η εικόνα αυτή έχει, όμως, και τα σύννεφα της. Ως προς την πρώτη περίοδο, ένα σημαντικό θέμα που ανακύπτει είναι ότι οι προβλέψεις των υπηρεσιών του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης βασίζονται στην εξαιρετικά σημαντική υπόθεση πως η δραχμή θα εισέλθει στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) με την σημερινή ισοτιμία της, που είναι περίπου 8% πάνω από την κεντρική ισοτιμία στο ΕΣΙ. Αν η δραχμή εισέλθει με την ισοτιμία του 353 ανά ευρώ, τότε όλες οι προβλέψεις για την πρώτη αυτή περίοδο του 2000 και 2001 για τον πληθωρισμό χειροτερεύουν και αυτό για δύο λόγους : πρώτον, αυξάνεται ο εισαγόμενος

πληθωρισμός και, δεύτερον, ενισχύεται περισσότερο η ανάπτυξη και, έτσι, η τελική εγχώρια ζήτηση.

Ως προς την δεύτερη περίοδο, πρέπει κατ' αρχάς να παρατηρηθεί πως η μείωση του δημοσίου χρέους δεν λαμβάνει υπόψη την ενσωμάτωση στις υποχρεώσεις του Δημοσίου των ποσών που σήμερα δεν υπολογίζονται, σύμφωνα με τον ορισμό του Μάαστριχ, τα οποία ενισχύουν τις «αόρατε» πληθωριστικές πιέσεις. Στη βάση αυτή, οι προβλέψεις για τον πληθωρισμό είναι μάλλον αισιόδοξες. Τα σχετικά μεγέθη παρατίθενται στον πίνακα 6.

Επιπλέον τα ποσοστά ανεργίας δεν λαμβάνουν υπόψη τους την εκτεταμένη υποαπασχόληση ούτε τις ανακρίβειες που υπάρχουν στον τρόπο μέτρησης των ανέργων. Από την πλευρά αυτή, τα μεγέθη ίσως είναι πολύ αισιόδοξα.

Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει χειροτέρευση κατά την διετία 2000 -2001, αλλά από το 2002 και μετά – οπότε δεν θα έχει νόημα – βελτιώνεται σημαντικά, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ. Η ώθηση για την ανάπτυξη δίνεται καθαρά από την εσωτερική αγορά – όπως φαίνεται από τον πίνακα 7.

Πίν. 6. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα

	(% επί του ΑΕΠ)	
	1999	2000
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης	3,6	3,1
Προσαρμογή	2,1	1,9
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης	1,5	1,2
Μεταφορές ελλειμμάτων		
Μεταβιβάσεις κεφαλαίων	1,6	1,7
Μεταβιβάσεις ΔΕΚΑ	0,8	0,8
Έλλειμμα δημοσίων επιχειρήσεων	1,2	1,6
Σύνολο Μεταφορών	3,6	4,0
«Μέγιστο Έλλειμμα»	7,2	7,1

Πηγή : Salomon Smith Barney – Μιράντα Ξαφα.

Πίν. 7. Συνεισφορά στην ανάπτυξη

	(% επί του ΑΕΠ της προηγούμενης περιόδου)			
	1998	1999	2000	2001
Τελική εγχώρια ζήτηση	3,5	3,5	4,2	4,7
Αποθέματα	0,0	0,0	0,0	0,0
Καθαρές εξαγωγές	0,3	-0,2	-0,6	-0,6
Αύξηση ΑΕΠ	3,7	3,3	3,7	4,1

Ο εξωτερικός τομέας συνεισφέρει αρνητικά, ενώ η συσσώρευση αποθεμάτων δεν μπορεί, βέβαια, να εκτιμηθεί τώρα. Αυτό σημαίνει πως οι εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας με την Ε.Ε. και την ΟΝΕ λειτουργούν αρνητικά για την χώρα, τουλάχιστον αυτήν την περίοδο.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα, εστιάζεται στην υπόθεση του ΟΟΣΑ και της Ε.Ε. πως θα προχωρήσει η πραγματική και ριζική δημοσιονομική εξυγίανση, με αιχμή τις ιδιωτικοποιήσεις και την απελευθέρωση όλων των αγορών. Και αυτή η υπόθεση είναι αρκετή για να δημιουργήσει σειρά αμφιβολιών για την αισιοδοξία του ΟΟΣΑ και της Ε.Ε.

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Πολλοί θεωρούν ότι η ένταξη μας στην ΟΝΕ θα μας στερήσει την «ανεξαρτησία» μας, ως άτομα και ως χώρα. Και όμως ισχύει το αντίθετο. Όσο πιο λίγος είναι ο εθνικός πλούτος, όσο λιγότερη είναι η συνολική παραγωγική και οικονομική δύναμη της χώρας, τόσο πιο εξαρτημένοι, θα είμαστε από τους ισχυρούς. Αν η Οικονομική Νομισματική Ένωση της Ευρώπης διευκολύνει την πρόσβαση μας σε γνώσεις, σε ιδέες, σε κεφάλαια, σε αγορές, σε συστήματα, σε πελάτες κλπ. και μας βοηθάει στο να γίνουμε οικονομικά ισχυρότεροι, τότε μας βοηθάει να είμαστε πιο ανεξάρτητοι (χωρίς να παραγνωρίζουμε ότι θα ζούμε όμως σε ένα κόσμο όπου όλοι θα εξαρτιόμαστε όλο και περισσότερο ο ένας από τον άλλο).

ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ

Η ένταξη στην ΟΝΕ θα διευκολύνει την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτών και των επιχειρήσεων.

«Πέτρος Δούκας, Πρώην Υφυπουργός Οικονομικών και επικεφαλής της Capital Partners».

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ θα της αποφέρει πολλά οφέλη. Δεν θα λύσει μόνο τα προβλήματα της χώρας μας, αλλά θα συντελέσει στην λύση τους με μεγαλύτερη ευχέρεια.

Ποιες θα είναι οι βασικές διαφοροποιήσεις στην λειτουργία της ελληνικής οικονομίας ; Πως θα διευκολύνει την πορεία της οικονομίας στον 21^ο αιώνα ;

1. Θα διευκολύνει την πρόσβαση των ελληνικών προϊόντων σε πολύ μεγαλύτερη και πιο ενιαία αγορά και θα συμβάλει στην ανάπτυξη της χώρας μέσω των εξαγωγών. Όσο πιο μεγάλη και ενημερούσα θα είναι η ενιαία αγορά, η οποία έχει όρια ως προς το πόσο μπορεί να απορροφήσει την ανάπτυξη της ελληνικής παραγωγής. Βέβαια, η πρόσβαση ήδη είναι εφικτή και σήμερα, με την ενιαία αγορά, αλλά με το κοινό νόμισμα θα διευκολυνθεί περισσότερο. Και «ψυχολογικά», όμως, αυτά που παλαιότερα θεωρούσαμε ως πολύπλοκη εξαγωγική διαδικασία, θα τα θεωρούμε σχεδόν ως απλή εγχώρια εμπορική συναλλαγή.
2. Θα συμβάλλει στην σταθερότητα των δημοσίων οικονομικών και του πληθωρισμού, δεδομένου ότι :
  - i. Θα αποτελούμε μέρος μιας πολύ προηγμένης ενιαίας αγοράς.
  - ii. Τα δημόσια οικονομικά θα έχουν ήδη βελτιωθεί ως αποτέλεσμα της προσπάθειας εκπλήρωσης των «κριτηρίων ένταξης».
  - iii. Θα ισχύει το «Σύμφωνο Σταθερότητας».
  - iv. Η ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει την εντολή, την θέληση, την ισχύ και τα μέσα για να περιορίσει το μέσο πληθωρισμό σε επίπεδα κάτω από το 1,5% - 2%. Και
  - v. Θα μειωθεί αισθητά το κόστος χρηματοδότησης των υποχρεώσεων του ελληνικού δημοσίου.
3. Θα εξασφαλίσει στους Έλληνες πολίτες, στις ελληνικές επιχειρήσεις και στο ελληνικό Δημόσιο, επιτόκια που θα είναι πολύ χαμηλότερα από τα επιτόκια της δραχμής της τελευταίας 25ετίας. Ήδη, και μόνο η προσδοκία ότι θα ενταχθούμε στην ΟΝΕ έχει συμβάλλει στην ουσιαστική αποκλιμάκωση των δραχμικών επιτοκίων και στην συναλλαγματική σταθερότητα. (Από την άλλη πλευρά, η μείωση των επιτοκίων θα

μειώσει και το εισόδημα των αποταμιευτών από τις καταθέσεις και τις τοποθετήσεις σε τίτλους του Δημοσίου).

4. Θα διευκολύνει την πρόσβαση των ελληνικών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκά κεφάλαια, μειώνοντας το κόστος δανεισμού και άντλησης κεφαλαίων. Έτσι, θα συμβάλλει και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους. (Βέβαια, αυτή η μείωση του κόστους δανεισμού ίσως προκαλέσει πιστωτική επέκταση και αύξηση της ρευστότητας στο γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας, που θα έχει ως αποτέλεσμα κάποια τάση για μεγαλύτερη αύξηση του πληθωρισμού σε σχέση με τον πληθωρισμό στην υπόλοιπη Ευρώπη).
5. Θα συμβάλλει στην βελτίωση της λειτουργικότητας των θεσμών στην χώρα μας, δεδομένου ότι με την ενωμένη αγορά όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι πολίτες θα ζουν, θα εργάζονται ή θα έχουν οικονομικά συμφέροντα στην χώρα μας και θα απαιτούν συστήματα και λειτουργικότητα υψηλότερων προδιαγραφών (πχ. για τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, τη δικαιοσύνη, τα σχολεία, το περιβάλλον κλπ.) ασκώντας έντονη πίεση για βελτιώσεις.
6. Θα συμβάλλει σε συνεχή βελτίωση της φερεγγυότητας και της εικόνας της χώρας προς τα έξω, με αποτέλεσμα : i) ακόμη μεγαλύτερη μείωση του κόστους του χρήματος για τις ελληνικές επιχειρήσεις και το ελληνικό Δημόσιο, και ii) την αύξηση ροής των επενδύσεων. (Δηλαδή, σταδιακά, η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας θα τείνει να συγκλίνει με αυτή της Γερμανίας και της Ολλανδίας).
7. Θα συμβάλλει στην αναβάθμιση της φήμης των ελληνικών προϊόντων, τα οποία θα θεωρούνται πλέον «ευρωπαϊκά». Το «Made in Greece» θα σημαίνει «Made in Europe».

[Δηλαδή, η ένταξη μας στην ΟΝΕ θα διευκολύνει την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας των ιδιωτών και των επιχειρήσεων και, έτσι, θα συντελέσει στην δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και στην βελτίωση των εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου μας, τουλάχιστον, σε σύγκριση με την εναλλακτική λύση της μη ένταξης.]

8. Θα συμβάλλει και στην εθνική επιρροή και ασφάλεια. Όπως φάνηκε από την ατυχή εξέλιξη στην υπόθεση Οτσαλάν και την «εριστική» τάση της Τουρκίας, είναι απόλυτη και επιτακτική ανάγκη να ενσωματωθούμε με την υπόλοιπη ενωμένη Ευρώπη παρά να ζούμε στο περιθώριο της. Με την πλήρη ένταξη μας στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά i) θα μπορούμε να επηρεάζουμε περισσότερο τις διαδικασίες, τις

αποφάσεις και τους θεσμούς της «νέας Ευρώπης», και ii) τα σύνορα της χώρας μας θα αποτελούν και τα σύνορα μιας περισσότερο ενωμένης Ευρώπης.

Βέβαια, μόνο η ένταξη μας στην ΟΝΕ δεν πρόκειται να βελτιώσει τα ελληνοτουρκικά. Η αποτελεσματικότητά μας, πάντοτε, θα είναι συνέπεια της δικής μας πολιτικής, οικονομικής και αμυντικής δύναμης, ικανότητας και κύρους. Με την ένταξη μας στην ΟΝΕ, θα είναι σημαντικά δυσκολότερη η δημιουργία προβλημάτων από τους «εξ Ανατολών φίλους μας». [Από την άλλη, και οι εξελίξεις στο Κοσσυφοπέδιο μας έφεραν σε πολύ δύσκολη και δυσάρεστη θέση. Πρέπει όμως να αναλογιστούμε το αν η θέση της χώρας μας, ήταν πιο δύσκολη και επικίνδυνη, αν ήμασταν «επίσημα» και κατηγορηματικά έξω από την Ενωμένη Ευρώπη.]

9. Θα συμβάλει στην ανανέωση, στην αναζωογόνηση και στην ανάπτυξη των οικονομικών δυνάμεων της χώρας : Παρότι η Ελλάδα διοικείται από «σοσιαλιστική», δηλαδή, «προοδευτική!» κυβέρνηση, η ελληνική οικονομία είναι απαράδεκτα συντηρητική. Πολλές φορές, οι εργασίες του Δημοσίου μοιράζονται στο «κατεστημένο», το κράτος «τα βρίσκει» με τους ισχυρούς, αλλά καταταλαιπωρεί τους αδύναμους, οι πηγές χρηματοδότησης νέων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών παραμένουν περιορισμένες, το κόστος του χρήματος παραμένει υψηλό. Με την είσοδο στην ΟΝΕ, την μείωση των επιτοκίων, τον εκσυγχρονισμό των θεσμών που προάγουν και προστατεύουν τον ανταγωνισμό, την διαφάνεια και την σταδιακή μείωση της παρουσίας του κράτους στην οικονομία, θα βελτιωθεί και η δυνατότητα να αναπτυχθούν νέες οικονομικές δυνάμεις.

10. Θα απλοποιηθεί για τις επιχειρήσεις η χρηματοοικονομική διαχείριση με την αντικατάσταση τόσων νομισμάτων από το ευρώ και θα μειωθεί ο όγκος εργασίας, αφού θα ελαττωθεί :

- α) ο χρόνος που χάνεται για την παρακολούθηση των εξελίξεων στις αγορές, συναλλάγματος,
- β) το κόστος μετατροπής από νόμισμα σε νόμισμα
- γ) το κόστος από τα λάθη για τέτοιες μετατροπές,
- δ) το κόστος λογιστικής παρακολούθησης, ελέγχων κλπ.,
- ε) το κόστος παρακολούθησης των συναλλαγματικών κινδύνων,
- στ) ο χρόνος που χάνεται σε ουρές στις τράπεζες για μετατροπές και εμβάσματα,
- ζ) το κόστος από καθυστερήσεις στα εμβάσματα από την μια περιοχή της Ευρώπης στην άλλη,
- η) το κόστος διατήρησης λογαριασμών σε πολλά νομίσματα.

11. Με το κοινό νόμισμα θα διευκολύνεται η σύγκριση των τιμών. Οι πελάτες θα μπορούν πιο εύκολα να συγκρίνουν τις προσφορές και να επιλέγουν μεταξύ πολύ περισσότερων προμηθευτών. Ο ανταγωνισμός θα οξυνθεί και θα συμβάλλει ώστε οι προσφερόμενες τιμές να συγκλίνουν και να είναι πιο ανταγωνιστικές και ομοιόμορφες.
12. Θα πάψει η οικονομία να ταλαιπωρείται από τις επιπτώσεις των υποτιμήσεων, αλλά και από την απειλή νομισματικών κρίσεων (εκροή συναλλάγματος, αύξηση επιτοκίων κλπ).

[Όπως φάνηκε και από την υποτίμηση της δραχμής τον Μάρτιο του 1998, οι επιπτώσεις από την απειλή υποτίμησης μπορεί να είναι χειρότερες και από την ίδια την υποτίμηση.]

Πρέπει όμως να λάβουμε υπόψη και ότι :

1. Επειδή τα κεφάλαια θα κινούνται με ακόμη μεγαλύτερη ευκολία, υπάρχει ο φόβος να μετακινηθούν από την Ελλάδα σε μέρη που θα είναι πιο ελκυστικά, από απόψεως, απόδοσης, εργασιακών σχέσεων, φορολογίας κλπ.
2. Επειδή τα κεφάλαια και τα προϊόντα κινούνται με μεγαλύτερη ευκολία από ότι οι άνθρωποι, υπάρχει κάποιος κίνδυνος οι τιμές στην Ελλάδα να γίνουν πιο «ευρωπαϊκές», αλλά οι μισθοί να μείνουν πιο «ελληνικοί», δηλαδή ο μέσος Έλληνας να χάσει μέρος της αγοραστικής δύναμής του.
3. Επειδή η Ελλάδα δεν θα έχει την δυνατότητα να βελτιώνει την ελκυστικότητα των προϊόντων της μέσω υποτίμησης του νομίσματος της (αφού δεν θα υπάρχει η δραχμή) πρέπει η «εργασία» στην Ελλάδα να είναι πιο παραγωγική. Δηλαδή, πιο ευέλικτη, με λιγότερους περιορισμούς και ακαμψίες. Όσο δεν βελτιώνουμε την απόδοσή μας τόσο θα υποφέρουν τα εισοδήματά.
4. Με την ένταξη στην ΟΝΕ, οι Έλληνες θα απολαμβάνουν τα χαμηλά επιτόκια του ευρώ. Δηλαδή, τα επιτόκια θα αποκλιμακωθούν από τα σημερινά υψηλά «δραχμικά» επίπεδα στα επίπεδα του ευρώ (*forced easing of monetary policy*). Αύτη η βελτίωση, σε συνδυασμό με την πιθανολογούμενη αύξηση των δημοσίων επενδύσεων και την έναρξη της προεκλογικής περιόδου, ίσως δημιουργήσουν πιέσεις για αύξηση του τιμαρίθμου από τα μέσα του 2000. Θα χρειασθεί λοιπόν ιδιαίτερη προσοχή ώστε η δημοσιονομική πολιτική να είναι συμμαζεμένη και να μην ξεφύγει ο πληθωρισμός.

Όσον αφορά τους εργαζόμενους στον δημόσιο τομέα και τους συνταξιούχους, η ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ δεν θα επιφέρει άμεσα ουσιαστικές αλλαγές.

Κάποιες αλλαγές, όμως, θα υπάρξουν για τους ακόλουθους λόγους :

- α) με την μείωση της σπατάλης στις δημόσιες δαπάνες και την ευρύτερη δημοσιονομική ενταξία στην Ευρώπη, δεν θα συντρέχουν λόγοι για νέα «μέτρα λιτότητας» (τα οποία πλήττουν κυρίως τους εργαζόμενους στον Δημόσιο τομέα και τους συνταξιούχους),
- β) η βελτίωση της γενικότερης κατάστασης της οικονομίας θα επιτρέψει την βελτίωση των αποδοχών τους. (Σήμερα, οι συνταξιούχοι όχι μόνο δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα με τον πληθωρισμό και τις φορολογικές επιδρομές, αλλά έχουν και να συνδράμουν τα άνεργα παιδιά και εγγόνια τους.)

Δηλαδή, η ένταξη μας στην ΟΝΕ ανοίγει νέους δρόμους στην προσπάθεια κάθε Έλληνα για ατομική προκοπή και ολοκλήρωση. Το πόσο θα πετύχουμε, εξαρτάται μόνο από εμάς τους ίδιους.

Η απεμπόληση του δικαιώματος της άσκησης νομισματικής πολιτικής αφαιρεί τη δυνατότητα χρήσης μεθόδων κάλυψης αδυναμιών της πραγματικής οικονομίας.

«Άγγελος Φιλιππίδης, Οικονομολόγος, Πρόεδρος του ΚΠΕΕ»

Η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ υπήρξε ο βασικός οικονομικός, αλλά και πολιτικός στόχος των τελευταίων ετών. Ο στόχος αυτός, όμως, τέθηκε σχεδόν αξιωματικά, χωρίς δηλαδή να σκεφθούμε ποτέ τι πραγματικά συμβαίνει και υπό ποιες προϋποθέσεις η ελληνική οικονομία και κοινωνία θα έβγαине ουσιαστικά ωφελημένη από την ένταξη της. Γιατί η απεμπόληση του δικαιώματος της χώρας να ασκεί νομισματική πολιτική αφαιρεί την δυνατότητα στην ελληνική κυβέρνηση να χρησιμοποιεί μεθόδους κάλυψης αδυναμιών της πραγματικής οικονομίας.

Είναι λοιπόν έτοιμη η χώρα να δεχθεί την ΟΝΕ; Και τι σημαίνει η ΟΝΕ για την επόμενη ημέρα της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας;

Στο πρώτο ερώτημα, η απάντηση είναι ότι δυστυχώς η χώρα μας δεν είναι προετοιμασμένη για την ενοποίηση.

1. Κατ' αρχάς, δεν είναι πολιτικά έτοιμη. Οι πολιτικοί μας που ασχέτως φρονημάτων ζουν ακόμα με τον Keynes κάτω από το μαξιλάρι τους, είναι παντελώς ανώριμοι να δεχθούν ακόμη και την ανεξαρτητοποίηση της οικονομικής πολιτικής. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η συμπεριφορά του κεντρικού τραπεζίτη μας, που την μια εβδομάδα μιλούσε για «φούσκες» και υπερθέρμανση, και την άλλη συντελούσε στην αύξηση της ρευστότητας αυξάνοντας το όριο χρηματοδότησης για αγορά μετοχών!

Όταν δηλαδή ο «ανεξάρτητος» κεντρικός τραπεζίτης γίνεται κυβερνητικό πιόνι για την χειραγώγηση των τιμών του χρηματιστηρίου, εξυπηρετώντας καθαρά πολιτικές σκοπιμότητες, ποιος πιστεύει ότι αυτοί οι πολιτικοί είναι έτοιμοι να απεμπολήσουν σημαντικότερα δικαιώματα στην άσκηση νομισματικής πολιτικής ;

2. Δεύτερον, η Ελλάδα δεν είναι έτοιμη οικονομικά. Η Ελλάδα φρόντισε να ικανοποιεί τα στοιχεία της ονομαστικής σύγκλισης χωρίς όμως να έχει πραγματικά συγκλίνει. Θυμίζει το μαθητή που προσέρχεται στις εξετάσεις έχοντας αποστηθίσει την ύλη των μαθηματικών, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι ξέρει μαθηματικά! Μετά την ένταξη, όμως, η ελληνική οικονομία θα περνάει καθημερινά από ουσιαστικές εξετάσεις. Ο ανταγωνισμός από την Ευρώπη θα είναι ευθύς και σκληρός. Είναι οι ελληνικές επιχειρήσεις ανταγωνιστικές των ευρωπαϊκών; Είναι ο Έλληνας εργαζόμενος παραγωγικότερος του Ευρωπαίου; Γιατί, αν δεν είναι, η επιχείρηση θα κλείσει, ο εργαζόμενος θα μείνει άνεργος. Πολύ φοβάμαι ότι αυτές οι αυτονότητες αλήθειες δεν έχουν ειπωθεί.
3. Η Ελλάδα όμως ούτε κοινωνικά είναι έτοιμη. Γιατί η σκληρή μάχη της ανταγωνιστικότητας θα οδηγήσει σε σοβαρές υποχωρήσεις στα λεγόμενα κεκτημένα. Δεν θα μπορεί, για παράδειγμα, η ελληνική επιχείρηση να ανταγωνισθεί, αν δεν γίνουν ριζικές αλλαγές στην εργατική νομοθεσία. Οι αλλαγές αυτές θα κάνουν τις επιχειρήσεις πιο «ευέλικτες», θα τους επιτρέπουν δηλαδή να απολύουν ευκολότερα και με μικρότερες αποζημιώσεις. Όσον αφορά την ανεργία, που θα προέλθει τόσο από την «ευελιξία» όσο και από τις επιχειρήσεις, οι οποίες δεν θα μπορέσουν να ανταγωνισθούν, δεν θα μπορεί πλέον το κράτος να την απαλύνει με αθρόες προσλήψεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Αντίθετα, ο δημόσιος τομέας θα συρρικνωθεί αφήνοντας και αυτός πίσω του την χειρότερη εκστρατεία ανέργων, μια και θα αποτελείται από ανθρώπους που δεν έχουν μάθει να παράγουν. Έχει συνειδητοποιήσει ο Έλληνας πολίτης αυτές τις παραμέτρους;

Οι περισσότεροι Έλληνες υποστηρίζουν την ΟΝΕ γιατί δεν γνωρίζουν. Οι υπόλοιποι την υποστηρίζουν συνειδητά γιατί πιστεύουν στην τακτική του σοκ. Γνωρίζουν, δηλαδή, το σοκ που θα επέλθει στην ελληνική οικονομία, πολιτική και κοινωνία, αλλά θεωρούν ότι αυτή είναι η μόνη μέθοδος να επιτευχθούν οι αναγκαίες αλλαγές. Ίσως έχουν δίκιο. Υπάρχουν όμως τρεις τουλάχιστον τομείς στους οποίους η Ελλάδα όφειλε να είναι καλύτερα προετοιμασμένη για την νέα εποχή του ανταγωνισμού:

- α) Ο πρώτος αφορά την ανάπτυξη των υποδομών. Οι υποδομές, τόσο στα δίκτυα (οδικά, σιδηροδρομικά κλπ.) όσο και στις τηλεπικοινωνίες υστερούν. Δεν έπρεπε να φτάσουμε στο ύστατο σημείο του Γ' ΣΠΑ για να ελπίζουμε ότι αυτή την φορά τα χρήματα θα βρουν τον δρόμο της ανάπτυξης, και όχι το δρόμο της αδιαφάνειας.
- β) Ο δεύτερος αφορά την παραγωγικότητα του κράτους, που δυστυχώς παραμένει χαμηλή και επηρεάζει αρνητικά όλο τον ιδιωτικό τομέα θα ζητήσουμε, από τις επιχειρήσεις να ανταγωνισθούν, όταν χρειάζονται πολλές φορές και εβδομάδες για να σφραγίσουν ένα τιμολόγιο; Οι δαιδαλώδεις διαδικασίες φρενάρουν την ανάπτυξη και εμποδίζουν την παραγωγή.
- γ) Ο τρίτος αφορά το χρηματιστήριο. Η ανάπτυξη των τιμών του χρηματιστηρίου δεν συνοδεύτηκε από προτεραια ή έστω ταυτόχρονη ανάπτυξη των θεσμών του. Έτσι, η σταθερή πτώση των τιμών του, που θα επέλθει την άνοιξη μόνο θα προκαλέσει σοβαρές ζημιές αφού θα οδηγήσει και σε μεγαλύτερη ανακατανομή εισοδήματος από τους φτωχούς στους πλουσίους, που έχει γίνει ποτέ στην Ελλάδα! Στους φτωχούς που θα έχουν μπροστά τους τα δύσκολα χρόνια της ανεργίας.

Τα έτη που έρχονται θα είναι δύσκολα και η προετοιμασία της πολιτείας ελλιπής. Δεν θα πρέπει όμως ποτέ να ξεχνάμε ότι τα αποθέματα της δύναμης και δημιουργικότητας των Ελλήνων είναι τεράστια. Έτσι, παρά το αρχικό σοκ, θέλουμε να πιστεύουμε ότι τελικά οι Έλληνες όσοι μόνο θα επιβιώσουμε, αλλά και θα πρωταγωνιστήσουμε στον αιώνα που έρχεται. Αρκεί να αντιμετωπίσουμε τον κακό μας εαυτό...

Ανάγκη εντατικοποίησης των προσπαθειών στους τομείς, οι οποίοι θα καθορίσουν την θέση μας στην Ευρώπη και στο διεθνή ανταγωνισμό.

«Δημήτρης Παπούλιας, Καθηγητής, Παν/μιου Αθηνών».

Έχω επιμείνει και κατά το παρελθόν στις προϋποθέσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου η οικονομία της χώρας, αλλά και η χώρα γενικότερα, εξελιχθεί ομαλά και μετά την ένταξη μας στην Οικονομική Νομισματική Ένωση. Πρόκειται για προϋποθέσεις που χρειάζονται χρόνο στη σύλληψη τους, στην προετοιμασία τους, και πολύ μεγαλύτερο χρόνο για την επώαση και την πραγματοποίησή τους.

Το ζήτημα αυτό αποτελεί ένα μέρος των μεγάλων αλλαγών και μεταρρυθμίσεων που χρειάζεται η χώρα για να μπορέσει και την μετά την ΟΝΕ περίοδο

να βαδίσει ισότιμα με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Υποστηρίζεται γενικά, αλλά τεκμηριώνεται με επιστημονικά στοιχεία, ότι η προσπάθεια χώρας έως σήμερα για την ένταξη της στην ΟΝΕ αποτελεί γεγονός πολύ μεγάλης σημασίας, ανάλογο του οποίου δεν ανευρίσκεται στο πρόσφατο παρελθόν της. Όλη η προσπάθεια, όπως είναι γνωστό, έγινε σε ένα χρονικό διάστημα δεκαετίας με τις ρίζες της στην περίοδο 1985 – 1987, και αποτελείται από επιμέρους επίπονες διαδικασίες, των οποίων η σύνθεση αναδεικνύει μεταρρυθμιστική επιτυχία πρώτου μεγέθους.

Υποστηρίζεται ακόμα πως η αποκτηθείσα εμπειρία από αυτήν ακριβώς την μεταρρύθμιση για την οικονομία μπορεί εύκολα να επαναληφθεί και σε άλλους νευραλγικούς τομείς της ελληνικής ζωής και δημιουργίας. Μπορεί δηλαδή η χώρα αν το επιθυμούν οι πολιτικές και εκσυγχρονιστικές δυνάμεις της, να πραγματοποιήσει την άλλη σύγκλιση. Την σύγκλιση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και στην επιχειρηματικότητα, στην κεντρική διοίκηση, στην παιδεία – κουλτούρα και στην λειτουργία του πολιτικού μας συστήματος.

Είναι προφανές ότι με αυτή την σειρά αξιολογών τέσσερις βασικές προϋποθέσεις – μεταρρυθμιστικές κατευθύνσεις, οι οποίες, αν και η χώρα τις έχει βασικά αρχίσει εδώ και πολύ καιρό, χρειάζονται μεγαλύτερη ταχύτητα, οράματα και δεσμεύσεις, συστηματικότητα, πρόσωπα και ιδέες. Όπως έγινε και στην περίπτωση της οικονομίας.

Επιχειρηματικότητα : Η χώρα μας είναι τόπος ανθρώπων που φημίζονται για το δημιουργικό πνεύμα και την εργατικότητα τους. Η εποχή μας όμως επιβάλει σύγχρονες αντιλήψεις για την υπόθεση των επιχειρήσεων. Η επιχειρηματικότητα κακοποιήθηκε ως ιδέα για λόγους πολιτικής συγκυρίας, αλλά και αγκυλώσεων, που συνδέονται με τον τρόπο με τον οποίο έγινε η ανάπτυξη της χώρας μετά τον Πόλεμο. Η ιδέα της επιχειρηματικής δημιουργίας χρειάζεται σοβαρές επεξεργασίες για να περάσει σε μια κοινωνία με ιστορία και επιθυμίες για πρόοδο, αλλά με σημαντικές προκαταλήψεις εναντίον των αλλαγών και με φοβίες για την εποχή μας. Εποχή με κύριο χαρακτηριστικό την πολυπλοκότητα και προοπτικές διακινδύνευσης πολύ μεγαλύτερες από ότι στο παρελθόν.

Παιδεία και κουλτούρα : Η ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας μας οδηγεί σε άλλου είδους ανταγωνισμό και συγκρίσεις. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν μεγαλύτερη ευελιξία και πείρα στην αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης και των αλλαγών στην

τεχνολογία, στην καινοτομία, στο εμπόριο και στις συνήθειες των ανθρώπων. Ο μοναδικός τρόπος για να ανταποκριθεί η χώρα στις νέες πραγματικότητες είναι η βελτίωση της κουλτούρας του μέσου πολίτη και η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος. Στόχος του πρέπει να είναι η δημιουργία πολιτών με προσόντα, ικανότητες, αλλά και κοινωνικές ευαισθησίες.

Το κράτος – επιτελείο : Το κράτος στην εποχή μας αλλάζει συνεχώς και διαρκώς ρόλο και οι λειτουργίες του αποκτούν άλλο περιεχόμενο. Αναδεικνύεται πλέον ο ρόλος του κράτους των ρυθμίσεων στις νέες συνθήκες αγοράς, ανταγωνισμού και εμπορίου. Αλλά και του κράτους φροντίδας για την δημόσια ασφάλεια, υγεία, παιδεία κ.α. Προωθείται, ακόμα και στην Ελλάδα, η έννοια του κράτους – επιτελείου που γνωρίζει, κατευθύνει αλλά και μαθαίνει από την εξέλιξη. Χρειάζεται η ανάδειξη του θέματος αυτού σε θέμα κυρίαρχο, τα επόμενα τέσσερα χρόνια.

Η λειτουργία του πολιτικού συστήματος : Η χώρα μας, παρά την ένταση της προεκλογικής περιόδου, σημείωσε άλματα μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974. Έγιναν σημαντικές πολιτικές, συνταγματικές και κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες βοήθησαν στην δημιουργία ενός σταθερού και σύγχρονου δημοκρατικού πολιτεύματος. Το πολιτικό μας σύστημα όμως δεν έχει μονοσήμαντη ερμηνεία. Χρειάζεται προσπάθεια ανάδειξης της κοινωνίας των πολιτών ως αντίβαρου στις μονομέρειες και στις αδυναμίες του πολιτικού συστήματος, όπως και πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση μείωσης της έντασης του πολιτικού ανταγωνισμού.

Οι προϋποθέσεις – μεταρρυθμίσεις μπορούσαν να ήταν και άλλες, λιγότερες ή περισσότερες. Εκείνο όμως στο οποίο υπάρχει σύμπτωση απόψεων, το τελευταίο χρονικό διάστημα στην χώρα μας, είναι ότι παρίσταται μεγάλη ανάγκη στην εντατικοποίηση των προσπαθειών στους τομείς οι οποίοι θα καθορίσουν την θέση μας στην Ευρώπη και στο διεθνή ανταγωνισμό. Η επιτυχία στον τομέα της οικονομίας δείχνει την κατεύθυνση. Δεν έχουμε παρά να την ακολουθήσουμε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Davies, H., [1997] "EMU and the Financial Markets", Συνέδριο των FT με θέμα την ΟΝΕ, Λονδίνο, 20/21 Νοεμβρίου
2. Από το Μάαστριχ στο Άμστερνταμ. Αποτίμηση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και Ανάλυση της Νέας Συνθήκης της Ε.Ε., Επιμέλεια : Ντάλης Σωτήρης, Α' έκδοση : Οκτώβριος 1997
3. Δούκας, Γ. Πέτρος, «Η εποχή του Ευρώ και η Ελλάδα». Αθήνα, 1999
4. Ευρώ και Επιχειρήσεις. Αναλυτικός οδηγός Προετοιμασίας. ΕΦΕ Eurobank.
5. Ευρώ, οι προσαρμογές και οι επιπτώσεις στον ελληνικό τομέα, από την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και στην Εισαγωγή του Ευρώ. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. Εκδόσεις Σάκουλα. Αθήνα 1998.
6. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένα σύντομο οδοιπορικό στην ιστορία, τους θεσμούς και τις βασικές πολιτικές της», Κείμενα : Νίκος Κωστίσης, Αθήνα 1998
7. Μαλινδρέτου Π. Βασιλική «Χρηματοοικονομική ανάλυση, Χρηματιστήριο». Αθήνα 1998
8. Ντανιέλ Κον–Μπεντίτ και Ολιβιέ Ντυαμέλ, «Μικρό λεξικό του Ευρώ», 1998
9. ΟΝΕ – Απασχόληση – Εργασιακές Σχέσεις. Τετράδιο του ΙΝΕ. Ινστιτούτο Εργασίας. Ιούλιος 2000.
10. Περιοδικό: Διοίκηση Επιχειρήσεων. Φεβρουάριος, Μάρτιος,
11. Περιοδικό: Οικονομικός Ταχυδρόμος. Τεύχη: Δεκέμβριος 1999-Δεκέμβριος 2000.
12. Περιοδικό: Τουρισμός και Οικονομία. Μάιος-Ιούνιος 2000.
13. Τα 14 Κλειδιά της ΟΝΕ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία. 10/10/2000
14. Τάσεις, Ελληνική Οικονομία 2000. Φυλλάδιο της Eurobank. Φεβρουάριος 2000.
15. Τι αλλάζει με το Ευρώ στη ζωή μας. ΤΟ ΒΗΜΑ. Ένθετο. 3/12/2000
16. Το ευρώ στα Ελληνικά Χρηματιστήρια. Έντυπο του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών.
17. Το λεξικό του Ευρώ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία. Ένθετο. 10/12/2000.